

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

DOKTORI DISSZERTÁCIÓ

NÉMETH KATALIN

KÖNYVTÁRI MENEDZSMENT A VASVÁRI DOMONKOS RENDTÖRTÉNETI
GYŰJTEMÉNYBEN

Irodalomtudományi Doktori Iskola,
Prof. Dr. Kállay Géza, a Doktori Iskola vezetője,
Könyvtártudományi Doktori Program,
Dr. habil. Kiszl Péter, a program vezetője

A bizottság tagjai és tudományos fokozatuk:

A bizottság elnöke: Prof. Dr. Bańcerowski Janusz, DSc

Belső bíráló: Barátné Dr. habil. Hajdu Ágnes, PhD

Külső bíráló: Dr. Zágorhidi Czigány Balázs, PhD

Titkár: Dr. Iván Géza, CSc

Tag: Dr. Horváth Péter, CSc

Témavezető és tud. fokozata:

Dr. habil. Kiszl Péter, PhD

Budapest, 2013

TARTALOMJEGYZÉK

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	5
0. BEVEZETŐ GONDOLATOK.....	6
0.1. A témaválasztás indoklása.....	6
0.2. A probléma felvetése	7
0.3. A kutatás módszertana.....	9
0.4. A dolgozat hipotézisei	13
1. DOMONKOS KÖNYVTÁRAK MAGYARORSZÁGON	17
1.1. A domonkos rend európai születése és magyarországi letelepedése.....	17
1.1.1. Szent Domonkos tevékenysége és a rendalapítás.....	17
1.1.2. Domonkosok Magyarországon a török hódoltság előtt.....	19
1.1.3. A magyar tartomány újjászervezése	22
1.2. Domonkos könyvtárak hazánkban.....	27
2. VASVÁRI DOMONKOS RENDTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNY	30
2.1. A vasvári domonkos kolostor	30
2.2. Városi Múzeum az egykori kolostorban.....	33
2.3. A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény	35
2.3.1. A könyvtári anyag tartalma, rendezése	37
2.3.2. Az állomány rendezése, feltárása az első években	40
2.3.3. Könyvtárrendezés a végleges helyen.....	43
3. EGYHÁZI KÖNYVTÁRAK ÉS A SZOLGÁLTATÁSMARKETING- ÉS MENEDZSMENT	48
3.1. Egyházi könyvtárak Magyarországon	48
3.1.1. Az egyházi könyvtárak helyzete a rendszerváltás előtt	48
3.1.2. Új lehetőségek a kilencvenes években	50
3.1.3. Egyházi könyvtárakat tömörítő szervezetek.....	53
3.2. Szolgáltatásmenedzsment- és marketing az egyházi könyvtárakban	56
3.2.1. Termékközpontúságból az ügyfélkapcsolatokig	62
4. MENEDZSMENTSZEMLÉLET A KULTÚRAKÖZVETÍTÉSBEN	67
4.1. Kultúra és kultúraközvetítés Magyarországon	67
4.2. Kulturális intézmények – kulturális turizmus.....	69
5. MENEDZSMENTKÉRDÉSEK ÉS VÁLASZOK A RENDTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNYBEN	73
5.1. A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtárának stratégiai terve.....	73
5.1.1. Az intézmény makrokörnyezetének elemzése.....	75

5.1.2. A könyvtár SWOT-analízise	82
5.1.3. Humánerőforrás és egyéb költségvetési adatok	90
5.1.4. Átfogó cél és jövőkép	93
6. A DOMONKOS RENDTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNY KÖZÖNSÉGKAPCSOLATAI	99
6.1. Ügyfélkapcsolat-menedzsment.....	99
6.2. A felhasználói szegmensek kialakítása.....	101
6.3. A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény látogatói	104
6.3.1. A Gyűjtemény elsődleges felhasználói: a domonkos szervezetek.....	105
6.3.2. A Rendtörténeti Gyűjtemény a kutatók szolgálatában	107
6.3.2.1. A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény szakmai portálok.....	108
6.3.2.2. Szakmai rendezvények, kapcsolatépítés.....	111
6.3.3. A múzeum látogatói a könyvtár látogatói	114
7. MÚZEUMPEDAGÓGIA ÉS KÖNYVTÁRPEDAGÓGIA.....	118
7.1. Múzeumpedagógia.....	118
7.1.1. Múzeumpedagógia a Domonkos Rendtörténeti Gyűjteményben.....	121
7.2. Olvasás- és könyvtárpedagógia	124
7.2.1. Könyvtárpedagógia Vasváron	126
8. TURIZMUS ÉS KÖNYVTÁRÜGY.....	129
8.1. Turizmus és intézménylátogatások.....	129
8.2. Vasvár és környéke.....	135
8.2.1. A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény, mint turisztikai cél	138
9. BEFEJEZÉS	145
10. IRODALOM	150
10.1. Felhasznált könyvek, folyóiratcikkek.....	150
10.2. Megtekintett és idézett honlapok.....	163
MELLÉKLET.....	165

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtári állományának rendezése ..	39
2. ábra: Könyvtári szolgáltatás alap- és kiegészítő folyamatai	61
3. ábra: A Vasvári Domonkos Kolostor Alapítvány főbb adatai ezerFt-ban.....	77
4. ábra: A Vasvári Domonkos Kolostor Alapítvány eredménykimutatása ezerFt-ban...	77
5. ábra: A vasvári Városi Múzeum látogatottsága 2002-től	85
6. ábra: A vasvári Városi Múzeum látogatottsága a diákokra vetítve	86
7. ábra: A látogatók megoszlása 2010-ben	86
8. ábra: A külföldi látogatók aránya a Városi Múzeumban	87

TÁBLÁZATOK

1. táblázat: A hipotézisek megjelenése a dolgozatban.....	16
2. táblázat: A magyar domonkos tartomány elnevezései az alapítástól napjainkig.....	26
3. táblázat: Példák a domonkos könyvtár dokumentumainak tárgyszavaiból	45
4. táblázat: A Domonkos Örökségvédelmi Táborok	46
5. táblázat: A vasvári múzeum 2012. december 31. előtt	74
6. táblázat: A Savaria Múzeum és a Vasvári Múzeum 2013. január 1-jétől.....	75
7. táblázat: A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény SWOT-analízise	83
8. táblázat: A vasvári Városi Múzeum kiadásai	90
9. táblázat: Az iskolai tantárgyakhoz kapcsolható könyvtári foglalkozások	128

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezúton mondok köszönetet témavezetőmnek, dr. habil. Kiszl Péternek disszertációm megírása során tanúsított segítségéért, ötleteiért, észrevételeiért, valamint türelméért.

Köszönettel tartozom dr. Szabó Sándornak, aki fáradhatatlanul olvasta dolgozatom fejezeteit.

Hálás vagyok a Vasvári Múzeum minden munkatársának egyrészt a nyári Domonkos Örökségvédelmi Táborokért, másrészt a rendelkezésemre bocsátott információkért, adatokért és valamennyi javaslatért.

Köszönöm a vasvári táborok résztvevőinek, hogy szabadidejük feláldozásával hozzájárultak a Domonkos Gyűjtemény rendezéséhez, valamint disszertációmhoz újabb ötleteket adtak.

0. BEVEZETŐ GONDOLATOK

0.1. A témaválasztás indoklása

2004 nyarán rendezték meg az első Domonkos Örökségvédelmi Tábort¹, melyen akkori könyvtár szakos társaim is részt vettek. Csatlakozva az önkéntes csapathoz a következő évben kerültem kapcsolatba a vasvári Városi Múzeummal² és a múzeumban működő Domonkos Rendtörténeti Gyűjteménnyel.³ 2005 óta, két év kivételével, minden júliusban hat-hét hallgató, illetve időközben már gyakorló könyvtárossá váló lelkes fiatal utazik az ország egyik nyugati városába, Vasvárra, hogy szaktudásával és szabadidejének aktív eltöltésével segítse a gyűjtemény fejlődését, alakulását, rendezését.

Az ezredfordulón alapított gyűjteményt ahhoz, hogy a felhasználók és látogatók számára értékes és használható anyaggá váljon, többször kellett átválogatni, a köteteket újracsoportosítani, mivel évről-évre újabb és újabb hagyatékok érkeztek, melyek a vásárlásokkal együtt a gyűjtőkör és a feldolgozás újragondolását tették szükségessé. A három egységből, levéltárból, muzeális gyűjteményből és könyvtárból felépülő Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény elsősorban a Vasvári Domonkos Kolostor Alapítvány támogatásával működik. Tíz év elteltével, 2010-ben végleg körvonalazódtak a könyvtári anyaggal kapcsolatos elképzelések, tervek, lehetőségek. A Dr. Bendefy László Városi Könyvtár⁴ és a Városi Múzeum közötti együttműködésnek köszönhetően közös pályázatok révén kezdődhetett meg a dokumentumok szakszerű formai- és tartalmi feltárása SZIKLA integrált könyvtári rendszerben.

A Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtára, mely szakkönyvtár, három egységből áll: műemlékkönyvtár, kézikönyvtár, valamint a könyvtári raktár. A műemlékkönyvtárba kerültek az 1850 előtti kötetek, melyek közül 2012-ben kiválogattuk az 1800 utániakat, így jelenleg 16-18. századi, valamilyen módon domonkos vonatkozású könyvek találhatóak a barokk stílusú bútorzattal berendezett teremben.

¹ NÉMETH Adél: Polcra kerültek a kötetek = Vas népe, 49. évf. 2004. aug. 4. 181. sz. 7. p.

² Vasvári Városi Múzeum: A hozzáférés módja: <http://www.vasvarimuzeum.hu/> Letöltés ideje: 2012. 08. 12.

³ Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény: A hozzáférés módja <http://www.dominicana.hu/> Letöltés ideje: 2012. 08. 12.

⁴ Dr. Bendefy László Városi Könyvtár: A hozzáférés módja: <http://www.blvk.hu/> Letöltés ideje: 2012. 08. 12.

A kézikönyvtár tulajdonképpen kutatószobaként működik, ahol a legfontosabb rendtörténeti kézikönyvek és sorozatok állnak a kutatók rendelkezésére. A könyvtár legtöbb dokumentuma a tetőtérben kialakított raktárban kapott elhelyezést, így itt sorakoznak a domonkosok által írt és a domonkosokról szóló kötetek. Az elv, hogy mi kerüljön a kézikönyvtár anyagába, és mi legyen hozzáférhető a raktárban, az állomány alakítása során többször változott, végezetül a kutatók számára legalapvetőbbnek ítélt kézikönyvek, sorozatok, adattárak és forráskiadványok kerültek a kézikönyvtári gyűjteményrészhez.

Kilenc éve követem és segítem a munkát, a könyvtári anyag rendezését Vasváron, mely kilenc év alatt lehetőségem adódott megfigyelni, hogy milyen nehézségekkel kell szembenézni egy új gyűjtemény kialakításakor, milyen szempontokra kell odafigyelni, hogy hosszú távon legyen használható, kutatható. Nem csak a tematikus csoportok meghatározása, a kötetek feldolgozása jelentette, jelenti a nehézséget, hanem az is, hogy olyan dokumentumok alkotják a könyvtár anyagát, melyek a lakosság egy igen kicsi szeletének érdeklődésére tartanak számot.

0.2. A probléma felvetése

Magyarországon a rendszerváltás több szempontból is változást hozott a domonkos rend és könyvtárainak életében. Az 1950-ben feloszlott rend újjáalakulhatott, az államosított könyvanyag egy része visszakerülhetett a rend tulajdonába.

Az államosítás éveiben mintegy kilencven domonkos élt a magyarországi rendházakban, a szerzetesrendek feloszlását követően sokan külföldre menekültek, azok közül pedig, akik vállalták, hogy itthon maradnak, csak kevesen folytathatták papi tevékenységüket. Így többek között Szigeti József OP (1907-2001) tizenhat évig volt börtönben, az 1949-től veszprémi püspök Badalik Bertalant (1890-1965) 1957. augusztus 15-én a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Hejcére vitték.⁵ A szerzetesrendek könyvanyaga az államosítást követően részben megsemmisült, részben pedig állami gyűjteményekbe került.

⁵ SOÓS Viktor Attila: Badalik Bertalan OP veszprémi püspök internálása. In: A Domonkos Rend Magyarországon. Szerk. Illés Pál - Zágórhidi Czigány Balázs. Piliscsaba-Budapest-Vasvár, 2007. 192-214. p.

Néhány domonkos szerzetes próbálta menekíteni a dokumentumokat, pincékben, padlásokon, harangtoronyban rejtették el a köteteket, hogy így őrizzék meg azokat. A rendszerváltást követően szervezhatték újjá magyarországi rendtartományukat, ekkor Budapesten, Sopronban és Debrecenben kezdték meg tevékenységüket, majd a budapesti rendházból Szentendrére költöztek. Az Országos Széchényi Könyvtárból és a korábbi rendházakból kb. 1200 kötet régi könyv kapott végleges elhelyezést Vasváron a Domonkos Renddel való egyeztetés után, melyet kiegészít a budapesti Thököly úti rendház könyvtárában és különböző raktárhelyiségeiből származó nagyobb mennyiségű könyv- és iratanyag. Az elmúlt tíz évben Sopronból és Szombathelyről is érkezett több ládányi nyomtatvány, melyek között számos értékes kötetet találunk. A könyvekkel együtt gazdag levéltári anyag is Vasvárra került, melyet a pesti rendházból érkezett muzeális források egészítettek ki.⁶

Vasváron jelenleg nem élnek domonkos szerzetesek, így jogosan merül fel a kérdés, miért itt kapott elhelyezést a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény, mely a rend szinte teljes levéltári anyagát is magába foglalja. A dokumentumok jelentőségét a szerzetesek mellett a történeti érdeklődésű kutatók tudják igazán értékelni, hiszen ők keresik fel a leggyakrabban a gyűjteményt. Szükség volt tehát arra, hogy újabb potenciális felhasználókat, látogatókat nyerjenek meg a Gyűjtemény munkatársai, miközben olyan szolgáltatásokat alakítsanak ki, mely szélesebb rétegek számára teheti vonzóvá a domonkos anyagot.

A disszertáció bizonyítja, ha a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény potenciális látogatóinak különböző szegmensei számára megfelelő szolgáltatásokat nyújt a Városi Múzeum, akkor lehetőség nyílik arra, hogy hosszú távon, folyamatos érdeklődés legyen a Gyűjtemény anyaga iránt. A domonkos dokumentumok szerves részét képezik az egykori kolostor épületében működő múzeumnak is, így célszerű a két gyűjteményt együtt vizsgálni. 2012-ben több változás történt, mely a múzeumokat és a kulturális intézményeket érinti. Július 1-jétől életbe lépett a kulturális örökségvédelmi törvény módosítása, mely 2013 januárban újból változott, érintve például a kulturális javakkal összefüggő feladat- és hatásköröket.

⁶ NÉMETH Katalin: A vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény = Könyvtári Figyelő, 57. évf. 2011. 4. sz. 774-778 p.

Az 1094/2012. (IV. 3.) kormányhatározat⁷ a megyei múzeumok, könyvtárak és közművelődési intézmények fenntartásáról kihat a városi múzeumok és könyvtárak sorsára is. 2011-ben megkezdték működésüket a kormányhivatalok, melyeknek szakigazgatási szerve, a Kulturális Örökségvédelmi Iroda⁸ az örökségvédelemmel kapcsolatos feladatokat felügyeli. A vasvári múzeumban több dolgozót pályázati forrásokból foglalkoztatnak, így kiemelt szerepe van a megfelelő anyagi háttér megteremtésének az igényes szakmai munka zavartalan folytatásához. A hiányzó pénzügyi keret alapítványi és szponzori tevékenységből részben megoldható, azonban szükséges, hogy olyan tartós, rendszeres bevételi forrásokat is találjon a Rendtörténeti Gyűjtemény és a Múzeum, mely biztosítja a későbbi fejlesztések alapját is. A kolostor épületében kialakított zárandokszállás kihasználásának maximalizálása is hozzájárul a múzeum bevételeinek növeléséhez.

A dolgozat célkitűzése tehát, hogy olyan menedzsment- és marketingeszközöket és eljárásokat találjon, melyek mentén megtervezhető a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény és a számára otthont adó vasvári Városi Múzeum stratégiája.

0.3. A kutatás módszertana

Az elmúlt közel egy évtized történései, változásai arra sarkallják a könyvtárakat és múzeumokat, hogy új típusú területeket keressenek, tanuljanak a profitorientált vállalatoktól, gondoskodjanak ügyfeleik, azaz esetünkben a felhasználók és látogatók újabb és újabb csoportjainak megszólításáról, bevonásáról.

Az egyházi könyvtárak kulturális örökségünk jelentős részét képezik, mind épületeik, mind állományuk tekintetében. Egyházi könyvtár alatt több intézménytípust értünk, mint a történelmi egyházak, fő felekezetek nagy könyvtárai, az általuk fenntartott szervezetek könyvtárai, a szerzetesi, felsőoktatási és középiskolai könyvtárak.⁹

⁷A Kormány 1094/2012. (IV. 3.) Korm. Határozata a megyei múzeumok, könyvtárak és közművelődési intézmények további fenntartásáról, valamint a települési önkormányzatok kötelező kulturális feladatairól = Magyar Közlöny, 2012.04.03. 38. sz. 7046-7047. p.

⁸ Kulturális Örökségvédelmi Iroda: A hozzáférés módja:

<http://www.kormanyhivatal.hu/hu/szakigazgatasi-szervek/kulturalis-oroksegvedelmi-iroda> Letöltés ideje: 2012. 08. 12.

⁹ GÁBORJÁNI SZABÓ Botond: A magyarországi egyházi könyvtárak helyzete, céljai és jövőképe = Könyvtári Figyelő, 48. évf. 2002. 1-2. sz. 11. p.

Jelenlétük sajátos a magyar könyvtárügyben: soknak közülük több évszázados múltja van, és az egyes típusok között is jelentős eltérések mutatkoznak, nem csak annak függvényében, hogy melyik felekezethez tartoznak, hanem meghatározó az intézmény fenntartója is.¹⁰ 1950-től az egyház kulturális feladatai, mint az oktatás, a könyvtárak, múzeumok, levéltárak fenntartása, visszaszorultak, a rendszerváltás után azonban az egyházak oktatási és más kulturális tevékenysége újra előtérbe kerülhetett. Az *1997-es CXXIV. törvény* kimondta, hogy az állam támogatja az egyházi intézményeket, az államiakkal azonos mértékben, az összeg megállapítása pedig a mindenkori költségvetési összeget veszi alapul.¹¹ Fontos kiemelni, hogy a kilencvenes évektől már a pályázatokon való részvételre is volt lehetősége az egyházi könyvtáraknak. A modernizációs törekvéseknél az egyházi könyvtárak közül több intézmény habozott az integrált könyvtári rendszer bevezetésénél, mivel a muzeális anyagok leírására nem volt megfelelő rendszer, azonban ma már legnagyobb részük Huntékát, Corvinát vagy Sziklát használ, ami azonos szintet jelent az állami könyvtárak rendszereivel.¹²

Tekintve, hogy a vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény is az egyházi könyvtárak közé tartozik, így számára is fontos, hogy az egyéb felekezeti könyvtárakkal kapcsolatot tartson, részt vegyen az azokat tömörítő szakmai szervezetek munkájában. 1994-ben megalakult a különböző felekezetekhez tartozó könyvtárak közös fóruma, az Egyházi Könyvtárak Egyesülése (EKE), melynek célja a magyarországi egyházi könyvtárak együttműködésének segítése és tapasztalatok cseréje.¹³ 2010 óta működik az Unitas, az Egyházi Könyvtárak Közös Katalógusa és Információs Portálja, mely lehetővé kívánja tenni, hogy egy helyen váljon kereshetővé az összes egyházi könyvtár gyűjteménye, akár azoké is, amelyeknek esetleg nincs saját katalógusuk. Az oldalt az EKE szerkeszti és tartja fenn a Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola és a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával.¹⁴ A jövőben a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény katalógusát is elérhetővé lehetne tenni az említett portálon.

¹⁰ BARANYA Péter - KÖVÉCS Ildikó: Az egyházi könyvtárak informatikai fejlettsége. Egy felmérés eredményei. = Könyvtári levelező/lap 17. évf. 2005. 5. sz. 3. p.

¹¹ 1997. évi CXXIV. törvény az egyházak hitéleti és közcélú tevékenységének anyagi feltételeiről. A hozzáférés módja http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700124.TV&celpara=#xcelparam Letöltés ideje: 2012. 06. 03.

¹² ÁSVÁNYI Ilona: Töprengések az egyházi könyvtárak sorsának változásáról. = Könyv, könyvtár, könyvtáros 20. évf. 2011. 6. sz. 3-14. p.

¹³ Egyházi Könyvtárak Egyesülése: A hozzáférés módja: <http://www.eke.hu/> Letöltés ideje: 2012. 06. 03.

¹⁴ Unitas. Az Egyházi Könyvtárak Közös Katalógusa és Információs Portálja. A hozzáférés módja: <http://www.unitas.hu> Letöltés ideje: 2012. 06. 03.

A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia a múzeumi, könyvtári és levéltári terület koordinálása és szakmai segítségnyújtás céljából hozta létre az Országos Katolikus Gyűjteményi Központot.¹⁵ Az Európában működő egyházi könyvtárakat a Bibliothèques Européennes de Theologie, a Teológiai Könyvtárak Egyesüléseinek Nemzetközi Tanácsa¹⁶ fogja össze, mely egy ökumenikus, azaz felekezet felett álló intézmény. E szervezetnek az EKE 1961-től tagja.

A magyarországi könyvtárak felismerték a menedzsment és marketing szerepét a hosszú távú, hatékony működésük megtervezésében. Az egyházi könyvtárak átgondolt marketingstratégia nélkül nem képesek felhasznalóik számát folyamatosan növelni. A nagyobb egyházi gyűjtemények szerencsésebb helyzetben vannak, amennyiben épített környezetük is vonzó a látogatók számára, mint az látható Pannonhalma vagy Eger esetében. A menedzsment részterületei közül a szolgáltatásmenedzsmentre kell a hangsúlyt helyezni, mivel a könyvtárak elsősorban nem konkrét, fizikai terméket kínálnak olvasóiknak, hanem szolgáltatásokat, melyek olykor ugyan termékekhez is kapcsolódhatnak. A szolgáltatás lényegét tekintve nem tárgyasult tevékenység vagy teljesítmény, amelynek cseréje nem jár a tulajdonjog-átruházásával.¹⁷ A könyvtárak számára is egyre inkább nélkülözhetetlenné válik a tudatosan megtervezett pr (*public relations*), a közönségkapcsolatok, melyek szoros összefüggésben állnak a marketinggel, kölcsönösen erősítve egymás pozitív hatásait.

Az egyházi gyűjteményeknek túl kell lépniük azon a szemléleten, hogy a teológiai és egyháztörténeti irodalom csupán egy szűk réteget érint, érdekel. Azt is át kell gondolni, hogy az egyházi gyűjtemények elhelyezkedéséből fakadó előnyöket gyakran nem megfelelően használják. Sokak számára a felekezeti könyvtárak a barokk termeket, a múzeumi kiállításokat jelentik, és olyan köteteket, amelyek első sorban azért vannak, hogy a szemet gyönyörködtessék, bepillantást engedjenek a múlt egy szeletébe. Érthető, hogy e kincsek igazi értékének felfedezéséhez milyen komoly háttértudásra van szükségünk, mellyel napjainkban egyre kevesebben rendelkeznek, így csak számukra válik elérhetővé az évszázadok során felhalmozott tudás eredeti formájában.

¹⁵ Országos Katolikus Gyűjteményi Központ: A hozzáférés módja: <http://www.okgyk.hu/Frame.html>
Letöltés ideje: 2012. 06. 03.

¹⁶ Bibliothèques Européennes de Theologie . A hozzáférés módja: <http://theo.kuleuven.be/beth/page/1/>
Letöltés ideje: 2012. 08. 12.

¹⁷ VÁGÁSI Mária: Marketingstratégia és menedzsment. Budapest: Alinea, 2007. 316. p.

Az egyházi könyvtárak közös vonása a gyűjtőkör hasonlósága mellett, hogy gyűjteményeik sok esetben kiegészülnek más-más dokumentumtípusokkal (pl. érmék, térképek), így szorosabb együttműködést kell, hogy folytassanak a levéltárakkal, múzeumokkal. A felhasználók többnyire nem kölcsönözhetnek ezekből a gyűjteményekből, mivel a kötetek jelentős része 1850 előtti régi könyv, vagy csupán egyetlen példány áll rendelkezésre, így elsősorban kutatók keresik fel a könyvtárat konkrét problémával, kutatási területtel. Az egyházi gyűjtemények közös vonásait számba véve sajnálattal állapítható meg, hogy a legtöbb gyűjtemény hasonló és igen súlyos problémákkal küzd. Hiányoznak a személyi és technikai feltételek, hiszen van olyan könyvtár, ahol 50-70000 kötet jut egy könyvtárosra, és egy vagy két számítógéppel próbálnak a 21. század kihívásainak megfelelni.¹⁸

A disszertációban a magyar és külföldi szakirodalom, illetve gyakorlati tapasztalatok alapján alkalmazzuk a korszerű menedzsment és marketing eszközöket egyházi gyűjteményekre. Konkrét példák bemutatásával fogalmazzuk meg lehetőségeket a vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény, illetve a Városi Múzeum számára. A *customer relationship management (CRM)* arra figyelmeztet, hogy egyre nagyobb hangsúlyt kell fektetni a személyre szabott szolgáltatások tervezésére, bevezetésére, melynek előfeltétele a felhasználói igények mellett, a felhasználóknak, mint személyeknek ismerete.¹⁹ Ezért kiemelten foglalkozunk a potenciális felhasználók, látogatók vizsgálatával, a különböző szegmensek számára kialakítható szolgáltatások körével. A fiatalok megszólításának egyik elemeként bemutatjuk a Magyarországon is egyre nagyobb teret kapó múzeumpedagógiát, mely Vasváron nem csak a múzeum, a helytörténeti gyűjtemény iránti érdeklődést hivatott felkelteni, hanem a domonkos anyag könyvtári részével is megismerteti az érdeklődőket.

Mivel a dolgozatban elsősorban a vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtárának menedzsmentkérdéseivel foglalkozunk, szükségesnek láttuk egy rövid rendtörténeti bevezető megírását, valamint a vasvári domonkos kolostor bemutatását. Az egyházi könyvtárak általános ismertetése, illetve menedzsmentje ezután következik, mivel elengedhetetlen, hogy egyrészt elhelyezzük a vasvári gyűjtemény az egyházi

¹⁸ GÁBORJÁNI SZABÓ Botond: A magyarországi egyházi könyvtárak helyzete, céljai és jövőképe = Könyvtári Figyelő, 48. évf. 2002. 1-2. sz. 11-26. p.

¹⁹ NAGY Nikolett: "Az ügyfél nem fél ügy" - a CRM alkalmazásainak lehetősége könyvtári területen = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 54. évf. 2007. 7. sz. 291-309. p.

gyűjtemények sorában, másrészt megvizsgáljuk, hogy vannak-e olyan pozitív példák, kezdeményezések, melyek adaptálhatók Vasvár esetében is. Az egyházi könyvtárak mellett foglalkozni kell a kultúráközvetítés és a művelődés kérdéseivel is, hiszen a megfelelő kulturális attitűd nélkül nem várható el a látogatóktól, felhasználóktól az aktív érdeklődés a speciális gyűjtemények iránt.

A múzeum és a speciális könyvtári gyűjtemény az állomány összetételéből adódóan valószínűleg nem képes arra, hogy rendszeres felhasználóvá tegye látogatóit, de segítségükkel meg tud szólítani újabb és újabb érdeklődőket. A környező iskolákkal, majd akár országos szinten a többi oktatási intézménnyel együttműködve hosszú távra tud folyamatos látogatottságot biztosítani a gyerek számára kidolgozott speciális foglalkozásokkal, előadásokkal, melyeknek már vannak pozitív tapasztalatai az elmúlt évekből. Az iskolai csoportok programjait kevésbé formális keretek között családi programokká is át lehet alakítani, így nem elsődlegesen tanulási terepként szolgál a múzeum, hanem játékos teret ad az általános műveltség bővítéséhez is.

A magyar és nemzetközi szakirodalom előzetes tanulmányozása, valamint a hazai gyűjtemények látogatása során tapasztaltuk, hogy az egyházi könyvtárak, gyűjtemények számára nem dolgoztak ki az egyéb könyvtártípusokba már adaptált menedzsment módszereket, ezért éreztük szükségesnek, hogy egy konkrét könyvtár példáján keresztül mutassuk be, milyen lehetősége van a 21. században egy vidéki kisváros speciális gyűjteményének.

0.4. A dolgozat hipotézisei

Az egyházi könyvtárakkal, különös tekintettel a vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtárának rendezésével, látogatottságával, fejlesztési stratégiájával kapcsolatosan a következő hipotézisek fogalmazhatók meg:

1. hipotézis: *A magyarországi egyházi könyvtárak az elmúlt évek fejlesztései ellenére sem sajátították el a hazai (nemzeti-, szak- és köz-) könyvtárakra már jellemző menedzsmentszemléletet. Az állomány feltárása, a digitalizálás, a pályázatokon való aktív részvétel, a lehetőségekhez mérten tudatos gyűjteményszervezés ugyan javított az egyházi könyvtárak megítélésén, de a felhasználó-központú, szolgáltatás-centrikus*

gondolkodásmód még kevés gyűjteményben érezhető. Stratégiai tervet kevés egyházi gyűjtemény készít, általában elmondható, hogy hiányzik a menedzseri látásmód a könyvtárosok körében.

A stratégia tervek a makro- és mikrokörnyezet elemzéséből kiindulva fogalmazzák meg azokat a kulcsterületeket, melyek fejlesztése a legsürgetőbb feladat. Az egyházi könyvtárak fejlesztései elsősorban pályázatokhoz kötődnek, ezt kellene felváltania a menedzser szemléletnek, a stratégiai gondolkodásnak. A dolgozatban az egyházi gyűjtemények szolgáltatásmenedzsmentjére helyezük a hangsúlyt.

2. hipotézis: *Mivel jelenleg nem rendelkezik a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény stratégiai tervvel, ezért szükséges a makro- és mikrokörnyezet elemzése. A stratégiai célok között az állomány feltárása, illetve a látogatottság növelése a legsürgetőbb kulcsfeladat, mivel a kettő együttesen biztosítja a gyűjtemény hosszú távú hatékony működését:*

- *az állomány tartalmi- és formai feltárása nélkülözhetetlen,*
- *szükség van megfelelő tárgyszó-rendszer kialakítására,*
- *a szolgáltatások körének bővítésével lehet új látogatókat megnyerni.*

A megfelelő mélységű formai- és tartalmi feltárás, melynek eredményeképpen létrejövő katalógus online is elérhető, biztosítja az állomány áttekinthetőségét, a felhasználók akár otthonról is tájékozódni tudnak a gyűjtemény gazdagságáról. A katalógus és a gondosan válogatott könyvtári állomány nem elegendő a látogatók számának növeléséhez, számukra új szolgáltatások bevezetése is indokolt.

3. hipotézis: *A vasvári Városi Múzeumban működő Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény Könyvtára állománya mellett elhelyezkedés tekintetében is speciális. A domonkos könyvtár stratégiai tervében figyelembe kell venni azon sajátosságokat, melyek egyedivé teszik, illetve meghatározzák a dokumentumokhoz és információhoz való hozzáférést.*

- *A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény Könyvtára az egyetlen hazai könyvtár, mely a domonkos rend magyarországi történetére, illetve a magyar domonkos szerzetesek által írt dokumentumok teljes körű gyűjtésére törekszik.*

- *A domonkos könyvtár hazánk legrégebb koldulórendi kolostorában kapott elhelyezést Vas Megye egykori székhelyén, így az épület adottságait is fel lehet használni a szolgáltatások körének bővítéséhez.*

A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény célja, hogy a domonkos rendre vonatkozó irodalom teljes mértékben hozzáférhető legyen a felhasználók számára. Az autentikus környezet ugyan kedvez a domonkos rend tevékenységének, történeti jelentőségének megismeréséhez, de mivel a könyvtár vidéki kisvárosban található, így fontos a dokumentumok digitalizálása, a másolatszolgáltatás ahhoz, hogy mindenki számára elérhető legyen viszonylag alacsony idő- és költségráfordítással.

4. hipotézis: *A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtárának elsődleges felhasználói a domonkos szerzetesek. A látogatók körének bővítéséhez egy új, magasabb létszámú szegmens megkeresése és megszólítása nélkülözhetetlen. A fiatalokat könyvtár- és múzeumpedagógiai eszközökkel kell gyakoribb könyvtárhasználatra ösztönözni, valamint az egész életen át tartó tanulás iránti igényt kialakítani.*

A Magyarországon élő domonkos szerzetesek alacsony létszáma miatt új felhasználói csoportok megkeresése stratégiai jelentőségű. A jövő könyvtár- és múzeumlátogató generációja az iskolás korú fiatalok köre, így a már pozitív példákat mutató múzeumpedagógiai foglalkozásokat célszerű folytatni. A felnőttképzés része, helyszíne is a könyvtár és a múzeum, így hosszabb távon múzeumandragógiai foglalkozásokat is lehet tartani. A folyamatos tanulás, képzés által az egyházi gyűjtemények speciális állománya könnyebben hozzáférhetővé, érthetővé válik.

5. hipotézis: *A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtárának látogatottsága és ismertsége tovább növelhető a turizmusban való aktív részvétellel, valamint a nemzetközi kapcsolatok és együttműködések fokozásával:*

- *Vasvár és a Vasi Hegyhát környékének turisztikai fejlesztései pozitívan hatnak a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény látogatottságára, ismertségére.*
- *A turisztikai fejlesztések segítik a kulturális örökség megőrzését, valamint felhívják a figyelmet ezen értékekre.*

- *A turisztikai fejlesztések elemeként további partnerkapcsolatok kialakítására kell törekedni hazai és nemzetközi szervezetekkel, intézményekkel.*

A vasvári kistérségben programot találhat mindaz, akit a természet és a kultúra megismerése iránti vágy készít kirándulásra. A különböző turisztikai projektek, együttműködések kedvezően hatnak a kulturális örökség emlékeinek látogatottságára is, így fokozható a vasvári kolostor ismertsége.

Hipotéziseink alapján a vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtára megfelelő stratégiai tervvel a domonkos örökséget őrző, bemutató tudományos központtá válhat, miközben a fiatalabb generációkat is ösztönzi a múlt megismerésére, a múzeumok és könyvtárak látogatására.

A disszertáció hipotézise	A hipotézissel foglalkozó, illetve azt bizonyító fejezetek
1. hipotézis: Hiányzik a menedzsment szemlélet az egyházi gyűjteményekben.	3.1. és 3.2.
2. hipotézis: Az elkészítendő stratégiai terv két kulcsterülete: állományfeltárás és új szolgáltatások szervezése.	2.3., 5.1.2. és 5.1.4., 6.3., 8.2.1.
	5.1.2. és 5.1.4., 6.3., 7., 8.2.
3. hipotézis: A domonkos könyvtár különleges elhelyezéséből adódó lehetőségek és nehézségek.	1.2., 2.2. és 2.3., 5.1.2. és 5.1.4., 6.3., 7., 8.2.
4. hipotézis: Látogatottság növeléséhez új felhasználói csoportok megszólítása, múzeumpedagógia.	5., 6., 7.
5. hipotézis: Látogatottság további fokozása a turizmusba való bekapcsolódással.	5., 6., 8.

**1. táblázat:
A hipotézisek megjelenése a dolgozatban**

1. DOMONKOS KÖNYVTÁRAK MAGYARORSZÁGON

1.1. A domonkos rend európai születése és magyarországi letelepedése

A 12. század folyamán jelentek meg Európa-szerte a különböző eretnek mozgalmak, mivel a városiasodás, gazdasági fellendülés az egyházon belül is érezte térhódítását, negatív hatását. A bogumil, kathar és valdens közösségekkel szemben a kontemplatív²⁰ vallásos lelkülettel bíró monasztikus szerzetesrendek nem tudták felvenni a harcot, így szükség volt az aktív szerzetesközösségek fellépésére, melyek közül elsőként a domonkos és a ferences rend alakult meg.

1.1.1. Szent Domonkos tevékenysége és a rendalapítás

Szent Domonkos, eredeti nevén Domingo de Guzman, 1170 körül született a kasztíliai Caleruegában Félix de Guzmán és Juana de Aza gyermekeként. Életrajzírói feljegyezték, hogy édesanyja fia születése előtt álmodt látott, melyben egy kutya szájában fáklyát tartva körbefutotta és lángba borította az egész világot, emiatt ábrázolták gyakran kutya társaságában. Későbbi attribútumaihoz tartozott még a lilium, a rózsafüzér és a csillag. Öt éves korától anyai nagybátyja, Gumiel de Izan tanította, majd 1190-től a palenciai egyetemen tanult.

A szegények iránti szeretete és tisztelete hamar megmutatkozott, mivel amikor 1191-ben éhínség sújtotta Spanyolországot, a könyveinek eladásából befolyt összeget szétosztotta a szegények között. Ekkor így szólt: „*Mit tanulmányozzam én ezeket a holt pergameneket, miközben odakinn az utcán éhségtől esnek össze az emberek?!*”²¹ Osmában belépett a székesegyházi kanonokok közé. Barátját, Diego de Azevedót 1202-ben Osma püspökévé nevezték ki, akivel együtt kérte Domonkos III. Ince pápát 1206-ban, hogy engedje el, hogy megtérítse a kunokat. A pápa Dél-Franciaországba küldte őket, hogy a katharok és albigensek között végezzenek térítő munkát. Domonkos felismerte, hogy az emberek hitének megerősítésében és az eretnekekkel szembeni harcban új szemléletre van szükség: ő maga is példát mutatva, teljes szegénységben és alázatban járt az emberek között és prédikált.

²⁰ Kontemplatív: szemlélődő, elmélkedő

²¹ Diós István: Szentek élete. 1. köt. Budapest: Szt. István Társ., 1990. 417. p.

1206/1207-ben szervezte meg az első női rendházat az ágostonos regula alapján Prouille-ban.²² Az albigens háborúk alatt Simon de Montfort (1160-1215) segítője lett, aki 1213-ban legyőzte az eretnekeket. 1215-ben, mikor már több kísérő is csatlakozott Domonkoshoz, a toulousi püspök egyházmegyei prédikátorokká nevezte ki őket. A rendalapító részt vett a IV. lateráni zsinaton, mely egyfelől hangsúlyozta a prédikációs tevékenység szerepét, azonban nem engedélyezte új szerzetesrend alapítását. Mielőtt III. Ince pápa jóvá hagyhatta volna a rendalapítást, elhunyt, Domonkos azonban visszatért Toulouse-ba, ahol társaival kiválasztotta az ágostonos regulát, és megkapták a Szent Romanus-templomot. 1216-ban III. Honorius pápa jóváhagyta a rendalapítást, majd a közösség 1217-ben felvette a „Praedicatores”, „Prédikátorok” nevet. (Ordo Praedicatorum, OP) A Domonkos Rend tagjai lemondtak a magántulajdonról, és vállalták, hogy koldulásból tartják fenn magukat, valamint a konventeket, továbbá kiemelten fontosnak tartották azt is, hogy a szerzetesek megfelelő képzést kapjanak és a kellő ismeretekkel felvértezve induljanak szolgálni. A korábban alapított szerzetesi közösségekhez viszonyítva a domonkosoknál új, hogy mennyire nagy hangsúlyt fektetnek a felsőfokú tanulmányokra, életükben jelentős szerepet kap a stúdium és a folyamatos tanulás. A rend jelmondata: *Laudare, benedicere, praedicare* (Istent dicsérni, áldást mondani és az igét hirdetni). Jeligének a Veritas-t, az Igazságot választották.²³

A rend első nagykáptalanját 1220 májusában Bolognában tartották, ahol elfogadták konstitúciójukat, a regulát kiegészítő, a rendre vonatkozó saját szabályok gyűjteményét. A második nagykáptalanon 1221-ben, melyre szintén Bolognában került sor, Európát nyolc tartományra osztották: Spanyolország, Dél-Franciaország, Franciaország többi része, Lombardia, Róma (Közép- és Dél-Itália), Magyarország (ekkor még egész Kelet-Európa), Németország, Anglia. Magyarországon és Angliában ebben az időben még nem volt domonkos kolostor.²⁴ A második káptalant egy észak-itáliai körút követte, mely alatt Domonkos megbetegedett, és visszatérve Bolognába, ott érte a halál 1221. augusztus 6-án. A bolognai Szent Miklós templomban helyezték végső nyugalomra.

²² PUSKELY Mária: Kétezer év szerzetessége: szerzetesség- és művelődéstörténeti enciklopédia. Budapest: Dinasztia, 1998. 285. p.

²³ PUSKELY Mária: Szerzetesek: a megszentelt élet 99 intézménye. 2. bőv. kiad. [Budapest]: Zrínyi Ny., 1990. 32. p.

²⁴ PFEIFFER Miklós: A Domonkosrend magyar zárdáinak vázlatos története: jegyzetekkel bővített különkiadás "A Szent Domonkos-rend multjából és jelenéből" c. emlékkönyvből. Kassa: Szent Erzsébet nyomda, 1917. 22. p.

IX. Gergely pápa 1234. július 13-án avatta szentté Domonkost, ünnepét 1969-től augusztus 8-án tartja a katolikus egyház. Két évvel korábban, 1232-ben IX. Gergely a domonkosokat hívta az általa alapított *Inquisitores haereticae pravitatis* intézményébe. Mivel a domonkos szerzetesek számára meghatározó a folyamatos tanulás, képzés, ezért saját egyetemeik, könyvtári gyűjteményeik alakultak ki annak ellenére, hogy teljes szegénységet fogadtak. 1475. július 1-jén IV. Sixtus pápa *Considerantes* kezdetű bullájában engedélyezte a domonkosok számára, hogy tanulmányaikra és egyéb kiadásaikra a hívektől birtokot vagy jövedelmet fogadjanak el.²⁵

Ismert domonkos rendi szerzetesek, akiknek a műveivel, alkotásaival számtalanszor találkozunk az európai kultúrkörben: az angyali doktor, Aquinói Szent Tamás, a *Legenda aurea* írója, Jacobus de Voragine, a festő Fra Angelico, aki a firenzei Szent Márk templom oltárát festette, vagy a szintén festő Fra Bartolommeo.²⁶

1.1.2. Domonkosok Magyarországon a török hódoltság előtt

Az 1221-es nagykáptalanon született döntés arról, hogy Magyarországra testvéreket küldenek. A bolognai egyetem jogi professzora, Magyarországi Pál (Paulus Hungarus) kapta a felkérést, hogy társaival alapítson kolostorokat hazánkban. Első említésük Győrből származik, de az első rendház Székesfehérváron alakult, majd ezt követte Veszprém, Győr és Buda. A tatárjárás előtről tizenkét férfizárda ismert, illetve egy női kolostor volt Veszprémben.²⁷ A domonkosok püspöki engedély után elsősorban a forgalmas, nagyobb városokat keresték. Szent Domonkos a magyar tartományon keresztül szeretne volna a kunokat elérni, megtéríteni.

A domonkosok a pápa levelével érkeztek a városokba, melynek köszönhetően az uralkodók és főpapok kötelezték a világi papságot egy-egy plébániatemplom átadására, melyben a szerzetesek megkezdhették tevékenységüket. A papság általában némi ellenállást követően azt a templomot engedte csak át, amelyik a szegények negyedében állt, illetve a legkevesebb jövedelemmel rendelkezett. Így találjuk a koldulórendi

²⁵ HARSÁNYI András: A domonkosrend Magyarországon a reformáció előtt. [Budapest]: Paulus Hungarus: Kairosz, [1999]. 20. p.

²⁶ ZARNECZKI, George: Kolostorok, szerzetesek, barátok. Budapest: Corvina, 1986. 105-109. p.

²⁷ Emléksorok: a Szent Domonkos-rendi Magyar Rendtartomány megalapításának hétszázadik évfordulójára. Szerk.: Vörös László. Budapest: Szent Domonkos-rendi Zárda, 1921. 18. p.

kolostorokat a városok szélén vagy a külvárosokban.²⁸ A koldulórendi építészet sajátosságai a templomok elrendezésében, illetve a tagolás mértékében érhető tetten. Templomaikat nagy tömegek befogadására tették alkalmassá, melyhez a magas termek és csarnokok bizonyultak legalkalmasabbnak. Eleinte maguk bonyolították le építkezéseiket, a domonkosok szabályzata azonban elrendelte, hogy az építkezések szakértők bevonásával történjenek, akik valószínűleg világi személyek lehettek. A bizottságot a „*praefectus operum*” vezette, aki mindig a szerzetesek közül került ki. Az építkezések is nagyban hozzájárultak a koldulórendek és a városi polgárság kapcsolatának fokozásához. 1252-ben Humbertus de Romanis, domonkos rendfőnök írta a rendházakról, hogy ahány templomuk van, szinte annyiféle formát és elrendezést tükröznek, ennek ellenére azonban némi egységesség mégis jellemzi őket.

Ausztriában az egyhajós, hosszú szentélyű megoldás is elterjedt, amely Magyarországon is közkedvelt lett.²⁹ Az 1220-as konstitúciók előírásai értelmében („*Mediocres domos et humiles habeant fratres nostri*”) a rendházak és templomok egyszerűek, visszafogottak. Az 1228-as bolognai generális káptalan a méreteket is meghatározta: a konvent magassága 12 láb (4-4,5 m), emelettel együtt 20 láb (max. 7,7 m), a templomé 30 láb (max. 11,4 m). A templom ne legyen boltozott, legfeljebb a kórus és a sekrestye.³⁰ A IV. Béla által a lánya számára alapított budai kolostor is a domonkos rend előírásainak megfelelően az egyszerűséget követte, noha lehetett volna nagyobb, díszesebb is.

A magyarországi kolostoralapítások sikerét, eredményességét tükrözi, hogy a rend az 1254-es nagykáptalanját a budai rendházban tartotta, majd 1273-ban Pest fogadta a nagygyűlésre érkező szerzeteseket. Az 1221-es első megjelenésüket követően a kolostorok száma folyamatosan növekedett, 1277-ben harminc, 1303-ban harminchárom férfi és három női, a 15. században negyvennyolc férfi és nyolc női zárda, míg a 16. század elején már közel félszáz konvent működött.

²⁸ H. GYŰRKY Katalin: A domonkos rend középkori kolostorai Budán. In: Koldulórendi építészet a középkori Magyarországon: tanulmányok. Szerk. Haris Andrea. Budapest: Országos Műemlékvédelmi Hivatal, 1994. 122. p.

²⁹ ENTZ Géza: Az európai koldulórendi építészet. In: Koldulórendi építészet a középkori Magyarországon: tanulmányok. Szerk. Haris Andrea. Budapest: Országos Műemlékvédelmi Hivatal, 1994. 22. p.

³⁰ MAROSI Ernő: A koldulórendi építészet Magyarországon. In: Koldulórendi építészet a középkori Magyarországon: tanulmányok. Szerk. Haris Andrea. Budapest: Országos Műemlékvédelmi Hivatal, 1994. 46. p.

Vas megye egykori székhelyén, Vasváron a domonkosok legkorábbi fennmaradt, hiteles említése 1254-ből származik, bár a hagyomány szerint IV. Béla már a tatárjárás előtt letelepítette a szerzeteseket, megalapítva ezzel a mai Magyarország területén ma is álló, legrégebbi koldulórendi kolostort. 1364 júniusában Nagy Lajos király megerősítő levele, mint elvesztett említi IV. Béla király alapító oklevelét.³¹ A Székesfehérvárhoz hasonló privilégiummal rendelkező királyi városban egykor öt templom volt, melyből kettő ma is látható: a Szűz Mária tiszteletére szentelt temetői templom, mely jelenleg is a Nagyboldogasszony napi Mária-búcsú központi helyszíne, és a domonkos rendi plébániatemplom. A domonkosok temploma, a Szent Kereszt-templom a 13. században épült az L-alakú kolostorépülettel együtt, a kolostorudvart pedig valamikor a 14. század folyamán vették körül kerengővel.³²

A magyar domonkos rend a megtelepedést követő első századokban több szentet és boldogot adott Európának. A legismertebb a Nyulak-szigetén lévő kolostor lakója, Árpád-házi Szent Margit. III. András lánya, Erzsébet szintén domonkos nővér volt, a svájci Töss kolostorában hunyt el, a domonkosok boldogként tisztelik, ünnepét május 6-án tartják. A Hahótok nemzetségéből származó Bánffy Buzád az 1230-as évek vége felé Vasvár királyi várának ispánja volt, majd később belépett a domonkosok közé, 1241-ben ölték meg a tatárok a budai Remete Szent Antal kolostor oltára előtt.

Debrecenben valószínűleg a kun térítések kapcsán épült domonkos kolostor, melyet előbb a ferences szerzetesek, majd a református főiskola kapott meg. Egerben a Szent Mihály templom mellett lehetett kolostoruk, Esztergomban 1231-es adat maradt fenn a Szent Katalinról nevezett zárdáról.³³

A domonkos kolostorok Magyarország teljes területét lefedték, voltak rendházak például Komáromban, Nagyszombatban, Sárospatakon, Simontornyán, Brassóban. A domonkosoknak Székesfehérvárott a 13. században két intézménye működött, a Szent Margit tiszteletére szentelt plébániatemplom, illetve Szűz Mária tiszteletére ajánlott

³¹ FEHÉR Mátyás: A hétszázados vasvári Szent Domonkos-rendi kolostor története: 1241-1941. Budapest: Stephaneum ny., 1942. 7. p.

³² Vasvár: Szűz Mária-búcsújáráshely. Összeáll. Zágorhidi Czigány Balázs. Vasvár: Vasvári római kat. plébánia, 1996. 4-7. p.

³³ PFEIFFER Miklós: A Domonkosrend magyar zárdáinak vázlatos története: jegyzetekkel bővített különkiadás "A Szent Domonkos-rend multjából és jelenéből" c. emlékkönyvből. Kassa: Szent Erzsébet nyomda, 1917. 37-38. p.

apácakolostor.³⁴ A 15. század második felében Németújváron is működhetett domonkos konvent, 1529-ből pedig Székesfehérvári Lénádról olvashatunk, mint körmendi domonkosról, így feltételezhető egy körmendi kolostor is.³⁵

Hogy mennyire becsülték a domonkosokat? Csak egyetlen példa, amikor Hunyadi Mátyás a budai főiskola megszervezéséhez megfelelő személyt keresett, a domonkos rendi Petrus Nigert kérte fel a feladat teljesítésére, és ő lett a főiskola első rektora.³⁶

A török dúlásig folyamatosnak tekinthető a domonkos rend fejlődése, a rendházak alapítása, a 16. században azonban országszerte kezdtek elnéptelenedni a kolostorok. A nyulak-szigeti apácák Nagyszombatba, a veszprémiek Körmentre menekültek. Mielőtt a vasvári szerzetesek Győrbe és Nagyszombatba mentek, Fráter Gáspár, a vasvári rend vagyonának kezelését a káptalanra bízta, mely maga is Szombathelyre költözött 1578-ban, azzal a feltétellel, hogy a haszon egyharmadát fenn kell tartaniuk arra az esetre, ha a domonkosok visszatérnek. Fráter Gáspár személye sokáig kérdéses volt, neve több változatban is fennmaradt: egyszerűen Fráter Gáspár, Fráter Gáspár de Kermend vagy Körmend, Kermendi és Körmendi Gáspár „i”-vel vagy „y”-nal.” Körmenten születhetett a századforduló körül, a vasvári Domonkos-rend tagja, majd utolsó előtti priorja volt, 1562-ben pedig vicarius generalis.³⁷ 1611-ben a még meglévő zárdákat egyesítették a német és osztrák zárdákkal.

1.1.3. A magyar tartomány újjászervezése

1636-ban a domonkos rend Magyarországra küldte az olasz származású Ferrari Zsigmondot, a bécsi egyetem professzorát, hogy szervezze újra a magyar domonkos rendtartományt. Az 1642. évi domonkos nagykáptalan *Provincia S. Martini* néven helyreállította a magyar rendtartományt, és Ferrari Zsigmondot nevezte ki tartományfőnöknek.

³⁴ KRALOVÁNSZKY Alán: Koldulórendek Székesfehérvárott és Veszprém megyében. In: Koldulórendi építészeti a középkori Magyarországon: tanulmányok. Szerk. Haris Andrea. Budapest: Országos Műemlékvédelmi Hivatal, 1994. 94. p.

³⁵ IVÁNYI Béla: Dominikánus levelek és oklevelek a körmendi levéltárban. Körmend, 1942. 9. p.

³⁶ Régi magyar egyetemek emlékezete: Válogatott dokumentumok a magyarországi felsőoktatás történetéhez: 1367-1777 In: Memoria universitatum et scholarum maiorum Regni Hungariae. Szerk.: Szögi László. Budapest: ELTE, 1995. 10. p.

³⁷ GYÜRKI László: Körmendi Gáspár. Körmend: Körmend Város Önkormányzata, 2007. 4-23. p.

Elsőként Szombathelyen alakult domonkos közösség, ifjabb Draskovich György győri püspök adott 1638-ban templomot a szerzeteseknek.³⁸ Batthyány Erzsébet (1619-1674) grófnő adománya révén épülhetett újjá a szombathelyi domonkosok temploma, a Szent Márton-templom 1668-1672 között, míg soproni házáat is felajánlva a rendnek, lehetővé tette a domonkosok soproni letelepedését.³⁹ A 17. század végére már hét városban éltek ismét domonkos szerzetesek: Szombathely, Sopron (1674), Vasvár (1684), Kassa (1680-as évek vége), Pécs (1688), Vác (1699), Pest (1700).⁴⁰

A török dúlás után az 1689. évi egyházlátogatási jegyzőkönyv adatai alapján Vasváron mindössze 233 katolikus és 3 nem katolikus lakos élt.⁴¹ A vasvári kolostort 1644 után Ákosházi Sárkány János egerszegi főkapitány és dunántúli vicegenerális birtokolta, majd 1684. augusztus 5-én Széchényi György érsek adta vissza a domonkosoknak az időközben erődítménnyé alakított épületet, melybe 1690. október 13-án költöztek vissza a szerzetesek.⁴² 1689-től lett a vasvári Szent Keresztről nevezett templom plébániatemplom. Először ideiglenesen bízták meg a szerzeteseket a plébánia vezetésével, majd 1740-ben véglegesen megkapták ezt a jogot, és 1950-ig a szerzetesrendek feloszlatásáig gyakorolták.⁴³

1784-ben Vasváron hét páter és három fráter, Szombathelyen kilenc páter és kettő laikus testvér élt. 1788-ban II. József (1741-1790) egyházpolitikája következtében a szombathelyi domonkosok Vasvárra költöztek, majd 1805-ben tértek vissza eredeti szolgálati helyükre.⁴⁴ A kalapos király rendeletének értelmében csak azok a rendházak folytathatták tevékenységüket és tarthatták meg vagyonukat, melyek tanítói feladatokat és társadalmilag hasznos munkát is végeztek, azaz a domonkos kolostorok közül a kassai, a soproni, a szombathelyi és a vasvári konventek.

³⁸ Egyházi beszéd mellyet Sz. Mártonban a' sz. Domonkos rend' ottani behozatásának két századik évfordultán, 1838ki Aprilis hó' 15kén, mondott Szenczy Ferencz... Kőszeg: Reichard Károly Ny., 1838. 22 p.

³⁹ ZSÁMBÉKY Mónika: Egy 17. századi grófnő életének tükré (Batthyány Erzsébet végrendelete) = Vasi szemle 53. évf. 1999. 2. sz. 231-253. p.

⁴⁰ ZSÁMBÉKY Mónika: Barokk domonkos kolostorok Magyarországon. In: A Domonkos Rend Magyarországon. Szerk. Illés Pál - Zágórhidi Czigány Balázs. Piliscsaba-Budapest-Vasvár, 2007. 393. p.

⁴¹ Vasvár bucsujárárhely. Vasvár: Domonkos-rendi Férfizárda, 1918. 8. p.

⁴² KISS Gábor: Újabb adatok a vasvári domonkos kolostor építéstörténetéhez. In: A Domonkos Rend Magyarországon. Szerk. Illés Pál - Zágórhidi Czigány Balázs. Piliscsaba-Budapest-Vasvár, 2007. 386-390. p.

⁴³ Vasvár: Szűz Mária-búcsujárárhely. Összeáll. Zágórhidi Czigány Balázs. Vasvár: Vasvári római kat. plébánia, 1996. 14. p.

⁴⁴ Emléksorok: a Szent Domonkos-rendi Magyar Rendtartomány megalapításának hétszázadik évfordulójára. Szerk. Vörös László. Budapest: Szent Domonkos-rendi Zárda, 1921. 63. p.

1857-ben csatlakoztak a csehországi domonkos kolostorok a magyar-osztrák tartományhoz, így jött létre a Birodalmi Rendtartomány, mely a *Provincia Imperii* nevet kapta. A csehek majd ötven évvel később, 1905-ben kiléptek a közös tartományból, és önálló provinciát alapítottak, így az osztrák, magyar és morva házak újra Osztrák Magyar Rendtartomány (*Provincia Austriaco-Hungarica*) néven működtek tovább.

1868. október 15-én a szombathelyi domonkos templomban tizen öltöttek magukra fehér ruhát, hogy utána Kőszegen női közösségként dolgozzanak. Az Árpád-házi Szent Margitról Nevezett Szent Domonkos Rendi Nővérek Apostoli Kongregációjának első perjelnöje D'Azula Margit lett, s már 1882-1883-ban Gleisdorfban is alapítottak rendházat. Vasváron 1889-ben Szenczy Ferenc szombathelyi püspök alapítványának jóvoltából kaptak házat, ahol 1905-ben iskolával és kollégiummal egybekapcsolt zárdát építettek. 1903-ban rendház alakult még Hódmezővásárhelyen, 1905-ben Szombathelyre, 1921-ben pedig Velembe érkeztek.

Budapesten 1903-ban a pesti oldalon, Zuglóban béreltek házat a férfi szerzetesek, majd 1912-ben a Thököly úton került sor az új templom alapkövetételére. A Hofhauser Antal tervei szerint felépült templomot Csernoch János bíboros-hercegrímás szentelte fel 1915. október 3-án.⁴⁵ Az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása után a magyar domonkosok is önállóak lettek, ezért a tartomány neve ismét *Provincia Hungariae* lett.

1930-31-ben a domonkos rend négy rendházában és egy konventjében harmincegy pap és tizenhárom laikus testvér, míg 1943-ban öt rendházban és három plébánián ötven szerzetes tevékenykedett. A Szent Domonkos Nővérek Kongregációja 1927-ben öt házában százhatvanöt tagot, 1943-ban pedig már nyolc házban kettőszázhatvankilenc nővért számlált.⁴⁶

Az 1930-as évek elején egyre több hitbuzgalmi lap, folyóirat jelent meg, s ezekben az években sorra alakultak a világi közösségek is. Domonkos egyesület volt a Böle Kornél OP (1887-1961) által alapított Országos Credo Férfi egyesület, melynek 1925-ben jött létre

⁴⁵ PFEIFFER Miklós: A Domonkosrend magyar zárdáinak vázlatos története: jegyzetekkel bővített különkiadás "A Szent Domonkos-rend multjából és jelenéből" c. emlékkönyvből. Kassa: Szent Erzsébet nyomda, 1917. 56-57. p.

⁴⁶ GERGELY Jenő: A katolikus egyház története Magyarországon, 1919-1945. Budapest: ELTE Újkori Magyar Történelem Tanszék, 1997. 190-195. p.

egyik helyi tagozata Szombathelyen. Az egyesület Credo címmel folyóiratot is indított. Már 1894 óta megjelentette a rend a Legszentebb Rózsafüzér Királynéja című lapot, mely a Rózsafüzér Társulatok tevékenységéről számolt be. Az első Esztergomi Katolikus Nyári Egyetem előadója 1933-ban Horváth Sándor OP (1884-1956), aki a freiburgi, majd a budapesti egyetem tanára volt, az 1941-es egyetemen pedig Pfeiffer Miklós OP (1887-1972) tartott előadást. 1935. szeptember 6-án a szombathelyi hívek új szervezetet alapítottak, mely a Rózsafüzér Nőszövetség nevet kapta. Elhatározták, hogy minden év januárjában Árpád-házi Szent Margit ünnepe előtt három napos ájtatosság, ún. Margit-triduum keretében emlékeznek IV. Béla lányára. A Margit-triduum jelenleg is évente megrendezésre kerül.

A két világháború közötti fellendülésnek a katolikus egyház, s így a domonkos rend életében is, a második világháborút követő szovjet uralom vetett véget. 1948-ban huszonhárom férfi szerzetesrend százötvenhét rendházában összesen kettőezer-négyszázhuszonkilenc szerzetes élt, míg a negyvennégy női rend ötszáznyolcvan rendházában kilencezren teljesítettek szolgálatot. Az *1948. évi XXXIII. törvény a nem állami iskolák fenntartásának az állam által való átvételéről*⁴⁷ rendelkezett, melynek értelmében az egyházi iskolák állami kézbe kerültek. 1950-ben a szerzetesrendek feloszlata a domonkosokat is érzékenyen érintette. Az ekkor Magyarországon tevékenykedő mintegy kilencven domonkos közül többen külföldre menekültek, az itthon maradók közül sokakra börtönbüntetést szabtak ki, tizennyolcan folytathatták papi hivatásukat lelkipásztorként, öten sekrestyésként, kántorként dolgozhattak. Szigeti József OP (1907-2001) például tizenhat évet töltött börtönben, Badalik Bertalant (1890-1965), aki 1949-ben veszprémi püspök lett, 1957. augusztus 15-én a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Hejcére száműzték, ahonnan 1964-ben betegsége miatt átszállították Budapestre, ahol 1965-ben hunyt el házi őrizetben.⁴⁸ Az internálás egyik helyszíne volt a hejcei püspöki üdülő, az egyházi jellegű Szociális Otthon, ahová Péteri József (1890-1967) váci püspököt és Hász Brokát karmelita rendfőnököt is szállították.⁴⁹

⁴⁷ 1948. évi XXXIII. törvény a nem állami iskolák fenntartásának az állam által való átvétele, az azokkal összefüggő vagyontárgyak állami tulajdonba vétele és személyzetének állami szolgálatba való átvétele tárgyában. A hozzáférés módja: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8315> Letöltés ideje:

⁴⁸ SOÓS Viktor Attila: Badalik Bertalan OP veszprémi püspök internálása. In: A Domonkos Rend Magyarországon. Szerk. Illés Pál - Zágórhídi Czigány Balázs. Piliscsaba-Budapest-Vasvár, 2007. 192-214 p.

⁴⁹ TOMKA Ferenc: Halálra szántak, mégis élünk! Egyházüldözés 1945–1990 és az ügynök-kérdés. Budapest: Szent István Társulat, 2005. 83. p.

A domonkos szerzetesek közül börtönben volt 1966-ban Lőrincz Gyula OP (1906-1977), Takács János OP három társával 1972 júliusától 1975 szeptemberéig.⁵⁰

A rendszerváltást követően a domonkosok újjá tudták szervezni magyarországi rendtartományukat, a férfi szerzetesek Budapesten, Sopronban és Debrecenben kezdték meg tevékenységüket. A pesti Thököly úton lévő rendházból a testvérek 2008-ban költöztek ki Szentendrére. Árpád-házi Szent Margitról Nevezett Domonkos Nővérek Budapesten, Kőszegen, Hódmezővásárhelyen és Ungváron élnek. A kilencvenes években Szombathelyen is éltek nővérek, jelenleg azonban nincsenek domonkosok a vasi megyeszékhelyen.

Időszak	Tartomány megnevezése
1221-1608	Provincia Hungariae
1642-1704	Provincia Hungariae S. Martini noviter restituta
1704-1858	Provincia Austriaco-Hungarica
1858-1906	Provincia Regni
1906-1938	Provincia Redintegrata Austriaco-Hungarica
1938-1950	Provincia Hungariae restituta
1950-1989	Provincia Hungariae diruta
1989-	Provincia Hungariae iterum restituta

2. táblázat:
A magyar domonkos tartomány elnevezései az alapítástól napjainkig⁵¹

Jelenleg húsz körülre tehető a Magyarországon élő domonkos szerzetesek száma, mely folyamatosan változik. Sok külföldi teljesít szolgálatot hazánkban, többen érkeztek a kilencvenes években Lengyelországból, mint a lengyel-magyar származású Pucilowski József, aki 1996-2004 között volt a Szent Domonkos Rend Magyarországi Tartományának általános vikáriusa. Ireneusz Wysokiński Debrecenből tért vissza a krakkói rendházba.

⁵⁰ HAVASY Gyula: A magyar katolikusok szenvedései, 1944-1989: Havasy Gyula dokumentumgyűjteménye. [Budapest]: Havasy Gy., 1990. 419. p.

⁵¹ Catalogus Provinciae Hungariae Ordinis Praedicatorum. Budapest: Szent Domonkos Rend Magyar Tartományfőnöksége, 1995. 61. p.

1.2. Domonkos könyvtárak hazánkban

A gazdag hagyományokkal rendelkező domonkos könyvkultúra Magyarország számára is sok szép emléket adott. Tagjaik közé csak írni és olvasni tudó fiatalokat vettek fel, nagy hangsúlyt fektettek a rendtagok szellemi fejlődésének elősegítésére, melyhez természetesen elengedhetetlen volt a magas színvonalú, tudatosan szervezett könyvtári gyűjtemény. A novíciusok oktatását két-három rendi főiskola, úgynevezett *studium particulare* biztosította egy-egy rendtartományban. Tanulmányaik folytatásának az egyetemi jellegű *studium generale* adott helyet, melyre meghatározták, hogy hányan mehetnek egy-egy provinciából. A domonkosok Konstitúciója (*Liber Constitutionum et Ordinationum – LCO*) önálló fejezetet szentel a stúdium szerepének, a képzés módjának és tartalmának, valamint a könyvtárakról is rendelkezik: „*curare cum lectore conventuali et bibliothecario ut bibliotheca instructa sit libris necessariis, et pecuniae summa sufficiens quotannis impendatur ad illam locupletandam.*”⁵² Már a kezdetektől nélkülözhetetlennek tartották, hogy a könyvtárat ellássák a szükséges könyvekkel.

A pécsi kolostor falai között *schola maior-studium partikulare* (főiskola) működött, Budán is már a 14. század elején volt a domonkosoknak iskolája.

Az 1254-es budai nagykáptalanhoz kötődő kommentárokban meghatározták a domonkos könyvtárosok feladatát is. A könyvek megbízható tárolása és nyilvántartása mellett gondoskodni kellett a könyvtár folyamatos gyarapításáról. A rendszeresen használt könyveket a pulpitusokhoz láncolva kellett tartani, de az is az előírások között szerepelt, hogy a köteteket possesszor-bejegyzéssel szükséges ellátni, illetve a gerincen feltüntetni a könyv tartalmára utaló adatot:⁵³ „*A könyvtáros hivatalához tartozik arra ügyelni, amennyire lehet, hogy a könyvtár elhelyezésére jó és biztos helyiség álljon rendelkezésre... A szekrény, melybe a könyveket helyezik, fából készüljön, hogy így a könyvek rothadástól, nedvességtől inkább védve legyenek. Sok polccal legyen ellátva, s a különböző könyveket, a más-más tudományzakhhoz tartozókat ezekre helyezték el úgy, hogy az egy szakhhoz tartozók ne legyenek szétszórva, hanem együvé kerüljenek, megjelölve megfelelő jelzetcédulákkal. A jelzeteket a polcokon is fel kell tüntetni, hogy*

⁵² Liber Constitutionum et Ordinationum Fratrum Ordinis Praedicatorum. Roma: Curia Generalitia, 2010. 68. p.

⁵³ MADAS Edit – MONOK István: A könyvkultúra Magyarországon: a kezdetektől 1730-ig. [Budapest]: Balassi, [1998]. 25 p.

így megállapíthatjuk, hol található az, amit keresünk. Őreá tartozik az is, hogy egy pergamenlapra a konvent összes könyvei feljegyeztessenek, s a gyarapodást vagy a csökkenést írja hozzá vagy törölje ki, amint éppen tennie kell... Neki legyen gondja arra is, hogy akár maga, akár másvalaki, a perjel rendelkezése szerint, a könyveket megjavítsa, bőrrel bevonja és jól bekösse. Minden egyes kötetnek a gerincére jegyezze fel, miféle könyv vagy könyvek, kinek az írását vagy írásait tartalmazza a kötet. Az első lapra pedig a következő feljegyzés kerüljön: A prédikátor testvérek N. konventjének könyve ez... Hasonlóképpen őreá tartozik, hogy egy csendes, alkalmas helyen legyen egy nagy pulpitus, vagy akár több is. Ezekre láncoljanak néhány könyvet, melyekre a testvéreknek gyakrabban van szükségük..."⁵⁴ A 13. században szinte biztos, hogy minden magyar domonkos kolostorban volt könyvtár, sajnos azonban egyetlen kötet sem maradt fenn a gyűjteményekből.

Budán lehetett a 15. század legnagyobb magyar domonkos könyvtára, mivel itt működött a magyar *studium generale*. A kassai kolostorból huszonkét könyv, két kódex és húsz nyomtatott könyv ismert, de a források alapján két-háromszáz kötetre tehető a teljes állomány. Hasonló könyvtára lehetett a rendnek az adatok alapján Nagyszébenben, Pécsen és Brassóban.⁵⁵

Fennmaradt kódexeink közül több kapcsolható a nyulak-szigeti domonkos kolostorhoz, melynek kódexmásoló apácái közül hármat név szerint is ismerünk Legéndi Kató, Ráskai Lea és Sövényházi Márta személyében.⁵⁶ Tevékenységükhöz olyan ismert kötetek másolása fűződik, mint az Érsekújvári kódex (1529-1531) vagy a Domonkos kódex (1517).

A török hódoltság idején a rendtartomány felbomlásával a könyvtárak állománya is megsemmisült, kivéve a Margit-szigeti nővérek néhány fennmaradt kötetét, melyek a nagyszombati és a pozsonyi klarisszáknál vészték át a török időket. A 17-18. században a rendtartomány újjászerveződése után ismét kezdetét vette a könyvgyűjtés, azonban az állomány gyarapodása nem volt töretlen. II. József rendeletének értelmében

⁵⁴ KOVÁCS Máté: Könyv és könyvtár a magyar társadalom életében. I. köt. Az államalapítástól 1849-ig. Budapest: Gondolat, 1963. 79-82. p.

⁵⁵ CSAPODI Csaba – TÓTH András – VÉRTESY Miklós: Magyar könyvtártörténet. Budapest: Gondolat, 1987. 77-79. p.

⁵⁶ SCHWARCZ Katalin: A nyulak-szigeti domonkos apácák könyves emlékei. In: A Domonkos Rend Magyarországon. Szerk. Illés Pál - Zágórhidi Czigány Balázs. Piliscsaba-Budapest-Vasvár, 2007. 250. p.

csak azok a rendházak folytathatták tevékenységüket és tarthatták meg vagyonukat, melyek tanítói feladatokat és társadalmilag hasznos munkát is végeztek, azaz a domonkos kolostorok közül a kassai, a soproni, a szombathelyi és a vasvári konventek.

1950-ben érte az utolsó csapás a rendet és könyvtárait. A szerzetesrendek könyvanyaga az államosítást követően részben megsemmisült, részben pedig állami gyűjteményekbe került. A Népkönyvtári Központba behordott kötetekből válogathattak az állami könyvtárak. Néhány domonkos szerzetes próbálta menekíteni a dokumentumokat, pincékben, padlásokon, harangtoronyban rejtették el a köteteket, hogy így őrizzék meg azokat az utókor számára. A rendszerváltás után újjászervezett magyar domonkos rendtartomány az Országos Széchényi Könyvtárból kapott vissza köteteket, melyek az egykori kolostorokban fellelt anyaggal, illetve a domonkos atyák által megőrzött könyvekkel adták a Vasváron megalapított Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény alapját. Az egykor a domonkos rendhez tartozó kötetek felkutatása, könyvtáraik rekonstruálása jelenleg is tart. 2000 után több hagyaték érkezett Vasvárra domonkos szerzetesektől, mely több esetben tartalmazott 17-19. századi könyvanyagot, de antikváriumokban is gyakran találunk a rend pecsétjével, domonkos possesszor-bejegyzéssel ellátott köteteket.

A domonkos rend előtt kettős cél lebeg: egyrészt rekonstruálni és kialakítani egy központi gyűjteményt, ez lenne Vasváron, másrészt pedig az újjászervezett közösség számára modern könyvtárak létrehozása a jelenleg működő rendházakban.

2. VASVÁRI DOMONKOS RENDTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNY

2.1. A vasvári domonkos kolostor

Magyarország nyugati részén, a Vasi Hegyhát mentén fekszik a már a kőkorszak óta lakott település, Vasvár. A rómaiak által *Castrum Ferreum* néven ismert település, melynek tükörfordítása lett a magyar elnevezés, vastermelő központ volt. Vasvár mellett futott az ország központjából Észak-Itália felé tartó ún. Katonák útja, melynek nyomvonala a Rába és a Zala vízgyűjtője között halad.⁵⁷ A török időkben elpusztult Szent Mihály-templom, a vasvári káptalan templomának első fennmaradt említése 1217-ből származik.⁵⁸

Vas megye egykori székhelyén, mely szabad királyi város volt társaskáptalannal, fontos kereskedelmi utak találkozásánál, a domonkos rend legkorábbi fennmaradt, hiteles említése 1254-ből származik, bár a hagyomány szerint IV. Béla már a tatárjárás előtt letelepítette a szerzeteseket. A Szent Keresztről nevezett templomuk és a kolostor együttese a 13. század közepén-második felében egységes elképzelés szerint, egy építési periódusban épült fel. Lényegében érintetlenül maradtak fenn párkányszintig a templom falai az első építészeti korszakból.⁵⁹ 1340-ben az adatok szerint huszonnégy domonkos testvér élt a kolostor falai között.⁶⁰

A középkor végén már jelentős búcsújáráshely volt a város a Szent Vér-ereklyének köszönhetően. Az ereklye valószínűleg vérrel hintett Szentostya volt, mely Európaszerte gyakori lehetett. A hagyomány szerint a szentmise alatt a kenyér és a bor átváltoztatása során az Oltáriszentség lényegében kételkedő pap kezében lévő ostya vércseppeket eresztett, vagy vérré vált a bor. VI. Sándor pápa 1500-ban engedélyezte a vasvári búcsút, melynek a török hódoltság vetett véget.⁶¹ Körmenyi Gáspár a vasvári perjelet, Székesfehérvári Jánost és a győri származású Szegedi Györgyöt szólította fel,

⁵⁷ Katonák útja. A hozzáférés módja: <http://katonakutja.vasihegyhat.hu> Letöltés ideje: 2012. 08. 12.

⁵⁸ KISS Gábor - ZÁGORHIDI Czigány Balázs: Sopron, Szabolcs, Vasvár. Topográfiai megfigyelések és történeti adatok az Árpád-kori Vasvárról = Soproni szemle: művelődéstörténelmi folyóirat, 55. évf. 2001. 4. sz. 355-360. p.

⁵⁹ A vasvári domonkos kolostor hasznosítási terve. Összeáll. Zágorhidi Czigány Balázs. Vasvár, 2000. 5. p.

⁶⁰ FEHÉR Mátyás: A hétszázados vasvári Szent Domonkos-rendi kolostor története: 1241-1941. Budapest: Stephaneum ny., 1942. 16. p.

⁶¹ Vasvár: Szűz Mária-búcsújáráshely. Összeáll. Zágorhidi Czigány Balázs. Vasvár: Vasvári római kat. plébánia, 1996. 18 p.

hogy a vérző ostyát minden mozdítható értékkel együtt vigyék a győri dominikánus testvérekhez, hogy ők őrizzék a török veszedelem alatt.⁶² Szent Vér ereklyét Pécsen is őriztek a domonkos szerzetesek, mely számára 1491-ben kápolnát építettek.

A 16. század végén a domonkosok elhagyták a rendházat és a várost, a kolostor épületét ezután többször katonai célokra használták. A pozsonyi országgyűlés határozatára a vasvári káptalan 1578-ban áttelepült Szombathelyre, 1597-ben pedig a Rába őrizetére rendelt katonák költöztek be a kolostor épületébe.⁶³ Az egykori domonkos birtokok új ura a Gersei Pető család lett, majd Ákosházi Sárkány János, egerszegi főkapitány tulajdonába került első felesége, Gersei Pető Margit révén. A főkapitány a 17. század közepén egy négy szintes saroktoronyt építtetett fel az épület délnyugati sarkán, melyet építtetőjéről ma is Sárkány-toronynak neveznek.

Széchenyi György érsek 1684. augusztus 5-én adta vissza a domonkosoknak az időközben erődítménnyé alakított épületet, melybe 1690. október 13-án költöztek vissza a szerzetesek. A 18. században a kolostor nyugati szárnyát teljes egészében, a déli szárnyat pedig részben építették újjá a középkori falak megtartásával, az erős feltöltődés miatt azonban az újkori szintek jelentősen eltolódtak a korábbiakhoz képest. Ekkor készült el a déli szárnyon a díszes ebédlő, a refektórium. 1848-ban renoválták a tornyot, majd 1868-ban a templomot is felújították.⁶⁴

Vasvár a 18. században is fontos búcsújáráhely volt. 1747-ben említik először a kegyszobrot, és a Szentkút neve is ekkor tűnik fel először korabeli forrásokban. A barokk korban kedvelt Mária-tiszteletet feltételezhetően a visszatelepülő domonkosok hozhatták magukkal. Batthyány József győri püspök hívására sok hívő érkezett Vasvárra 1774. augusztus 15-én a Nagyboldogasszony-templom újjáépítése után annak felszentelésére. Ismert búcsújáráhely a Szentkút, melynek búcsúnapja régebben Kisasszony ünnepe volt, később Mária neve napja lett. A búcsújáráhely eredetéről több mesés változat maradt fenn, az egyik legismertebb szerint a törökök elől menekülő domonkosok a magukkal vitt Mária-képet egy fa odvába rejtették, ahol azonban később

⁶² GYÜRKI László: Körmenyi Gáspár. Körmeny: Körmeny Város Önkormányzata, 2007. 4. p.

⁶³ HARIS Andrea: A vasvári domonkos kolostor építéstörténete. In: Koldulórendi építészet a középkori Magyarországon: tanulmányok. Szerk. Haris Andrea. Budapest: Országos Műemlékvédelmi Hivatal, 1994. 217. p.

⁶⁴ A vasvári domonkos kolostor hasznosítási terve. Összeáll. Zágorhidi Czigány Balázs. Vasvár, 2000. 5. p.

nem találták, ezért a fát kivágták. A fa helyén forrás fakadt, melyben Máriát vélték látni. A század második felétől már remeték is éltek a Szentkút körül, a legnagyobb csoda viszont egy katonával esett meg. Horváth Ferenc huszár elvesztette látását, amikor azonban évekkel később szülei elvitték a Szentkúthoz, ahol, miután megmosta arcát, visszanyerte szeme világát. Egy ideig remeteként élt, majd kápolnát építtetett, később mégis úgy döntött, hogy megházasodik, viszont a kápolnára haláláig gondot fordított. A szentkúti búcsújárás a 19. század második felétől lett igazán népszerű, azóta a zarándokok nem csak megmossák arcukat, hanem kis cserépkorsóban haza is visznek vizet. A ma látható kápolna 1900-ban épült, a lourdes-i barlang pedig 1930-ban készült el a Szentkúton.⁶⁵

Az 1868-ban Kőszegen alapított domonkos harmadrendi nővérek kongregációja 1889-ben telepedett meg Vasváron, ahol 1905-ben iskolát alapítottak, mely 1950-ig működött. Intézményükben kb. kétszázötven lány tanult.

A domonkos kolostor fazsindelyes tetejét 1912-ben cseréptetőre cserélték, majd a következő jelentősebb átalakításra 1929-30-ban került sor, amikor a keleti és déli szárnyra újabb szint épült világi célokra, hivatalok számára. Viszonylag kicsi létszámú domonkos közösség élt ekkor Vasváron, akik nem tudták fenntartani a teljes épületet, ezért is lehetett indokolt a kolostor egy részének bérbe adása. Az átépítés alkalmával a refektórium is sérült, mivel egy részén lépcsőházat alakítottak ki.⁶⁶

A szerzetesrendek feloszlata és az egyházi vagyon államosítása után 1950-ben a vasvári rendházat ismét elhagyták a domonkos atyák. A 20. század második felétől a kolostor állami és világi intézményeknek adott helyet, zeneiskola, városi múzeum, vetőmagbolt működött a falak között, míg 2001-ben újra domonkos vonatkozású anyag került az épületegyüttesbe.

⁶⁵ Vasvár: Szűz Mária-búcsújáróhely. Összeáll. Zágorhidi Czigány Balázs. Vasvár: Vasvári római kat. plébánia, 1996. 19-20. p.

⁶⁶ A vasvári domonkos kolostor hasznosítási terve. Összeáll. Zágorhidi Czigány Balázs. Vasvár, 2000. 6. p.

2.2. Városi Múzeum az egykori kolostorban

Az 1951-ben megalakult Járási Múzeum, mely az 1948-1951 között zajló régészeti ásatások leletanyagát mutatta be, 1960-tól az egykori kolostor épületében kapott elhelyezést. A múzeum első igazgatója Németh Antal lett, aki saját gyűjteményével egészítette ki a helytörténeti anyagot.⁶⁷ Az 1960-as években a kolostorhoz hozzáépítették a városi művelődési házat, mely végleg megbontotta a rendház egységes képét. Az 1985-86-ban végzett kutatások bizonyították, hogy a korábban barokknak hitt templom és kolostor valójában a 13. században épült, arra azonban még nem volt lehetőség, hogy megkezdődhessenek a helyreállítási munkák.⁶⁸

Vasvár 1423-ban elveszítette szabad királyi városi rangját, birtokközpont és mezőváros lett az újkorban, majd a 19. század második felétől járási központ. 1986-ban kapta vissza városi rangját. A következő húsz évben a fejlesztéseknek és beruházásoknak köszönhetően több díjjal is kitüntették, így 2005-ben elnyerte a „*A kultúra magyar városa*”, illetve a Magyar Urbanisztikai Társaság Hild-díját.⁶⁹

1996-ban, amikor „*Vas megye honfoglalás- és kora Árpád-kori sír és kincsleletei*” címmel rendeztek kiállítást, fogalmazódott meg az ötlet, hogy a vasvári kolostor ideális helyszín lenne egy megyetörténeti tárlat számára. Ugyancsak ekkor merült fel egy egyháztörténeti tematikájú bemutató terve is. A helytörténeti anyag mellett a környéken folyamatosan előkerülő, illetve a régésztechnikusok segítségével feltárt régészeti emlékeknek is otthont adhat a városi múzeum, így egyúttal segíthet a szombathelyi Savaria Múzeum raktározási gondjain.

A domonkos kolostor épületének és környezetének régészeti feltárása és az épületegyüttes felújítása az ezredforduló körül kezdődtek. 1999 elején készültek el a múzeum hasznosítására, újjáépítésére vonatkozó, a Millenniumi Kormánybiztosi Hivatalhoz írt szakmai beadványok, s még abban az évben kezdődött el a kolostor főtéri

⁶⁷ ZÁGORHIDI Czigány Balázs: Új múzeum a régi falak között: új szakmai profilok kialakítása a vasvári helytörténeti múzeumban 1999-2009. = Savaria: Vas megyei múzeumok értesítője 2010. 33. sz. 287. p.

⁶⁸ ZÁGORHIDI Czigány Balázs: A vasvári domonkos kolostor helyreállítása és a domonkos rendtörténeti gyűjtemény létrehozása 1999-2009. In: *Historicus Polonus-Hungarus: emlékkönyv Pucilowski József atya tiszteletére hetvenedik születésnapja alkalmából.* Krakko: Espirit, 2010. 732. p.

⁶⁹ ILLÉS Péter: A kulturális szegénységet csökkentő, az integrációt, társadalmi aktivitást erősítő akciók és szereplők a Vasi-hegyháton. In: *Helyi érték: fejlesztéskutatási esettanulmányok.* Szerk. Dudás Katalin és Lágler Péter. [Budapest]: [MMIKL], 2007. 199. p.

homlokzatának felújítása, illetve a múzeum új főtéri bejáratának kialakítása, melyet részben a domonkos rend állami műemléki támogatása fedezett. 2000 és 2007 között megtörtént a teljes múzeumi szint belső felújítása, valamint a kolostor és a művelődési ház szétválasztása, és a külső homlokzatok felújítása. A déli szárny második emeletét visszabontották, majd a kolostorudvar kialakításával és a templom homlokzatának felújításával folytatódtak a munkálatok. A kolostorépületre és az új művelődési központra az első tíz évben közel egy milliárd forintot fordítottak, melyből múzeumi célokra mintegy 100 millió forintot használtak fel. Az összeg jelentős része európai uniós forrásokból származott. Az önkormányzat a hatékony együttműködésért előbb a *Múzeumpártoló Önkormányzat* (2002), majd a *Kultúra Magyar Városa* (2005) címet nyerte el.⁷⁰

Mivel nem volt elegendő tárgyi anyag a megyetörténeti kiállítás feltöltéséhez, így a múzeum vezetői amellet döntöttek, hogy műtárgymásolatokból, rekonstrukciókból és különféle látványelemekből hoznak létre elsősorban a fiataloknak szóló, de az érdeklődő felnőtteket is megszólító tárlatot. Ennek eredményeképpen született meg a „*Kapuk a múltba – Képek Vas vármegye középkorából*” című kiállítás. A 2000. szeptember 9-én nyílt tárlat három egységben mutatja be a megye történetét. A határvédelmet és a Vasvári Sántot illusztrálja a *Gyepűkapu*, a hétköznapi életet jeleníti meg a *Városkapu*, a *Templomkapu* pedig az egyház és a művészet, művelődés kapcsolatát tükrözi.

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv „Múzeumok iskolabarát fejlesztése” c. program pályázatának köszönhetően a Vasvári Múzeum jelentős támogatást kapott oktatási terek kialakítására és felszerelésére, amelynek eredményeként a múzeum újonnan elkészült tetőre egységes berendezést kapott. A kiállítási termek a szakszerű és élményszerű tárlatvezetés mellett kicsik és nagyok számára egyaránt tanulságos kikapcsolódást nyújtanak. A rajzok, ábrák, faliképek, térképek mind-mind azt a célt szolgálják, hogy Vas megye történetét minél mélyebben, de mégis szórakoztató formában ismerjék meg a diákok.

⁷⁰ ZÁGORHIDI Czigány Balázs: Új múzeum a régi falak között: új szakmai profilk kialakítása a vasvári helytörténeti múzeumban 1999-2009. = Savaria: Vas megyei múzeumok értesítője 2010. 33. sz. 288-289. p.

Török Richárd (1954–1993), a fiatalon elhunyt szobrászművész hagyatékát családja Vasvárnak adományozta. Jelenleg a 2005-ben felújított Sárkány-toronyban láthatóak a szobrok, melyek számára a múzeum szeretne végleges, a kiállítás értékét jobban hangsúlyozó kiállítóteret találni.

2.3. A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény

Mint a legrégebb, ma is álló domonkos kolostor, a vasvári rendház méltó helyszín egy a domonkosokkal foglalkozó gyűjtemény otthonának. A kilencvenes években, amikor megkezdődött az államosított egyházi javak visszaszolgáltatása, a domonkos rend is visszaigényelte elveszített ingatlanjainak egy részét. Vasvárral kapcsolatban az eredeti elképzelés pusztán egy rendtörténeti kiállításról szólt, később azonban világossá vált, hogy szükség van egy központi gyűjteményre.

A Vasvári Múzeum által 2001-ben rendezett *A domonkos rend Magyarországon 1221-2001* című kiállítás alkalmával került bemutatásra a domonkosok magyarországi története, tevékenysége. A középkori és újkori részhez a Budapesti Történeti Múzeum (Hilton Szálló, Margitsziget), a veszprémi Laczkó Dezső Múzeum (Szent Katalin-kolostor), a váci Tragor István Múzeum (Fehérek temploma) és a Szombathelyi Savaria Múzeum (Szent Márton-templom) kölcsönzött műtárgyakat, melyeket kiegészítettek a 19–20. századot reprezentáló a már a rend tulajdonát képező, illetve kisebb részben a vasvári múzeum gyűjteményeiből származó tárgyak és dokumentumok. A kiállítás másik alapját a korábbi budapesti Thököly úti rendház könyvtárában és különböző raktárhelyiségeiben elhelyezett nagyobb mennyiségű könyv- és iratanyagból kiválogatott dokumentumok adták.

Az újonnan kialakítandó szakkönyvtár alapját a szakkönyvek, a rendi szerzők munkái és a rendi vonatkozású kiadványok, míg a levéltárét az 1950 előtt keletkezett kéziratok alkotják.⁷¹ A Rendtörténeti Gyűjtemény három gyűjteményrészre tagolódik: levéltár, muzeális gyűjtemény és a könyvtár, mely utóbbi további három egységre osztható, a kézikönyvtárra, a műemlékkönyvtárra és a könyvraktárra.

⁷¹ ZÁGORHIDI Czigány Balázs: A vasvári domonkos kolostor helyreállítása és a domonkos rendtörténeti gyűjtemény létrehozása 1999-2009. In: *Historicus Polonus-Hungarus: emlékkönyv Pucilowski József atya tiszteletére hetvenedik születésnapja alkalmából*. Krakkó: Espirit, 2010. 737-738. p.

A kiállítás megnyitása alkalmával dr. Pucilowski József tartományfőnök és dr. Horváth Sándor megyei múzeumigazgató aláírta azt a megállapodást, amely a gyűjtemény működési feltételeit biztosítja. A domonkos rend ingyenes használatba adta a múzeumnak a kolostor emeleti szintjét, cserébe a múzeum vállalta a rendtörténeti kiállítás és a hozzá kapcsolódó gyűjtemény szakmai irányítását, valamint az épületrész üzemeltetési költségeinek biztosítását.

A 2001-es kiállítást követően született döntés arról, hogy a vasvári kolostorban helyezze el a domonkos rend az Országos Széchényi Könyvtárból visszakapott köteteket. A *Barokk könyvtár a vasvári kolostorban. Phare Tükör Program, 2002* című pályázaton elnyert pénzből alakították ki a műemlékkönyvtár számára azt a termet, amelyben Torjay Valter művésztanár terveinek és Molnár Lajos asztalosmester munkájának köszönhetően a közel 1200 régi könyv méltó elhelyezést kapott.

A műemlékkönyvtár mellett működik a tudományos kutatáshoz nélkülözhetetlen alapműveket tartalmazó rendtörténeti kézikönyvtár. Állományában megtalálhatók a vallástudományi kézikönyvek és az alapvető rendtörténeti munkák, monográfiák, sorozatok. A többi rendi vonatkozású kötet, melyek főként domonkos szerzők által írt, illetve a rend történetéről szóló munkák, a tetőtérben kialakított raktárban kaptak elhelyezést. A számtalan nyelven íródott dokumentumok mind műfajuk, mind témájuk tekintetében igen változatos képet mutatnak.⁷²

A Domonkos Rendtörténeti Gyűjteményben megtalálhatók többek között az eredetileg is Vasváron őrzött források, de fellelhetők az Osztrák-magyar Rendtartomány (1917-1938), illetve a Magyar Rendtartomány (1938-1950) iratai, továbbá a soproni és debreceni rendház kéziratosa anyaga. Hozzáférhetőek még domonkos szerzetesek levelezései, továbbá Nusser Péter OP (1889-1952) fotóhagyatéka, mely utóbbi a két világháború közötti rendi életet mutatja be.

Az intézmény működését szakmailag és anyagilag több szervezet és alapítvány támogatta, közöttük volt Vasvár Város Önkormányzata és a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia, a Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága és természetesen a Domonkos

⁷² NÉMETH Katalin: A vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény = Könyvtári Figyelő, 57. évf. 2011. 4. sz. 775. p.

Rend. A Szent Domonkos Rend Magyarországi Tartományfőnöksége hozta létre Vasvári Domonkos Kolostor Alapítványt, hogy felügyelje a részben a rend tulajdonában lévő műemléképületet, és a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény számára biztosítsa az anyagi feltételeket. A Gyűjtemény az Országos Katolikus Gyűjteményi Központ felé tájékoztatási kötelezettséggel bír, évente megküldi az elmúlt évre vonatkozó szakmai beszámolóját, illetve a következő évre vonatkozó szakmai terveket.

2.3.1. A könyvtári anyag tartalma, rendezése

A Vasvári Múzeum munkatársai 2000 óta folyamatosan gyarapítják⁷³ a Rendtörténeti Gyűjtemény állományát, elsősorban plébániákon fellelt anyagokból, hagyatékokból, ajándékokból, valamint ha lehetőség nyílik rá, vásárlással.

2002-ben a soproni domonkos templom tornyából nem várt mennyiségű, értékes iratanyag került elő, melyek között a 18. századi iratok, továbbá 19-20. században keletkezett rendtörténeti források találhatók. A *Historia Domusok* (rendháztörténetek, melyek a rendtörténeti kutatást segítik) mellett fellelhetők a rendi internátus, az 1931-1948 között működő *Julianeum* irattárának töredékei. Emellett ebben az évben a rendtörténeti szakkönyvtár pályázati forrásból is gyarapodott. Az *Archivum Fratrum Praedicatorum* teljes sorozatát (1930-2001), a *Dissertationes Historicae Ordinis Fratrum Praedicatorum* közel teljes sorozatát, a *Monumenta Ordinis Praedicatorum Historica* újabb köteteit tudták beszerezni.

2003-ban Sopronból újabb harminc-negyven mázsányi dokumentumot szállítottak Vasvárra, majd ezt követte 2004-ben Szabó Szádok OP (1869-1956) könyvtárának régikönyv-anyaga, amely százhusz, zömében 16-17. századi kötetet jelentett. A kötetek között találták a könyvtár akkor egyik legrégebbi darabját, egy domonkos szerző, *Caietanus* 1530-ban kiadott evangéliummagyarázatát. A hagyatékok jelentős mértékben hozzájárulnak a gyűjtemény bővüléséhez, így a 2004-ben elhunyt Hosszú Ince OP atya (1922-2004) örökségéből a szakkönyvtár mintegy ötven kötettel, a levéltár kb. fél folyóméter irattal gyarapodott. 2005-ben Szigeti József OP (1907-2002) két folyóméter iratanyaga és mintegy százötven szakkönyve, tizenkét régi könyve, 2008-ban pedig

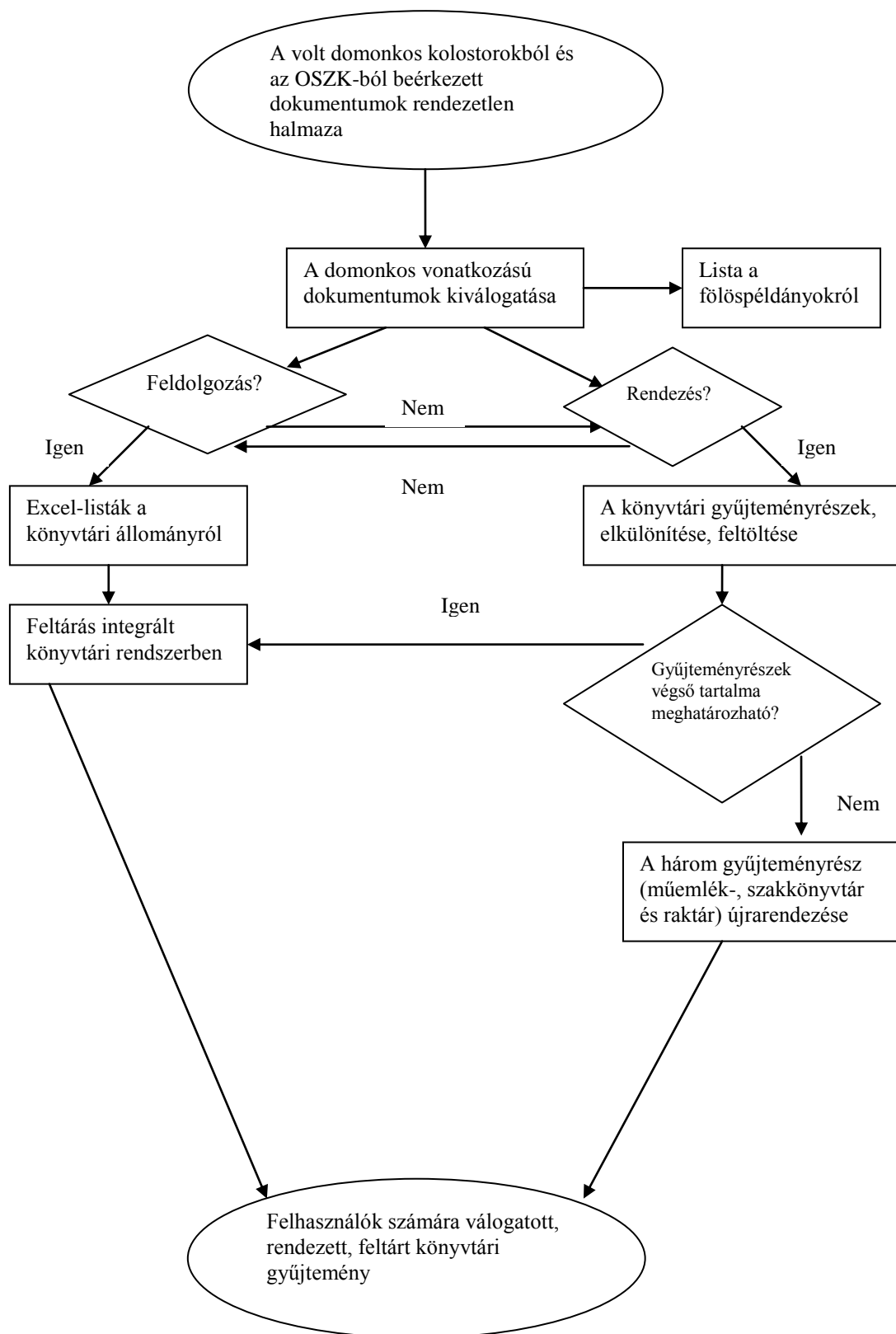
⁷³ Az éves gyarapodásra vonatkozó adatok az Országos Katolikus Gyűjteményi Központba beküldött éves beszámolókból származnak

Csertő György OP (1910-2006) nagylózi plébános kétezer-ötszáz kötete került a gyűjteménybe. Az egykori szombathelyi domonkos kolostor, a mai Szent Márton Plébánia is úgy rendelkezett, hogy Vasvárra szállítsák Bőle Kornél OP (1887-1961) hagyatékát, amely két-háromezer kötet könyvet, ötven doboznyi alap szinten rendezett levéltári iratot és további tíz ládányi rendezetlen iratanyagot tett ki. A hagyatékban olyan jelentős műveket lehetett találni, mint Szent Jeromos 1508-ban kiadott „*Vitae Patrum*”-a, Szent Margit szentté avatásával kapcsolatos iratok, valamint Bőle Kornél naplói és kéziratai. Érdeemes megemlíteni a gyűjteményből a 19. század végén Zafféry Károly (P. Angelikusz) által *A Legszenőbb Rózsafüzér Királynéja* címen indított folyóiratot, vagy az 1920-as évektől szervezett ún. Credo-mozgalomhoz kapcsolódó folyóiratot, a *Credo*-t, melyek szintén hozzáférhetőek a gyűjteményben.

2010-ben a könyvtár és a levéltár anyaga Dóczy Zsigmond volt tartományfőnök hagyatékával gyarapodott. A soproni rendházból mintegy húsz doboznyi iratanyagot és jelentős mennyiségű könyvet, az ajkarendeki plébániáról, Zsigmond atya korábbi szolgálati helyéről pedig az egykori budapesti rendi könyvtár állományának egy értékes töredékét szállították a vasvári gyűjteménybe. A muzeális gyűjtemény gyarapodását elsősorban szentképek, képeslapok, bélyegek (Szent Margit) és jelvények (CREDO-mozgalom, rendi iskolák) adták.

A következő évben kisebb beszerzésekkel gyarapodott csak a könyvtár. A kisnyomtatvány-gyűjteménybe került egy 18. századi váci domonkos szerzetes nyomtatott prédikációja, azon túl képeslapok, szentképek, míg a muzeális anyag egy szép 19. századi Szent Domonkos-szoborral, továbbá domonkos miseruhákkal bővült. Vasvár helytörténete szempontjából is rendkívüli értékes szerzemény volt a vasvári születésű domonkos, Márk Ágoston két fotóalbuma, amelyek egyrészt vasvári táj- és városképeket, másrészt pedig a kolostorhoz és a plébániához kapcsolódó eseményeket megörökítő képeket tartalmaznak.

Az anyagi lehetőségekhez mérten minden évben érkeznek újabb dokumentumok a Rendtörténeti Gyűjtemény állományába, a gyarapodás azonban leginkább a hagyatékoknak köszönhető. Folyamatos az 1950 előtt a domonkos rendhez tartozó atyák későbbi szolgálati helyeinek felkutatása, vizsgálata, melynek során több értékes, domonkos vonatkozású kötet is előkerül.

1. ábra:

A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtári állományának rendezése

2.3.2. Az állomány rendezése, feltárása az első években

A gyűjtemény rendezése, feldolgozása, kutatásra alkalmassá tétele a sok támogató és pályázat ellenére évek óta tart, mivel a múzeum két év kivételével nem tudott fő-, sem mellékállásban szakembert foglalkoztatni. A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény 2004 óta fogad egyetemistákat, elsősorban könyvtár szakos hallgatókat a nyári Domonkos Örökségvédelmi Tábor keretében, hogy segítsenek a gyűjtemény rendezésében. Az évente megrendezésre kerülő egy hetes táborokban a leendő könyvtárosok mellett történelem, levéltár, művészettörténet és teológia szakos hallgatók vesznek részt a munkában.⁷⁴

A 2004-es első Örökségvédelmi Tábor⁷⁵ résztvevői a korábbi években visszakapott és felkutatott dokumentumokat kezdték el válogatni és rendszerezni. A tartalmi és nyelvi szempontból rendkívül heterogén anyagból először ki kellett emelni a domonkos atyák műveit, a domonkos szentekről szóló köteteket, illetve a rózsafüzérrel kapcsolatos irodalmat. Mindeközben egy különgyűjtemény létrehozásának lehetősége is kirajzolódott, ugyanis a könyveket végigpörgetve gyakran kerültek elő szentképek, imák, levelek, egyéb kéziratok, de volt, hogy egy-egy díszesebb könyvjelző keltette fel az érdeklődést. A könyvek ekkor még nem kerülhettek a végleges helyükre, mert a gyűjteménynek otthont adó egykori kolostorépület felújítás alatt állt, és még nem készült el a könyvtári állomány számára később kialakított tetőtéri raktár. Vasváron először is meg kellett határozni azt a koncepciót, azokat az elveket, amelyekre fel lehetett építeni a leendő gyűjteményt. Az már korábban körvonalazódott, hogy a könyvtári anyag három egységre fog tagolódni:

- műemlékkönyvtár a régi könyvekkel,
- kézikönyvtár a legfontosabb rendtörténeti alapművekkel,
- könyvraktár a domonkos irodalommal, a domonkosok által írt és a domonkosokról szóló munkákkal.

A könyvtár egyházi gyűjteményként speciális gyűjtőkörrel rendelkezik, amelyet több szempont befolyásolt, ahogy az 1. ábra is mutatja. A beérkezett anyagok alapján el kellett dönteni, mi tartozzon a Rendtörténeti Gyűjtemény tényleges gyűjtőkörébe, hogy

⁷⁴ NÉMETH Katalin: Könyvtári feladatok a Domonkos Örökségvédelmi táborokban = Könyvtári Figyelő, 58. évf. 2012. 2. sz. (csak elektronikusan)

⁷⁵ NÉMETH Adél: Polcra kerültek a kötetek = Vas Népe, 49. évf. 2004. aug. 4. 181. sz. 7. p.

a későbbiekben már ezeknek az elveknek megfelelően lehessen az állománygyarapítás kérdésével foglalkozni. A teológiai gyűjtőkör⁷⁶ meghatározása nehéz feladat, mivel el kell határolni a filozófiától, és meg kell húzni a határt az egyháztörténet és a történelem között. Vasváron hasonló nehézségekkel szembesültek a segítők és a múzeum vezetője, mivel az átnézett anyag gazdag irodalmat tartalmazott több területről, és dönteni kellett az időintervallumról is.

A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtára teljes körűen gyűjti a mindenkori magyar rendtartomány, illetve vikariátus által vagy közreműködésével kiadott nyomtatványokat, a magyar és külföldi megjelenésű, rendtörténeti, illetve rendtörténeti vonatkozású műveket, beleértve hagiográfiai, művészettörténeti és művelődéstörténeti témájú nyomtatványokat is. A kézikönyvtár számára válogatással gyűjt magyar és nemzetközi történeti és egyháztörténeti kézikönyveket, különös tekintettel a szerzetesrendek és a koldulórendek történetével foglalkozó kiadványokra. Természetesen ez csak néhány kiragadott szempont, mely érzékelteti a kezdeti lépések nehézségeit. Az első válogatásnál komoly anyag gyűlt össze a rózsafüzérrel kapcsolatos irodalomból, mely szintén bekerült a gyűjtőkörbe, mivel kezdetben elsősorban a domonkos közösséghez kötődött ez az imádság. Az első tábor tehát a beérkezett, dobozokban lévő dokumentumokat válogatta meghatározott rendszer szerint.

A dokumentumok válogatását, rendezését, majd később feldolgozását nehezítette, hogy nem elegendők a könyvtáros ismeretek, mivel a kötetek között gót betűs, német nyelvű könyveket is találtak, melyek olvasása a nyelvismerettel nem rendelkezők számára nehéz feladat, akárcsak a latin nyelvű irodalom feldolgozása. Szerencsés helyzet volt, hogy a diákok között volt könyvtár-német szakos hallgató is, aki vállalta a német nyelvű kötetek koordinálását. A megfelelő nyelvi kompetencia mellett fontos, hogy a gyűjteménnyel foglalkozó szakember rendelkezzen történelmi és teológiai ismeretekkel is, ahogy ezt a későbbi táborok is bizonyították.

2005-ben az előző évben rendszerezett dokumentumokat újra dobozolni kellett, mivel az épület azon szárnyát, ahol a kötetek elhelyezésre kerültek, átépítették. A könyvek és folyóiratok betűrendben kerültek a felcímkézett dobozokba, hogy amikor majd elkészül

⁷⁶ VAJDA Kornél: Az állománygyarapítás problémái: teológia = Könyv, könyvtár, könyvtáros, 12. évf. 2003. 8. sz. 15–25. p.

a tetőtéri raktár, könnyebb legyen a polcra helyezés. Ebben az évben megkezdődött a régi könyvek feldolgozása, ám ekkor még csak egy Excel-táblázatban lettek rögzítve az adatok. A kezdeti időszakban ezek a táblázatok elsősorban az átláthatóságot és az állománygyarapítást segítették, ugyanis szükség volt legalább egy listára a gyűjteményben található dokumentumokról. A régi könyves táblázat a könyvek legfontosabb adatai mellett tartalmazta a kötetek eredetét, melyik kolostorból kerültek Vasvárra, illetve a raktári jelzetet, amely a műemlékkönyvtári elhelyezésre utalt. A barokk stílusban berendezett műemlékkönyvtárban proveniencia szerint kerültek polcra a kötetek. A tábor ideje alatt elkészült a levéltár fond és állagjegyzéke, a műemlékkönyvtár anyagának mintegy feléről darabszintű számítógépes nyilvántartás, a szakkönyvtár anyagáról pedig áttekintő lista.

A múzeum munkatársai 2006-ban rendezték a nyomtatott szentképeket és emléklapokat, amelyek témák (domonkos szentek, domonkos kegyhelyek, rózsafüzér stb.), illetve személyek szerint (egyes szerzetesek új-, ezüst- és aranymisés emlékképei) kerültek csoportosításra. Ugyancsak jelentős eredménynek számít, hogy elkészült a „*Rózsafüzér Királynéja*” című folyóirat valamennyi évfolyamának (1885-1944) számítógépes tartalomjegyzéke, amely internetes megjelenítésre is alkalmas.

2006-ban és 2008-ban a múzeum felújítási munkálatai miatt elmaradt az addigra már hagyománnyá váló nyári program.

A következő táborra 2007-ben került sor, a korábbi évekhez hasonlóan hét-nyolc hallgatóval: ketten a szakkönyvtár állományát dolgozták fel, a régi könyvekhez hasonlóan ekkor még Excel-táblázatban. Szombathelyen a Szent Márton templomban, az egykori domonkos templom oratóriumában található könyveket, folyóiratokat, lapokat is ebben az évben kellett szétválogatni, megtisztítani. A dokumentumok többsége a 19. század végéről, 20. század elejéről származott. A retrospektív gyarapítás részeként a hagyományos eljárások mellett, mint a vásárlás, a gyűjtemény teljessé tétele magában foglalja a korábban a domonkos rendhez tartozó vagy a domonkosok által létrehozott szellemi alkotások felkutatását is. Ehhez nem elegendő az online források használata, vagy az antikváriumok látogatása, hanem szisztematikusan végig kell járni az egykor a domonkos rendhez tartozó épületeket, intézményeket, valamint azokat a helyeket, ahol az államosítás után domonkosok tevékenykedtek.

Ezért is kerülhetett sor a volt domonkos kolostor felkeresésére Szombathelyen, ahol Böle Kornél OP (1887–1961) hagyatékát kellett átválogatni, melyben sajnos olyan dokumentumokat is voltak, melyeket laponként kellett újraalkotni a sérült, szakadt kötetek között.

2.3.3. Könyvtárrendezés a végleges helyen

A felújítások során 2009-ben elkészült a könyvtár számára kialakított tetőtér, így lehetővé vált, hogy a dokumentumok a végleges helyükre kerüljenek.⁷⁷ Meg kellett határozni, hogy melyek legyenek azok a szempontok, amelyek megkönnyítik a dokumentumok elhelyezését és majdani feldolgozását, de egyúttal biztosítják, hogy a leendő felhasználók is könnyen és pontosan megtalálják a számukra hasznos és keresett anyagokat. A könyveknél rendező elv volt a nyelvi hovatartozás, melyet a szerző személye módosíthatott. Egy helyre kerültek a magyar domonkosok által bármilyen nyelven írt, illetve a magyar domonkosokról, kolostorokról, rendtörténekről szóló kötetek, a másik nagy csoportot pedig az idegen nyelven írt dokumentumok jelentették. Ebben az évben szállították Vasvárra a szombathelyi Szent Márton-plébániáról Böle Kornél hagyatékát, amelyet át kellett válogatni, mivel a Rendtörténeti Gyűjtemény elsősorban a domonkos irodalmat gyűjti, ám a beérkezett anyag számos egyéb vallásos és világi dokumentumot is tartalmazott. Az átmenetileg a városi könyvtár régi épületében felhalmozott dobozokban tisztításra váró kötetek sorakoztak az elmúlt két évszázadból. Noha a hagyaték többnyire 19. század végi és 20. század eleji dokumentumokat tartalmazott, előkerült egy antikva, Juan Maldonado (1533–1583), spanyol teológus 1597-es, velencei kiadású kommentárja.⁷⁸

Restaurátorok végezték a műemlékkönyvtár teljes könyvanyagának, mintegy 1200 kötetnek a tisztítását és konzerválását. Az év végén pedig elindulhatott a sérült könyvkötések egyedi javítása. Ugyancsak ebben az évben kezdte meg működését a gyűjtemény honlapja.⁷⁹

⁷⁷ VOJNOVICS Viktória: Korszerű raktárba kerül a gyűjtemény: több száz éves köteteket helyeznek biztonságba = Vas Népe, 54. évf. 2009. júl. 30. 177. sz. 3. p.

⁷⁸ Ioannis Maldonati ... Commentarii in quattuor Evangelistas nunc primum in lucem editi, et in duos tomos divisi. Venetiis, 1597.

⁷⁹ Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény. A hozzáférés módja: <http://www.dominicana.hu> Letöltés ideje: 2012. 09. 23.

A Rendtörténeti Gyűjtemény a városi könyvtárral közös pályázatból megvásárolta és bevezette 2010-ben a SZIKLA integrált könyvtári rendszert, így a nyári tábor⁸⁰ feladata a szakszerű formai és tartalmi feltárás volt. Az előző éven átválogatott és polcra helyezett kötetekkel kezdődött a feldolgozás, miközben a hallgatók egy csoportja tovább folytatta az anyag rendszerezését.

A 2011-es év jelentős volt a gyűjtemény számára, ugyanis szeptembertől sikerült egy személyt foglalkoztatni, aki folytatta azt a munkát, amelyet a korábbi években a hallgatók és a múzeum munkatársai végeztek. Nyáron az anyag jelentős része a végső helyére került, és a dokumentumok feldolgozása is jó ütemben haladt. Azokról a kötetekről, amelyeket még az első tábor keretében dobozoltak be a hallgatók, és nem kerülhettek polcokra, egy Excel-lista készült, hogy a későbbiekben akár fölőspéldányként tovább lehessen adni őket.

Az előző két évben megkezdett feldolgozói munkát folytatták az Örökségvédelmi Tábor résztvevői 2012 nyarán. Az újonnan beérkezett kötetek válogatása, a duplum-listák készítése mellett a műemlékkönyvtár régi könyves anyagáról készült Excel-lista. Miközben a 16-18. századi kötetek adatait feldolgozták, a dokumentumok végső helyükre kerültek. Ahogyan már korábban körvonalazódott, a rendező elv a kötetek provenienciája volt, tehát egymás mellett találhatóak az azonos kolostor tulajdonát jelentő művek.

A könyvtári anyag végleges tárgyszó-katalógusának elkészítéséhez szükséges a domonkos renddel való egyeztetés is, mivel ugyan kiindulópont lehet más szerzetesrendek tárgyszavai, azonban vannak olyan témakörök, szakterületek, melyek elsősorban a domonkosokra jellemzők. A 3. táblázat példái is szemléltetik, hogy nem volt egységes és következetes kezdetben a tárgyszavak használata. Az Árpád-házi Szent Margit életéről, szentté avatásáról szóló kötetek tárgyszavai között leggyakrabban a következők találhatóak: szent (domonkos), életrajz (domonkos szent), életrajz (domonkos nővér). A felsoroltakat kiegészítheti a szentté avatás, vagy a domonkos szerző tárgyszavak, illetve mindenesetben megjelenik Margit nevének egységesített besorolási adata, mint tárgyi melléktétel.

⁸⁰ MERKLIN Tímea: Gyűjteményrendezés a tetőtérben: domonkos szerzetesek hagyatékaiból is gyűjtöttek könyveket = Vas népe, 55. évf. 2010. júl. 31. 177. sz. 3. p.

Témakör	Tárgyszavak
Minden, ami kötődik a domonkosokhoz	domonkos
Domonkos szerző alkotása	domonkos szerző
A domonkos rend történetével kapcsolatos irodalom	rendtörténet (domonkos), domonkos rendtörténet, domonkos rendtartomány, kolostoralapítások, provinciátörténet
Domonkos kolostorokkal kapcsolatos irodalom	domonkos kolostor, kolostoralapítások
Domonkos szentekkel kapcsolatos irodalom	domonkos szent, szent (domonkos), életrajz (domonkos szent), életrajz (domonkos nővér), szentté avatás
Rózsafüzérrel kapcsolatos irodalom	rózsafüzér
Aquinói Szent Tamás	tomizmus, skolasztika
Szűz Máriáról szóló irodalom	mariológia
A domonkos lelkiséggel kapcsolatos irodalom	domonkos lelkiség

3. táblázat:

Példák a domonkos könyvtár dokumentumainak tárgyszavaiból

Az integrált könyvtári rendszerben feldolgozott rekordok tárgyszavait tehát mindenképp újra kell gondolni, és egységes tárgyszó-rendszer alapján kiegészíteni, egységesíteni, mely lehetővé teszi a dokumentumok pontosabb visszakeresését.

A levéltári anyag rendezése is folytatódott egy PhD-hallgatónak köszönhetően, aki a múzeumban töltött levéltári gyakorlata alatt alapszinten rendezte Böle Kornél mintegy nyolcvan doboznyi hagyatékát. A korábbi években bekerült hagyatékok és irattöredékek rendezése is folytatódott, így ideiglenes levéltári rendben, téma szerint rendezve és dobozolva hozzáférhető a teljes anyag.

Mint látható, a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény rendezésében kiemelt szerepe van az Örökségvédelmi Táboroknak, melyeket a 3. táblázat foglal össze. A könyvtári anyag válogatásában, feldolgozásában többnyire az ELTE hallgatói vettek részt, olykor csatlakozott egy-egy hallgató a Pázmány Péter Katolikus Egyetemről, vagy a Pécsi Hittudományi Főiskoláról. Az első év magas létszámához képest két okból következett be csökkenés a következő években: az elvégzendő munkához elegendő volt a kisebb létszám, másrészt egyre nehezebb feladat volt olyan hallgatókat, segítőköt találni, akik vállalni tudták vagy akarták az önkéntes munkát. Az első csoport tagjai az egyetem után munkát találtak, családot alapítottak, így a kevés szabadidejüket nem tudták Vasvárra áldozni. Az aktív hallgatók között pedig komoly probléma a nyelvtudás hiánya, illetve teológiai ismeretekkel is kevesen rendelkeznek.

A táborok a problémák ellenére sikeresnek mondhatók, mivel ugyan a könyvtári anyagot, mely a gyűjtemény legnagyobb része, lassanként átválogatják és feldolgozzák, így megismerhetővé és kutathatóvá válik a domonkos anyag. Másfelől a könyvtár szakos hallgatók számára kitűnő gyakorlati helyszín, mivel megtapasztalhatják, hogyan lehet rendezetlen dokumentumhalmazból rendezett és feltárt könyvtárat építeni. A hallgatók részesei, aktív tagjai annak a folyamatnak, mely során megfogalmazódnak azok az irányelvek, melyek mentén kialakul a gyűjtőkör, a dokumentumok elrendezésének logikája, a feldolgozás szempontjai.

	Év	A résztvevő hallgatók szakjai	A résztvevő hallgatók száma	Elvégzett munka
1	2004	informatikus könyvtáros, német, történelem, levéltár (ELTE)	10	beérkezett dokumentumok válogatása, betűrendbe sorolás, polcon való elhelyezés
2	2005	informatikus könyvtáros, német, történelem, levéltár (ELTE)	6	régi könyvekről Excel-lista, előző évi anyag bedobozolása, levéltári anyagról fondjegyzék
3	2006	-	0	felújítási munkálatok miatt a tábor elmaradt
4	2007	informatikus könyvtáros, német, történelem, levéltár (ELTE)	7	a domonkos anyag válogatása Szombathelyen, szakkönyvtár állományáról Excel-lista,
5	2008	-	0	felújítási munkálatok miatt a tábor elmaradt
6	2009	informatikus könyvtáros, történelem, pszichológia, levéltár (ELTE)	5	a szombathelyi anyag válogatása, a domonkos anyag polcokon való elhelyezése, rendszerezése
7	2010	informatikus könyvtáros, történelem, művészettörténet, levéltár, teológia (ELTE, PPKE, PPHE)	7	a könyvtári anyag további válogatása, rendszerezése, a tartalmi- és formai feldolgozás megkezdése SZIKLA integrált könyvtári rendszerben
8	2011	informatikus könyvtáros, teológia (ELTE, PPHE)	6	duplum-lista készítése, tartalmi- és formai feldolgozás folytatása
9	2012	informatikus könyvtáros (ELTE)	7	duplum-lista készítése, régi könyvek feldolgozása Excel-ben, illetve a régi könyvek rendezése

**4. táblázat:
A Domonkos Örökségvédelmi Táborok**

Amíg nem fejeződik be a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtárának végső rendezése és feltárása, valamint nem készül el a gazdag tartalommal feltöltött honlap, addig mindenképp szükséges az Örökségvédelmi Táborok folytatása, újabb önkéntesek toborzása nem csak a könyvtári, hanem a levéltári anyaghoz is.

A feldolgozó munka legjelentősebb eredménye, mely a múzeum munkatársainak munkáját dicséri, hogy elkészült a domonkos rend Birodalmi Rendtartományának (osztrák-magyar-cseh) történeti névtára az 1857-1905 között megjelent schematizmusok alapján. A lezárt címszavak a Gyűjtemény gazdag fotóanyagának portréképeivel kiegészítve a Gyűjtemény honlapján válik a tervek szerint hozzáférhetővé. Egy rövid ideig foglalkoztatott számítógépes szakember segítségével fejezték be a képeslapgyűjtemény egészének és a szentképgyűjtemény egy részének digitalizálását, amelyek szintén a honlapon lesznek elérhetőek.⁸¹

Ugyan sikerült 2000 után több domonkos könyvtár és levéltár anyagát Vasvárra szállítani, és megkezdeni a Gyűjtemény rendezését és feltárását, de megfelelő szakemberek alkalmazása nélkül nem várható el korszerű, felhasználó orientált, tudományos központ kialakítása, melynek a történeti jelentőség mellett spirituális feladatokat is el kellene látnia. A következő fejezetekben ezért megvizsgáljuk, hogy a magyar egyházi gyűjtemények mit tesznek, tehetnek szolgáltatásaik fejlesztése érdekében, illetve mit tanulhat a vasvári könyvtár a hasonló intézményektől.

⁸¹ A gyűjtemény rendezésével kapcsolatos adatok egy része az Országos Katolikus Gyűjteményi Központ részére megküldött éves beszámolókból származik

3. EGYHÁZI KÖNYVTÁRAK ÉS A SZOLGÁLTATÁSMARKETING- ÉS MENEDZSMENT

3.1. Egyházi könyvtárak Magyarországon

Egyházi gyűjteményeink épületeik és állományuk révén jelentős mértékben járulnak hozzá kulturális örökségünk megőrzéséhez. Legrégibb könyvtáraink államalapító Szent István király uralkodása alatt jöttek létre, és közülük jó néhány az elmúlt ezer évben folyamatosan vagy kisebb-nagyobb megszakításokkal működött. Az egyház és az állam, az egyház és a művészet évszázadokon keresztül együtt élt Magyarországon, az egyházi gyűjtemények állományának változásai szemléltetik az ország sorsát is.⁸²

Egyházi jellegükből adódóan gyűjtőkörük lényegében hasonló, mivel mindegyikük elsősorban teológiai szakirodalmat gyűjt. A teológia, a vallási vagy vallásos irodalom között nehéz megrajzolni a pontos határt. A vallásos irodalom elsősorban a hívekhez szól, míg a teológia az objektív igazságot próbálja meg tudományosan megfogalmazni.⁸³ A hittudománnyal kapcsolatos dokumentumok mellett jogtudományi, filozófiai, orvos-, valamint társadalomtudományi művek is megtalálhatók az állományaikban. Az egyházi könyvtárak fő profilja általában az, hogy egy meghatározott területen tudományos, információs és továbbképzési központként szolgáljanak.⁸⁴

3.1.1. Az egyházi könyvtárak helyzete a rendszerváltás előtt

A második világháború utáni változások a könyvtárügy egészét, valamint az egyházakat egyaránt érintették. Az államosítást és a szerzetesrendek 1950-es feloszlását követően az egyházi gyűjtemények száma a korábbiak töredékére csökkent, bár tudományos szempontból megőrizték jelentőségüket.

Az ősnymtatványok kétötöde az egyházak birtokában volt, emellett kiválóan használható teológiai irodalmat gyűjtöttek össze, valamint helytörténeti művekben is

⁸² GÁBORJÁNI SZABÓ Botond: Az egyházi könyvtárak változásai, sikerei és kudarcai az elmúlt másfél évtizedben. = Könyvtári levelező/lap, 15. évf. 2003. 12. sz. 11. p.

⁸³ VAJDA Kornél: Az állománygyarapítás problémái: teológia = Könyv, könyvtár, könyvtáros, 12. évf. 2003. 8. sz. 2. p.

⁸⁴ GÁBORJÁNI SZABÓ Botond: A magyarországi egyházi könyvtárak helyzete, céljai és jövőképe = Könyvtári Figyelő, 48. évf. 2002. 1-2. sz. 12. p.

bővelkedtek. A huszonegy nagy katolikus könyvtárból csak kilencnek haladta meg az állománya az ötvenezret.⁸⁵

Az egyházi könyvtárak számára az 1976-os rendelet⁸⁶ annyiban jelentett segítséget, hogy néhány egyházi gyűjteményt tudományos szakkönyvtárrá minősítettek, így lehetőségük volt, hogy bizonyos tekintetben az állami tulajdonban lévő könyvtárakkal hasonló elbírálásban részesüljenek.

A 20. század második fele a magyar könyvtárügy és a közművelődési könyvtárak számára fejlődést hozott, mivel a legtöbb megyei könyvtár 1950-ben alakult, azonban az egyház kulturális feladatai, mint az oktatás, a könyvtárak, múzeumok, illetve a levéltárak fenntartása, háttérbe kerültek, és csak a rendszerváltás után fordítottak újra nagyobb figyelmet a felekezetek támogatására. A zirci ciszterci és a gyöngyösi ferences könyvtár állami műemlékkönyvtárként működhetett, a pesti Pálos könyvtár és Pannonhalma az egyház kezelésében maradt, az egri Főegyházmegyei Könyvtár a főiskola háttérintézményeként funkcionált. Általánosan elmondható, hogy szinte valamennyi egyházi gyűjtemény állománya legalább részben sérült: a köteteket vagy megsemmisítették, vagy a Népkönyvtári Központba kerültek, ahonnan állami könyvtárak válogathattak, vagy néhány könyv külföldön került eladásra.⁸⁷ A kilencvenes évek valós problémáját mindenekelőtt az jelentette, hogy nem volt sem állami, sem egyházi szinten átgondolt egységes koncepció a gyűjtemények fejlesztésére, használatára vonatkozóan.

Az egyházi gyűjtemények az évszázadok során különböző gyűjteményrészeket halmoztak fel, és kezeltek egymás mellett. A könyvtárak, levéltárak, múzeumok gyakran egy közös gyűjtemény részeit képezik, épp ezért kell hangsúlyozni a különböző gyűjteménytípusok közötti együttműködés jelentőségét. Előfordul, hogy térképeket, numizmatikai kincseket őriznek az egyházi könyvtárak, melyek gyakran hagyatékként kerültek állományukba. Könyvtáraik általában nem engedélyezik állományuk kölcsönzését, a látogatók között a kutatók aránya kiemelkedő. Gáborjáni Szabó Botond

⁸⁵ CSAPODI Csaba – TÓTH András – VÉRTESY Miklós: Magyar könyvtártörténet. Budapest: Gondolat, 1987. 492-493. p.

⁸⁶ A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1976. évi 15. számú törvényerejű rendelete a könyvtárakról = Magyar Közlöny, 1976. 45. sz. 533. p.

⁸⁷ ÁSVÁNYI Ilona: Az egyházi könyvtárak a XX. század utolsó évtizedében = Könyvtári levelező/lap, 14. évf. 2002. 9. sz. 23. p.

szerint az egyházi könyvtárakban dolgozó szakemberek kivételes műveltséggel, teológiai tájékozottsággal és bibliai tudományokhoz kötődő nyelvi felkészültséggel rendelkeznek.⁸⁸ Egy évvel később már jóval keserűbben fogalmazza meg, hogy „*könyvtárainkban vannak állományrészek, amelyeknek néhány év múlva már a közelébe sem volna szabad engednünk olyan könyvtárosokat, akik tudományos minősítéssel nem rendelkeznek*”.⁸⁹ Ez a probléma a vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény rendezése kapcsán is felmerült, mivel nehéz olyan szakembert találni, aki a megfelelő nyelvismeret mellett egyéb, a területnek megfelelő szaktudással rendelkezik. Pozitív változás a rendszerváltás előtti helyzethez viszonyítva, hogy míg korábban gyakran nem könyvtáros végzettségű, általában idős pap vezette az egyházi könyvtárakat, a kilencvenes évektől egyre több könyvtár élére került könyvtári szakismerettel rendelkező, világi vezető. Az egyházi könyvtárosok foglalkozásukra, mint igazi hivatásra tekintenek, mely csak akkor végezhető maximális odaadással és elhivatottsággal, ha nincsenek magukra utalva, hanem más (egyházi) könyvtárosokkal együttműködve tudják szolgálatukat teljesíteni.⁹⁰

3.1.2. Új lehetőségek a kilencvenes években

A rendszerváltás után több törvény is született az egyházak működésének, támogatásának szabályozására vonatkozóan, illetve néhány jogszabály érintőlegesen kapcsolódik az egyházi gyűjteményekhez. Az 1990. évi IV. törvény a lelkiismereti és vallásszabadságról⁹¹ lehetővé tette, hogy az egyházak újra alapíthassanak és működtethessenek kulturális intézményeket, iskolákat, így ismét szerves részét képezzék a magyar művelődésnek. Az 1997-es CXXIV. törvény⁹² az egyházak hitéleti és közcélú tevékenységének anyagi feltételeit kívánta szabályozni. A törvényben azt is kimondták, hogy az egyházak által fenntartott intézmények az államiakhoz hasonló anyagi támogatásban kell, hogy részesüljenek. A nagyobb mértékű anyagi segítség azonban önmagában nem volt elegendő a könyvtárak személyi és tárgyi feltételeinek

⁸⁸ GÁBORJÁNI SZABÓ Botond: A magyarországi egyházi könyvtárak helyzete, céljai és jövőképe = Könyvtári Figyelő, 48. évf. 2002. 1-2. sz. 12. p.

⁸⁹ GÁBORJÁNI SZABÓ Botond: Az egyházi könyvtárak változásai, sikerei és kudarcai az elmúlt másfél évtizedben. = Könyvtári levelező/lap, 15. évf. 2003. 12. sz. 12. p.

⁹⁰ LAYTON MCMAHON, Melody: Theological Librarianship: An Unapologetic Apology = Theological Librarianship, vol. 3. 2010. nr. 1. 7-14. p.

⁹¹ 1990. évi IV. törvény a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról. A hozzáférés módja: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8660> Letöltés ideje: 2012. 09. 23.

⁹² 1997. évi CXXIV. törvény az egyházak hitéleti és közcélú tevékenységének anyagi feltételeiről. A hozzáférés módja http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700124.TV&celpara=#xcelparam Letöltés ideje: 2012. 06. 03.

megfelelő rendezéséhez. 1997-ben a Vatikán megállapodást kötött a magyar állammal, melynek értelmében a katolikus egyház a tulajdonában lévő műemlékek, múzeumok, könyvtárak és levéltárak után az állami kulturális intézményekkel azonos támogatást kap.⁹³ Az *1997. évi CXL. törvény*⁹⁴ lehetővé tette, hogy az egyházi könyvtárak is kérhessék felvételüket a nyilvános könyvtárak jegyzékébe, melynek eredményeképpen több pályázaton is részt vehettek. A kulturális örökség védelméről szóló *2001. évi LXIV. törvény*⁹⁵ az egyházak számára is előírja az örökségünk megóvásában való együttműködést, valamint kérhetik közgyűjteménnyé nyilvánításukat az egyházi gyűjtemények, mely biztosítaná az állammal azonos támogatást.

II. János Pál pápa 1988-ban megalakította az *Egyházi Kulturális Javak Pápai Bizottságát* (*Pontificia Commissione per la Conservazione del Patrimonio Artistico e Storico della Chiesa*), melynek feladata az egyházi kincsek, értékek, elsősorban művészeti alkotások megőrzésének és közzétételének segítése. A szervezet felügyeli és támogatja a levéltárak és a könyvtárak működését vagy akár újak alapítását is, így 1994-ben több ajánlást fogalmaztak meg a kulturális intézmények szerepével, feladataival kapcsolatban. „Azonban a sajátos és elsődleges érdekeltség, mellyel az Egyház rendelkezik az úgynevezett egyházi könyvtárak okán, abból a tényből származik, hogy az „evangélium kovásza” – melynek az Egyház egyidejűleg őre és közvetítője –, annak mértékében, ahogyan beékelődik a tudás különféle tudományágai közé, elindította a keresztény történelmet és a keresztény vagy a kereszténység által inspirált kultúrát, előmozdítván a vallásos gondolkodás, irodalom, filozófia, jog, művészet, pszichopedagógia, stb. hihetetlen fejlődését.”⁹⁶ Mivel a katolikus egyház evangelizációs missziójának szerves részének és eszközének tekinti a könyvtárakat, éppen ezért tartja kiemelt területnek támogatásukat, ehhez azonban kéri a civil társadalom

⁹³ 1999. évi LXX. törvény a Magyar Köztársaság és az Apostoli Szentszék között a Katolikus Egyház magyarországi közszolgálati és hitéleti tevékenységének finanszírozásáról, valamint néhány vagyoni természetű kérdéstről 1997. június 20-án, Vatikánvárosban aláírt Megállapodás kihirdetéséről. A hozzáférés módja: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99900070.TV&celpara=#xcelparam Letöltés ideje: 2012. 08. 12.

⁹⁴ 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről. A hozzáférés módja: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700140.TV&celpara=#xcelparam Letöltés ideje: 2012. 08. 12.

⁹⁵ 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről. A hozzáférés módja: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0100064.TV Letöltés ideje: 2012. 08. 12.

⁹⁶ Egyházi Kulturális Javak Pápai Bizottsága: Egyházi könyvtárak szerepe az Egyház missziójában. 1994. március 19. Budapest: OKGYK, 2011. [elektronikus dok.] A hozzáférés módja: http://www.okgyk.hu/irasok/Egyhazi_konyvtarak.pdf Letöltés ideje: 2012. 08. 12.

közreműködését, hogy tevékenyen segítsenek az egyetemes értékű egyházi örökség megőrzésében. Mielőtt bármilyen fejlesztésbe, változtatásba kezdenének az egyes országokban működő egyházi gyűjtemények, szükség volna a teljes egyházi vagyon számbavételére, leltározására. Ugyanez a gondolat fogalmazódik meg egy 1999-es körlevélben, mely kitér a feldolgozó munkát végző szakemberekkel szemben támasztott követelményekre is.⁹⁷ Az 1994-ben megfogalmazott javaslatot sajnos Magyarországon még nem sikerült teljes mértékben megvalósítani, mivel a mai napig nem minden egyházi könyvtárban végezték el a leltározást, illetve több olyan intézmény is van, mely megfelelő katalógussal sem rendelkezik. A Pápai Bizottság ajánlása arra is felhívja a figyelmet, hogy sürgető feladat a közös katalógusok kialakítása, a szerepek tisztázása és a gyűjtőkörök összehangolása. A Bizottság a szerzetes közösségeket⁹⁸ is megszólította, mivel a kulturális javak jelentős hányada jelenleg is birtokukban van.

Az egyik, hazánkat is érintő kérdés a rendházak sorsa. Magyarországon ez kettős problémát jelent, mivel egyrészt fel kell újítani az államosításkor elvett, majd a kilencvenes években visszacapott épületeket, mely rendkívüli anyagi áldozatot kíván a szerzetesrendektől és az egyháztól, másrészt a viszonylag alacsony lélekszám és egyéb okok következtében néhány kolostor bezárása és elhagyása is aktuálissá válik. Ekkor felmerül a kérdés, hogy mi legyen a sorsa az akár több száz éves épületeknek. Az egykori vasvári domonkos rendház renoválása és hasznosítása pozitív példa lehet a többi egyházi intézmény számára. Kiemelten fontos, hogy a szerzetesrend központjában, illetve ha lehetőség van minden rendházban, könyvtárat alapítsanak, újraalapítsanak, és azokat folyamatos fejlesszék, de mindamellett a nyilvánosság számára is hozzáférhetővé tegyék.

Az egyházi múzeumoknak nem csak a kulturális javak megőrzésében van különleges szerepe, hanem a családok megszólításában is, hogy fogékonyak legyenek a keresztény művészetek iránt.⁹⁹ A Pápai Bizottság javaslatai ugyan külön-külön dolgoztak ki a feladatokat a különböző gyűjteménytípusok számára, de végigolvasva világossá válik az

⁹⁷ Az egyházi kulturális javak leltározásának és katalogizálásának szükségessége és sürgőssége. Budapest: Szent István Társ., 2006. 43. p.

⁹⁸ Egyházi Kulturális Javak Pápai Bizottsága: Az egyház és a szerzetescsaládok kulturális öröksége. 1994. április 10. Budapest: OKGYK, 2011. [elektronikus dok.] A hozzáférés módja: http://www.okgyk.hu/irasok/Szerz_csal_kult_jav.pdf Letöltés ideje: 2012. 08. 12.

⁹⁹ Egyházi Kulturális Javak Pápai Bizottsága: Az egyházi múzeumok pasztorális szerepe. 2001. augusztus 15. Budapest: OKGYK, 2010. [elektronikus dok.] A hozzáférés módja: http://www.okgyk.hu/irasok/Egyh_muz_paszt.pdf Letöltés ideje: 2012. 08. 12.

is, hogy a könyvtáraknak, levéltáraknak és múzeumoknak együttműködve kell olyan szolgáltatásokat kialakítani, amelyek a családokat a keresztény, illetve kulturális értékek megbecsülésére és megőrzésére ösztönzik és nevelik.

3.1.3. Egyházi könyvtárakat tömörítő szervezetek

1994. március 8-án a német katolikus teológiai könyvtárak munkaközösségének (AKThB)¹⁰⁰ biztatására huszonhárom egyházi könyvtár képviselője közösen elhatározta, hogy létrehoznak egy minden más szakmai szervezettől és felekezeti hovatartozástól független, azaz ökumenikus munkaközösséget, az Egyházi Könyvtárak Munkaközösségét, melynek tagjai között katolikus, református, evangélikus, unitárius, szerb-ortodox és zsidó felekezet könyvtárai egyaránt szerepelnek.¹⁰¹ Szeptember 8-án az Országos Széchényi Könyvtárban került sor az alakuló ülésre, így létrejött az EKE, az Egyházi Könyvtárak Egyesülése.¹⁰² Az évente megrendezett közgyűlések és a szakmai konferenciák, rendezvények kiváló teret adnak a tapasztalatok cseréjének, a legsürgetőbb problémák megbeszélésének. Az EKE honlapján¹⁰³ megtalálhatóak a tagkönyvtárak adatai, elérhetőségeik, és néhány hasznos olvasnivaló is segíti az egyházi könyvtárakkal, gyűjteményeikkel és munkájukkal való ismerkedést. Az EKE egyik első és legjelentősebb eredménye, hogy az iskolák 1948-as államosításakor és a szerzetesrendek 1950-ben történt felosztatásakor elkobzott könyveket visszakaphatták az egyházi könyvtárak. Az 1995-ben megkezdett tárgyalásoknak köszönhetően 1996-tól osztotta vissza az OSZK a fölőspéldány központjaiból az egykor egyházi gyűjteményekhez tartozó dokumentumokat, majd 1997-től az RMK kötetek is visszakérültek.¹⁰⁴ Az egyházi gyűjtemények munkáját az 1993-ban alakult MELTE, a Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete¹⁰⁵ is segíti. Szerzetesi könyvtárak esetén gyakoribb, hogy a könyvtár és a levéltár azonos helyen, szinte egy szervezeti egységben működik, így egy-egy intézmény egyaránt lehet az EKE és a MELTE tagja.

¹⁰⁰ Arbeitsgemeinschaft Katholisch-Theologischer Bibliotheken (AKThB). A hozzáférés módja: <http://www.akthb.de/> Letöltés ideje: 2012. 08. 12.

¹⁰¹ BÁNHEGYI B. Miksa: Az egyházi könyvtárakról. = Könyv, könyvtár, könyvtáros, 9. évf. 1999. 2. sz. 33. p.

¹⁰² ÁSVÁNYI Ilona: Tízéves az Egyházi Könyvtárak Egyesülése = Könyvtári levelező/lap, 16. évf. 2004. 7. sz. 9. p.

¹⁰³ Egyházi Könyvtárak Egyesülése. A hozzáférés módja: <http://www.eke.hu/> Letöltés ideje: 2012. 08. 12.

¹⁰⁴ ÁSVÁNYI Ilona: Tízéves az Egyházi Könyvtárak Egyesülése. Az EKE története – befejező rész = Könyvtári levelező/lap, 16. évf. 2004. 9. sz. 5-6. p.

¹⁰⁵ Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete. A hozzáférés módja: <http://www.melte.hu> Letöltés ideje: 2012. 08. 12.

Fehér Miklós¹⁰⁶ 2006-ban az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének konferenciáján az egyházi gyűjtemények együttműködését hangsúlyozta, ahogy azt Gáborjáni Szabó Botond is felvetette, amikor javasolta az egyházi közgyűjtemények hálózatának létrehozását.¹⁰⁷ A 2006-os kísérleti szakfelügyeleti vizsgálat megállapította, hogy az egyházi könyvtárakban már felkészült szakemberek dolgoznak, folyamatban van az elektronikus katalógusok építése, azonban általános tendencia volt a menedzser szemlélet hiánya, melyet a kollégák életkora (korábban szerezték szakismereteiket) magyarázhatott.¹⁰⁸ Az EKE 2003-ban teljes jogú tagja lett a Teológiai Könyvtárak Egyesülése Nemzetközi Tanácsának (BETH). Az egyesülés szervezeti felépítésének jellegzetessége, hogy tagjai nem könyvtárosok, hanem könyvtárak, azaz minden könyvtárat egy kolléga képviselhet.

A katolikus könyvtárak első közös katalógusát 1992-ben az Országos Katolikus Gyűjteményi Központ¹⁰⁹ koordinálásával fejlesztették ki. Az *Orbis* adatbázis-kezelő program 1994-re készült el, melyre alapozva 2000-ben a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtárban született meg a *Theca*¹¹⁰, az egyházi könyvtárak keresőrendszere, amely hét könyvtár állományában keres egyszerre.¹¹¹ A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia intézménye, az Országos Katolikus Gyűjteményi Központ múzeumi, könyvtári és levéltári szakterületen segíti az egyházi gyűjtemények működését. Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése tagkönyvtáraival közösen szervezte meg és tartja fenn az *Unitas*, az Egyházi Könyvtárak Közös Katalógusa és Információs Portálja¹¹² néven működő központi katalógust, melynek szerverét a Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola üzemelteti. A *Theca* katalógusával szemben, mely csak katolikus könyvtárak adatait szolgáltatta, az *Unitas* az EKE szelleméhez és célkitűzéséhez hűen ökumenikus adatbázisként működik, tagkönyvtárai között megtalálhatók a különböző felekezetek gyűjteményei egyaránt.

¹⁰⁶ FEHÉR Miklós: Gondolatok az olvasásról, a korszerű könyvtári működésről, a könyvtár és a műemléki környezet kapcsolatáról, tennivalóinkról = Könyv, könyvtár, könyvtáros, 15. évf. 2006. 8. sz. 3-9. p.

¹⁰⁷ GÁBORJÁNI SZABÓ Botond: A magyarországi egyházi könyvtárak helyzete, céljai és jövőképe = Könyvtári Figyelő, 48. évf. 2002. 1-2. sz. 14. p.

¹⁰⁸ ÁSVÁNYI Ilona: Szakfelügyeleti vizsgálatok. A magyarországi egyházi és felekezeti könyvtárak szakfelügyelete 2006-ban = Könyv, könyvtár, könyvtáros, 15. évf. 2006. 12. sz. 22-28. p.

¹⁰⁹ Országos Katolikus Gyűjteményi Központ: A hozzáférés módja: <http://www.okgyk.hu/Frame.html>
Letöltés ideje: 2012. 08. 12.

¹¹⁰ Theca: A hozzáférés módja: <http://biblio.osb.hu/> Letöltés ideje: 2012. 08. 12.

¹¹¹ BARANYA Péter - KÖVÉCS Ildikó: Az egyházi könyvtárak informatikai fejlettsége. Egy felmérés eredményei. = Könyvtári levelező/lap 17. évf. 2005. 5. sz. 3-4. p.

¹¹² Unitas: A hozzáférés módja: <http://www.unitas.hu/> Letöltés ideje: 2012. 08. 12.

Az 1946-ban alapított *Amerikai Teológiai Könyvtárak Egyesülete*¹¹³ (*The American Theological Library Association - ATLA*) a teológiai és vallástudományok tanulmányozását igyekszik segíteni azáltal, hogy támogatja a teológiai könyvtárakat és az ott dolgozó könyvtárosokat. A *Katolikus Könyvtári Egyesület*¹¹⁴ (*Catholic Library Association – CAL*), mely 1931-től működik mint önálló szervezet, arra ösztönzi az egyházi könyvtárakat, hogy minél több programot szervezzenek, melyeken az egyházi könyvtárak és a vallásos irodalom iránti érdeklődést szeretnék növelni. Vannak egyesületek, melyek nem feltétlenül az egyházi könyvtárosokat szólítják meg, hanem a keresztény érzelmű emberek számára kínálnak segítséget összejövetelek, képzések szervezésével. Ezt teszi például az amerikai *Keresztény Könyvtárosok és Információs Szakemberek Szövetsége*¹¹⁵ (*Fellowship of Christian Librarians and Information Specialists – FOCLIS*) vagy az angol *Könyvtárosok Keresztény Szövetsége*¹¹⁶ (*Librarians' Christian Fellowship - LCF*) rendszeres programok szervezésével. Az imént felsorolt egyesületek, csak néhány azok közül, melyek világszerte igyekeznek az egyházi könyvtárak és könyvtárosok munkáját és hivatását támogatni, segíteni. A marketing és menedzsment jelentőségét, aktualitását sajnos még mindig kevés egyházi gyűjtemény és szervezet ismerte fel.

Azon gyűjtemények, melyek műemléki környezetben működnek, szerencsésebb helyzetben vannak, hiszen már épületeikkel vonzzák a látogatókat. Azonban ez veszélyt is jelent, mert amennyiben pusztán kiállítási tárgynak tekintjük az itt bemutatott dokumentumokat, beleeshetünk abba a csapdába, hogy tartalmuk iránt csökken az érdeklődés. Figyelni kell tehát arra, hogy a potenciális látogatók számbavételekor mind a laikus, mind a tudós közönséget megszólítsuk, ez pedig feltételezi a tudatos tervezés és marketingstratégia meglétét.

¹¹³ The American Theological Library Association: A hozzáférés módja: <https://www.atla.com/Pages/default.aspx> Letöltés ideje: 2012. 08. 12.

¹¹⁴ Catholic Library Association: A hozzáférés módja: <http://www.cathla.org/> Letöltés ideje: 2012. 08. 12.

¹¹⁵ Fellowship of Christian Librarians and Information Specialists: A hozzáférés módja: <http://www.foclis.org/> Letöltés ideje: 2012. 08. 12.

¹¹⁶ Librarians' Christian Fellowship: A hozzáférés módja: <http://www.librarianscf.org.uk/index.html> Letöltés ideje: 2012. 08. 12.

3.2. Szolgáltatásmenedzsment- és marketing az egyházi könyvtárakban

Az egyházi gyűjtemények a menedzsment- és marketingeljárások széles spektrumának alkalmazásával képesek a kulturális és szakmai közéletbe bekerülni. Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése a 2012. évi közgyűlés és szakmai továbbképzés¹¹⁷ központi témájának *A marketing lehetőségei az egyházi könyvtárakban – az egyházi könyvtárak lehetőségei a marketing világában* címet adta. A veszprémi rendezvény előadói közül a legtöbben nem egyházi könyvtárakban dolgoznak, ellenben a marketing és menedzsment területén több éves tapasztalattal rendelkező szakemberek voltak.

A menedzsment iránti érdeklődés megjelenik egyházi személyek írásaiban, felekezethez tartozó felsőoktatási intézmények képzési terveiben. A nehézséget az okozza, hogy sokszor félreértik a menedzsment célját, mert elsősorban a profit növelésére alkalmas eszközt látnak benne, mely szinte bármilyen lépést megenged a magasabb haszon reményében. Ez a felismerés vagy téves ítélet is ösztönözte Helen J. Alford, domonkos nővért, a római Pápai Szent Tamás Egyetem (*Pontificia Universitas Studiorum a Sancto Thoma Aquinate in Urbe - Angelicum*) dékánját, hogy Michael J. Naughton, a minnesotai Szent Tamás Egyetem (*University of St. Thomas*) tanárának segítségével közös könyvet írjanak, mely keresztény értékrend felől közelít a menedzsmenthez, és bizonyítja, hogy erkölcsös módon, a közjót szem előtt tartva, is lehet hatékonyan vezetni a vállalatot vagy szervezetet.¹¹⁸

Amikor az elmúlt húsz évben az elektronikus eszközök fejlődésének, folyamatos változásának következtében a szabadidős tevékenységek köre átalakult, az olvasás sok esetben visszaszorult, vagy megváltozott¹¹⁹, egyfelől még nagyobb kihívássá vált a látogatók becsalogatása a közművelődési intézményekbe, másrészt viszont új lehetőségek is megnyíltak, hogy milyen módon szólíthatók meg újabb felhasználói csoportok. Az ezredforduló körül a kulturális tevékenységgel foglalkozó vállalkozások száma jelentősen emelkedett, azonban az állami és önkormányzati, valamint az egyház által fenntartott kulturális intézmények számára is kiemelten fontos a vállalkozói

¹¹⁷ EKE 2012. évi közgyűlés és szakmai nap: A hozzáférés módja:

<http://www.eke.hu/index.php/koezgyules/491-2012kozgyulesveszprem> Letöltés ideje: 2012. 08. 12.

¹¹⁸ ALFORD, Helen J. – NAUGHTON, Michael J.: Menedzsment, ha számít a hit: keresztény társadalmi elvek a modern korban. Budapest: Kairosz, [2004.] 308 p.

¹¹⁹ PÉTERFI Rita: A könyvtárhasználati szokások alakulása a számítógép- és az internethasználat tükrében. = Könyvtári Figyelő, 52. évf. 2006. 4 sz. 468-483 p.

ismeretek tudatos alkalmazása. Egyre inkább versenyhelyzet alakul ki a szolgáltatók és szolgáltatások között, miközben megváltoznak a látogatók elvárásai. A kulturális intézménytől ma azt szeretnék, hogy miközben értéktöbbletet és speciális élményeket nyújt, egyszersmind közönségorientált is legyen. A technika fejlődése miatt az infrastruktúra fejlesztése is elengedhetetlen.¹²⁰ A könyvtárak eredeti megőrző funkciójuk megtartása mellett felhasználó orientált intézményekké váltak a 21. századi igényeknek megfelelően. Az olvasók szolgáltatásokat vesznek igénybe: az egyszerű, hagyományos kölcsönzés mellett a különböző információs csomagok összeállítása, bibliográfiakészítés, témafigyelés, újabban a szakirodalmi hivatkozások vizsgálata már a térítéses információszolgáltatás irányába mutatnak. Amennyiben a könyvtár és a felhasználó találkozásának eredményességét akarjuk maximalizálni, a hagyományos könyvtári munkafolyamatok minőségfejlesztésén és minőségbiztosításán túl szükség van a szolgáltatások terén is menedzser szemlélet kialakítására.

A szolgáltatás során nem történik tulajdonjog átruházás, legtöbbször mégis valamilyen termékhez kötődik, és ritkábban beszélhetünk önállósult szolgáltatásról. *„Szolgáltatás minden olyan kézzel nem fogható haszon, amelyért közvetlenül vagy közvetve fizetünk, és gyakran tartalmaz kisebb vagy nagyobb tárgyi vagy technikai tényezőt is.”*¹²¹ Más megfogalmazásban: *„A szolgáltatás olyan tevékenység vagy teljesítés, melyet egyik fél ajánl a másiknak. Bár a tevékenység lehet fizikai termékhez kötött, a teljesítés alapvetően kézzel nem fogható és általában nem jár az előállítás semmilyen tényezőjének a birtoklásával. A szolgáltatások továbbá olyan gazdasági tevékenységek, amelyek értéket teremtenek, és előnyt nyújtanak a fogyasztónak adott helyen és időben azáltal, hogy bekövetkezik az általa óhajtott változás.”*¹²² Négy jellemző tulajdonsága, ahogy az ún. HIPI-elv megfogalmazza, a változékonyság (heterogeneity), a megfoghatatlanság (intangibility), az elválaszthatatlanság (inseparability) és az eltarthatatlanság, raktározhatatlanság (perishability), mely tulajdonságok kiegészíthetők a tulajdonlás hiányával (non-ownership).¹²³ A szolgáltatás természetéből adódóan térben és időben ingadozó, változékony, és egyúttal elválaszthatatlan, mivel az előállítás és az igénybevétel egyszerre történik.

¹²⁰ DEÉS Szilvia: Menedzseljük a kultúrát = Marketing & Management, 36. évf. 2002. 5-6. sz. 129-131.

¹²¹ HEIDRICH Balázs: Szolgáltatás menedzsment. Budapest : Human Telex Cons., 2006. 13. p.

¹²² HEIDRICH: i. m. 14. p.

¹²³ VERES Zoltán: Szolgáltatásmarketing. Budapest: KJK-Kerszöv., 2005. 35. p.

A legnagyobb lehetőség, de ugyanakkor buktató is, hogy a szolgáltatás minősége a személyzet és az igénybe vevő közre- és együttműködésének függvénye. Amennyiben megfelelően képzett és motivált eladóval, esetünkben könyvtárossal találkozunk az előzetesen tájékoztatott ügyfél, felhasználó, akkor megvan az esélye, hogy a szolgáltatás igénybe vétele is zökkenőmentesen és hatékonyan fog történni. „*A vevő pillanatnyi impulzusok, elejtett mondatok, gesztusok és természetesen a szolgáltatás konkrét nyújtásával kapcsolatos tevékenység gördülékenysége, profizmusa stb. alapján dönti el, mit kapott.*”¹²⁴ A szolgáltatás megfoghatatlansága, nem fizikai természete hátráltatja a kultúrának és művelődésnek is a magasabb arányú terjesztését, mivel az igénybe vevőnek át kell élnie például egy koncert hangulatát ahhoz, hogy saját véleményét alkothasson róla. A vásárló, mielőtt döntést hoz, csak a szolgáltató hírnevére, mások véleményére vagy korábbi tapasztalataira számíthat, épp ezért jelent segítséget, a szolgáltatóknak pedig lehetőséget az online fórumokon, közösségi portálokon való megjelenés, bemutatkozás, javaslatok tétele. A nem tárolható jelleg, vagyis az eltarthatatlanság abból adódik, hogy egyrészt a kereslet időben ingadozik, másfelől nincs raktárkészlet, mivel nem árucseré történik, hanem kapacitásról beszélhetünk, amelyet nem mindig sikerül megfelelően kihasználni.

A HIPI-elv négy szempontja egyházi könyvtárakra vetítve a következő tanulságokkal szolgál:

- Változékonyság: az egyházi könyvtárakban az állományt és a felekezetet jól ismerő, szakképzett személyzetre van szükség, akik nem csak tudásukkal, hanem kommunikációs és problémamegoldó képességükkel is kitűnnek. A felhasználók képzése sok kérdést felvet, mivel az egyházi könyvtárak gyűjteménye speciális ismereteket, érdeklődést kíván, azonban ezzel a műveltségi területtel kevesen rendelkeznek. A könyvtárnak így az olvasók előzetes tájékoztatására kell erőfeszítéseket tennie, nem csak azt hangsúlyozva, hogy mi található a gyűjteményben, hanem azt is, hogy milyen esetben mire használható.
- Megfoghatatlanság: egyrészt megfelelő tájékoztató anyagok készítése, másrészt nyílt napok, ingyenes látogatások szervezése.

¹²⁴ DEMETER Krisztina: Szolgáltatásmenedzsment Magyarországon a termelő- és a szolgáltatóvállalatoknál = Vezetéstudomány, 40. évf. 2009. 2. sz. 12. p.

- Eltarthatatlanság: a könyvtári szolgáltatásokra csak részben igaz, mivel a szolgáltatások jelentős része folyamatos. Mégis javítható lenne a szolgáltatás minősége annyiban, hogy a látogatók számára kedvező nyitvatartási időt alakítanának ki az intézmények, illetve a kapacitásmenedzsment tanulságainak figyelembevételével például a magasabb látogatottság alkalmával a személyzet rugalmasan átcsoportosítható lenne a különböző munkafolyamatokra.
- Elválaszthatatlanság: a változékonysághoz hasonlóan a könyvtárosok és a felhasználók együttműködésén, kölcsönös megértésén alapul, így azok fejlesztésével fokozható a hatékonyság.

Az egyházi gyűjtemények számára a legfontosabb, hogy dolgozóikat helyesen válasszák meg. A jó emberi erőforrás menedzsment versenylőnyt jelent, az alkalmazottaknak nem csak elégedettnek kell lenniük, hanem elkötelezettnek is. Jelenleg Magyarországon a dolgozók elégedettségi szintjét nagyobb mértékben befolyásolja a fizetés, mint más Európai Unió országokban.¹²⁵ A már eleve magasan kvalifikált munkatársakat is érdemes továbbképzéseken való részvételre buzdítani, melyek nem csak szakmai kompetenciájukat fejlesztik, hanem kommunikációs tréningek, mentálhigiénia előadások és idegen nyelvi képzések is felmerülhetnek a marketing és menedzsment ismeretek mellett. A könyvtárosoknak nem csak olvasóikkal kell hatékonyan kommunikálni, hanem fontos a vezetőség részéről a párbeszédre inspiráló légkör kialakítása is.

Az áru jellege alapján tekinthető önálló piactípusnak a szolgáltatások piaca, mely többféle módon csoportosítható. Az ISIC (*International Standard Industrial Classification*) nemzetközi szinten egységesítette a szolgáltatásokat:

- kereskedelmi szolgáltatások: nagy/kiskereskedelmi,
- ún. HORECA (Hotels, Restaurants and Catering) szolgáltatások,
- logisztikai szolgáltatások: fuvarozás, raktározás, kommunikáció,
- professzionális szolgáltatások: pénzügyi, biztosítási, ingatlan, üzleti,
- személyi, közösségi és társadalmi szolgáltatások,
- kormányzati (kölségvetési).¹²⁶

¹²⁵ FEHÉR Judit – BENCSIK Andrea: A frontvonalai munka minősége = emberierőforrás-menedzsment = Vezetéstudomány, 38. évf. 2007. 4. sz. 57. p.

¹²⁶ VÁGÁSI Mária: Marketingstratégia és menedzsment. Budapest: Alinea, 2007. 315. p.

Külön lehetne említeni azon szolgáltatások körét, melyek közvetlenül köthetők az egyházi gyűjteményekhez, mint:

- oktatás, kutatás,
- szórakozás, művelődés (színházak, múzeumok...),
- vallás, politika,
- népjóléti szolgáltatások, idegenforgalom.

Az idegenforgalom átvezet az egyházi gyűjteményeket közvetve érintő szolgáltatásokhoz:

- vendéglátás (szálloda, étterem, szórakoztatóipar),
- utazás, szállítás, hírközlés (postai szolgáltatások, szállítmányozás...),
- civil ügyek.

A szolgáltatásokat Philip Kotler a következő öt kategóriába sorolja:

- Tiszta, tárgyasult termék: a kínálat tisztán tárgyasult termékből áll.
- Tárgyasult termék, kísérő szolgáltatásokkal: a kínálat olyan tárgyasult termék, amelyet egy vagy több szolgáltatás kísér, így a fogyasztó vonzóbbnak találja.
- Hibrid ajánlat: Az ajánlat tárgyasult termékekből és szolgáltatásokból áll.
- Jelentős szolgáltatás, kísérő termékekkel és szolgáltatásokkal: az ajánlat nagyobb szolgáltatásból áll, kisebb kiegészítő szolgáltatásokkal és tárgyasult termékekkel.
- Tiszta szolgáltatás: az ajánlat kizárólag szolgáltatásból áll.¹²⁷

A könyvtári szolgáltatások csoportosítására Nagy László és Boda István a következő ajánlásokat teszi:

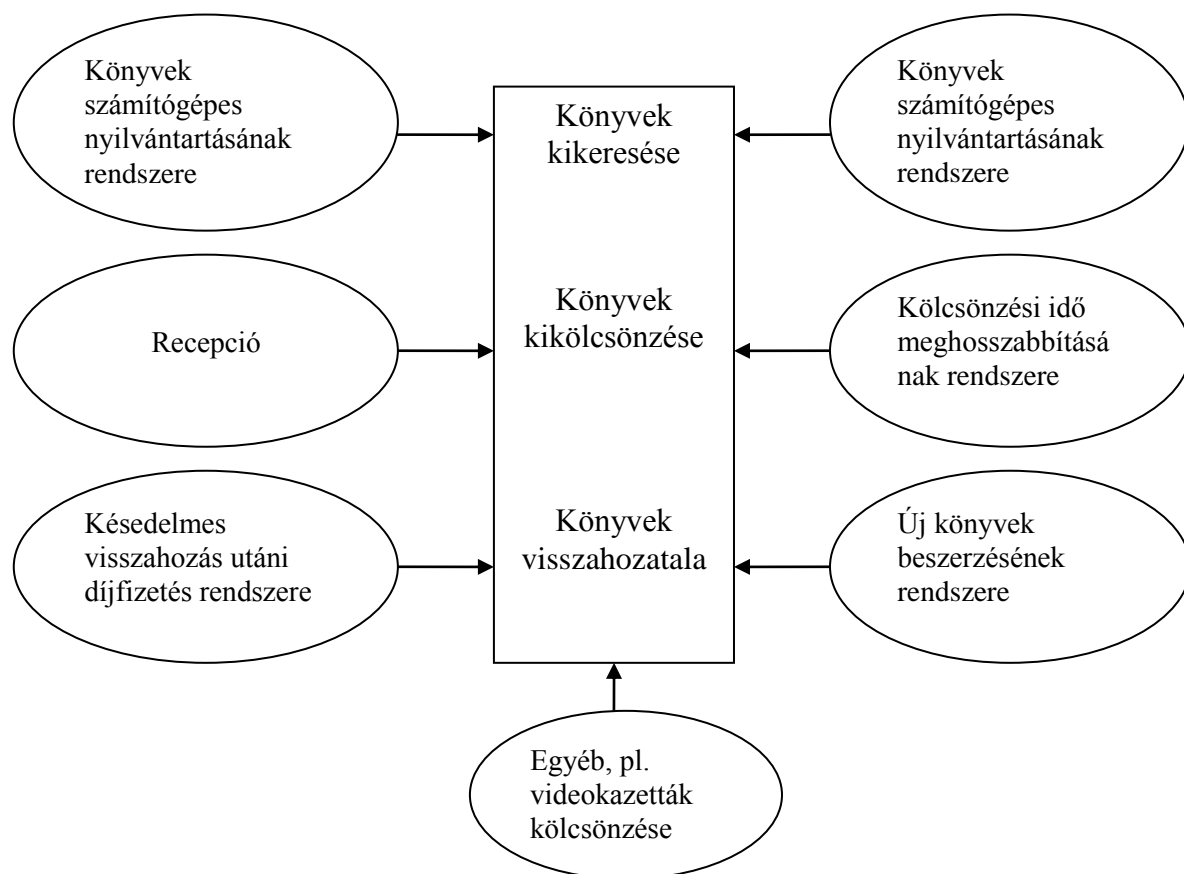
- A tiszta, tárgyasult termékek körét a saját kiadványok, az értékesítésre átvett dokumentumok alkotják. Ebben az esetben a kínált termék lényegében megegyezik az antikváriumok vagy könyvesboltok kínálatával.
- Hibridszolgáltatásnak tekinthető a kölcsönzés és az olvasótermi helyben használat. A könyvtár állományában lévő eredeti példány a tárgyasult termék, ennek visszakeresése, kölcsönzése vagy helyben használata jelenti a termékhez kapcsolódó szolgáltatást. Az információs szolgáltatások többségét jellemzi, hogy

¹²⁷ KOTLER, Philip: Marketing menedzsment. 3. kiad. Budapest: Műszaki Kvk., 2001. 515. p.

valamilyen jelentős szolgáltatás társul kisebb kiegészítő szolgáltatással vagy termékkel, ilyenek például a könyvajánlások, az irodalomkutatás, a témafigyelés, a közhasznú információk szolgáltatása.

- A szerzőpáros szerint tiszta szolgáltatás a felhasználók képzése, a felnőttoktatás, a különböző könyvtári rendezvények szervezése.¹²⁸

A szolgáltatásokat általában két kategóriára oszthatjuk, úgymint főszolgáltatás, amit gyakran magyszolgáltatásnak neveznek, illetve a kiegészítő vagy perifériális szolgáltatások (extrák), melyet kiegészítő szolgáltatásoknak is neveznek.¹²⁹

2. ábra:

Könyvtári szolgáltatás alap- és kiegészítő folyamatai¹³⁰

¹²⁸ NAGY László – BODA István: Gondolkodjunk együtt (3) – a könyvtári szolgáltatások minőségéről, minősítéséről. = Könyv, könyvtár, könyvtáros 18. évf. 2009. 11. sz. 27-28. p.

¹²⁹ HEIDRICH Balázs: Szolgáltatás menedzsment. Budapest: Human Telex Cons., 2006. 27. p.

¹³⁰ KENESEI Zsófia – KOLOS Krisztina: Szolgáltatásmarketing és –menedzsment. Bp.: Alinea, 2007. 72. p.

A 2. ábra egy könyvtár szolgáltatási folyamatát mutatja be a középpontban levő kölcsönzéssel és a kísérő, kiegészítő szolgáltatásokkal. Mivel a fenti ábra kölcsönző könyvtár működését illusztrálja, az egyházi könyvtárak esetében azonban számos prézens gyűjteménnyel találkozunk, így az alapszolgáltatások száma csökken. A dokumentumok jelentős része muzeális értékkel bír, ezért sem lehet kölcsönözni, viszont a kiegészítő szolgáltatások köre bővül. A kizárólag helyben használható, vagy az adott példány értéke vagy állapota miatt korlátozott hozzáférésű kötetek esetén a másolatszolgáltatás, a digitalizálás a megoldás. Utóbbi a fizikai távolságok leküzdésében is jelentős szerepet játszik, mivel lehetővé teszi a dokumentum használatát az adott intézmény felkeresése nélkül. Gyarapítás tekintetében az egyházi könyvtár gyűjtőkörétől függően elsősorban retrospektív gyarapítást végez, azonban például a felsőoktatási intézmények mellett működők új könyvek beszerzésére is hangsúlyt fektetnek. Az egyházi könyvtárak szolgáltatásainak számát különböző tényezők befolyásolják, mint az intézmény típusa, elhelyezkedése, a gyűjtemény összetétele.

Az egyházi gyűjtemények stratégiai tervének eleme lehet a környezet marketingje, mivel több gyűjtemény műemléki környezetben működik, vagy történelmi városban található, így az adott intézmény, település turisztikai menedzsmentje figyelembe kellene, hogy vegye a kulturális örökség részét is képező könyvtárakat.

3.2.1. Termékközpontúságból az ügyfélkapcsolatokig

A hatvanas évektől a marketinggel foglalkozó szakemberek megpróbálták valamiféle szervező elv, központi elem köré csoportosítani azokat a kulcsfogalmakat, eljárásokat, melyek szerintük a legjobban szemléltetik, írják le a termékértékesítés folyamatát. Neil Borden keretbe foglalta az általa legfontosabbnak ítélt szempontokat, a keretrendszer tizenkét elemet tartalmazott, melyek kivétel nélkül a vállalatok termékeinek előállítására és eladására vonatkozott.¹³¹

¹³¹ BORDEN, Neil H.: The Concept of the Marketing Mix = Journal of Advertising Research, Classics, Vol. 2. 1984. september. 7-12 p. [eletronikus dok.] A hozzáférés módja: http://www.commerce.uct.ac.za/managementstudies/Courses/bus2010s/2007/Nicole%20Frey/Assignment%20s/Borden,%201984_The%20concept%20of%20marketing.pdf Letöltés ideje: 2012.08. 23.

A következő években jelent meg a marketing mix, mely oly módon kombinálja a marketing eszközeit, hogy lehetővé tegye a vállalatok számára a termékeik iránti kereslet befolyásolását.¹³² Elemei folyamatosan változtak, elsőként E. Jerome McCarthy határozta meg a négy legalapvetőbbet. A 4P-vel, a termékkel (product), az árral (price), a hellyel (place) és a promócióval, értékesítéspolitikával (promotion) minden marketingkutató egyetért, azonban többen úgy vélték, hogy ez a négy nem elegendő.¹³³ Könyvtárak esetében a termék és a szolgáltatás jelenti a dokumentumot, illetve a belőlük nyerhető információt. A szolgáltatás helye azt határozza meg, hogy használóközpontú stratégiával hogyan látjuk el olvasóinkat, milyen a nyitva tartás stb.¹³⁴

A kiegészítések közös jellemezője, hogy figyelembe veszik valamilyen formában az emberi tényezőt is, sőt Robert Lautenborn az addig termékközpontú 4P-konceptiót a vevő szemszögéből fogalmazta meg:¹³⁵

<i>4P – értékesítői kategóriák</i>	<i>4C –vevő szempontjai</i>
Product (termék)	Customer value (vevő érték)
Price (ár)	Cost (költség)
Place (csatorna)	Convenience (kényelem)
Promotion (promóció)	Communication (kommunikáció)

A vevő szempontjából a költség többet jelent, mint a termék ára, mivel időt és energiát fordít a kiválasztásra és a vásárlásra, egy-egy termék megvételénél vagy szolgáltatás igénybevételénél pedig járulékos költségek is növelik az alapár mértékét. Érdeemes megfigyelni a fogyasztói trendek változásait, melyek közül napjaink egyik jellemzője az időtényező fokozódó szerepe. Mivel úgy tűnik, hogy érthetetlen módon felgyorsul az idő, így minden, ami időt takarít meg, hasznosnak bizonyul, ehhez kapcsolódik, a minél többet, minél olcsóbban szemlélet is.¹³⁶

¹³² IRVING, Suzanne Bősze: A marketingtervezés gyakorlati útmutatója. Budapest: Geomédia Szakkv., 2001. 29. p.

¹³³ LITTLE, Ed – MARANDI, Ebi: Kapcsolati marketing. Budapest: Akadémiai Kiadó, cop. 2005. 20-21. p.

¹³⁴ KISZL Péter: Üzleti információ, céginformáció és a könyvtárak. Budapest: Traduirex Kft., 2005. 170-181. p.

¹³⁵ KOTLER, Philip: Kotler a marketingről: jönni, látni, győzni - a piacon. Budapest: Park Kiadó, cop. 2000. 124. p.

¹³⁶ TÖRŐCSIK Mária: Fogyasztói magatartástrendek: új fogyasztói csoportok. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2006. 59-61. p.

Mivel a marketing mix 4P-je eredetileg termékközpontú, Booms és Bitner újabb elemekkel bővítette, melyek a szolgáltatások 7P-jét adták:

- People - emberi tényező: minden személy, aki részt vesz a szolgáltatásban.
- Physical evidence - tárgyi elemek, fizikai környezet: a szolgáltatás látható tere.
- Process - folyamat: eljárások, mechanizmusok.¹³⁷

A kibővített marketing mix elemek, illetve a 4C abba az irányba mutatnak, hogy a vállalatok és szolgáltatások marketingszakemberei felismerték az emberi tényező jelentőségét a termék- és szolgáltatásértékesítés során. Az ügyfelek igényeinek megismerése, rendszerbe foglalása, az ügyfélkapcsolatok felhasználása az értékesítés eredményességének maximalizálásában a hagyományos reklám hatékonyságának csökkenésére adott megoldási kísérletként jelent meg az ügyfélkapcsolat menedzsment. Több próbálkozás, elnevezés után, mint a CAS (*Customer Aided Selling*), majd a CSS (*Customer Support System*) után a kilencvenes években a CRM (*Customer Relationship Management*) vált elfogadottá. A CRM feloldásában a *Customer Relationship Marketing* is lehetőség volt, mely szerint egyfajta ügyfélcentrikus marketingstratégia lenne, mely az ügyfélszolgálatot és az értékesítést segítené, valójában a CRM jelentése jóval összetettebb. „A CRM olyan összvállalati ügyfélközpontú stratégia, mely a vállalati folyamatokat az ügyféligenyek minél eredményesebb kiszolgálása érdekében integrálja egy, a legmodernebb technológiát képviselő informatikai megoldásba, melynek alapjául egy minden ügyféladatot tartalmazó adattárház szolgál. Az informatikai támogatás és az egységes adatbázis révén lehetővé válik az ügyfélélmények automatizálása és az ügyféladatok feldolgozása a nyereség maximalizálása érdekében. Az ügyfélkapcsolatok kezelésének kiemelten fontos eleme az emberi tényező.”¹³⁸ A CRM segítségével vevőre, vevőcsoportra szabva alakíthatóak a szolgáltatások, fontos azonban, hogy a megfelelő infotechnológia alkalmazásával csak azt automatizáljuk, amit mindenképpen szükséges.¹³⁹ Az integrált könyvtári rendszerek egyes funkciói már képesek a CRM elveinek megfelelő adatbázis létrehozására, valamint a sajátos felhasználói igények kielégítésére.

¹³⁷ VERES Zoltán: A szolgáltatásmarketing alapkönyve. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2009. 61 p.

¹³⁸ MESTER Csaba: Hogyan válik a CRM a vállalatok versenyképességének meghatározó elemévé? = Vezetéstudomány, 37. évf. 2006. Klsz. 1. 90. p.

¹³⁹ BÚDY László: A CRM lehetőségei a vállalati gyakorlatban = Marketing & Management, 35. évf. 2001. 1. sz. 26-28. p.

Az egyházi könyvtárakban használt integrált könyvtári rendszerek szintén alkalmasak a felhasználó-központú szolgáltatások nyújtására, úgymint konkrét példányadatok a keresett dokumentumokról, olvasói vélemények megjelenítése, automatikus értesítés mielőtt a kölcsönzött kötetek lejárnak, vagy ha beérkezett az előjegyzett könyv. A könyvtárosok pedig sokrétű statisztikát készíthetnek, melyből pontos információt kapnak például a gyakran kölcsönzött dokumentumokról.

Ha részletesen megismerjük felhasználóink igényeit, szokásait, elébe tudunk menni kéréseiknek, fokozhatjuk lojalitásukat szervezetünk iránt. A lojális ügyfél:

- a következő termék vásárlásakor, szolgáltatás igénybevételekor a konkurencia választékának megismerése és mérlegelése nélkül választja a vállalatot, szervezetet,
- hajlandó referenciává válni a vállalat számára és ajánlja másoknak a terméket, a szolgáltatásokat, a vállalatot,
- termék használata, a szolgáltatás igénybevétele során javaslatokat tesz a termék fejlesztésére, új szolgáltatások bevezetésére.¹⁴⁰

Az egyházi könyvtárak mindhárom szempontot figyelembe tudják venni szolgáltatásaik tervezésekor, a vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény azonban csak az utóbbi két pontnak tehet eleget. Kiemelkedő minőségű szolgáltatásnyújtás esetén elérheti, hogy a gyűjtemény, illetve a Városi Múzeum látogatói ajánlják ismerőseiknek, hogy felkeressék a vasi település kulturális intézményeit, illetve javaslataikkal, ötleteikkel segíthetnek, hogyan lehet még vonzóbbá tenni a várost és látnivalóit a különböző célból érkezők számára.

A kapcsolatmarketing használói felismerték, hogy az együttműködéseknek köszönhetően képesek magasabb értékek létrehozására, miközben a meglévő vevőkör megtartását tartja szem előtt az új vásárlók felkutatása és megszerzése helyett, melynek költsége jóval nagyobb.¹⁴¹ Az ügyfélkapcsolat menedzsment fő céljai a nonprofit szektorban a partnerkapcsolatok fokozása, a minél gazdaságosabb működés, miközben nem nélkülözheti a vállalati CRM eszközeinek teljes palettáját:

¹⁴⁰ HEIDRICH Balázs: Szolgáltatás menedzsment. Budapest: Human Telex Cons., 2006. 117. p.

¹⁴¹ RÉVÉSZ Balázs: A CRM, illetve az e-CRM rendszerek alkalmazásának hatása a vállalat ügyféloldali megítélésére = Marketing & Management, 38/39. évf. 2005. 2004/6.-2005/1. sz. 42-47. p.

- egységes adattárház létrehozása, adatok központosítása,
- egységes szolgáltatás, elbánás az ügyfélkapcsolat különböző pontjain, azonos információk,
- folyamatokra helyezett hangsúly,
- ügyfélérték kiszámítása,
- vállalati stratégia újragondolása az ügyfelek érdekeinek figyelembe vételével,
- informatikai háttér fejlesztése, automatizálás,
- modern technológiák használata,
- ügyfelekkel való folyamatos, lehetőség szerint személyes kapcsolattartás.¹⁴²

Mint említettük, egyre több egyházi könyvtár rendelkezik integrált könyvtári rendszerrel, melyek tehát alkalmasak arra, hogy a felhasználók adatait rögzítsék és csoportosítsák, a kölcsönző könyvtárak esetén például a kölcsönzött dokumentumok és olvasói adatok összehasonlításából következtetéseket fogalmazzanak meg a potenciálisan felmerülő igényekről. Az infrastruktúrafejlesztés, a modernizálás elengedhetetlen feltétele a sikeres és hatékony működésnek, a hozzásegítő anyagi háttér előteremtése azonban az egyházi gyűjtemények erejét sokszor meghaladó terhet ró a fenntartóra. A pályázatok mellett az alapítványok, civil szervezetek támogatásával folytathatóak a szolgáltatások minőségét fokozó és azok választékát bővítő fejlesztések, ehhez azonban kapcsolatfelvétel és annak fenntartása szükséges.

¹⁴² MESTER Csaba: Hogyan válik a CRM a vállalatok versenyképességének meghatározó elemévé? = Vezetéstudomány, 37. évf. 2006. Klnsz. 1. 89. p.

4. MENEDZSMENTSZEMLELET A KULTÚRAKÖZVETÍTÉSSEN

4.1. Kultúra és kultúraközvetítés Magyarországon

A kultúra mindannyiunk számára mást és mást jelent. Filozófusok, tudósok, muzeológusok próbáltak, próbálnak definíciót adni, mely feltárná a kultúra teljes jelentéstartalmát. Nem csak abban nincs egyetértés, mit értünk kultúra alatt, hanem abban sem, hogy mely művészeti alkotások, illetve az előadóművészek közül kik tartoznak a kultúra köréhez. A mai társadalmakban a lakosság viszonylag magas százaléka elsősorban szórakozni akar, amikor színházat, kiállítást látogat, könyvet olvas, nem a nehezen érthető, gondolkodásra készítő darabokat keresi, hanem az egyszerűbb, könnyen fogyaszthatóakat, amelyek szórakoztatnak, élményt nyújtanak. Noha a magasabb művészet is élményt jelent az értő befogadó számára, azonban egyre kevesebben vannak, akik rendelkeznek azzal a háttérismerettel, mely lehetővé teszi az igényesebb irodalom, képzőművészet, zene élvezetét. Kérdés, hogy a kevésbé műveltek, illetve a felnövő nemzedék számára a hagyományos értelemben vett kultúraközvetítő intézmények, mit tudnak vagy egyáltalán mit kellene ajánlaniuk, hogy valóban művelt, illetve az önművelésre képes, és azt fontosnak tartó családokká váljanak, és ennek szellemében keressék fel a kulturális intézményeket.

A kultúra az antropológiai értelmezés szerint egy adott közösség sajátos, egyedi létrehozója, „*amely magában foglalja a társadalom szellemi és anyagi létkifejezését, vezérlő világképét, magatartásmintáit és hitrendszerét*”.¹⁴³ A következő definíció a kultúrának az emberi életre gyakorolt hatását is tükrözi: „*A kultúra magába foglalja nemcsak a tanult meggyőződések, normák, értékek és szokások és tevékenységek összességét, hanem a tárgyakat és szolgáltatásokat, mint például autók, ruházat, élelem, művészet, sport stb., amelyek egy adott társadalomra jellemzők, és a fogyasztók magatartását irányítják*”.¹⁴⁴ A kultúra meghatározza az irodalmi normákat, a viselkedési szabályokat, tehát nem azonos a művelődéssel, hanem annál szélesebb körű tartalommal bír. Egy társadalom számára meghatározó, hogy hagyományait, épített és szellemi örökségét milyen formában képes megőrizni, illetve ezen értékek tiszteletét és ismeretét, hogyan tudja átadni az állampolgároknak.

¹⁴³ BAÁN László: Kultúra és gazdaság Magyarországon. Budapest: Média+Print, 1997. 7. p.

¹⁴⁴ HOFMEISTER-TÓTH Ágnes: A fogyasztói magatartás alapjai. Budapest: Aula, 2008. 19. p.

A könyvtárak és múzeumok, együttes összefogással a művelődési házakkal és oktatási intézményekkel, kiváló lehetőséget nyújthatnak az önművelés és a múlt iránti tisztelet és felelősségvállalás fokozásában. A kulturális tevékenységek által, a közoktatáshoz hasonlóan olyan készségek és morális értékek mélyülhetnek el, mint a nyitottság, kreativitás, felelősségérzet, amelyek pozitív externális hatásokat adnak a közösség, illetve a társadalom más tagjai számára is.¹⁴⁵ A kulturális javak több értelmezés szerint a művészeti tevékenység révén létrejövő termékek és szolgáltatások, melyek sokszor szabadon, ingyenesen hozzáférhetőek az emberek számára, ennek ellenére vannak költségeik, hiszen gondoljunk egy köztéri szoborra, melynek környezetét gondozni kell, vagy egy ingyenes koncertre, melyhez helyszínt kell biztosítani, a hangosítást megoldani. A kulturális javak egyúttal gazdasági javaknak is tekinthetők, de fel kell tenni a kérdést, hogy mi lehet az output, mit keresnek az emberek? Elsősorban kulturális élményre vágnak, a kulturális javakat ezért az élményjóságok közé is szokták sorolni.¹⁴⁶ A „*kultúra iparággá vált*”.¹⁴⁷

A rendszerváltás után a kulturális teljesítmény értéke összességében növekedett, akárcsak a kulturális javak iránti magán- és közösségi kereslet reálértéke. Visszaesés csak azokban a szakágazatokban tapasztalható, ahol a tevékenység nem piacosodott, mint például a könyvtárak esetében, ahol a teljesítmény értékéhez képest alacsony a piaci részesedés.¹⁴⁸ A kilencvenes évek első felében az állami támogatások szűkítése miatt a könyvtári hálózat szolgáltató helyeinek száma csökkent, azonban a könyvtárakban elérhető szolgáltatások köre folyamatosan bővült. Annak a felismerésnek köszönhetően, hogy a gazdasági fejlődéshez a kulturális háttér, illetve az információhoz való hozzáférés is hozzájárul, a könyvtári törvény a támogatási rendszert is újragondolta.¹⁴⁹ A közösségi művelődési tevékenységgel foglalkozó önkormányzati, valamint az alapítványi és egyéb egyesületek által támogatott intézmények száma az elmúlt húsz évben megsokszorozódott. A Nemzeti Erőforrás Minisztériuma megkülönbözteti a közművelődési intézményeket, illetve a közgyűjteményeket, noha mindkettő a kultúra szolgálatában áll, és főként kisebb településeken érdemes az

¹⁴⁵ BAÁN László: Kultúra és gazdaság Magyarországon. Budapest: Média+Print, 1997. 18. p.

¹⁴⁶ PETRÓ Katalin: A kulturális javak gazdasági jellemzői. In: Kultúra-gazdaságtani tanulmányok. Szerk. Daubner Katalin és Horváth Sándor. Budapest: Aula, 2000. 16-17. p.

¹⁴⁷ PETRÓ Katalin: A kultúra fogyasztása: élmény és szenvedély avagy adalékok a kultúra menedzseléséhez = Vezetéstudomány, 31. évf. 2000. 12. sz. 16. p.

¹⁴⁸ BAÁN László: Kultúra és gazdaság Magyarországon. Budapest: Média+Print, 1997. 31. p.

¹⁴⁹ BÁRDOSI Mónika – LAKATOS Gyuláné – VARGA Alajosné: A kultúra helyzete Magyarországon. Budapest: Magyar Művelődési Intézet, 2005. 38. p.

együttműködés lehetőségeit keresni. A művelődési házak, illetve a könyvtárak és múzeumok kialakíthatnak közös programokat, látogatói ajánlatokat. Kistelepüléseken gyakran el sem válnak, hiszen sok faluban az egyetlen teleházban vagy művelődési házában találjuk a helytörténeti gyűjteményt és a könyvtári anyagot.

„A társadalmi-kulturális változások leírásához a legmegfelelőbb perspektívát a lokális szcénák és a globális folyamatok összekapcsolása jelenti.”¹⁵⁰ A nemzeti értékek hangsúlyozása a hagyományok őrzésével a múlt felé fordulás, azonban megjelenik a nemzetközi távlatok igénye, mely a jelen megoldandó problémáival és a jövő alakításával kapcsolható össze. Fel kell ismernünk és tudatosítanunk, hogy „az iskolából kikerülő ember nincs teljes birtokában annak a tudásnak és készségnek, amelyek segítségével képes volna egyedül, segítség nélkül kiválasztani és felhasználni a művelődési lehetőségeket: ez a hiány még a legmagasabb iskolai végzettségűekre is jellemző, egyrészt a kultúra gyors változása, másrészt a tudás egyoldalúsága miatt”.¹⁵¹ Az élethosszig tartó tanulás nem csak a munkaerőpiac kihívásaihoz való alkalmazkodás feltétele, hanem a kulturális értékek befogadását is elősegíti, ugyanis a kulturális javak fogyasztása előzetes tudást, képzettséget igényel. Sajátossága a tanulási folyamatnak, hogy a legfőbb forrása maga a fogyasztási folyamat.¹⁵² A kulturális intézmények felkeresése során új ismeretek megszerzésével és a régebbiek felelevenítésével, elmélyítésével is ösztönözhető újabb és újabb kulturális élmények átélésére a látogató, ehhez nyújt segítséget az egyre inkább előtérbe kerülő könyvtár- és múzeumpedagógia, melyről a későbbi fejezetekben a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény kapcsán is olvashatunk.

4.2. Kulturális intézmények – kulturális turizmus

Kevés olyan hely van, mint Vasvár, ahol a művelődés és a szórakozás helyszíne ennyire közel lennének egymáshoz, vagy ennyire meghatározó módon egészítenék ki egymás programjait, rendezvényeit. A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény és a számára helyet adó Városi Múzeum, illetve a város főterének megújítása során újjáépített Nagy

¹⁵⁰ SZIJÁRTÓ Zsolt: A hely hatalma: lokális szcénák - globális folyamatok. Budapest: Gondolat, 2008. 8. p.

¹⁵¹ MARÓTI Andor: Gondolatok a kultúráról, a műveltségről és a közművelődésről. [Budapest]: Trefort, 2007. 37. p.

¹⁵² PETRÓ Katalin: A kulturális javak gazdasági jellemzői. In: Kultúra-gazdaságtani tanulmányok. Szerk. Daubner Katalin és Horváth Sándor. Budapest: Aula, 2000. 22. p.

Gáspár Kulturális Központ¹⁵³ a kulturális intézmények különböző típusainak példáját kínálja a Vas megyei település központjában. A sort ki lehet, illetve ki kell bővíteni a Dr. Bendefy László Városi Könyvtár által nyújtott szolgáltatásokkal, melyek szintén támogatják a lakosok kulturális életét.

A kulturális ágazat, a múzeum, a könyvtár, a színház, a könyvkiadás, a film, az írott és az elektronikus média egy-egy szelete minden emberhez elér. Kérdés, hogy kell-e és lehet-e befolyásolni az érdeklődők ízlését az ún. magaskultúra irányába a tömegkultúra mellett, vagy merészebben fogalmazva, akár azzal szemben. Az irodalmi normák kérdése összetettebb, bizonyos könyvtártípusok nem szelektálhatnak az általuk beszerzett dokumentumok között tartalmi szempontból olyan mélységben, mint amit például egy felsőoktatási intézményben működő könyvtárral szemben alapvető követelményként támasztanak. A városi közművelődési könyvtár olvasói megtartása érdekében kénytelen a szépirodalom mellett vagy helyett kevésbé értékes irodalmat is vásárolni, mivel a felhasználók közül többen keresik az épp aktuális sikerkönyveket, mint a klasszikusokat. A kulturális intézmények mindenesetre fel kell, hogy vállalják a teljes esélyegyenlőség biztosítását, nem csak a mozgásszervi, illetve érzékszervi fogyatékkal élők irányában, hanem az értelmükben korlátozottak, illetve a szociális hátrányban lévők felé is. Az intézményesen szervezett közművelődésnek nem elsődleges feladata a szórakoztatás, mégis sok helyen, amikor programokat szerveznek a szabadidő hasznos eltöltésére, egy-egy kulturális intézmény népszerűsítésére, szórakoztató műsorok összeállításával igyekeznek magasabb nézőszámot elérni.

Ha megkérdezzük az Egerbe érkező vendégeket, mi vonzotta őket a városba, az első között sorolják a várat, a borokat, a strandot. A városlátogatás során aztán betérnek a bazilikába, többen eljutnak még a Líceumba, megnézik a Csillagvizsgálót, de már nem mindegyikük keresi fel a Főegyházmegyei Könyvtár impozáns termét. A könyvtár látogatói között legmagasabb arányban az iskolai csoportokat találjuk, akik kirándulás keretében ejtik útjukba a tudás házát, őket követik a külföldi turisták, illetve mára egyre gyakrabban a különböző konferenciára érkező vendégek.¹⁵⁴ Ami közös a látogatókban, hogy nem a könyvek, hanem a freskóval díszített csodálatos könyvtárterem kelti fel

¹⁵³ Nagy Gáspár Kulturális Központ. A hozzáférés módja: <http://ngkk.hu/> A letöltés ideje: 2012. 09. 10.

¹⁵⁴ LÖFFLER E Erzsébet: A Főegyházmegyei Könyvtár, mint a kulturális turizmus egyik célpontja. In: Hagyomány, egység és korszerűség : az Egyházi Könyvtárak Egyesülése 2009. november 10-i jubileumi konferenciájának előadásai. Szerk. Gáborjáni Szabó Botond. Debrecen: EKE, 2010. 121-127. p.

érdeklődésüket. Az egyházi gyűjteményeknek, így a vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjteménynek azt az arany középutat kell megtalálni, olyan ismertetőket és programokat kialakítani, hogy egyaránt ösztönözze a könyvtár tereinek értő csodálatát, illetve a felhalmozott dokumentumvagyonban való szakmai és laikus kutatást.

Az Európai Tanács Miniszteri Bizottsága 2003. január 15-i ajánlásában fogalmazta meg, hogy a kulturális örökség megóvásáért és fejlesztéséért való felelősséget meg kell osztani a politikai vezetők, a lakosság, a kulturális örökség szakértői, a kulturális örökség helyszíneinek tulajdonosai és kezelői és az idegenforgalmi szakemberek között.¹⁵⁵ Azon települések, amelyek gazdag megfogható vagy megfoghatatlan örökséggel rendelkeznek, történelmük során jelentős fejlődésen mentek keresztül azért, hogy megőrizték a korábbi időszakok építészeti emlékeit, várostervezési mintáit, s történelmi városnak tekinthetők.

- Megfogható örökség körébe tartozik az épített örökség, mint az épületek.
- Megfoghatatlan örökségként gondolhatunk az eseményekre, hagyományokra.

A turizmus hozzájárul a történelmi települések gazdasági fejlődéséhez, ösztönözheti a közlekedési eszközök korszerűsítését, a vendéglátó egységek kihasználtságának növelését, mindent együttvéve élénkíti a város gazdasági és kulturális vérkeringését. Az utazással való elégedettséget befolyásolja a helyi lakosság hozzáállása, ahogy a turisták is hatással vannak a választott hely életére. A történelmi településeken vannak a turisták által kötelezően felkeresendő épületek, helyszínek, de mellettük vannak olyanok is, amelyek elsősorban a helyi közösséget szolgálják, mint a múzeumok, színházak, képtárak, melyek másodsorban a látogatókat is vonzzák, és hosszabb tartózkodásra ösztönözhetik őket.¹⁵⁶

A kulturális turizmus fordulhat a múlt kulturális öröksége, az építészeti alkotások, múzeumainkban őrzött tárgyi emlékeink, műalkotásaink felé, másrészt a jelen kulturális tartalommal is bíró kínálata irányába, melyet a rendezvények, fesztiválok, hangversenyek, színházi előadások, népművészeti vásárok jelentenek. A turizmus az emberek időszakos, rövid idejű helyváltoztatását jelenti, ami az állandó munka- és

¹⁵⁵ Turizmus történelmi városokban: tervezés és menedzsment. Szerk. Puczkó László, Rátz Tamara. Budapest: Turisztikai Oktató és Kutató Kkt., 2003. 11 p.

¹⁵⁶ Turizmus történelmi városokban: i. m. 24. p.

lakhelyükön kívüli területre irányul, továbbá magában foglalja az ott eltöltött idő alatti tevékenységüket.¹⁵⁷ A kormányzat és az általános gondolkodás együtt kellene, hogy kezelje a kultúra, a műemlékvédelem és a turizmus kérdéseit, mivel ezen területek együttműködése kölcsönös előnyökkel jár mindhárom terület számára.¹⁵⁸ A természeti adottságok, a földrajzi fekvés, a topográfia, az éghajlat, a növény és állatvilág mellett a látogatók érdeklődését felkeltik a kulturális emlékek, lehetőségek, helyi hagyományok. Ideális esetben ezen szempontok erősítik egymás hatását, mely feltételezi, hogy a terület minden elemét igyekeznek a helyi döntéshozók megfelelő módon fejleszteni. A Vasi Hegyhát¹⁵⁹ példát ad arra, hogy milyen sikereket érhet el több település összefogással, hogyan tudja vendégkörét bővíteni a programok változatos szervezésével, a környék minden lehetőségét kiaknázva bemutatni annak minden kulturális és természeti értékét. A Rába és az evezés szerelmesei, illetve az aktív pihenésre vágyók számára éppúgy kínál programokat a Vasi Hegyhát és az Őrség, mint a templomok, várak iránt érdeklődőknek.¹⁶⁰ Az Ausztria-Magyarország Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007-2013¹⁶¹ keretében az osztrák tartományokkal kialakított partnerkapcsolat lehetővé tette a két ország turisztikai és kulturális értékeit bemutató közös projektek tervezését és megvalósítását.

A vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtára noha gazdag és értékes dokumentumvagyonnal rendelkezik, csak úgy képes megszólítani a lakosság minden tagját, ha szegmentálja felhasználóit és elvégzi az adott szegmensekre a pozicionálást. A következő fejezetekben bemutatjuk a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény lehetséges stratégiai tervét, majd potenciális látogatóit és a Városi Múzeummal kapcsolatot tartó, vagy kapcsolatba hozható személyeket csoportosítjuk. A különböző szegmensek számára marketingtervet készítünk figyelembe véve a már jól bevált gyakorlatokat, de azokat új lehetőségekkel egészítjük ki.

¹⁵⁷ POMPL, Wilhelm: Turisztikai menedzsment. Budapest: Springer, 2000. 1. köt.

Beszerzésmenedzsment. 18 p.

¹⁵⁸ BAÁN László: Kultúra és gazdaság Magyarországon. Budapest: Média+Print, 1997. 73. p.

¹⁵⁹ Vasi Hegyhát: A hozzáférés módja: <http://www.vasihegyhat.hu/> és <http://vasihegyhat.celodin.hu/>

Letöltés ideje: 2012. 09. 10.

¹⁶⁰ Fedezze fel Körmend, Szentgotthárd, az Őrség és a Vasi Hegyhát titkait!: határtalan turizmus Nyugat-Dunántúlon és Burgenlandban. A Burgenlandi Vendégfogadók és Vendéglátók Egyesülete és Vas Megyei Iparkamara kiadása, 2012. 10 p.

¹⁶¹ Ausztria-Magyarország Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007-2013. A hozzáférés módja: <http://www.at-hu.net/at-hu/hu/index.php> Letöltés ideje: 2012. 09. 10.

5. MENEDZSMENTKÉRDÉSEK ÉS VÁLASZOK A RENDTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNYBEN

5.1. A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtárának stratégiai terve

A könyvtárak, levéltárak és múzeumok egyaránt felismerték a stratégiai tervezés és a teljes körű minőségbiztosítás szerepét az intézmények hatékony, eredményes működtetésében. A magyar kultúra- és információközvetítő intézményekben mégis azt tapasztaljuk, hogy még mindig sok olyan szervezetet találunk, ahol nem készült a célokat összefoglaló, a lehetőségeket feltérképező stratégiai terv. A szakirodalmat vizsgálva megállapítható, hogy az egyházi gyűjteményekben, illetve a kevesebb munkaerőt alkalmazó helyeken még inkább hiányoznak az átgondolt és elemzésekkel alátámasztott, írásban megfogalmazott közép- és hosszú távú tervek.

A három-öt évre szóló stratégiai terv jövőbe tekintő, cselekvésorientált, aktív, rugalmas, változásokra orientált.¹⁶² 2013. január 1-jével a közigazgatásban, és ennek következtében az önkormányzatok által finanszírozott intézmények gazdálkodásában és működésében is jelentős változások történtek. A vasvári Városi Múzeum 2012. december 31-ig a Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága (VaMMI), mint megyei múzeumi szervezet területi múzeumaként működött. A VaMMI fenntartója, így egyúttal a vasvári múzeumé is Vas Megye Önkormányzatának Közgyűlése volt. A múzeum épülete, az egykori domonkos kolostor, a Szent Domonkos Rend Magyar Tartományfőnökségének tulajdona, melyet ingyenesen bocsát a Városi Múzeum rendelkezésére azzal a feltétellel, hogy a múzeum vállalja a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény gondozását.

A 2012. december 31-ig érvényben lévő Szervezeti és Működési Szabályzat¹⁶³ szerint a vasvári Városi Múzeum:

- *„Jogállása: a megyei múzeumi szervezet keretében működő területi múzeum.*
- *Gyűjtőköre: történet.*
- *Gyűjtési területe: Vasvár város közigazgatási területe, a Vasi Hegyhát földrajzi területe, Domonkos rend vonatkozásában országos.*

¹⁶² SKALICZKI Judit: Stratégiai tervezés: szakirodalmi szemle. Budapest: OSZK, 1996. 11. p.

¹⁶³ A Vas Megyei Múzeumok Igazgatóság Szervezeti és Működési Szabályzata. Érvényes: 2008. június 1-től. Jóváhagyta a Vas Megyei Közgyűlés Oktatási, Kulturális és Ifjúsági Bizottsága a 46./2008.(V. 27.) számú határozatával. 9. p. Pdf-dokumentum.

- *Feladata: a gyűjtemények gyarapítása, a műtárgyak megőrzése, megfelelő szintű raktározása, állagmegóvása, dokumentálása. A középkori megyetörténet, a magyarországi domonkos-rend kutatása. Kutató-gyűjtő munka, nyilvántartás, az eredmények tudományos feldolgozása és közművelődési hasznosítása. Együttműködik az egységes megyei szervezet osztályaival és tagintézményeivel.”*

Mint a fentiekből kitűnik a vasvári Városi Múzeum feladatai között szerepel a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény állományának folyamatos gyarapítása, illetve a domonkos kultúra kutatása. A 4. táblázat bemutatja, hogy 2012. december 31-ig mely intézmények tartoztak a VaMMI felügyelete alá, míg az 5. táblázatban láthatjuk, hogy 2013. január 1-je után hogyan változtak a fenntartók, illetve a múzeumi hierarchia.

Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága (VaMMI) (Fenntartó: Vas Megye Önkormányzata)				
<i>Megyei múzeum</i>	<i>Területi múzeum</i>	<i>Közérdekű muzeális gyűjtemény</i>	<i>Közérdekű muzeális kiállítóhelyek</i>	
Savaria Múzeum (Szombathely) Külső raktári egységei: - Szőlősi Kastély - Derkovits-ház	Városi Múzeum – Tábornokház (Kőszeg)	Arany Egyszarvú Patikamúzeum (Kőszeg)	Járdányi Paulovics István Romkert (Szombathely)	
	Nádasdy Ferenc Múzeum (Sárvár)		Vasi Múzeumfalu (Szombathely)	
	Smidt Múzeum (Szombathely)		Cáki Pincesor – Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény (Cák)	
	Dr. Batthyány- Strattmann László Múzeum (Körmend)		Városi Múzeum – Vármúzeum (Kőszeg)	
	Helytörténeti Múzeum (Vasvár)			Városi Múzeum – Öregtorony (Kőszeg)
				Fekete Szerecseny – Patikamúzeum (Kőszeg)
				Pável Ágoston Helytörténeti és Szlovén Nemzetiségi Múzeum (Szentgotthárd)

**5. táblázat:
A vasvári múzeum 2012. december 31. előtt**

Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum (Szombathely) intézményei:	Járdányi Paulovics Ignác Romkert	Fenntartó: Szombathely Megyei Jogú Város
	Smidt Múzeum	
	Szántó Piroska Emlékház	
	Szombathelyi Képtár	
	Vasi Skanzen	
Vasvári Városi Múzeum gyűjteményei:	Helytörténeti Gyűjtemény	Fenntartó: Vasvár Város Önkormányzata átadta a múzeumot a Vasvári Domonkos Kolostor Alapítványnak
	Török Richárd emlékkiállítás	
	Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény	

6. táblázat:
A Savaria Múzeum és a Vasvári Múzeum 2013. január 1-jétől

A Savaria Múzeum korábbi központi szerepe visszaszorult az új múzeumi hierarchiában a VaMMI megszűnése után. A szombathelyi múzeumokat, kiállítóhelyeket a Savaria Múzeum alá vonták, mely szakmai segítséget nyújt a megye területén lévő múzeumoknak, miközben a vidéki városi múzeumok fenntartója az adott város önkormányzata lett.

Előbb javaslatot teszünk a Gyűjtemény könyvtárának lehetséges stratégiai tervére, majd kiegészítjük a teljes gyűjtemény, illetve a Városi Múzeum adottságaira való reagálással.

5.1.1. Az intézmény makrokörnyezetének elemzése

Mielőtt megfogalmaznánk terveinket, elengedhetetlen, hogy megvizsgáljuk adottságainkat és hiányosságainkat, mivel csak intézményünk, illetve tágabb környezetünk pontos ismerete teszi lehetővé, hogy stratégiai tervünk reális, megvalósítható célokat tartalmazzon. Szükséges a könyvtár közvetlen elemeinek elemzése SWOT-analízissel, melyet kiegészít a makrokörnyezet vizsgálata a PEST-analízis segítségével. A két elemzést teljessé tehetjük a statisztikai adataink feldolgozásával.¹⁶⁴

¹⁶⁴ SKALICZKI Judit: Az első lépésektől a könyvtár stratégiai tervének elkészítéséig. Budapest: Könyvtári Intézet, 2007. 12. p.

A PEST-analízis négy szempont mentén mutatja meg a makrokörnyezet sajátosságait. A politikai (*Politics*) vagy jogi környezet az állam és az önkormányzatok szerepvállalását, kultúrához való viszonyát ismerteti. A gazdasági (*Economics*) szempont az inflációt, a családi jövedelmek változását, a GDP-t stb. vizsgálja. A társadalmi tényezők (*Society*) a demográfiai változásokkal, a társadalmi mobilitással, iskolai végzettséggel foglalkozik, míg az utolsó elem, a technológiai tényezők (*Technology*) például az információs technológia fejlődése okozta változásokra koncentrál.¹⁶⁵

Politikai tényezők:

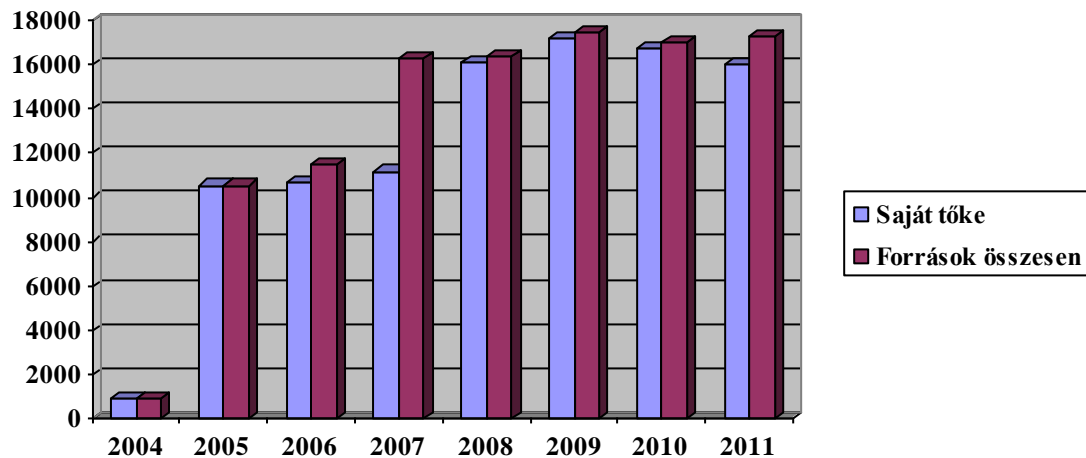
- Megjelent a 2012. évi CLII. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény módosításáról: *„Azok a - nem megyeszékhely megyei jogú város területén lévő - muzeális intézmények, amelyek 2012. december 31-én a megyei múzeumi szervezetek tagintézményeként működtek, 2013. január 1-jétől a feladat ellátásához rendelkezésre álló személyi, tárgyi és pénzügyi feltételek egyidejű átadásával a működési engedélyükben meghatározott székhely szerint illetékes települési önkormányzatok fenntartásába kerülnek.”*¹⁶⁶
- Átalakult a közigazgatási rendszer.
- A városi önkormányzat támogatja a civil kezdeményezéseket, valamint a kulturális rendezvényeket, intézményeket.

Gazdasági tényezők:

- Fenntartó gazdasági helyzete: 2013. január 1-től a fenntartó a Vasvári Domonkos Kolostor Alapítvány, amely kiszámíthatóbb gazdálkodást tesz lehetővé. (3-4. ábra)
- Többcsatornás finanszírozás, pályázati források.
- Piacorientált gondolkodás megjelenése a könyvtárakban is.
- A kulturális intézmények és a közszféra finanszírozása nem emelkedik, elbocsátások a közintézményekben.

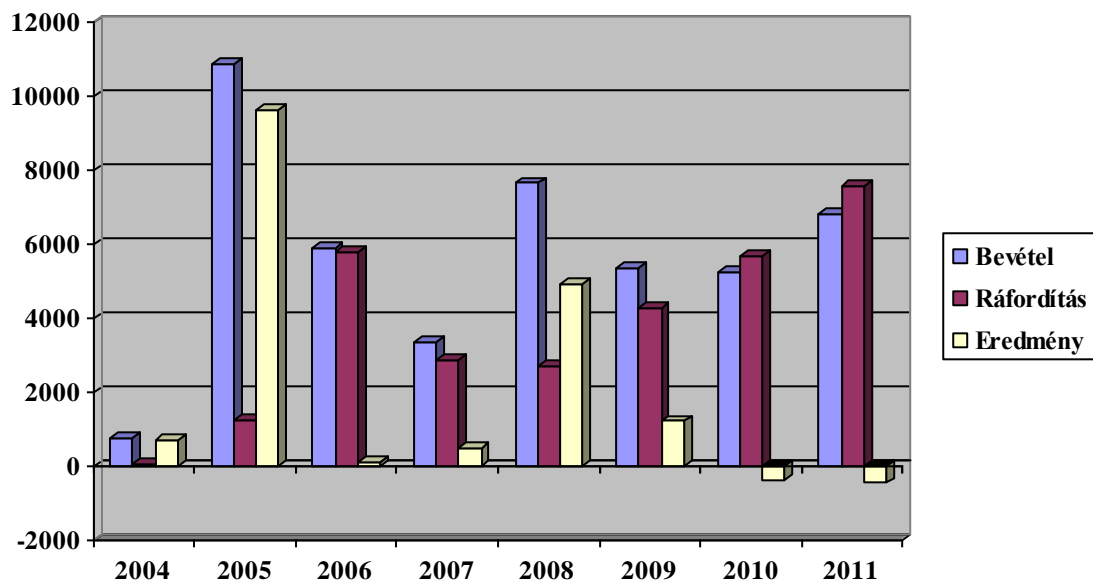
¹⁶⁵ SKALICZKI Judit: Stratégiai tervezés: szakirodalmi szemle. Budapest: OSZK, 1996. 24-25. p.

¹⁶⁶ 2012. évi CLII. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény módosításáról. A hozzáférés módja: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200152.TV&celpara=#xcelparam A letöltés ideje: 2012. 01. 05.

3. ábra:

A Vasvári Domonkos Kolostor Alapítvány főbb adatai ezerFt-ban

4. ábra:

A Vasvári Domonkos Kolostor Alapítvány eredménykimutatása ezerFt-ban¹⁶⁷

Társadalmi tényezők:

- öregedő társadalom,
- globalizáció mellett egyre erősebb lokális tényezők,
- társadalmi mobilitás: munka, tanulás külföldön,

¹⁶⁷ A Vasvári Domonkos Kolostor Alapítvány éves beszámolója alapján.

- társadalmi mobilitás hiánya: idősebb generáció nem szívesen mozdul ki,
- művelődés, műveltség felértékelődése,
- idegen nyelvek tanulása és ismerete egyre jelentősebb szerepet kap,
- felsőoktatásban zajló változások, új kutatóréteg megjelenése, megváltozott információkeresési technikák,
- írástudás készségbeli hiányosságok, olvasási szokások megváltozása,
- magas minőség iránti igény a szolgáltatásokban,
- civil szerveződések fejlettsége.

Technológiai tényezők:

- online elérhetőség akár huszonnégy órán keresztül,
- online ügyintézés (önkormányzatok, bankok, könyvtárak...),
- digitális tartalmak, digitális könyvtárak,
- okostelefonok megjelenése számtalan alkalmazással,
- virtuális és kiterjesztett valóság: jól alkalmazható a turizmusban, de szerepet kaphat könyvtárakban is.

A PEST-elemzés segít felmérni a tágabb környezet adta lehetőségeket, illetve felhívja a figyelmet az ugyanonnan érkező veszélyekre is. A politikai tényezőknél a kiemelt közigazgatási rendszer megváltozása, valamint az intézmények új fenntartó alá kerülése egyaránt rejthet pozitív és negatív következményeket a könyvtárak és múzeumok életében. Ahogy a gazdasági szempontoknál már utaltunk rá, a vasvári Városi Múzeum esetében szerencsésnek mondható, hogy kikerül a Vas Megyei Múzeumok Igazgatóságának irányítása alól, mivel a gazdasági és üzemeltetési kérdésekkel kapcsolatban helyben születhetnek döntések. A múzeum kiadásait már az előző években is nagy mértékben támogatta a Vasvári Domonkos Kolostor Alapítvány, illetve jelentős mértékben pályázati források felhasználásával sikerült a korábbiakban is a folyamatos rekonstrukció kivitelezése.

Az Európai Unió, a Nemzeti Kulturális Alap és különböző egyesületek, társaságok, mint például a Pulszky Társaság Magyar Múzeumi Egyesület¹⁶⁸ pályázatai segítenek a

¹⁶⁸ Pulszky Társaság Magyar Múzeumi Egyesület. A hozzáférés módja: <http://www.pulszky.hu/> A letöltés ideje: 2013.01.12.

kulturális és oktatási intézmények fejlesztéseiben, bizonyos esetekben akár önerő nélkül is. Törekedni kell azonban arra, hogy a pályázatoknak köszönhető beruházások tartós és hosszú távon fenntartható változást jelentsenek az intézmény számára.

A csökkenő állami támogatás, a drága adatbázisok, az informatikai fejlesztések mind-mind új források keresésére ösztönzik a könyvtárakat, akik igyekeznek egyre több emelt szintű, hozzáadott értéket tartalmazó szolgáltatást kialakítani, így a hagyományos térítéses szolgáltatások körének bővítésével próbálják bevételeiket növelni.¹⁶⁹

A társadalmi tényezők vizsgálata több lényeges kérdést is felvet, melyek komoly hatással vannak a könyvtárak és múzeumok látogatottságára. A felsorolt szempontok között kétszer szerepel a társadalmi mobilitás kérdése, mivel az idősebb korosztály jelentős részére jellemző a bezárkózás, az életter leszűkítése otthonaikra. Egyre nehezebb olyan programokat szervezni, melyek nagyobb tömegeket mozgatnak meg az idősebb korosztályokból. Vasvár ebből a szempontból hátrányosabb helyzetben van, hiszen nem központi fekvésű, már a megközelítése is időigényes, így érdemes olyan szolgáltatásokban gondolkodni, melyek több napos tartózkodásra készítetik a látogatókat. A másik jellemző a fiatalabbak aktivitása, mivel ők nem csak határon belül, hanem akár határokon átívelő programokban is szívesen részt vesznek. Mobilitásuk legfőbb motivációi között a munkavállalás, nyelvtanulás és szórakozás egyaránt megtalálható. A három belső indító ok azonban elsősorban nem a múzeum- és könyvtárlátogatásnak kedvez, ezért szükség van arra is, hogy a húsz-negyven év közöttiek számára is vonzó programokat alakítsunk ki.

Annak ellenére, hogy a művelődés, műveltség felértékelődéséről¹⁷⁰ olvashatunk, a képet árnyalja, hogy egy 2008-as felmérés szerint a megkérdezett budapesti lakosok 13 %-a tartotta fontosnak a kultúrát 2008-ban, míg 2003-ban ez arány még 28 % volt. Az értékek között a legfontosabb a család, a kultúránál pedig többre tartják a műveltséget.¹⁷¹ A közgondolkodásban a kultúra lassan a kevésbé hasznos, vagy legalábbis nélkülözhető dolgok világába került át, így az állam, az önkormányzatok és a

¹⁶⁹ CLOUTIER, Claudette: Setting Up a Fee-Based Information Service in an Academic Library. The Journal of Academic Librarianship. Vol. 31. (2005) Issue 4. 332-338. p.

¹⁷⁰ SKALICZKI Judit: Az első lépésektől a könyvtár stratégiai tervének elkészítéséig. Budapest: Könyvtári Intézet, 2007. 32. p.

¹⁷¹ BENEDEK Mariann: A kulturális fogyasztás budapesti színterei. In: Mire jó a kultúra? Szerk. Antalóczy Tímea, Füstös László, Hankiss Elemér. Budapest: MTA PTI: Magna Produkció, 2010. 57. p.

családok is erről mondanak le először.¹⁷² A könyvtáraknak és a múzeumoknak, mint hagyományosan kultúráközvetítő intézményeknek tehát szembe kell nézniük azzal a kihívással, hogy értéket és műveltséget nyújtsanak, miközben olyan szolgáltatásokat alakítanak ki, melyek minden korosztály számára vonzóak.

Meg kell teremteni az esélyegyenlőséget a könyvtárak és múzeumok igénybevételénél, mely magában foglalja, hogy nem csak mozgássérültek, illetve látássérültek számára tesszük akadálymentessé az intézményt, hanem figyelünk az értelmi fogyatékkal élők, valamint a hátrányos helyzetben élők sajátos igényeire is.

A globalizáció mellett, melynek folyamatában fontos a különböző kultúrák megismerése, egymáshoz való közelítése, egyre erőteljesebb a lokalizáció hatása.¹⁷³ A trendkutatók felhívják a figyelmet, hogy az elmúlt néhány évben megjelent az úgynevezett globális trend vagy globalizáció.¹⁷⁴ A regionális, helyi értékek kutatása, felfedezése, megismerése és megismertetése elsősorban a környék lakossága számára lehet érdekes, de az online eszközöknek köszönhetően hozzáférhetővé tehető bárki számára. Az elektronikus médiumok kínálta egyidejűség és közelség azonban önmagában nem teremti meg az egyes kultúrák közeledését.¹⁷⁵

A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény fő gyűjtőköre ugyan a magyar domonkos kultúrával foglalkozik, a domonkos rend tagjaira azonban jellemző a világljárás, különböző helyek és emberek felkeresése, melyet bizonyít, hogy sokan közülük ma is hazájuktól távoli vagy eltérő kultúrájú országokban élnek évekig, s erről beszámolóik, tanulmányok, fényképgyűjtemények tanúskodnak. A magyar domonkosok úti élményeinek dokumentumai például egy időszak kiállítás alapjai lehetnének.

2001 a Nemzetközi Önkéntesség Éve, 2011 pedig az Önkéntesség Európai Éve volt, mely alkalmat adott arra, hogy felhívják a figyelmet az önkéntesek munkájának szerepére. A szabad akaratból és anyagi ellenszolgáltatás nélküli munkavégzés

¹⁷² ANTALÓCZY Tímea, [et al.]: Magyarország kulturális térképe. In: Mire jó a kultúra? Szerk. Antalóczy Tímea, Füstös László, Hankiss Elemér. Budapest: MTA PTI: Magna Produkció, 2010. 16. p.

¹⁷³ SKALICZKI Judit: Az első lépésektől a könyvtár stratégiai tervének elkészítéséig. Budapest: Könyvtári Intézet, 2007. 34. p.

¹⁷⁴ TÖRŐCSIK Mária: Fogyasztói magatartástrendek: új fogyasztói csoportok. Bp. Akadémiai Kiadó, 2006. 68. p.

¹⁷⁵ SZÉCSI Gábor: Globális közösség és kulturális azonosság. In: Gazdaság és/vagy kultúra? Szerk. Karikó Sándor. Budapest: Gondolat, 2006. 63. p.

motivációi között találjuk a személyes fejlődés, az önmagunk jobb megismerése és a kihívás iránti igényt. A fiatalok közül is sokan vállalnak önkéntes munkát, mivel a későbbi elhelyezkedés során hasznosak lehetnek az így szerzett tapasztalatok és kapcsolatok.¹⁷⁶ 2006-ban merült fel az Önkéntes Program ötlete, mely a nyugati mintákat alapul véve keresett segítőköt a múzeumokba, akik a rendezvényeken, az adminisztrációban, információs pultoknál dolgoztak.¹⁷⁷ A Szépművészeti Múzeumban 2006 óta már több mint száz önkéntes vesz részt a programok lebonyolításában, 2010-től pedig az Egyiptomi Gyűjtemény anyagát ismerhetjük meg segítségükkel, miközben a kiállítási tárgyakat is kézbe vehetjük.¹⁷⁸ A vasvári Városi Múzeum is szívesen és gyakran dolgozik egyetemista fiatalokkal, akik szabadidejükben segítik a gyűjtemények feltárását, rendezését, vagy a múzeum épületének, tereinek megújítását.

A technológia tényezők jelentős része az informatikai fejlesztésekhez kötődik. Szinte évről-évre változik, s emiatt folyamatosan avul el az intézmények infrastrukturális háttere. A számítógépek, szoftverek gyakori cseréjére nincs lehetőség, nem is lehet cél, de arra mindenképp érdemes áldozni, hogy a látogatók a könyvtárakban és a múzeumokban korszerű technikai eszközökkel találkozzanak.

Ma már alapvető követelmény az online elérhetőség, amely akár a nap minden órájában hozzáférést biztosít a gyűjteményekhez. A könyvtárak, így az egyházi könyvtárak is arra törekednek, hogy online katalógusuk révén az olvasó bármikor tájékozódhasson az általuk kínált dokumentumokról, honlapjaik pedig részletesen bemutatják szolgáltatásaikat. A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény és a Városi Múzeum nagy hiányossága, hogy két honlapja még nincs megfelelő tartalommal ellátva, valamint nincs, aki gondoskodna az aktuális hírek feltöltéséről.

A könyvtárak a gazdaságosság, az állomány védelme és a hozzáférés megkönnyítése érdekében egyre több dokumentumot digitalizálnak. A Rendtörténeti Gyűjtemény munkatársai megkezdtek a név- és adattárak elektronikus feltöltését, azonban folytatni kellene a megkezdett munkát, illetve az érdekesebb, unikális anyagok feldolgozását.

¹⁷⁶ FARKAS Kata, [et al.]: Előterben a háttér: az önkéntesség éve Magyarországon. = Vezetéstudomány, 43. évf. 2012. 4. sz. 62-67. p.

¹⁷⁷ TÜRK Tímea: Közgyűjtemények civil segítői: az önkéntesség éve és a múzeumok. = Múzeumcafé : a múzeumok magazinja, 5. évf. 2011. 26. sz. 40-41. p.

¹⁷⁸ Szépművészeti Múzeum Önkéntesek Információs Portálja. A hozzáférés módja: <http://www.onkentes.szepmuveszeti.hu/> A letöltés ideje: 2013.01.13.

Az IKT-eszközök életciklusa egyre inkább lerövidül, melynek következménye az elektronikus hulladék növekedése, mely mellett a személyi eszközök (mobil, laptop) terjedése jelentős energiafogyasztást is indukál.¹⁷⁹ Az egykori domonkos kolostor épületében olyan informatikai rendszert kell kialakítani, mely egyfelől energiatakarékos, másrészt lehetővé teszi, hogy a gépek teljes cseréje nélkül megoldható a fejlesztés.

A technológiai és gazdasági tényezők között meg kell említeni, hogy Vasvár és környékének hálózati lefedettségét bővíteni, az internet elérést, sebességet növelni kell. Az egykori megyeszékhely, mely 2013. január 1-től járási központ lett, már az elmúlt években megkezdte az infrastruktúra-fejlesztéseket.

A politikai, gazdasági, társadalmi és technológiai háttér figyelembevételével a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény mikrokörnyezetének elemzése segít a stratégiai terv konkrét céljainak meghatározásában.

5.1.2. A könyvtár SWOT-analízise

Minden intézmény, vállalat rendelkezik különböző adottságokkal, melyek kiemelik és megkülönböztetik versenytársaiktól. A SWOT-analízis megmutatja egy szervezet erősségeit (*Strength*), gyengeségeit (*Weaknesses*), lehetőségeit (*Opportunities*) és a veszélyeket (*Threats*).¹⁸⁰ Az elemzést követően a könyvtárak is jobban tudnak építeni erősségeikre, fejleszteni a gyengeségeiket, kihasználni a lehetőségeiket és felkészülni a veszélyekre.

A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény Könyvtárának két legfőbb erőssége, ahogy azt a 7. táblázat is mutatja, az állomány összetétele és elhelyezésének körülményei. A belváros szívében található közel nyolcszáz éves kolostor épületegyüttese méltó környezetet biztosít a domonkos könyvtár dokumentumai számára, melyek közül a régi könyvek külön erre a célra kialakított barokkosan berendezett szobában kaptak helyet. A kötetek között a domonkos renddel kapcsolatos legfontosabb szakirodalom mellett a

¹⁷⁹ BÁNYAI Edit: Az infokommunikációs technológiák és az internet szerepe a fenntartható fejlődésben. = Marketing & Management, 45. évf. 2011. 3. sz. 48-55. p.

¹⁸⁰ VALENTIN, E. K.: Swot Analysis from a Resource-Based View. = Journal of Marketing Theory and Practice, Vol. 9. 2001. Spring. No. 2 54. p.

domonkosok által írt szakkönyvek, úti beszámolók, elmélkedések széles választéka áll a kutatók és olvasók rendelkezésére. A magyarországi szerzetesrendek központi könyvtáraiban fellelhetők hasonló gyűjtemények, de azok többnyire az adott szerzetes közösség történetéhez, gondolkodásmódjához kötődnek, így a vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény anyaga országos viszonylatban egyedülálló.

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> - történelmi belváros - felújított, műemlék épület - gyűjtemény mérete, összetétele - gyűjtemény egyedisége 	<ul style="list-style-type: none"> - megközelítés nehézsége - nincs szakképzett könyvtáros - finanszírozási gondok - katalógus hiányos - korszerű informatikai háttér hiánya
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> - kiállításokkal, rendezvényekkel bekapcsolódnak a város kulturális életébe - partnerkapcsolatok erősödése - szponzorok megnyerése - sikeres pályázatok - nemzetközi kapcsolatok fejlesztése 	<ul style="list-style-type: none"> - bizonytalan finanszírozás - felhasználói szokások változása - csökkenő népesség, elöregedés

**7. táblázat:
A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény SWOT-analízise**

Mivel a domonkos könyvtár speciális dokumentumállománnyal rendelkezik, ezért a stratégia kiemelt célja kell, hogy legyen szakképzett könyvtáros alkalmazása, aki folytatja, illetve befejezi a formai- és tartalmi feltárást. Mivel Vasvár megközelítése idő- és költségigényes, ezért is kiemelten fontos, hogy a gyűjteményről részletes információkat találjanak az érdeklődők az intézmény honlapján, illetve az állományról az online katalógusban.

A tartalmi feltárást részeként el kell készíteni egy átfogó tárgyszójegyzéket, ami alapján a katalógusrekordok javíthatók, kiegészíthetők, és hatékonyabb keresést biztosítanak. Szükség van az informatikai háttér fejlesztésére, új eszközök beszerzésére, és ezek

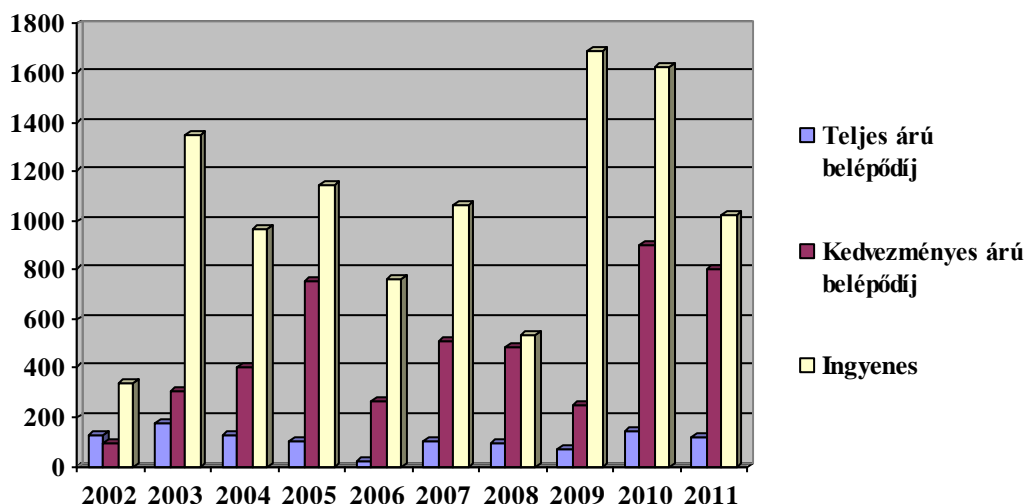
megfelelő elhelyezésére. Kell egy számítógép, melyen hosszú távon, biztonságosan tárolhatók a gyűjteménnyel kapcsolatos adatok, dokumentumok, illetve legalább egy a látogatók számára.

A különböző forrásokból származó anyagi lehetőségek nem engedik szakképzett könyvtáros foglalkoztatása mellett a tervszerű gyarapítást sem. Növelni kell a múzeum bevételeit, például a zarándokszállás kihasználtságának, bérbeadásának növelésével, szponzorok felkutatásával. A kolostor épületében található szállás 8-12 fős szobákkal, közös fürdővel, étkezővel és közösségi teremmel negyven fő befogadására alkalmas. A közösségi termet előadások, konferenciák és bemutatók céljára külön is lehet bérelni. A Magyar Katolikus Püspöki Konferenciától és a Domonkos Rendtől érkező támogatásokat az eddigieknek megfelelően célirányosan a domonkos gyűjtemény fejlesztésére kell fordítani.

Aktív pályázati tevékenységgel, mely magába foglalja a pályázatok folyamatos nyomon követését, megírását és lebonyolítását, szintén újabb forrásokhoz lehet jutni, melyekből a későbbiekben például a könyvtári állomány tisztítása, restaurálás, a kötések egységesítése is megtörténhet.

A partnerkapcsolatok erősítése és bővítése szakmai és anyagi segítséget is jelent, ezért nagy hangsúlyt kell fektetni új szervezetek, egyesületek, vagy akár magánszemélyek megkeresésére, hogy megismerjék a domonkos könyvtár adottságait, és támogatásukkal segítsék működését. Természetesen kétirányú kapcsolatrendszer kialakítása a cél, mely hosszú távon biztosítaná a gyűjtemény és a partner számára a kölcsönös előnyöket.

A Domonkos Rendtörténeti Gyűjteményre vetítve nincsenek látogatottsági adatok (5. ábra), de az elmondható, hogy aki a vasvári Városi Múzeum kiállításait meglátogatja, az a domonkos anyagot is megismerheti. A múzeum látogatói adatait elemezve megállapítható, hogy az ingyenes jegyre jogosultak száma a legmagasabb évről-évre, míg ehhez viszonyítva a teljes árú belépőjegyet váltók száma szinte elenyésző. Teljes árú jegyet a legtöbben 2003-ban 172-en vásároltak, az ingyenes jegyet váltók száma 2009-ben volt a legmagasabb, ekkor 1692-en tekintették meg a múzeumot térítésmentesen. A 2009-es emelkedés egyik oka a sikeres pályázati tevékenység eredményeként megvalósult múzeumpedagógiai program lehetett.

5. ábra:
A vasvári Városi Múzeum látogatottsága 2002-től

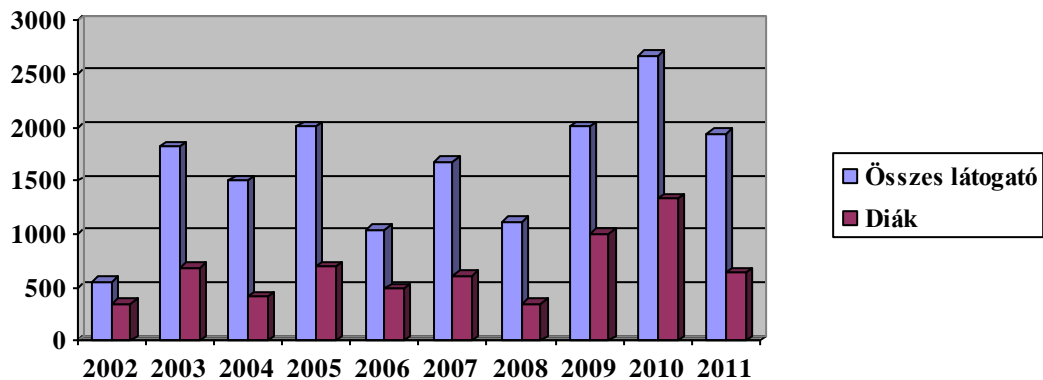
A *Kolostori iskola* című projekt révén, mely az Új Magyarország Fejlesztési Terv keretében megvalósuló TÁMOP-3.2.8/A-08-2008-0002 „*Múzeumok Mindenkinek Program*” egyik mintaprojektje volt, a vasvári Városi Múzeum a vasvári Kardos László Általános Iskolát¹⁸¹ és a győrvári Béri Balogh Ádám Általános Iskolát választotta partnerének. A két iskola tanulói múzeumpedagógiai foglalkozásokon ismerkedhettek meg a kolostori kultúrával, a domonkos könyvtár anyagát felhasználva a kódexkészítésbe, oklevélolvasásba is belevághattak.¹⁸²

A TÁMOP-3.2.11/10-1-2012-01-55 „*A vasvári káptalantól a Szombathelyi egyházmegyéig. Egyház és művelődés a Nyugat-Dunántúlon a középkortól a jelenkorig*” program keretében készült el és jelent meg négy kötetben a Szombathelyi Egyházmegye történetét bemutató könyv, munkafüzet és feladatlap-család.¹⁸³ Az igényes, illusztrációkkal gazdagon ellátott füzetek tartalmasabbá és élvezetesebbé teszik a könyvtár és a múzeum megismerését az iskolai csoportok számára, azonban a kötetek kereskedelmi forgalomban nem kaphatók. Megfontolandó lenne, hogy hogyan lehet megfelelő példányszámban biztosítani az iskolai csoportok számára, hogy minden fiatal, aki felkeresi a múzeumot, kaphasson belőle.

¹⁸¹ Kardos László Általános Iskola. A hozzáférés módja: <http://www.kardos-vasvar.sulinet.hu/> A letöltés ideje: 2013.01.13.

¹⁸² BAGYÓ Kinga, [et al.]: *Műhelytitkok: A múzeumi projektszimulációtól az esettanulmányig*. Szentendre: MOKK, 2010. 57-65. p.

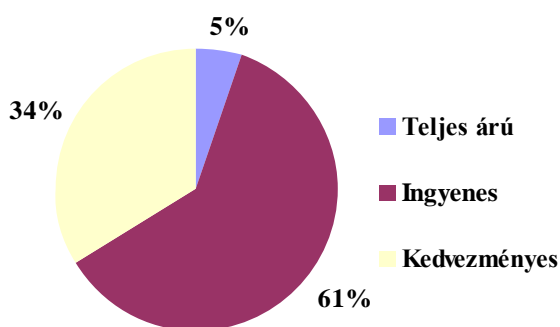
¹⁸³ KISS Gábor, [et al.]: *A vasvári káptalantól a szombathelyi püspökségig*. Szombathely: Szombathelyi Egyházmegye: Martinus Könyv- és Folyóirat Kiadó, 2012. 37 p.

6. ábra:

A vasvári Városi Múzeum látogatottsága a diákokra vetítve

Ahogy azt a látogatottsági adatok (6. ábra) is mutatják, az összes látogató átlagosan 41 %-át jelentik a diákok, iskolai csoportok. 2009-ben és 2010-ben a fiatalok aránya elérte az 50 %-ot, de a legalacsonyabb aktivitást mutató évben, 2004-ben is 30 % körüli volt a felnőttekhez viszonyítva, így indokolt a fiatalok számára további programok kialakítása. Az Erzsébet-program révén 2012-ben a Balaton környékén több ezer gyermek nyaralhatott az Erzsébet-táborokban.¹⁸⁴ Érdekes és tanulságos program lesz 2013-ban a gyerekek számára a kirándulás a Vasi Hegyháton, mely a Domonkos Rendtörténeti Gyűjteményt is érinti.

7. ábra:

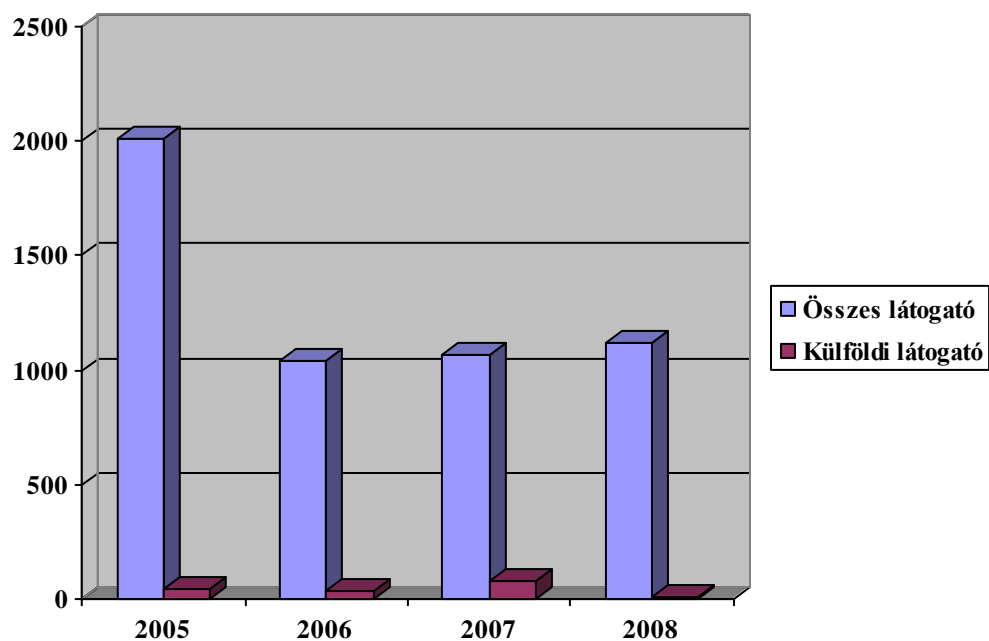
A látogatók megoszlása 2010-ben

A legmagasabb látogatottsági szám 2010-ben volt, amikor összesen 2666 fő kereste fel a múzeumot, számukra 141 teljes árú és 900 kedvezményes jegyet értékesítettek. A

¹⁸⁴ Erzsébet-táborok. A hozzáférés módja: <http://www.erzsebetprogram.hu/udulok.php?kat=2> A letöltés ideje: 2013.01.12.

kiállításokat 1625 fő tekintette meg ingyenesen. Minden évben megfigyelhető a térítésmentes, illetve a kedvezményes jeggyel történő látogatások magas aránya az alig 100-200 teljes árú jegy váltása mellett. Megfontolandó, hogy a múzeum bevételeinek növelése érdekében hogyan lehetne csökkenteni az ingyenes jegyek számát úgy, hogy ez nem jár a látogatottsági adatok negatív irányú változásával. A jelenlegi jegyárak országos viszonylatban nem magasak, de érdemes volna végiggondolni, hogy esetleg egyéb jegytípusok bevezetésével, például támogatójegyek vagy kombinált jegyek bevezetésével lehetne-e növelni a jegyeladásból származó bevételeket. Utóbbi jegytípus a város más intézményeinek kedvezményes vagy egyszeri használatára jogosítanak, mint például össze lehetne vonni a múzeumi- és fürdőbelépőt.

A 8. ábrán az összes látogatóra vetített külföldi vendégek aránya látható, melyből kitűnik, hogy a külföldi látogatók száma jelenleg elenyésző, nem éri el az összes érdeklődő 5 %-át. Idegen nyelvű anyagokra, szórólapokra, ismertetőkre, feliratokra van szükség német és angol nyelven, de mivel az elmúlt években erősödtek a nemzetközi kapcsolatok például Szlovéniával, így szlovén nyelvű ismertető is indokolt.

8. ábra:

A külföldi látogatók aránya a Városi Múzeumban

A szlovén mellett, mivel Vas megyében is jelen van a horvát kisebbség, illetve Horvátország is viszonylag közel fekszik, így horvát nyelvű leírást is érdemes volna összeállítani. A külföldi látogatók számának tartós növekedése kizárólag hosszú távú projekt részeként képzelhető el, melynek nélkülözhetetlen eleme a múzeum munkatársainak nyelvi képzése. Jó példa lehet a Kiss Pál Múzeum kezdeményezése, az INVITE-projekt, melyben a tiszafüredi múzeum munkatársai középiskolás diákokat és főiskolai hallgatókat kértek fel idegen nyelvű tárlatvezetésre.¹⁸⁵

A közelgő jubileum, a domonkos rend alapításának nyolcszáz éves¹⁸⁶ évfordulója, kiváló alkalmat teremt a nemzetközi kapcsolatok elmélyítésére. A következő három évben országos és határokon átívelő programokkal lehet új felhasználókat, látogatókat megnyerni, illetve a köztudatba bevinni a domonkos könyvtár és a múzeum létét, szolgáltatásait.

A műemlékkönyvtár terme kiválóan alkalmas időszakos kiállítások rendezésére, de egyéb rendezvényekkel is be kell kapcsolódnia a város kulturális életébe. Vasváron több kulturális, gasztronómiai, egyéb fesztivál várja a helyieket és a városba érkezőket, melyek a helyi lakosok és a környékre érkező turisták számára is vonzó kínálatot biztosítanak.

Az egyre bizonytalanabbá váló fenntartói finanszírozás mellett fontos új források felkutatása és felhasználása. A pályázatok mellett szponzorok és más támogatók jelenléte is egyre inkább nélkülözhetetlenné válik. A domonkos rend közvetlen anyagi támogatása mellett ki kell használni az egyházi élet egyéb lehetőségeit is. Nem szokatlan, ha a vasárnapi szentmisén gyűjtést rendeznek a katolikus iskolák, kulturális intézmények számára, így évente legalább egy vasárnapot kellene szentelni a domonkos örökség megőrzéséhez szükséges anyagi feltételek megteremtésére elsősorban azokon a plébániákon, településeken, ahol korábban, vagy még most is domonkos közösség tevékenykedik. A domonkos renchez kötődő személyeket meg

¹⁸⁵ VADÁSZ István: Az informális tanulás egyik lehetséges példája: az INVITE-projekt a Kiss Pál Múzeumban. In: Múzeumandragógia: az I. Országos Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyaga. Miskolc: Szentendre: 2010. 101-109. p.

¹⁸⁶ Jubileumi események a domonkos rend alapításának nyolcszáz éves évfordulóján. A hozzáférés módja: <http://dominicanunsireland.blogspot.hu/2009/02/2016-jubilee-of-foundation-of-order-of.html> és <http://www.domlife.org/2009Stories/800th%20Jubilee%20Years%20Continue.html> A letöltés ideje: 2013.01.15.

kell nyerni a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény számára, hogy adományainkkal segítsék a dokumentumok további felkutatását, megőrzését és közzétételét.

Nem hagyható figyelmen kívül a társadalom szerkezetének változása sem. Napjaink sokszor elemzett problémája a csökkenő népesség, illetve az előregedő társadalom. Utóbbira az élethosszig tartó tanulás kapcsán a múzeumok lassanként Magyarországon is úgy reagálnak, hogy a múzeumpedagógia mellett megjelenik a múzeumandragógia, a felnőttek képzése a múzeumokban, illetve legújabban a múzeum-gerontagógia¹⁸⁷ is. Az egyre nagyobb létszámú idősebb korosztály részére is biztosítani kell az aktív kikapcsolódás, a szellemi feltöltődés, a tanulás stb. lehetőségét. A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény elsődleges célcsoportjai között még nem szerepel ez a folyamatosan bővülő társadalmi réteg.

Az életkor mellett az infokommunikációs eszközök fejlesztései is hatnak a felhasználói szokásokra, melyek változása az elmúlt években felgyorsult, s melyeket figyelembe kell venni a különböző korcsoportok számára kínált szolgáltatások esetében is. A mobiltelefon, okostelefon applikációk, a közösségi portálok, a térben és időben korlátlan internetelérés mind-mind hat a fiatalabb generációkra, de az idősebb korosztályok körében is találunk unokáikkal a facebook-on kapcsolatot tartó nagyszülőket, vagy a könyvtári kölcsönzést az automatákon már rutinosan bonyolító nyugdíjasokat. A korszerű könyvtár- és múzeum lépést tart, illetve elébe megy az infokommunikációs fejlődésnek, használja annak eredményeit. A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény anyagát tekintve ugyan elsősorban régi könyveket, muzeális köteteket tartalmaz, de a domonkos rendről való információszolgáltatás egyik útja az online igénybe vétel. A Gyűjtemény könyvtárának stratégiai eleme az online információszolgáltatás fejlesztése, melynek alappillérei a szakszerű formai- és tartalmi feltárás befejezése, valamint a digitális tartalmak bővítése.

A SWOT-analízis kapcsán megfogalmazott javaslatok részletesebb kifejtése a dolgozat későbbi fejezeteiben olvashatók, mint például a különböző felhasználói szegmensek megszólításának lehetőségei, valamint a kolostorépület turisztikai célú hasznosítása.

¹⁸⁷ HERPAINÉ LAKÓ Judit: Gerontológiai adalékok a gerontagógiai és a múzeum-gerontagógiai tevékenység segítéséhez. In: Múzeumandragógia: az I. Országos Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyaga. Miskolc: Szentendre: 2010. 96-100. p.

5.1.3. Humánerőforrás és egyéb költségvetési adatok

A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény és a Városi Múzeum alkalmazottait 2012. december 31-ig, a fenntartóváltásig a Vasvári Domonkos Kolostor Alapítvány és a Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága foglalkoztatta. 2013. január 1-jével a múzeum működtetését Vasvár Város Önkormányzata vette át a Vas Megyei Önkormányzattól, az átadás-átvételi megállapodás értelmében ekkor két státusz került a városhoz.

A vasvári Városi Múzeum vezetőjének és egy alkalmazottjának bérkölsége az önkormányzatot terheli, ez utóbbi státusz 2013 januárjában betöltetlen volt. A Vasvár Domonkos Kolostor Alapítvány költségvetése a következő személyek alkalmazását teszi lehetővé:

- 1 fő múzeumi alkalmazott (feladata: tárlatvezetés, tárlatrendezés),
- 1 fő karbantartó,
- 1 fő takarító.

A három személy bérkölsége, mivel a karbantartó és a takarító is csak részmunka időben dolgozik, így éves szinten 2.600.000 Ft körül alakul. A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtárának formai- és tartalmi feltárását egy fő végzi, számára pályázati keretből biztosított a fizetés. A Városi Múzeum kiadásait¹⁸⁸ egy átlagos évre veítve a 7. táblázat mutatja. 2012. december 31-ig az alábbi költségek merültek fel a már említett bérkölségek mellett:

Kiadás típusa	Kiadás összege Ft-ban
Áramdíj	474000
Távközlés, internet	221000
Tűzoltókészülékek karbantartása	8000
Riasztórendszer karbantartása	60000
Riasztórendszer felügyelete	23000
Távhő	992000
Mosatás	181300
Összesen:	1959300

8. táblázat:
A vasvári Városi Múzeum kiadásai

¹⁸⁸ A táblázat a Vas Megyei Intézményfenntartó Központ és Vasvár Város Önkormányzatai között átadás-átvételi megállapodás (2012), illetve a Domonkos Kolostor Alapítvány mérlegei alapján készült

A táblázatban azok a jellemző kiadások szerepelnek, melyek minden évben biztosan jelentkeznek a Városi Múzeum költségvetésében. A felsorolt tételek kiegyenlítése a Városi Múzeum, illetve a Domonkos Kolostor Alapítvány bevételeiből történik. A bérköltések mellett a kolostorépület fenntartása ró jelentős terheket a költségvetésre, melyeket a belépőjegyekből befolyó összegből nem lehet fedezni, hiszen a bevételnek igen szerény százalékát jelenti. A belépőjegyet vásárlók között is kiemelkedően magas a kedvezményre jogosultak száma, így mindenképp szükséges más alternatív bevételek, források felkutatása.

2009-ben a Múzeum a Nemzeti Kulturális Alaphoz 2008-ban benyújtott nyertes pályázatból kezdte meg a régi könyvek tisztítását, restaurálását, majd 2010-ben, szintén egy pályázatnak köszönhetően folytatódhatott a megkezdett munka.¹⁸⁹ Az Európai Unió és az Európai Regionális Fejlesztési Alap társfinanszírozásával a TIOP-1.2.2/08/1 „Múzeum a tetőponton” Oktatási és képzési terek kialakítása a vasvári múzeumban pályázat során közel 18 millió¹⁹⁰ forint támogatással valósult meg a kolostorépület tetőterének kialakítása, melyben látványraktár és előadóterem is helyet kapott. A projekt megvalósulásának céldátuma 2015. július 1. A két példa is bizonyítja a múzeum dolgozóinak pályázati aktivitását, melyet a jövőben is folytatni, fokozni kell.

A bevételek növelésének egyik lehetséges módja a szponzorok, támogatók keresése. A szponzoráció a „cserekapcsolatok egy különös, specializált formáját jelenti, ahol a kommunikáció feltételeiben történik egyezség az érdekelt felek között, miközben pénz és imázs átadása megy végbe”¹⁹¹, vagy más definíció alapján „olyan tevékenység, amely a szervezet kedvező megítélésének erősítését szolgálja más szervezet, egyén vagy tevékenység presztízsének felhasználásával”.¹⁹² Gyakran keverednek a szakirodalomban és a mindennapi használatban a következő kifejezések:

- Szponzoráció: ellentételezett anyagi vagy egyéb támogatás nyújtása.
- Mecenatúra (patronage): ellenszolgáltatás nélküli támogatás.
- Cause-related marketing: nemes ügghöz, eseményhez kötött tevékenység.

¹⁸⁹ BESZÁMOLÓ a Vas megyei Múzeumok Igazgatósága Helytörténeti Múzeum, Vasvár számára elvégzett állományvédelmi munkáról. 2010. pdf dokumentum

¹⁹⁰ A Vas Megyei Intézményfenntartó Központ és Vasvár Város Önkormányzatai között átadás-átvételi megállapodás (2012) alapján

¹⁹¹ BERKES Péter – VÁCZI János: Alternatív médium a márkakommunikáció szolgálatában: Szponzoráljunk! Benne vagy? = Marketing & Management, 40. évf. 2006. 1. sz. 7. p.

¹⁹² FAZEKAS Ildikó – NAGY Alfréd: Szponzorálás. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 2000. 238 p.

- Adományozás (donation): önzetlen, ellentételezés nélküli segítség pénzzel vagy más termékkel, pl. az adományozó által gyártott termékkel.
- Társadalmi felelősségvállalás (corporate social responsibility): befolyásolja a vállalat üzletpolitikáját a környezetre, ügyfelekre, társadalomra gyakorolt hatás.

A támogatás nem csak az anyagi bevételek növelésében segít, hanem hozzájárul a szervezet ismertségének fokozásához is. A szponzoráció nem közvetlen reklámként hat, hanem összekapcsolódva a szponzorált tevékenységgel kölcsönösen erősítik egymást.

Az állam jelenléte kikerülhetetlen a kultúra, mint klasszikus értelemben vett közszolgáltatás finanszírozásában:

- Rásegítő típusú magatartás: közvetlenül kis mértékben vállal szerepet az állam, helyette például adókedvezményt biztosít.
- Mecénás típusú állam magatartás: a közvetlen állami támogatást a kormányzattól független szervezetek osztják szét.
- Menedzser típusú gyakorlat: az állam fenntart intézményeket, másokat szubvencionál, miközben vevőként és finanszírozóként is jelen van.
- Művezető állam: minden kulturális folyamatot ellenőriz és irányít az állam.¹⁹³

A vasvári gyűjtemény számára az állami és egyházi támogatás, pályázati források mellé egyéb bevételi lehetőségek felkutatása is nélkülözhetetlen. Végig lehet gondolni, hogy pártoló- vagy támogatójegyekkel mekkora összeghez jutna az intézmény, kiknek a körében lenne célszerű ezeket népszerűsíteni.

A következő években, 2016-ig a programokat elsősorban a domonkos jubileumhoz praktikus igazítani, a pénzügyi források felhasználását a kötelező kiadásokon túl a gyűjtemény népszerűsítésére, illetve a könyvtári állomány végleges rendezésére kell összpontosítani. Mivel az egykori domonkos kolostor épületegyüttesének felújítása még nem fejeződött be, ezért a bevételek egy része a teljes rekonstrukcióra fordítandó, mely a könyvtár végleges elhelyezését is lehetővé tenné.

¹⁹³ HARSÁNYI László: Amagyar kulturális szféra makrogazdasági jellemzői. In: Kultúra-gazdasági tanulmányok. Szerk. Daubner Katalin és Horváth Sándor. Budapest: Aula, 2000. 155-156. p.

5.1.4. Átfogó cél és jövőkép

A stratégia terv első lépéseként pontosan meg kell határoznunk, mi a könyvtárunk szerepe, feladata, kik az ügyfeleink, milyen igényeknek kell eleget tennünk. A könyvtár küldetésnyilatkozata tartalmazza az átfogó célrendszert, melyet a jövőkép vagy vízió kiegészít azzal, hogy hova szeretne eljutni a könyvtár, mi a kívánatos helye a piacon.¹⁹⁴ A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény számára nem készült korábban stratégiai terv, de a kolostorépület hasznosítási tervében olvasható, hogy milyen szerepe lehet a múzeumnak és a gyűjteménynek Vasvár életében.¹⁹⁵

Az eddig elmondottak alapján a vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény potenciális küldetésnyilatkozata:

- Egyházi könyvtárunk célja, hogy minden olvasóját, de különös tekintettel a Szent Domonkos Rend Magyar Tartományának szerzeteseire és nővéreire, a hazai és külföldi kutatókat segítse a domonkos rend szétszóródott és kallódó történeti emlékeinek összegyűjtésével, ezek folyamatos bemutatásával, a feldolgozás szakmai és technikai hátterének megteremtésével.
- A szerzetesek és kutatók mellett minden érdeklődő számára lehetővé tesszük a domonkos rend hazai történetének megismerését.
- A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtárát alkalmassá kívánjuk tenni a domonkos örökség bemutatásán túl:
 - a speciális kutatási témák támogatására,
 - a hely- és egyháztörténeti kutatási témák támogatására,
 - a könyvtári szolgáltatások gyors és szakszerű lebonyolítására,
 - az olvasók kulturált könyvtári környezetben való kiszolgálására,
 - alkalmanként kulturális rendezvények szervezésére,
 - múzeum- és könyvtárpedagógiai foglalkozásokra,
 - a szabadidő hasznos eltöltésére.

A jövőkép idealisztikusabban, hosszabb távra fogalmazza meg az intézmény céljait. A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtárának víziója a következő lehetne:

¹⁹⁴ CORRALL, Sheila: Stratégiai tervezés – könyvtárak és információs szolgáltatások számára. Budapest: OSZK, 1998. 28. p.

¹⁹⁵ A vasvári domonkos kolostor hasznosítási terve. Összeáll. Zágorhidi Czigány Balázs. Vasvár, 2000. 17 p.

- A magyarországi domonkos kultúra emlékeit őrző, feltáró és közvetítő intézményként az információs társadalomban korszerű módszerekkel biztosítja a domonkos rend múltjának és jelenének megismerését hagyományos és digitális eszközökkel. Szakmai rendezvények, konferenciák helyszíne, tudományos központ, mely a domonkos rendre vonatkozó kutatások mellett nagy hangsúlyt fektet a fiatalok megszólítására, hogy számukra is érdekessé váljon a rend- és kultúrtörténet.

A küldetésnyilatkozatban megfogalmazott célok eléréshez konkrét kulcsterületek meghatározása is szükséges, azonban előtte Michael Buckland által megfogalmazott gyűjteményi szerepeket és a vasvári domonkos könyvtár szerepeit is érdemes összehasonlítani. A könyvtári gyűjtemény szerepei:

- *megőrzési szerep*: feltételezi, hogy a dokumentumok, melyeket nem őrzünk, elvesznek, ezért később nem lesznek elérhetőek.
- *rendelkezési szerep*: nem elegendő azt mondani az olvasónak, hogy megvan egy konkrét könyvtárban, ahol vigyáznak rá, az olvasó kézbe is akarja venni.
- *bibliográfiai szerep*: a dokumentumok használata függ attól, hogy tudjuk-e azonosítani, hogy mi létezik, hol található.
- *szimbolikus szerep*: nagy gyűjtemények speciális dokumentumai státust és presztízst is jelentenek.¹⁹⁶

A vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtárára vonatkoztatva:

- *megőrzési szerep*: gondoskodni kell a domonkos renddel kapcsolatos újra felkutatott és összegyűjtött dokumentumok tartós megőrzéséről.
- *rendelkezési szerep*: biztosítani kell a domonkos örökséghez való hozzáférést, akár az eredeti példány, akár a digitális változat rendelkezésre bocsátásával.
- *bibliográfiai szerep*: a dokumentumok feldolgozása folyamatos, a katalógus a városi könyvtár honlapján már részben elérhető. Az egyik kiemelt teendő a teljes tartalmi és formai feltárás megvalósítása pontos lelőhelyadatokkal.
- *szimbolikus szerep*: időszaki kiállításokon, illetve az intézmény honlapján be lehet mutatni egy-egy különleges dokumentumot, érdekességet.

¹⁹⁶ BUCLKAND, Michael: A könyvtári szolgáltatások újratervezése. Budapest: OSZK, 1998. 65-66. p.

A makro- és mikrokörnyezet elemzése alapján, valamint a küldetésnyilatkozatban olvasható célok eléréshez a következő kulcsterületeket kell megjelölni:

- Könyvtári állományra vonatkozó feladatok:
 - A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtárának tartalmi és formai feltárása. A tartalmi feltáráshoz tárgyszójegyzék készítése vagy adaptálása.
 - A könyvtári állomány végső rendezése.
 - A duplumok, fölöspéldányok feldolgozása.
- Könyvtári marketing:
 - Potenciális felhasználók szegmentációja.
 - Ügyfélkapcsolat-menedzsment.
- A Domonkos Rendtörténeti Gyűjteménnyel kapcsolatos feladatok, melyek a Városi Múzeumra is vonatkoznak:
 - Könyvtár- és múzeumpedagógiai foglalkozások fejlesztése.
 - Partnerkapcsolatok ápolása.
 - Hazai és nemzetközi együttműködési lehetőségek keresése.

A legsürgetőbb feladat, ahogy arra már többször utaltunk, a domonkos könyvtár állományának tartalmi és formai feltárása. A folyamat megkezdődött, a hiányzó rekordok feltöltése egy év alatt teljesíthető. A gyűjtőkörbe tartozó kötetek várhatóan 2014-ben végleges helyükre kerülhetnek, míg a duplumokról készülő külön listák segíthetik a későbbiekben újabb domonkos könyvtárak létrehozását azokon a településeken, ahol jelenleg is élnek szerzetesek.

Az egyházi könyvtárak közül már többen elérhetővé tették állományuk részletes adatait közös katalógusokban, melyekhez a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtára is csatlakozhat. A SZIKLA integrált könyvtári rendszerben feldolgozott rekordokat például az Unitas portálra lehetne feltölteni, míg a régi könyvek tételeit a 22/2005. (VII. 18.) NKÖM rendeletnek megfelelően a Muzeális Könyvtári Dokumentumok Nyilvántartásában (MKDNY), valamint a Régi Magyarországi Nyomtatványok Közös Katalógusában (MOKKA-R) kell rögzíteni.

A domonkos könyvtárról készülő pr-anyagok tartalmazhatnák az állomány ismertetését, illetve az online katalógus elérhetőségét, melyben részletesebb adatokat is találhatnak az

érdeklődők. A tárgyszavas keresés, a gyűjtőkör és az állomány ismerete segíti a felhasználót, hogy az általa keresett témában képes-e a könyvtár releváns vagy új információt nyújtani.

Felhasználói igényvizsgálat készítése minden könyvtártípusban indokolt, azonban mivel a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtárának elsődleges olvasói a domonkos szerzetesek, így a jelenlegi alacsony létszámuk miatt a potenciális felhasználók körét mindenképp bővíteni kell, tehát a testvérek igényeinek maximális figyelembe vétele mellett hangsúlyt kell fektetni újabb felhasználók megszólítására is. Az STP stratégia (segmentation, targeting, positioning) révén a könyvtár is azonosítani tudja potenciális felhasználóit, és célirányosan tudja szolgáltatásait megtervezni és értékesíteni.

A domonkos könyvtár szolgáltatásait olyan komplex szolgáltatáscsomaggá kell bővíteni a városi múzeum gyűjteményeit és adottságait kihasználva, hogy ne csak a domonkos szerzetesek, hanem bármely világi személy számára kínáljon szakmai segítségnyújtást, hasznos időtöltést, tartalmas kikapcsolódást. A következő fejezetekben részletesen olvasható a potenciális felhasználók körének elemző bemutatása, valamint a részükre nyújtandó dokumentumok, programok és egyéb szolgáltatások.

Ahhoz, hogy minden felhasználói célcsoport megismerje a vasvári múzeum és a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény kínálatát, elengedhetetlen a megfelelő ügyfél- és partnerkapcsolatok kiépítése. A szolgáltatás- és ügyfélkapcsolat menedzsment elemeinek adaptálásával a speciális, egyházi gyűjtemények is megtalálhatják és bővíthetik ügyfélkörüket. Vasvár esetében először a helyi, illetve a kistérségi együttműködési lehetőségeket kell számba venni, majd az osztrák és szlovén határ közelségét kihasználva, a nemzetközi projektek irányába is lehet nyitni.

A folyamatos látogatói utánpótlás kinevelése, illetve az élet hosszú tartó tanulás segítése is indokolja a könyvtár- és múzeumpedagógiai foglalkozások folyamatos szervezését, fejlesztését. A már megkezdett és sikeres programok folytatásához megfelelő anyagi háttér megteremtése szükséges, hogy a biztos forrásokra támaszkodva szakképzett munkatársak fogadhassák a Vasvárra és a múzeumba, könyvtárba érkező vendégeket.

A 2016-os nyolcszáz éves nemzetközi jubileum, majd a 2021-es nyolcszáz éves magyar évforduló előkészületei, programjai is ráirányíthatják a figyelmet a vasvári domonkos gyűjteményre. Ezek a tervek ugyan nem kötődnek közvetlenül a domonkos könyvtárhoz, de az országos ismertség és jelenlét elősegítheti, hogy minél szélesebb körben válhasson ismertté az a kincs, melyet az ezredforduló óta Vasváron összegyűjtöttek.

Országos szinten elengedhetetlen az egységes megjelenés mind a hétköznapiakban, mind a médiában, mind az online fórumokon, de ez csak akkor lehetséges, ha a rend tagjai, a világi domonkosok és segítők képesek megfogalmazni a jubileumi rendezvények konkrét célját. Elsődleges szempont a rend belső megújulása, de éppoly jelentős a rend társadalmi jelenlétének erősítése, ismertségük növelése.

A jubileumot, melynek csúcspontja 2016-ra várható, több kisebb, különböző témájú konferenciával, vetélkedővel, zenés rendezvénnyel igyekeznek a domonkosok és segítők előkészíteni. A későbbi fejezetekben a múzeum- és könyvtárpedagógia, valamint a turizmus lehetőségeit vizsgáljuk, melyek szintén hozzájárulnak ahhoz, hogy a domonkosokat újra megismerjük.

A tervek között szerepel egy rendtörténeti vetélkedő lebonyolítása általános- és középiskolások számára, de ezt lehet bővíteni rajz vagy novella író pályázattal akár online formában is, hiszen a mai fiatalok talán könnyebben megszólíthatóak az interneten, közösségi portálokon keresztül.

A 20. század elején Szent Margit szentté avatásáért tizenötezer fiatal lány imádkozott együtt a Margitszigeten, vajon ma hány fiatal lehetne megszólítani, mozgósítani? Szerepet vállalhatnak a rendtörténeti vetélkedőben például az egyházi iskolák, akár a konkrétan a domonkosokhoz kötődő intézmények, mint a kőszegi Árpád-házi Szent Margit Óvoda és Általános Iskola.¹⁹⁷

Egybe lehet fogni az országszerte sok plébánián működő Rózsafüzér Társulatokat, vagy vándorkiállításokon bemutatni a domonkos lelkiséget, rendtörténetet, jelenlegi

¹⁹⁷ Árpád-házi Szent Margit Óvoda és Általános Iskola. A hozzáférés módja: <http://www.arpadhazi.koszeg.hu/> Letöltés ideje: 2013.05.23.

rendházakat. A programokhoz alapot, háttérrel adhat a vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény, illetve a különböző helyszíneken be is mutatkozhat.

A stratégiai tervében tehát két fontos tényezőt kell hangsúlyozni, egyrészt mielőbb be kell fejezni a gyűjtemény anyagának feldolgozását, másrészt gondoskodni kell arról, hogy minél szélesebb körben ismertté váljon, ez utóbbihoz nyújt segítséget a jubileumi programsorozat, melynek zárása akár egy új, nemzetközi vasvári konferencia is lehet.

6. A DOMONKOS RENDTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNY KÖZÖNSÉGGKAPCSOLATAI

6.1. Ügyfélkapcsolat-menedzsment

A szolgáltató ágazat, illetve a közgyűjtemények is felismerték, hogy ügyfeleik beazonosítása, igényeik megismerése nélkül nem tudnak hosszú távú együttműködést kialakítani sem felhasználóikkal, sem szponzoraikkal. Az ügyfélkapcsolat-menedzsment vállalati környezetben olyan ügyfélközpontú stratégiát jelentett, mely a vállalati folyamatokat az ügyféligények minél eredményesebb kiszolgálása érdekében integrálta egy modern informatikai megoldásba, melynek alapját az ügyféladatokat tartalmazó adattárház adta.¹⁹⁸

A CRM 1997-es megjelenése óta nem sikerült egységes definíciót megfogalmazni az ügyfélkapcsolat-menedzsment tartalmáról, mivel sokan a számítógépes szoftver felől közelítik meg, míg mások szinte filozófiaként tekintenek rá. A szakirodalomban, illetve a vállalati gyakorlatban a jelenség tulajdonképpen már a nyolcvanas években megjelent a teljes körű minőségbiztosítási modellek kapcsán.¹⁹⁹

Az ügyfelekkel kialakított és kialakítandó kapcsolatrendszer tervezése és gondozása a szolgáltató vállalat teljes személyzetétől együttműködést kíván, de elsősorban azok, akik az ügyfélszolgálatban dolgoznak, leggyakrabban találkoznak az igénybevevőkkel, kell, hogy megfelelő kommunikációs készséggel és empátiával rendelkezzenek. A könyvtárak olvasószolgálatra felvett dolgozóitól amellet, hogy kiválóan ismerik a gyűjteményt, elvárható, hogy a felhasználók számára elérhetőek legyenek, gesztusaik, mimikájuk azt tükrözze, hogy bármikor megszólíthatók, készek a segítségnyújtásra.

Az olvasók is igénylik az egyéni, személyre szabott szolgáltatásokat, ezért kívánságaik, véleményük ismerete segíti a felhasználó központú szolgáltatások fejlesztését, újabbak bevezetését. Az ügyfélkapcsolat-menedzsment arra törekszik, hogy kiemelje, azonosítsa az olvasót, megpróbálja megtalálni azokat az egyéni szempontokat, melyek mentén

¹⁹⁸ MESTER Csaba: CRM - A vállalati hatékonyságnövelés régi-új eszköze = Magyar Minőség. 14. évf. 2005. 10. sz. p. 24-29. A hozzáférés módja: http://www.quality-mmt.hu/adat/fajlok/letoltesek/magyar-elektronikus-folyoirat/mm_2001-2009/2005-10.pdf Letöltés ideje: 2012. 09. 12.

¹⁹⁹ LABUS, Michael – STONE, Merlin: The CRM behaviour theory: managing corporate customer relationships in service industries = Journal of Database Marketing & Customer Strategy Management. 17. vol. 2010. issue 3/4. 156-157. p.

hosszú távú kapcsolatot tud kialakítani és fenntartani. Sok felhasználó azonban nemcsak az egyéni, különleges bánásmódot igényli, hanem egy-egy közösségnek részese, tagja is akar lenni, ezért a rendezvények tervezése során figyelembe kell venni a programok közösségformáló- és erősítő szerepét is.

Az IDIC-elv²⁰⁰ alapján, melyet Don Peppers és Martha Rogers dolgozott ki a kilencvenes évek közepén, lépésekre bonthatjuk az ügyfelek megismerésének és a szolgáltatások testreszabásának folyamatát:

- Azonosítás (*identify*): tudnunk kell, kik számára szeretnénk szolgáltatást nyújtani, tehát azonosítani kell a fogyasztói / felhasználói kört. Vállalatok, nagyobb intézmények esetén adatbázis a vevőkről szóló aktuális információkkal.
- Megkülönböztetés, szegmentálás (*differentiate*): minden vevő speciális, egyéni igényekkel rendelkezik, ezért szegmentálni kell az ügyfélkört. El kell dönteni, hogy kik azok, vagy vannak-e olyan felhasználók, akik miatt érdemes az anyagi erőforrásokat átcsoportosítani.
- Interakciók (*interact*): ösztönözni kell a kapcsolatteremtést a vállalat és az ügyfél, a szolgáltató és az igénybe vevő között azáltal, hogy minél több csatornát nyitunk, melyen keresztül a fogyasztó / felhasználó kommunikálhat, kifejezheti véleményét, eljuttathatja igényeit.
- Személyre szabás (*customize*): alkalmazkodni kell az ügyfelek megismert, egyéni igényeihez, személyre szabott szolgáltatásokat kell biztosítani a felhasználóval való hosszú távú együttműködés elősegítésére.

Bonyhádi Gábor hangsúlyozza a személyre szóló marketingkommunikáció kapcsán az új technológiák szerepének erősödését. A perszonalizált marketing egy jól működő adatbázison nyugszik, és figyelembe veszi a kapcsolati marketing eszközszerét (*relationship*), illetve folyamatosan vizsgálja a fogyasztói elégedettséget (*customer satisfaction*).²⁰¹ Éttermek, könyvtárak is élnek a geolokációs technológia adta előnyökkel: a felhasználó számára, amikor vendéglőt keres, a keresőmotor a közelben lévőket ajánlja fel először. Mindenképpen hasznos, ha a hasonló szolgáltatások, intézmények földrajzi szempontból is csoportosíthatók, szűkíthetők, mivel a földrajzi

²⁰⁰ PEPPERS, Don – ROGERS, Martha – DORF, Bob: Is your company ready for one-to-one marketing? = Harvard Business Review, vol. 77. Jan./Feb. 1999. Issue 1. 151-160. p.

²⁰¹ BONYHÁDI Gábor: A személyre szóló marketingkommunikáció új technológiai = Marketing & Management, 41. évf. 2007. 1. sz. 21. p.

távolságok sokszor tartják vissza az olvasókat egy-egy könyvtár felkeresésétől, még viszonylag kis távolságok esetén is, melynek egyik oka az időtényező, az információhoz, szolgáltatáshoz való hozzájutás mielőbbi igénye.

6.2. A felhasználói szegmensek kialakítása

A vasvári Városi Múzeum és a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény, mivel nem profitorientált intézmény, így tevékenységi körét olyan szolgáltatásokkal kell kiegészítenie, vonzóvá tennie, hogy képes legyen biztosítani a hosszú távú, magas színvonalú szakmai működését az egyre szűkülő anyagi források ellenére is. A tudományos kutatás iránt érdeklődők mellett a Vasvári kistérség mind kulturális, mind természeti értékeinek köszönhetően értékes turisztikai célpont lehet bárki számára, melyet azonban ma még viszonylag kevesen ismernek. A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény marketing tervének átgondolásakor figyelembe kell venni egy komplex szolgáltatási kör kialakításának lehetőségét is.

A szegmensek, vevői csoportok meghatározása segít abban, hogy magasabb színvonalú szolgáltatásokat nyújtsunk, differenciáljuk az egyes csoportok elvárásai alapján az általunk kínált szolgáltatásokat. A felhasználók csoportra osztásával nem csak a különbségeket, hanem a közös tulajdonságokat is megismerjük, így a könyvtár azonos módon tudja kezelni az azonos szegmensbe tartozó látogatókat.

A földrajzi szegmentáció az ügyfeleket városi, külvárosi, vidéki csoportba sorolhatja. A vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény esetében a földrajzi szegmentációnál meghatározó a Vasvártól való távolság is. Más szolgáltatást és más megszólítást igényelnek a helyi lakosok, mint például az ország keleti határánál, vagy akár a határon túl élő potenciális felhasználók. A demográfiai és szociogazdasági szegmentáció a következő szempontokat veszi figyelembe: életkor, nem, család mérete, jövedelem, végzettség, társadalmi osztály. A pszichografikus szegmentáció az életstílus jellemzőit, a hozzáállást, személyiséget, attitűdöt elemzi. Az életkor, a nem a személyiséggel együttesen alakítja a különböző felhasználói csoportokat.

A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény olvasói elsősorban a szerzetesek, illetve a kutatók, akikre alapvetően jellemző a felsőfokú végzettség, valamint a személyes

érdeklődés. Az említett két csoporton kívüli potenciális felhasználókban sokszor az érdeklődést is fel kell kelteni a Gyűjtemény és szolgáltatásai iránt, azaz nem elegendő megismertetni a nagyközönséggel a Vasváron található dokumentumokat, hanem motiválni kell az igénybevételt. Használat alapján történő szegmentáció esetén megkülönböztetünk nagyfogyasztókat, átlagos és alkalmi használókat. A Városi Múzeum és a Rendtörténeti Gyűjtemény specialitásuk és elhelyezkedésük miatt sok látogató számára nem tesz lehetővé, hogy rendszeresen felkeressék, ezért fontos, hogy amennyire csak lehet, mindenki pozitív élménnyel távozzon, hogy jó hírért vigye az intézménynek.

Az ügyfeleket hűség alapján és a vásárlások számát figyelembe véve is lehet szegmentálni. Nagyobb múzeumok esetén viszonylag gyakori jelenség, hogy valaki rendszeres látogató lesz, megnézi a legtöbb időszaki kiállítást, vagy egyszerűen csak vissza-visszatér kedvenc múzeumába.

Az ügyfeleket többnyire egynél több szegmensbe is besorolhatjuk, ezért az ügyfélstratégia kialakításakor dönteni kell, hogy a személyre szabott marketinget vagy a tömeges testre szabást választjuk. A személyre szabott marketing minden egyes ügyféllel szemben más és más módszert alkalmaz, tehát egyedi megoldásokat kínál az egyedi vásárlási igényekre. Tömeges testre szabásról pedig akkor beszélhetünk, amikor *„szabványkomponensekből, -elemekből és -modulokból ügyfélspecifikus kombinációkat és konfigurációkat, azaz testre szabott megoldást alakítunk ki.”*²⁰² Három terület megfelelő működése a tömeg testre szabás feltétele:

- Olyan technológiai infrastruktúra megléte szükséges, amellyel párbeszédet tud kialakítani a vállalat az egyes ügyfeleivel és a válaszokat is rögzíteni tudja.
- Rendelkezni kell az adatok feldolgozásához szükséges eszközökkel, programokkal.
- A vállalat termékeit, szolgáltatásait az egyedi vásárlók szükségleteihez is igazítani kell.

Könnyebben megvalósítható online környezetben a tömeges testre szabás, mivel valahányszor az egyén kapcsolatba kerül a vállalattal, a rendszer rögzítheti a felmerülő

202 PAYNE, Adrian: CRM-kézikönyv: ügyfélkezelés felsőfokon. Budapest, HVG Zrt., 2007. 92. p.

kéréseket, kérdéseket. Ennek a rendszeres interakciónak köszönhetően az ügyfél mintegy folyamatosan tanítja, információval látja el a vállalatot saját magáról, így az adatokért cserébe az igényeinek jobban megfelelő szolgáltatást kaphat. Ezek az információk a vállalat hosszabb távú stratégiájának és termék-kínálatának kialakításához, módosításához is hozzájárulnak.

Az ügyfélstratégia meghatározásakor figyelembe kell venni a vállalati stratégiát, így például el kell dönteni, milyen ügyfelekre összpontosítson a vállalat. A célpiac definiálása után ki kell választani a szegmentáció szintjét, amely lehet makro, mikro vagy egyénre szabott. A vasvári Városi Múzeum és a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény mindhárom szinten kell, hogy kezelje látogatóit, attól függően, hogy mi a létrejövő interakció célja. A domonkos rendtörténet iránt érdeklődő kutatók számára speciális, egyéni ajánlatokat fogalmaz meg, míg amikor a fiatalok múzeumok iránti attitűdjének pozitív megerősítésén dolgozik, akkor a csoportos, általános igények kielégítésére kell törekedni. Az ügyfélkapcsolatok kidolgozásánál tehát át kell gondolni a tömeges testreszabást és azt, hogy az ügyfél egynél több szegmensbe vagy közösségbe is besorolható-e. Ekkor számba kell venni a vállalat, esetünkben a könyvtár, illetve a múzeum termék- és szolgáltatáskínálatát, mely négy termék/piac kategóriába sorolható:

- A meglévő termékek, szolgáltatások már meglévő piacon történő értékesítése.
 - A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény felhasználóival és a Városi Múzeum látogatóival való kapcsolattartás.
- Új termék, szolgáltatás kifejlesztése a meglévő piac számára.
 - Másolatszolgáltatás, vagy dokumentumküldés a szerzetesek számára.
 - Kutatók számára témafigyelés.
- Új piac vagy ügyfélszegmens felkutatása a meglévő termékhez, szolgáltatáshoz.
 - Erőteljesebb nyitás a turizmus felé, családok megszólítása.
- Új termék, szolgáltatás kidolgozása új piac vagy ügyfélszegmens számára.
 - Helytörténeti táborok szervezése különböző korosztályok számára.

Az ügyfélstratégia kialakítása nagyfokú kreativitást és innovációt igényel a vállalat vezetésétől, a könyvtárak és múzeumok munkatársait pedig a folyamatos anyagi problémák ösztönzik arra, hogy minél kreatívabb megoldásokat dolgozzanak ki a látogatók becsalogatására. Az ügyfélmegtartással és a vállalatok, intézmények

nyereségességével kapcsolatban Frederick F. Reichheld és W. Earl Sasser a következőket nyilatkozta: „Az új ügyfelek szerzése jelentős költséggel jár és több évbe is telhet míg az ügyfél nyereséges lesz. Ahogyan fejlődik a kapcsolat az ügyféllel, ez olyan hatékony eljárásokat eredményezhet, ami költségcsökkenést eredményez. Az elégedett ügyfél több új ügyfelet hozhat. Végül a lojális ügyfelek kevésbé érzékenyek és ritkábban pártolnak el.”²⁰³ Abban egyetértenek a közgazdászok és marketinggel foglalkozó szakemberek, hogy könnyebb és kevésbé költséges a régi ügyfeleket megtartani, mint újakat szerezni, de azt is figyelembe kell venni, amire a Pareto-elv figyelmeztet, vagyis a forgalom, a bevételek 80 %-a az ügyfelek 20 %-ától származik, ezért is szükséges a felhasználók kategorizálása.

Közgyűjtemények látogatóinak szegmentálásakor nem lehet figyelmen kívül hagyni a törvényi szabályozást, mivel bizonyos alapjogok minden állampolgárt alanyi jogon megilletnek, mint például nyilvános könyvtárakban az információhoz való hozzáférés. A könyvtárak szolgáltatásai között található olyanok, amelyeknél releváns lehet az olvasói szegmensek kialakítása, mint például a térítéses információszolgáltatás bevezetésénél. A felhasználók nemcsak anyagi előnyöket és károkat jelenthetnek a könyvtár számára, hanem pozitív vagy negatív reklámot is. Ez utóbbi különösen igaz a közösségi média, a közösségi portálok, különböző blogok és fórumok világában.

6.3. A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény látogatói

A vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény potenciális látogatóinak vizsgálatakor elsősorban a könyvtári gyűjtemény felhasználóit vesszük sorra, majd bizonyos szegmensekkel kapcsolatban a Városi Múzeum kínálta lehetőségeket is felvázoljuk. Az olvasók között az elsődleges felhasználóktól, a domonkos szerzetesektől, illetve a kutatóktól kezdve, az iskolai csoportokon át, a turistákig végigvesszük, hogy kit, milyen módszerekkel lehet megszólítani, és megkeressük, hogy melyek azok a felhasználói-, látogatói körök, melyek számára mindenképp célzottan kell különböző programokat, szolgáltatásokat nyújtani. Az előző fejezetben megismert látogatottsági adatok figyelembevételével a potenciális felhasználók között nagy hangsúlyt fektetünk az ifjúsági csoportokra.

²⁰³ PAYNE, Adrian: CRM-kézikönyv: ügyfélkezelés felsőfokon. Budapest, HVG Zrt., 2007. 169. p.

6.3.1. A Gyűjtemény elsődleges felhasználói: a domonkos szerzetesek

A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény célkitűzései között szerepel a domonkos rendtörténettel kapcsolatos szakirodalom gyűjtése, valamint a magyarországi domonkos örökség megőrzése, illetve közzététele. Vasvárra immár másfél évtizede érkeznek újabb és újabb könyvtári-, levéltári- és múzeumi anyag, mely a rend életéhez, kultúrájához kötődik.

Az úgynevezett Domonkos Család körébe tartoznak azok a közösségek, amelyek Szent Domonkos példáját követve élnek keresztény mindennapjaikat: szerzetesek, nővérek, világi testvérek, ifjúsági mozgalmak, önkéntesek és imaközösségek.²⁰⁴ Közös jellemzőjük az Istennel és az Istenről folytatott párbeszéd, kommunikáció.²⁰⁵ A *Család* a tágabb halmaz, melyhez a harmadrendi nővérek és egyéb csoportok, mint a *Nemzetközi Domonkos Ifjúsági Mozgalom (IDYM)*²⁰⁶ tartozik.

A *Rendet* szűkebb értelemben az első-, másod- és világi harmad rend tagjai alkotják. Az elsőrend, a kolostorokban élő domonkos testvérek fő tevékenysége az igehirdetés.²⁰⁷

Mivel a vasvári gyűjtemény nevéhez méltóan domonkos rendi dokumentumokat tartalmaz, így magától értetődik, hogy elsődleges felhasználói maguk a domonkos szerzetesek lennének. Magyarországon jelenleg három helyen élnek férfi szerzetesek, azonban létszámuk még a húsz főt sem éri el. Az alábbi felsorolás 2013 januárjának adatait mutatja, a számok folyamatosan változnak, mivel a szerzetesek közül többen külföldön tanulnak, dolgoznak, míg hazánkba is érkeznek például lengyel, francia testvérek:

- Debrecen: Szent László Domonkos Plébánia – öt testvér.²⁰⁸
- Sopron: hat testvér.
- Szentendre: négy testvér.²⁰⁹

²⁰⁴ Világi domonkosok. A hozzáférés módja: <http://vilagidomonkosok.x3.hu/a3vilagi.htm> Letöltés ideje: 2012. 10. 12.

²⁰⁵ Domonkos szentek, szent domonkosok. Szerk. Murányi Nikolett. Budapest: Szent Domonkos Rend M. Tartományfőnöksége, 2011. 13 p.

²⁰⁶ International Dominican Youth Movement. A hozzáférés módja: <http://www.idymop.org/en/> Letöltés ideje: 2012. 10. 19.

²⁰⁷ Domonkos szentek, szent domonkosok. Szerk. Murányi Nikolett. Budapest: Szent Domonkos Rend M. Tartományfőnöksége, 2011. 16-17. p.

²⁰⁸ Debreceni Szent László Domonkos Plébánia. A hozzáférés módja: <http://szentlaszlo.dnyem.hu/?q=node/20> Letöltés ideje: 2012. 10. 12.

Az 1868-as alapítású Árpád-házi Szent Margitról nevezett Szent Domonkos Rendi Nővérek Apostoli Kongregációja a mai Magyarország területén három városban van jelen, illetve néhányan a kárpátaljai Ungváron teljesítenek szolgálatot. Tagjaik általános- és középiskolákban tanítanak, de van közöttük egyetemi tanár és pszichiáter is. Rendházaik:

- Budakeszi,
- Kőszeg,
- Hódmezővásárhely,
- Ungvár.

A többnyire kolostorban, szerzetesi közösségben élő testvérek és nővérek mellett világi domonkosok is élnek Magyarországon, akik ugyan nem mondanak le a világi életről, de hétköznapjaikban törekednek a Szent Domonkos által hátrahagyott életeszmény követésére. Hazánkban tizenhárom világi domonkos közösség működik százharminc taggal. A domonkos lelkiség négy alappillére a világiaknál is megjelenik:

- a tanulás, a hit megismerése,
- az ima, Isten dicsérete,
- a prédikáció, elsősorban hiteles tettek útján,
- a közösség, azaz a fentieket közösen gyakorolják.²¹⁰

Ha a domonkos szerzeteseket és apácákat tekintjük a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény elsődleges felhasználóinak, akkor láthatjuk, hogy a vasvári helyszín viszonylag távol esik még a dunántúli rendházaktól is. 2011-ben felmerült az igény a rend részéről, hogy újra szeretnének könyvtárat alapítani a működő kolostorokban, erre azonban a szűkös anyagi források és az alacsony létszám miatt korlátozott lehetőség volt. Járható útnak látszott, hogy a vasvári duplumok adják próbaképp a soproni rendház könyvtárának alapját, melyet új beszerzések gyarapíthatnának, végső döntés azonban még nem született az új gyűjteményekkel kapcsolatban. A soproni rendházban van egy kisebb könyvtár, mely a szerzetesek munkáját segíti, azonban katalógussal nem rendelkezik, könyvtárosa sincs, a gyarapítás nem meghatározott elvek szerint történik.

²⁰⁹ Catalogus Provinciae Hungariae Ordinis Praedicatorum. Budapest: Szent Domonkos Rend Magyar Tartományfőnöksége, 2012. 8-10. p.

²¹⁰ Világi domonkosok. A hozzáférés módja: <http://www.vilagidomonkosok.fw.hu/> Letöltés ideje: 2013.05.23.

A domonkosokra jellemző a folyamatos tanulás, illetve már a rendalapítás idején általánossá vált, hogy egy-egy szerzetes élete során több rendházban, akár több országban is folytat tanulmányokat, teljesít szolgálatot. Ez a gyakorlat a mai napig megtalálható a domonkosoknál, ahogy már utaltunk rá, hazánkban is élnek és tanulnak lengyel, francia szerzetesek éppúgy, ahogy a magyar rendtagok is több országba eljutottak, eljutnak. A rendszerváltás után a kilencvenes években a magyar tartomány sokat köszönhetett a lengyeleknek, akik jelentős szerepet játszottak a provincia újjászervezésében. A fiatal magyar novíciusok szívesen választják tanulmányaik helyszínéül a krakkói rendházat.

A vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény anyagára alapvetően jellemző a soknyelvűség, mely megkönnyítené a határokon túli közösségek számára is szolgáltatások nyújtását. Az egyik kiemelt projekt lehet a közeledő jubileum, a rendalapítás nyolcszázadik évfordulója 2016-ban. Az ünnepet konferencia sorozat is kiegészíti, a tervezett helyszínek között szerepel a vas megyei település is.

A domonkos szerzetesek számára a könyvtári és a levéltári állomány bír kiemelt jelentőséggel, mely megismerését segíteni fogja, ha befejeződik a gyűjtemény teljes tartalmi- és formai feltárása. A könyvanyag egy része már kereshető a városi könyvtár katalógusában, mely folyamatosan újabb tételekkel bővül. Jelentős lépés lenne a már megkezdett digitalizálás folytatása, melynek eredményeképpen legyőzhetőek lennének a fizikai távolságok.

Megkezdődött a domonkos közösség központi honlapjának folyamatos aktualizálása, új tartalommal való feltöltése, ezen, valamint az egyes városokban működő rendházak honlapjain is megtaláljuk a vasvári gyűjtemény linkjét, melyet bővíteni lehetne egy rövid leírással a gyűjteményről.

6.3.2. A Rendtörténeti Gyűjtemény a kutatók szolgálatában

Magyarországon számos felsőoktatási intézményben folyik vallástudománnyal, vallástörténettel, társadalomtudománnyal foglalkozó kutatás és képzés. A Magyar Tudományos Akadémia osztályai között is találunk olyanokat, amelyek kutatási területe érinti a szerzetesrendek történetét.

A vasvári Rendtörténeti Gyűjtemény meghatározó előnye, hogy egy központi helyszínen megtalálható minden, a magyarországi domonkos renddel kapcsolatos irat és irodalom. A domonkosok történetét feldolgozó kutatások az elmúlt években újra előtérbe kerültek. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karának Új- és Legújabb Kori Történeti Tanszékén megrendezett *A domonkos rend kultúrateremtő szerepe az újkorban* című tudományos ülészak egyik nem titkolt célja volt, hogy a Vasváron 2001-ben megkezdett, elsősorban a középkorral foglalkozó konferenciasorozatot kiegészítve, újra felhívja a tudományos élet és a nyilvánosság figyelmét a domonkos kutatásokra. Siptár Dániel a domonkos rend Római Központi Levéltárában²¹¹ vizsgálta a magyar vonatkozású anyagokat. Az új kutatást megelőzően utoljára nyolcvan évvel korábban, még 1929-ben²¹² ismertette Iványi Béla (1878-1964), jogtörténész, a szegedi egyetem professzora a római levéltár magyar anyagát, melyet később Implom Lajos (1903-1969) felhasznált a magyarországi domonkos rend középkori történetének megírásához. Implom a szerzetesrendek feloszlata előtt volt a domonkosok utolsó tartományfőnöke, kéziratban fennmaradt munkáját Vasváron a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény előző igazgatója, Zágorhidi Czigány Balázs készítette elő megjelenésre.²¹³ E néhány példából is látható, hogy a történettudományok és vallástudományok számára komoly források várják a kutatókat, azonban szükséges, hogy a Rendtörténeti Gyűjtemény is megtegye a megfelelő lépéseket a könyvtár és levéltár mind szélesebb körben való megismertetése érdekében.

6.3.2.1. A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény szakmai portálok

Ha nem direkt módon keresünk információt a Domonkos Rendtörténeti Gyűjteményről, hanem arra vagyunk kíváncsiak, hogy a domonkosokról milyen adatokat tudhatunk meg, van-e könyvtárunk, levéltárunk, akkor alapvetően nem vagyunk könnyű helyzetben, mivel viszonylag kevés szakmai portálon található leírás a domonkos gyűjteményekről. A többes szám csak részben indokolt, hiszen a legnagyobb állomány Vasváron található, bár a soproni rendház is rendelkezik könyvtárral.

²¹¹ SIPTÁR Dániel: A Domonkos Rend Római Központi Levéltárának magyar vonatkozású és eredetű anyaga = Levéltári szemle, 55. évf. 2005. 2. sz. 14-38. p.

²¹² IVÁNYI Béla: A Szent Domonkos-rend római központi levéltára. (Részletek a magyar dominikánus provincia multjából.) = Levéltári Közlemények, 7. 1929. 1-2. sz. 1-30. p.

²¹³ IMPLÓM Lajos: Adatok a Szent Domonkos Rend magyarországi tartományának középkori történetéhez, I-II. Kiadás alá rendezte: ZÁGORHIDI CZIGÁNY BALÁZS. [Magyar domonkos rendtörténet I.] – megjelenés alatt

A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény több szakmai és egyházi szervezettel is tart fenn kapcsolatot, amelyek segítik, illetve felügyelik a működését. Az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének, illetve az Országos Katolikus Gyűjteményi Központ honlapja alkalmas arra, hogy rövid ismertető megjelenjen a domonkos anyagról.

A vasvári gyűjtemény igazgatója az OKGYK felé évente továbbítja a szakmai beszámolóját az adott évre vonatkozó beszerzésekről, gyarapodásról, elvégzett feladatokról. Az OKGYK a beérkezett anyagot a többi katolikus intézmény jelentésével összesíti, melyek alapján ajánlásokat fogalmaz meg, illetve támogatja a gyűjtemények munkáját. Honlapjukon három kattintással (könyvtárak – szerzetesrendek könyvtárai – Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény) megtaláljuk a vasvári gyűjtemény rövid leírását és elérhetőségeit.²¹⁴

Az egyházi könyvtárakat tömörítő szakmai szervezetnek, az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének jelenleg nem tagja a domonkos könyvtár, így az EKE honlapja felől nem jutunk el a gyűjteményhez. Meg kellene fontolni az EKE-hez való csatlakozás lehetőségét, mivel szakmai közösségként több szempontból is segíthetné a vasvári domonkos könyvtár működését, népszerűsítését, s ezt követően az EKE honlapjára is mielőbb érdemes lenne felkerülni.

Az EKE tervei között szerepelt egy egyházi közgyűjteményi hálózat²¹⁵ kialakítása, melynek tagjai telematikai és módszertani központokként segítenék az egyházi gyűjtemények munkáját, mely a vasvári domonkos könyvtár számára is támogatást jelenthetett volna, de ez a kezdeményezés eddig nem valósult meg.

A Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete gazdag tartalommal feltöltött honlapján részletes leírást olvashatunk a domonkos levéltárról, a könyvtárat viszont nem említi.²¹⁶

²¹⁴ Nincs közvetlen rámutató link. A <http://www.okgyk.hu/Frame.html> az OKGYK kezdőlapjára navigálja a látogatót. A letöltés ideje: 2012. 10. 19.

²¹⁵ GÁBORJÁNI SZABÓ Botond: A magyarországi egyházi könyvtárak helyzete, céljai és jövőképe = Könyvtári Figyelő, 48. évf. 2002. 1-2. sz. 13. p.

²¹⁶ <http://www.melte.hu/?q=node/74> A link közvetlenül a vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény leírására mutat. A letöltés ideje: 2012. 10. 19.

A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény saját, önálló honlappal²¹⁷ rendelkezik, melynek második, és jelenlegi harmadik változata már saját domain név alatt látogatható. 2012-ben a városi múzeum²¹⁸ honlapja is elérhetővé vált, mindkét weblap közös jellemzője, hogy fejlesztés és bővítés alatt áll, ami rengeteg lehetőséget rejt magában.

Meskó Eszter²¹⁹ 2004-ben vizsgálta az internetes források kritikai értékelésének szempontjait, köztük az érvényességi időt, stabilitást, grafikát, a szükséges számítógépes környezetet. Milyen gyakran frissítik, aktualizálják a honlapot? Megadják-e az utolsó aktualizálás dátumát? Az aktualizálás során csak új információ kerül fel az oldalra, vagy a tévedéseket is módosítják? Ezekre felhívják-e a figyelmet? Gyakran változik-e az oldal megjelenése, formája, szerkezete? Áttekinthető-e a felület, könnyen megtalálható-e a keresett információ? Gyakran elkövetik azt a hibát a könyvtárak honlapjaik tervezésekor, hogy túl sok információt szeretnének megosztani a látogatókkal, és beleesnek abba a csapdába, hogy honlapjuk áttekinthetlenné válik, így a legalapvetőbb információkra is szinte vadásznia kell a felhasználónak. Ha csak az említett szempontokat vesszük figyelembe, akkor is indokolt néhány apró változtatás a vasvári múzeum által gondozott két honlapon, mint például a két weblap linkkel való egymáshoz kapcsolása.

Vida Andrea²²⁰ a könyvtári honlapokkal szemben támasztott követelmények között említi, hogy legyenek felhasználó-központúak és hierarchikus szerveződésűek, megfelelő arányban szerepeljenek a képek és a szövegek. A Rendtörténeti Gyűjtemény honlapján indokolt a kolostor épületét, a műemlékkönyvtár köteteit bemutató képek elhelyezése, mivel a látogató érdeklődését először a vizuális elemek keltik fel. Amíg a domonkos könyvtár katalógusa a városi könyvtár OPAC-ján keresztül kereshető, mindenképp szükséges egy link az online katalógushoz. A nyitvatartási és a megközelítést megkönnyítő adatoknak is szerepelni kell a múzeumi honlapokon.

²¹⁷ Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény. A hozzáférés módja: <http://www.dominicana.hu/> A letöltés ideje: 2012. 10. 19.

²¹⁸ Városi Múzeum. A hozzáférés módja: <http://www.vasvarimuzeum.hu/> A letöltés ideje: 2012. 10. 19.

²¹⁹ Meskó Eszter: Aranyrög vagy csillogó szemét? = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 51. évf. 2004. 2. sz. 72-77. p.

²²⁰ VIDA Andrea: Könyvtári honlapok megújítása: kinek, miért és hogyan? CMS-rendszerek a könyvtárak szolgálatában = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 53. évf. 2006. 3. sz. 118-127 p.

6.3.2.2. Szakmai rendezvények, kapcsolatépítés

A felsőoktatási intézmények bölcsészettudományi és társadalomtudományi karain folynak elsősorban olyan témájú kutatások, melyekhez a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény anyagával hozzájárulhat. A Pázmány Péter Katolikus Egyetemen 2003-ban közösen megrendezett harmadik rendtörténeti konferencia jó példája volt a hatékony együttműködésnek.

A szakmai tanácskozásokon való részvétel mellett, az intézmények közvetlen megkeresése és folyamatos tájékoztatása lenne kívánatos. A direktmarketing és a hírlevelek azonban nem szerencsés megoldás, az oktatási intézmények és kutatói hálózatok elérése célzottan vagy könyvtáraikon keresztül a tapasztalatok alapján nem elegendő.

A két budapesti intézmény, a PPKE és az Eötvös Loránd Tudományegyetem diákjai aktívan segítik évről évre a vasvári gyűjtemény és a múzeum működését. A könyvtár, levéltár, történelem szakos hallgatók mellett művészettörténet, teológia és nyelvészeti fiatalok is dolgoznak önkéntes, társadalmi munka keretében Vasváron. Sokan közülük a diploma megszerzése után is visszajárnak, és vállalják a rendszeres segítséget. Ők is viszik és továbbadják a rendtörténeti gyűjtemény hírét, szakdolgozatok, kutatási témák, publikációk formájában.²²¹

A Domonkos Örökségvédelmi Táborok, melyek a nyári munka háttérét adják, többször megjelentek a médiában is, mind a megyei napilapban, mind a Magyar Televízióban. 2004-ben rendezték meg az első nyári tábort²²² tíz ELTE-s hallgató részvételével, melyet öt további alkalom követett. 2009-ben, amikor elkészült a tetőtéri raktár, megkezdődhetett a gyűjtemény végleges elhelyezése²²³, majd 2010-ben a könyvtári feldolgozó munka is elindulhatott²²⁴, mindkét eseményről beszámolt a helyi sajtó.

²²¹ NÉMETH Katalin: Könyvtári feladatok a Domonkos Örökségvédelmi táborokban = Könyvtári Figyelő, 58. évf. 2012. 2. sz. (csak elektronikusan)

²²² NÉMETH Adél: Polcra kerültek a kötetek = Vas népe, 49. évf. 2004. aug. 4. 181. sz. 7. p.

²²³ VOJNOVICS Viktória: Korszerű raktárba kerül a gyűjtemény : több száz éves köteteket helyeznek biztonságba = Vas Népe, 54. évf. 2009. júl. 30. 177. sz. 3. p.

²²⁴ MERKLIN Tímea: Gyűjteményrendezés a tetőtérben : domonkos szerzetesek hagyatékaiból is gyűjtöttek könyveket = Vas népe, 55. évf. 2010. júl. 31. 177. sz. 3. p.

A felsőoktatási intézmények intézeteivel és könyvtáraival, valamint az akadémiai kutatóhálózat érintett tagjaival való egyeztetés után, meghatározott időközönként lehetne hírt adni a gyűjtemény új beszerzéseiről, feldolgozottságáról, digitalizált műveiről. Utóbbira példa, hogy már elérhetőek a Rendtörténeti Gyűjtemény honlapján a rendi névtárak²²⁵ (*schematismus, catalogus*), mely a Birodalmi Rendtartomány (*Provincia Imperii*) 1857-1904, az Osztrák-magyar Rendtartomány (*Provincia Austriaco-Hungarica*) 1905-1937, illetve a Magyar Rendtartomány (*Provincia Hungariae*) adatait tartalmazza 1938-ig.

A kapcsolatfelvétel és a kapcsolat fenntartása közül utóbbi jelenti a komolyabb kihívást. Az online marketing egyik alapvető eleme, hogy bizonyos időközönként elektronikus hírlevelet küld az ügyfelek részére, azonban az elektronikus megkeresések hatékonysága vitatott. Első lépésként össze kell állítani egy rövid, lényegre törő bemutató anyagot, mely a Rendtörténeti Gyűjtemény alapvető adatai mellett tartalmazza a kutatók számára hasznos információkat, mint a könyvtár és levéltár pontos profilja, a levéltári anyag időintervalluma, területi lefedettsége, a könyvtári állomány nyelvi és időbeli profilja, néhány jelentősebb szerző kiemelésével. A prospektusokat szervezett keretek között, akár egy konferencia alkalmával is át lehet adni. Tudatosítani kell, hogy az egyszeri megkeresés a hosszú távú kapcsolat első lépése, melyet a későbbiekben még számos interakció kell, hogy kövessen.

A vasvári Városi Múzeum a felújítási munkák alatt régész hallgatók számára is biztosított gyakorlati helyszínt. A Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ Történettudományi és Jogi Intézetének régész képzését látogató hallgatók szakmai gyakorlatuk egy részét Vasváron töltötték, így a NyME-SEK is a városi múzeum együttműködő partnerévé vált.

Grönroos az ügyfélkapcsolatokról így ír: „*kialakítani, javítani és erősíteni a kapcsolatot az ügyfelekkel és más partnerekkel addig, hogy a részt vevő felek céljai találkozzanak. Ez elérhető az ígéretek kölcsönös betartása által.*”²²⁶ De mit ígérhet egy speciális könyvtári gyűjtemény? Elsősorban hiteles információt, hozzáférést unikális

²²⁵ Digitalizált adattárak. A hozzáférés módja: <http://www.dominicana.hu/index.php/adattar> Letöltés ideje: 2012. 10. 19.

²²⁶ LITTLE, Ed – MARANDI, Ebi: Kapcsolati marketing. Budapest: Akadémiai Kiadó, cop. 2005. 32. p.

dokumentumokhoz, a határidők betartását. A hatékonyságot nagy mértékben fokozhatja a könyvtári- és levéltári anyag digitalizálásának folytatása is.

Az egyik legmeghatározóbb jelenség, mely a könyvtárral szemben támasztott igényekre is komoly hatással bír, a felgyorsult idő megjelenése a mindennapokban. Minden, ami segíti a felhasználót abban, hogy időt takarítson meg, számára hasznos, ezért akár arra is hajlandó, hogy magasabb árat fizessen érte. A hallgatók szemináriumi- vagy szakdolgozatukhoz elsősorban az online forrásokra támaszkodnak, mert könnyen és gyorsan elérhető, nem akarják a könyvtárat személyesen felkeresni. Ehhez egyre inkább alkalmazkodnak a könyvtárosok, hiszen lehetőséget adnak felhasználóik számára, hogy emailben vagy akár különböző chat-programok segítségével keressék meg őket, így biztosítják az egyidejű kommunikációt, az azonnali segítségnyújtást és válaszadást.

A kutatók a gyorsuló idő ellenére igyekeznek tanulmányozni a könyvtári- és a levéltári forrásokat, így számukra továbbra is biztosítani kell a helyszínen való böngészést és elmélyült munkát. Otthon, az internet előtt ülő hallgatók sokszor megfeledkeznek két fontos dologról:

- nem minden online információ releváns, megbízható és hiteles,
- noha az interneten is lehet böngészni, a könyvtárban a polcokon gyakran találunk újabb és újabb releváns dokumentumokat, melyeket a katalógusban nem biztos, hogy például olyan tárgyszavakkal látnak el, melyek alapján fontosnak gondolnánk.

A könyvtárosoknak vissza kell csábítani a fiatalokat a könyvtár falai közé, hogy ne csak a kutatók, hanem mindenki számára továbbra is élő információforrások legyenek ezek a nagy múltú intézmények. Gerald Vinten a társadalmi audit kapcsán fogalmazza meg a következő definíciót: *„annak vizsgálata, hogy a szervezet figyelmet szenteljen arra a szélesebb körben értelmezett vagy társadalmi felelősségre, amelyre közvetve vagy közvetlenül befolyást gyakorolt döntéseivel, valamint az, hogy a tervezés közben kiegyensúlyozottan mérlegelje ezeket a szempontokat és a hagyományos üzleti célokat.”*²²⁷ A könyvtárakkal kapcsolatban is meg kell fontolni, illetve ismerni a társadalomra gyakorolt hatásuk mértékét, azonban nehézséget okozhat, hogy a

²²⁷ LITTLE, Ed – MARANDI, Ebi: Kapcsolati marketing. Budapest: Akadémiai Kiadó, cop. 2005. 85. p.

közgyűjteményeknek szolgáltatásaik tervezésekor a jelen és a jövő igényeire is tekintettel kell lenniük. Nem elegendő a felhasználók ellátása, motiválni kell a következő generációkat is, hogy felkeressék a hazai közgyűjteményeket, mivel az intézmények hasznosságának egyik fokmérője a látogatói létszám.

Az állami, önkormányzati fenntartású kulturális intézmények elsődleges feladata nem a profitszerzés, azonban közös jellemzőjük, hogy *”céljaik kevésbé számszerűsíthetők és egységesek, mint a profitorientált vállalatoké (profit vs. bizonyos tudás elsajátítása), ezáltal nehezebb a célhoz megfelelő stratégiát választani. Ezen szervezetek működésének hatékonysága nem mérhető nyereség/veszteség alapon, hiszen céljuk pozitív társadalmi externáliák elérése.”*²²⁸ Másképpen fogalmazva *„a nonprofit szervezetek kínálati magatartását befolyásolja, hogy minőségi céljaik mellett olyan bevételeket kívánnak elérni, amelyek fedezik költségeiket.”*²²⁹

Ahhoz tehát, hogy biztosítani lehessen a folyamatos igényt, és ezáltal igazolni tudjuk a fenntartó felé a társadalmi hasznosságot, a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény elsődleges felhasználói, a szerzetesek és a kutatók mellett újabb társadalmi csoportokat kell megnyerni a megfelelő kihasználtság érdekében.

6.3.3. A múzeum látogatói a könyvtár látogatói

A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény hármas egysége, a könyvtár, a levéltár és a muzeális anyag együttese is biztosítja, hogy a Vasvárra érkező kutató a magyarországi rendtörténettel kapcsolatos kérdéseire választ kap. A három gyűjteményrész azonban nem csak a kutatásban segít, hanem a domonkos rend iránt érdeklődő laikusok számára is izgalmas betekintést nyújt a szerzetesek történetébe, kultúrájába.

Daruka Magdolna a kulturális intézmények alapvető feladatai közé sorolja, hogy a társadalom kulturális igényeinek kielégítéséhez szükséges termékeket előállítsák, szolgáltatassák, kulturális élményeket nyújtsanak, illetve a társadalom kulturális értékeit

²²⁸ KENESEI Zsófia – KOLOS Krisztina: Szolgáltatásmarketing és –menedzsment. Budapest: Alinea, 2007. 34. p.

²²⁹ DARUKA Magdolna: Nonprofit szervezetek jellemzői és döntésmechanizmusa. In: Kultúra-gazdaságtani tanulmányok. Szerk. Daubner Katalin, Horváth Sándor, Petró Katalin. Budapest: Aula, 2000. 85. p.

megőrizték.²³⁰ A vasvári Városi Múzeum és a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény szolgáltatásai megfelelnek a fent említett kritériumoknak, azonban figyelembe kell venni azt is, hogy ki kell alakítani, vagy fokozni kell az igényt a társadalomban a kulturális javak iránt, másrészt pedig reagálni kell a megjelenő új trendekre.

*„A trendkutatás célja az, hogy a jelenben feltűnő, de érzékelhetően erősödő társadalmi jelenségeket felkutassa, feltárja azok okait és hatókörét, növekedésük várható hatásait a vásárlás, a fogyasztás területén azért, hogy a gazdaság szereplőinek a döntését támogassa.”*²³¹ A trendek a gazdasági élet mellett a közgyűjtemények szolgáltatásaira is hatást gyakorolnak. Könyvtári területen elsősorban a gyűjteményszervezést és az információhoz való hozzáférés kérdéseit befolyásolják, de szerepet játszanak a könyvtár imázsának és reklámjának alakulásában is.

Magyari Beck István szerint a *„kultúra életformát, értékeket és ideálokat dolgoz ki és közvetít. Úgy mondhatnánk: reklámoz.”*²³² Ebben az értelemben a kultúra és a reklám egymás hatását erősíti, így egy jól megtervezett és átgondolt marketing képes a jelenlegi és a jövőbeli látogatók számának növelésére. Petró Katalin, közgazdász szerint bizonyos személyek számára *„a kultúra fogyasztása élmény és szenvedély.”*²³³ A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény célja amellett, hogy a domonkos örökséget őrzi és hozzáférhetővé teszi, hogy az emberekben felébressze a kultúra, illetve a kulturális örökség iránti szenvedélyt.

Ha kulturális programokat szervezünk, vagy a település versenyképességét kívánjuk javítani, elsődleges fogyasztónak mindig a helyi lakosságot kell tekintenünk, mivel aktív vagy passzív közreműködése nélkül elképzelhetetlen a projekt sikere. Vasvár közel ötezer fős lakossága számára a kulturális lehetőségeket a Nagy Gáspár Kulturális Központ és a Bendeffy László Városi Könyvtár jelenti, melyekbe a Városi Múzeum is bekapcsolódik különböző programokkal. A vasvári rendezvények ismertetésére a későbbi fejezetekben még visszatérünk.

²³⁰ DARUKA Magdolna: Kulturális intézmények, vállalkozások működésének, termelésének, költségeinek sajátosságai. In: Kultúra-gazdaságtani tanulmányok. Szerk. Daubner Katalin, Horváth Sándor, Petró Katalin. Budapest: Aula, 2000. 52. p.

²³¹ TÖRŐCSIK Mária: Fogyasztói magatartástrendek. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2006. 17. p.

²³² MAGYARI BECK István: Kulturális marketing és kreatológia. Budapest: Semmelweis, 2006. 30. p.

²³³ PETRÓ Katalin: A kultúra fogyasztása: élmény és szenvedély avagy adalékok a kultúra menedzseléséhez = Vezetéstudomány, 31. évf. 2000. 12. sz. 17. p.

A települések akár infrastrukturális, akár kulturális fejlesztési stratégiájának meghatározó eleme a helyi adottságok ismerete:

- földrajzi elhelyezkedés,
- demográfia,
- humán erőforrás (foglalkoztatási adatok, munkanélküliségi ráta, oktatási intézmények...),
- gazdaság, gazdasági szerkezet, tőkeáramlás,
- infrastruktúra, hálózati kapcsolatok (út, víz...),
- környezet minősége (szennyezettség, árvízvédelem),
- életminőség (sport és kulturális lehetőségek),
- társadalom politikai terei,
- finanszírozási eszközrendszer.²³⁴

Ideális helyzetben a fent említett szempontok kölcsönösen erősítik egymást, és tulajdonképpen a földrajzi elhelyezkedés kivételével a települések találhatnak forrásokat és megoldásokat a többi fejlesztésére. Vasvár ugyan megközelíthetőség szempontjából nincs a legkedvezőbb helyzetben, viszont természeti környezete és értékei pozitív hatással vannak a turizmusban betölthető szerepére. Az egykori vármegye székhelyén az infrastrukturális fejlesztések is hozzájárulnak az itt eltöltött vendégéjszakák számának növeléséhez, melyek az idegenforgalmi adó révén, illetve a helyszíni költségeknek köszönhetően kedvezően hatnak a további beruházásokra.

Az utóbbi évtizedekben nagymértékben felértékelődött a kultúra szerepe a gazdaság működése szempontjából. Nemcsak a gazdasági, társadalmi tevékenységet és magatartást határozza meg, hanem hatással van az életvitelre és a politikai irányultságra is, mivel az egyes emberek döntéseit tudásuk, erkölcsi normáik, felelősségérzetük alapozza meg.²³⁵ Az 1997. évi kulturális törvény is hangsúlyozza a könyvtári és információs szolgáltatás fenntartásában az állam szerepvállalásának fontosságát.²³⁶

²³⁴ KUNTNER Ferenc: Város az új Európai térben: városmarketing és ennek alkalmazása Kőszeg példáján. Szombathely: Savaria University Press, 2003. 26-27. p.

²³⁵ DAUBNER Katalin: Kultúra és fenntartható gazdasági fejlődés. In: Gazdaság és/vagy kultúra? Szerk. Karikó Sándor. Budapest: Gondolat, 2006. 84. p.

²³⁶ SOHAJDÁNÉ BAJNOK Katalin: Szolgáltatásmenedzsment a könyvtárban. Budapest: Könyvtári Intézet, 2011. 21. p.

A törvény céljai között megtalálható:

- a kulturális örökség helyi és országos védelme érdekében rendelkezik a kulturális javak gyarapításának, megőrzésének, tudományos feldolgozásának, társadalmi hasznosításának általános szabályairól,
- meghatározza az állam, az önkormányzatok és egyéb fenntartók feladatait, a szakmai és finanszírozási alapelveket.²³⁷

A könyvtári szolgáltatások között kiemelt jelentőséggel bír a kulturális javak megismerése és megismertetése, a műveltség gyarapítása. Ez a gondolat az egyik alapja a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény és a vasvári múzeum által is szorgalmazott múzeumpedagógiai foglalkozásoknak, mely a következő fejezet központi témája.

A domonkos szerzetesek és kutatók mellett tehát bárki, aki érdeklődik a domonkosok élete, kultúrája, vagy a középkori Vas megye, illetve az egyházmegye története iránt, az betekinthez a vasvári városi múzeum gyűjteményén keresztül a múltba. Szerencsés helyzetben vannak azok, akik felkeresik a Vasi Hegyhát településeit, mert az itt élők küldetésüknek tekintik, hogy a múltat őrizve szervezzenek programokat, létesítsenek látnivalókat a jelen és a jövő generációi számára. A domonkos gyűjtemény közvetlen célja ugyan a domonkos kulturális örökség megőrzése, mégis arra törekednek az ott dolgozó munkatársak, hogy mindenki számára elérhetővé és megszerethetővé tegyék a nagy múltú rend dokumentumait, valamint bemutassák a város történetével szorosan összefonódó rendtörténetet.

Ha tehát valaki akár tudományos kutatási céllal, akár egyszerű turistaként, vagy kiránduló iskolai csoport tagjaként felkeresi Vasvárt és a városi múzeumot, egyfelől közelebb kerül a környék múltjának és a domonkos lelkiség megismeréséhez, másfelől újabb és újabb látogatókat hozhat vagy küldhet, s így lehetővé válik, hogy a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény lassanként elfoglalja méltó helyét a magyarországi egyházi és kulturális örökség egyéb intézményei között. A következő két fejezetben a múzeum által megcélzott ifjúsági csoportok számára kínált foglalkozásokkal, illetve a turisztikai lehetőségekkel bővítjük a potenciális felhasználói kört.

²³⁷ 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről. A hozzáférés módja:
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700140.TV×hift=1 Letöltés ideje: 2012. 08. 12.

7. MÚZEUMPEDAGÓGIA ÉS KÖNYVTÁRPEDAGÓGIA

7.1. Múzeumpedagógia

Az egész életen át tartó tanulás eszközeként a múzeumok nemcsak a fiatalokat szólíthatják meg, hanem a felnőttek számára is kínálhatnak igényes szórakozási és kulturális lehetőséget. „*A nagy, országos múzeumok esetében (és néhány vidéki múzeumban is) egyre inkább teret kap a múzeumi vezetésben a jó értelemben vett menedzseri szemlélet, a múzeum kulturális szolgáltató jellegének és a múzeumok kulturális piacon betöltött potenciáljának felismerése, melynek következtében valóban látogatóbarát és szolgáltató múzeumok jönnek létre.*”²³⁸

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma 2003-ban indított programjának célja az volt, hogy minél több magyar múzeum nyújtson elérhető szolgáltatásokat a lehető legszélesebb közönségnek. A múzeumok és muzeológusok munkáját módszertani kiadványokkal, konferenciák szervezésével, anyagi hozzájárulással segítették.²³⁹ Elindították a *Múzeumok mindenkinek* című kiadványsorozatot, mely a pedagógusok számára mutatta be, hogyan illeszthető az oktatás folyamatába a múzeumlátogatás.

A művelődés eredménye sohasem pontosan azonos egy megtekintett film, színdarab, kiállítás, vagy egy olvasott könyv, vagy akár egy hallott tájékoztató előadás tartalmával, mert mindezek hatását alapjában véve az ember befogadóképessége határozza meg. Nem pusztán az iskola alakítja és véglegesíti gondolkodásunkat, hanem fontos a későbbiekben is az önművelés, ami azért is kap kiemelt szerepet, mert nélküle elkopnak az iskolában tanult ismeretek, valamint ezáltal tudunk lépést tartani a tudományok rohamos fejlődésével. Negatív példaként említhető, hogy egyre inkább szórakoztató formában vágyunk a „kultúrára”, lehetőleg úgy, hogy ne kelljen rajta gondolkodni, ne kelljen erőfeszítést tenni az értelmezés, befogadás során.²⁴⁰ Az egész életen át tartó tanulás iránti igény kialakításához a múzeumok is hozzájárulhatnak, akár szórakoztatva is tanítva a látogatókat.

²³⁸ KOLTAI Zsuzsa: Helyzetjelentés a hazai múzeumpedagógia eredményeiről és kihívásairól = Iskolakultúra, 20. évf. 2010. 3. sz. 107-108. p.

²³⁹ VÁSÁRHELYI Tamás – SINKÓ István: Múzeum az iskolatáskában. Budapest: Nemzeti Tankvk., 2004. 15. p.

²⁴⁰ MARÓTI Andor: Gondolatok a kultúráról, a műveltségről és a közművelődésről. [Budapest]: Trefort, 2007. 10. p.

A múzeumlátogatás iránti igény kialakítását a lehető legkorábban meg kell kezdeni, így akár már óvodáskorú gyermekek számára is szervezhetünk múzeumi programokat, ahogy az esztergomi Magyar Környezetvédelmi és Vízügyi Múzeum (Duna Múzeum) is tette.²⁴¹ A megcélzott korcsoportok, az óvodások, kisiskolások, felső osztályos tanulók és gimnazisták számára munkafüzeteket készítettek, melyek a múzeumi foglalkozásokon végezhető feladatokat tartalmazzák.

Az esélyegyenlőség megteremtésében is teret kap a múzeumpedagógia, mivel elősegíti a kulturális javakhoz való egyenlő hozzáférést a szociálisan elmaradottak számára is, mivel „*az affektív és szenzomotoros tanulás helyszínei legtöbbször az iskolán kívül, gyakran a múzeumokban találhatók meg.*”²⁴² A kulturális élet szükségszerűen kettészakadt alkotókra és fogyasztókra, miközben utóbbiak szerepét arra korlátozza, hogy pusztán gyönyörködjön az alkotók teljesítményében. Mindeközben a fogyasztók is két csoportra sorolhatók: akik „*megértik a társadalomtól elszigetelődő alkotókat, illetve a tömeg, akik csak az álművészet befogadására képesek,*”²⁴³ akiknek igényeit az erre a célra szerveződő szórakoztatóipar elégíti ki.

Tudatosítani kell mindenkiben, hogy megváltozott a múzeumok funkciója, így a műemlékekkel együtt nem pusztán olyan helyek, ahol szakemberek folytatnak tudományos kutatásokat, hanem egyúttal kulturális és oktatás-nevelési küldetést is betöltenek.²⁴⁴ Az ideális múzeum minden korosztály számára kínál kiállításokat, programokat, melyek összeállításánál figyelembe veszik az adott korcsoport sajátos igényeit.

A győri Városi Művészeti Múzeumban 2010 januárjában nyílt meg a Gyermekmúzeum, melyben eleve a gyermekek számára szervezik a kiállításokat a következő pedagógiai elvek mentén: élményszerűség, érzelem dominanciájának elve, motiváció elve, valamint játékoság és tevékenység. Célként fogalmazták meg, hogy szeretnék a múzeumot, mint intézményt elfogadtatni és megszerettetni a gyerekekkel, hogy rendszeres látogatóvá

²⁴¹ MAROSI Katalin: Kezdjük az óvodásokkal! : múzeumpedagógia a Duna Múzeumban = Magyar múzeumok, 11. évf. 2005. 3. sz. 13-16. p.

²⁴² VÁSÁRHELYI Tamás – SINKÓ István: Múzeum az iskolatáskában. Budapest: Nemzeti Tankvk., 2004. 15. p.

²⁴³ MARÓTI Andor: Gondolatok a kultúráról, a műveltségről és a közművelődésről. [Budapest]: Trefort, 2007. 125. p.

²⁴⁴ HORVÁTH Attila: Turizmus a kultúrában: kultúra a turizmusban. Budapest: Magyar Művelődési Intézet, 2001. 51. p.

váljanak. A kiállításokon minden tárgy megtapintható, programokat, foglalkozásokat tartanak, melyre a környék iskolásait hívják.²⁴⁵ Győrben felismerték tehát, hogy a tudatos programszervezés, a gyermekek számára összeállított kiállítási anyagok által a fiatalok is fogékonyabbá válnak a múzeumok iránt.

A jól szervezett tanulmányi kirándulások élményt adnak, alakítják az osztályközösséget, és már korán, szinte észrevétlenül megalapozzák a turisztikai érdeklődést.²⁴⁶ Nem feledkezhetünk meg a kortárs csoportok meghatározó szerepéről sem, így tehát az iskolai csoportok számára tervezett múzeumi foglalkozások, melyek egyszerre tanítanak és szórakoztatnak, felkelthetik az érdeklődést a gyűjtemények iránt.

A múzeumpedagógiai projektek tapasztalata, hogy a sokszor sikeres pályázatok, eredmények után a lelkesedés alábbhagyott, a megkezdett munkát a projekt lezárulta után nem folytatták. A magyar múzeumi rendszerből és kiállításokból hiányzik a derű, a humor, az ironia képessége és jelensége, a múzeumokban mindenki fegyelmezett és felelősségteljes, és ezzel együtt végtelenül feszélyezett és komoly.²⁴⁷

A bemutatott információk mennyisége és minősége, tehát hitelessége, részletezettsége kritikus kérdés a múzeumokban. A megalapozott, célirányos és rövid információközlés gyakran hatásosabb, mint egy hosszú értekezés, mely telítettség érzését okozhatja. A látogatók demográfiai, pszichológiai jellemzői, a bemutatni kívánt téma egyaránt befolyásolja a mélységet és a mennyiséget, így tudnunk kell, kinek és mit szeretnénk átadni.²⁴⁸ A vasvári múzeumban például a feliratok teljes mellőzésével találkozunk. A „*Kapuk a múltba*” című interaktív kiállítási anyag kizárólag makettek, másolatokból és rekonstrukciókból áll. A verbális tárlatvezetés során ismeri meg a látogató a középkori Vas megye történetét, illetve az egyházművészetet, miközben felpróbálhatja egy középkori lovag öltözetét, vagy gabonát örölhet kézi malommal. A múzeumban tehát nem feliratot kell a látogatónak olvasnia, hanem korabeli dokumentumok

²⁴⁵ PINTÉRNÉ GERGICS Ágnes: Egy múzeum, amelyik naponta neveli ki a saját közönségét: egyedülálló kezdeményezés a győri Gyermekmúzeum = Múzeumcafé: a múzeumok magazinja, 5. évf. 2011. 21. sz. 74-77. p.

²⁴⁶ HORVÁTH Attila: Turizmus a kultúrában: kultúra a turizmusban. Budapest: Magyar Művelődési Intézet, 2001. 67. p.

²⁴⁷ BAGYÓ Kinga [et al.]: Műhelytitkok: a múzeumi projektszimulációtól az esettanulmányig. Szentendre: MOKK, 2010. 158. p.

²⁴⁸ PUCZKÓ László - RÁTZ Tamara: Az attrakciótól az élményig: a látogatómenedzsment módszerei. Budapest: Geomédia Szakv., 2000. 165. p.

olvasásán, tanulmányozásán keresztül sajátíthatja el a tudnivalókat.²⁴⁹ Akármelyik megoldást is választjuk, a feliratok nélküli kiállítást, vagy a gazdag tartalommal megtöltött információs táblákat, el kell döntenünk, hogy milyen céllal és kik számára készítjük a segédanyagot.

*„Az interpretáció olyan kommunikációs folyamat, amely a látogatók számára feltárja és bemutatja a természeti és kulturális örökségek tartalmát és jelentőségét – eszközök, tárgyak, tájak és helyek segítségével.”*²⁵⁰ Az attrakció és az érdeklődők iránti szenvedély és elkötelezettség nélkül nem lehet hatásos és hatékony interpretációt teremteni, mivel a látogató észreveszik, ki az, aki „csak” a munkáját végzi. A vasvári múzeum egyik erőssége, hogy a tárlatvezetések, bemutatók élményszerűek, az ismeretanyagot játékos, követhető formában adják át.

A muzeológia a ma számára is alapvető jelentőségű, mivel az *„emberi tapasztalatok, gyakorlatok, tárgyalkotó műveltség, ember és természet kapcsolata, közösségi minták, világkép és hagyományos műveltség, az élet folytonosságának képviselője és sok más terület olyan alapértékeket és alapvető tudást, forrásbázist jelent, ami hiánypótló a tömegkultúra dominánssá válása idején.”*²⁵¹ Szerencsés esetben a muzeológia és a múzeumpedagógia párhuzamosan, egymásra reflektálva fejlődik. Miközben a tárgyak megőrzéséről a bemutatásra tolódott a hangsúly, ahogyan azt egyre több látványraktár is mutatja, nyilvánvalóan egyre fontosabbá válik a közvetítés módja is.

7.1.1. Múzeumpedagógia a Domonkos Rendtörténeti Gyűjteményben

A vasvári Városi Múzeum munkatársai a kiállítások tervezésekor arra törekedtek, hogy a megye történetét úgy mutassák be, hogy az a gyermekek számára is tanulságos és emlékezetes legyen. A múzeum munkatársai között volt olyan, aki részt vett múzeumpedagógiai továbbképzésen, valamint a tárlat minden eleme megérinthető.

²⁴⁹ TÓTH Kálmán: Műtárgyak és kiállítási feliratok: a szöveg öröme a múzeumpedagógiában. In: Az olvasás össztantárgyi feladat. Szerk. Nagy Attila, Imre Angéla, Köntös Nelli. Szombathely: Savaria University Press, 2011. 193-194. p.

²⁵⁰ PUCZKÓ László - RÁTZ Tamara: Az attrakciótól az élményig: a látogatómenedzsment módszerei. Budapest: Geomédia Szakkv., 2000. 122. p.

²⁵¹ BIRCHER Erzsébet – LIMBACHER Gábor – MOLNÁR Gabriella: Kihasználják-e a múzeumok a turizmusban rejlő stratégiai lehetőségeket? = Múzeumcafé: a múzeumok magazinja, 3. évf. 2009. 13. sz. 25. p.

Már a kilencvenes évek végén voltak kezdeményezések, melyek elősegítették, hogy a fiatalok jobban megismerjék szűkebb környezetük múltját, nevezetességeit. A Közoktatási Modernizációs Közalapítvány (KOMA) 1999-ben „*Komplex környezeti értékek helytörténeti, földrajzi háttérrel*” címmel írt ki pályázatot, melyben a Béri Balogh Ádám Postaforgalmi Iskola 300.000 Ft-ot nyert. A tanulók videofilmet készítettek Vasvár történelmi, kultúrtörténeti emlékeiről és a környékbeli falvak nevezetességeiről, melyek között szerepeltek a város vasfeldolgozó múltja mellett egyháztörténeti részletek, ezen belül a domonkosok szerepe, valamint a Szentkút. A három napos tábor alatt 20-22 diák és néhány tanár dolgozott a filmen, melyet szakember segítségével a szombathelyi stúdióban vágta meg. A program segített az irodalom, a történelem, a földrajzi ismeretek elmélyítésében, miközben fejlesztette a gyerekek művészeti, építésztörténeti, növénytani, geográfiai ismereteit.²⁵²

A Rendtörténeti Gyűjtemény elsődleges felhasználói, a szerzetesek és kutatók mellett potenciális célközönség az általános- és középiskolák diáksága, vagy akár az egyetemi hallgatók is.

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv „Múzeumok iskolabarát fejlesztése” c. program pályázatának köszönhetően a Vasvári Múzeum jelentős támogatást kapott oktatási terek kialakítására és felszerelésére, amelynek eredményeként sikerült egységesen kialakítani és berendezni a múzeum tetőterét, ahol többek között a rendtörténeti gyűjtemény könyvtári- és levéltári raktára is helyet kapott. A múzeum átalakítása alatt a kiállítási tárgyak egy részét másolatokra cserélték, és igyekeztek egy olyan új, családbarát koncepciót kialakítani, amely amellet, hogy megőrzi eredeti funkcióját, a megye történetének valós bemutatását, képes azt oly módon tenni, hogy a családok minden tagját megszólítsa. A múzeum nagy hangsúlyt fektet az interaktivitásra, a gyermekek, iskolák bevonására, amelyre jó példa volt, amikor 2009-ban a győrvári Béri Balogh Ádám Általános Iskola tanulói egy hetet töltöttek Vasváron. Kipróbálhatták a kódexfestést, oklevélírást, megismerhették a kolostort, mindeközben játszva tanultak a megye, a város és a szerzetesek történetéről.²⁵³

²⁵² Egy pályázat utóélete: „Komplex környezeti értékek helytörténeti, földrajzi háttérrel”: KOMA XX. Szerk. Riczel Etelka. Budapest: KOMA, 2001. 87. p.

²⁵³ BAJDÓ Bettina-VOJNOVICS Viktória: Múzeumok mindenkinek: élet a középkori kolostorokban = Vas Népe, 2009. május 26. http://www.vasnepe.hu/kronika/20090526_utazas_a_multba Letöltés ideje: 2012. 02. 29.

A Vas megye útikönyv így ír a múzeumról: „A hagyományos „mindent a szemnek, semmit a kéznek” jellegű múzeumokba beleszorodott általános és középiskolás diákok az ódon falak közt visszanyerhetik kultúrkedvüket.”²⁵⁴ A látogatóbarát jelzöt teljes mértékben kiérdemelte a vasvári múzeum, mivel a kiállítási tárgyak nem csak hogy megtapogathatók, felpróbálhatók, de a tárlatvezetés is a látogatók ismereteinek bővítését és a szórakoztatást egyaránt szolgálja.

A Domonkos Rendtörténeti Gyűjteményről a kutatóknak szánt prospektusok mellett készülhet az iskolák számára is olyan szórólap, mely ugyan elsősorban a múzeum bemutatására fókuszál, azonban a domonkos könyvtár és levéltár anyagát is ismerteti. Az iskolákkal való kapcsolatfelvétel révén rendszeressé lehetne tenni gyermek- és ifjúsági táborok szervezését, melynek helyszíne a vasvári domonkos kolostor lehetne, amely éjszakai szállást is képes biztosítani a zarándokszálláson. A táboroztatásba a városi könyvtár és a művelődési ház is bekapcsolódhatna közös programokkal. A Dr. Bendefy László Városi Könyvtár már évek óta rendszeresen szervez nyári táborokat, melyeken egy-egy napot a domonkos gyűjteményben lehetne tölteni, hogy játékos feladatokon keresztül ismerjék meg a gyerekek a domonkos rendet és emlékeit.

A 2009-ben Országos Pedagógiai Nívódíjjal kitüntetett Pásztói Múzeum²⁵⁵ tanulmányi raktárat és múzeumpedagógiai oktatótermet alakított ki, melyet 2011 novemberében adtak át. Hozzáférhetővé tették a kiállításokon nem látható részeket is, és helyi pedagógusokkal együtt dolgoztak ki interaktív programcsomagokat három korosztály számára. Elkészült a kiállításokat tematikusan bemutató, foglalkoztató füzetsorozat, mely a múzeumban megoldható feladatokat is tartalmaz.²⁵⁶ A vasvári múzeumhoz hasonlóan az ottani műemléki környezetben, a ciszterek egykori kolostorában látogatható a kiállítás, a feladatlapok is számos rendtörténettel kapcsolatos kérdést állítanak a gyerekek elé.

„A vasvári káptalantól a Szombathelyi egyházmegyéig. Egyház és művelődés a Nyugat-Dunántúlon a középkortól a jelenkorig” program keretében készült el és jelent meg a Szombathelyi Egyházmegye történetét bemutató könyv, munkafüzet és feladatlap-

²⁵⁴ JÓSA Judit – KUKOR Ferenc: Vas megye útikönyv. Szombathely: B.K.L. Kiadó, 2008. 150. p.

²⁵⁵ Pásztói Múzeum. A hozzáférés módja: <http://www.pasztoimuzeum.hu> Letöltés ideje: 2013. 04. 23.

²⁵⁶ ZENTAI Evelin: Múzeumpedagógiai oktatóterem és látványraktár nyílt Pásztón = Múzeumcafé: a múzeumok magazinja, 6. évf. 2012. 28. sz. 44-45. p.

család. Az igényes, illusztrációkkal gazdagon ellátott, a könyvtár és a múzeum állományára építő füzetek felhasználásával a vasvári múzeum munkatársai tartalmasabbá és élvezetesebbé tehetik az egyházmegye megismertetését az iskolai csoportok számára.

Az egyes pályázatokhoz fűződő foglalkozások, kiadványok ad hoc jellegén módosítani kellene, tehát a jól bevált példákat folytatni, továbbfejleszteni. Egyszer már megtörtént a környékbeli iskolákkal való kapcsolatfelvétel, melyet újra és újra meg kellene ismételni, meggyőzni a pedagógusokat és szülőket a látogatások hasznosságáról. Kezdeményezni lehetne tanulmányi kirándulások szervezését, valamint szponzorokat keresni a további programok megvalósításához.

7.2. Olvasás- és könyvtárpedagógia

Az elmúlt közel húsz évben a technikai fejlődés hatására az olvasási szokások, módok jelentősen megváltoztak. Az olvasás, mint időtöltés vagy kulturális, információszerező tevékenység a sokszor vészjósló elméletek ellenére is az emberi élet szerves része maradt. A társadalom legkülönbözőbb rétegei folyamatosan újratermelik az írást, melyből a jelen kor embere jóval többet állít elő, mint a korábbi időszakokban, ezért is vélhető, hogy az olvasás, noha technikája, folyamata, módszere változik, mégis mindennapjaink része marad.²⁵⁷ A dolgozatnak nem célja a számtalan olvasásdefiníció egybevetése, elemzése, azonban a fiatalokra jellemző néhány olvasástípust célszerű felvillantani, hogy igazoljuk, hogy a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény Könyvtára is képes az olvasás- és könyvtárpedagógiához hozzájárulni állományának változatos, jól szervezett bemutatásával. A különböző korcsoportok olvasási szokásaiban eltéréseket találunk, ezért is fontos, hogy mindnyájuk számára megfelelő programokat kínáljunk.

Fenyő D. György állítása szerint a fiatalok sokat olvasnak, amennyiben olvasás alatt nem csupán szépirodalmi művek tanulmányozását értjük, hanem minden szöveg, vagy akár képi anyag értelmezése olvasásnak tekinthető függetlenül, hogy nyomtatott könyvet vagy újságot, online híreket, emaileket olvasunk:

²⁵⁷ PETRUCCI, Armando: Olvasás az olvasásért: az olvasás jövője. In.: Az olvasás kultúrtörténete a nyugati világban. Szerk.: Cavallo, Guglielmo – Chartier, Roger. Budapest: Balassi Kiadó, cop. 2000. 381. p.

- Szimultán olvasás, tevékenységek: egyszerre olvasnak többféle szöveget, párhuzamosan végeznek különböző feladatokat, az internetes böngészőkben több ablakot nyitnak, miközben leveleznek, zenét hallgatnak, letöltenek, híreket olvasnak.
- Szkiping-típusú, információkereső olvasás: nem olvasnak végig minden szöveget, hanem a lényegi pontokat keresik, konkrét kérdésre szeretnének konkrét választ kapni.
- Ugrásszerű olvasás: egyre ritkább a lineáris, elejétől a végéig típusú olvasás, helyette folyamatosan ugrálnak a szövegben, a számukra releváns részeket olvassák csak el.
- Felhasználóra koncentrált olvasás: már nem az a fontos, hogy a szerző mit gondolt, mi volt a célja, hanem mit mond az olvasó, a befogadó számára a szöveg.
- Felgyorsult az olvasás: a kihagyó, átfutó olvasás célja nem a pontos szövegismeret, vagy az emlékezés, hanem szintén a releváns információ felkutatása.²⁵⁸

Mint látjuk, a csoportosítás, olvasásosztályozás nem a próza, a szépirodalmi művek olvasására vonatkozik, de az kiolvasható belőle, hogy az iskoláknak és a könyvtáraknak fel kell készülni a hagyományos lineáris olvasás, valamint az információkereső olvasási stratégiák tanítására, elmélyítésére.

A kommunikációs folyamatok közül a beszéd spontán folyamatként alakul ki, az olvasás-írás kultúrája azonban csak tudatos tevékenység eredménye lehet. Az olvasáspedagógia céljának tekinti az olvasási készségek kialakítását, fejlesztését, illetve az olvasáson keresztül történő személyiségépítést egyaránt. A könyvtárpedagógia, mint interdiszciplináris tudományterület a könyvtárhasználat tanítására, könyvtárhasználóvá nevelésre fókuszál. A társadalmi szocializáció legfontosabb színtere a család, mint elsődleges ízlés és szokásalakító, kultúraközvetítő intézmény. Nélkülözhetetlen a megfelelő alap, melyre és melyből a gyermek a későbbiekben építkezhet. A gyermeknek szüksége van szerető családra, ahol van idő a játékra, a mesére, a beszélgetésre.

²⁵⁸ FENYŐ D. György: Hogyan olvasnak a fiatalok? In: Az olvasás esszétantárgyi feladat. Szerk. Nagy Attila, Imre Angéla, Köntös Nelli. Szombathely: Savaria University Press, 2011. 210-211. p.

Az intézmények és a média legtöbbször a műveket és a művek alkotóit népszerűsítik, míg a fogyasztónak csak az a feladata, hogy olvasson, elmenjen a koncertre, színházba. Minden embernél más a hatás, nincs mérhető visszajelzés, miközben kulturális életünk nem emberközpontú, hanem az értékre vagy rendezvényre helyezzük a hangsúlyt, és nem figyelünk arra sem, hogy a mindennapi életünk is hat a műveltségünkre.²⁵⁹

A szövegértés nem csak az olvasott szöveg tartalmának felidézését jelenti, hanem a szöveg struktúrájának, stílusának, a kommunikációs helyzetnek az ismeretét is, mely segíti a megértést. Befolyásolja az olvasó szókincese, szintaktikai és szemantikai ismerete, háttértudása, épp ezért szorgalmazzák a pedagógusok a szakórákon a szakszövegek olvastatását, mert a szakszókinces fejlesztésével, szövegértési gyakorlatokkal elő lehet segíteni a fiatalok idegen szövegekben való eligazodását.²⁶⁰ A szakszövegek mellett az adott témakörhöz, tantárgyhoz kapcsolódó szépirodalmi szövegeket, újságrészleteket, híreket is olvastathatunk a gyerekekkel, hogy képesek legyenek minden szövegtípussal dolgozni.

7.2.1. Könyvtárpedagógia Vasváron

A speciális terminológia, szókinces, háttérismeret, nyelvi sokféleség egyaránt megnehezíti az egyházi könyvtárak dokumentumainak használatát, így ez is megerősíti, hogy a felhasználók között elsősorban kutatókat találunk. Az egyházi kultúra a 21. században nem minden állampolgár számára érthető, noha évszázadokon keresztül az európai művészet, irodalom alapját képezte. Egy-egy katedrális jelképrendszere, Babits költészete is feltételez bizonyos háttérismereteket, melyeket a fiatalok, vagy akár a felnőttek is gyakorlatias vagy játékos formában könnyebben elsajátítanak, s így a későbbiekben a küszöbfelelmet legyőzve bátrabban veszik igénybe az egyházi könyvtárak szolgáltatásait.

Történelem órákon jóval több narratív szöveggel találkozhatnak a gyerekek, melyek sokszor még a jól olvasók számára is kihívást jelentenek. Előkészületek könnyebbé tehetik a törvényszövegek megértését, mint a jellegzetes mondatszerkesztési eljárások

²⁵⁹ MARÓTI Andor: Gondolatok a kultúráról, a műveltségről és a közművelődésről. [Budapest]: Trefort, 2007. 162-163. p.

²⁶⁰ BÉKEI Gabriella: A szövegértés fejlesztésének lehetőségei a matematika-, történelem- és természetismeret órákon. In: Az olvasás esszétantárgyi feladat. Szerk. Nagy Attila, Imre Angéla, Köntös Nelli. Szombathely: Savaria University Press, 2011. 70. p.

magyarázata, idegen kifejezések szótárázása. Ezeket a szövegeket nem szabad a gyerekekkel felolvasatni, mert miközben arra figyelnek, hogy ne vétsenek a felolvasás során, nem tudnak a megértésre koncentrálni.²⁶¹ Ehhez nyújthat segítséget *A vasvári káptalantól a szombathelyi püspökségig*²⁶² című munkafüzet és segédtudományi munkafüzet²⁶³, melyekben oklevélolvasásra, szövegértelmezésre is találunk példákat.

A vizuális és verbális információk együttes értelmezését, olvasását is tanítani kell, mivel ennek a képességnek a kialakulása viszonylag hosszú, összetett folyamat. A verbális és nem verbális információk együttes kezelését, az illusztrációk, ábrák, grafikonok elemzését is gyakoroltatják már több tanóra keretében.²⁶⁴ *A vasvári káptalantól a szombathelyi püspökségig* munkafüzetek számos feladatot kínálnak, mely a képi információfeldolgozáshoz is mintákat nyújt.

A pedagógiában gyakran bírálják a hagyományos szemléletet, hogy a pedagógusok és a gyerekek is tantárgyakban gondolkodnak, és nem képesek az ismeretek más tárgyak keretében való alkalmazására. Több iskolában rendeznek projektheteket, melyeken a megszokott tanórák helyett egy konkrét téma köré szerveznek feladatokat, programokat. A Domonkos Rendtörténeti Gyűjteményben tartható foglalkozásokat sem érdemes feltétlenül tantárgyakhoz kötni, hanem legalább egy fél, de inkább egy napot célszerű a programra szánni. Az egész napos foglalkozások során a fenn említett tantárgyakat össze lehet kapcsolni, és egy témához feladatsort összeállítani, mint például a középkori egyházi kultúra.

Az Emberi Erőforrások Minisztériumának 51/2012. (XII. 21.) számú rendeletének mellékletei tartalmazzák a Kerettanterv előírásait az általános- és középiskolák számára, továbbra is lehetőséget teremtve, sőt hangsúlyozva a múzeumok és könyvtárak látogatását, ottani foglalkozásokon való részvételt. A 9. táblázatban néhány javaslatot

²⁶¹ BÉKEI Gabriella: A szövegértés fejlesztésének lehetőségei a matematika-, történelem- és természet-ismeret órákon. In: Az olvasás esszantárgyi feladat. Szerk. Nagy Attila, Imre Angéla, Köntös Nelli. Szombathely: Savaria University Press, 2011. 73-74. p.

²⁶² PÁL Ferenc: *A vasvári káptalantól a szombathelyi püspökségig*: munkafüzet. Szombathely: Szombathelyi Egyházmegye: Martinus Könyv- és Folyóirat Kiadó, 2012. 32 p.

²⁶³ PÁL Ferenc – RÉTFALVI Balázs: *A vasvári káptalantól a szombathelyi püspökségig*: segédtudományi munkafüzet. Szombathely: Szombathelyi Egyházmegye: Martinus Könyv- és Folyóirat Kiadó, 2012. 31 p.

²⁶⁴ KÖVESNÉ MOLNÁR Ilona: A vizuális és verbális információk együttes olvasásának képessége, a fejlesztés lehetőségei. In: Az olvasás esszantárgyi feladat. Szerk. Nagy Attila, Imre Angéla, Köntös Nelli. Szombathely: Savaria University Press, 2011. 171. p.

fogalmazzuk meg, mely tantárgyak keretében lehetne az iskolai tanórát a Domonkos Rendtörténeti Gyűjteményben tartani.

Tantárgy	Lehetőség
Magyar nyelv és irodalom	Margit-legenda kapcsán Szent Margitról szóló szövegek, imák, megemlékezések olvasása, értelmezése.
Történelem	A múzeum és a könyvtár egyaránt segítheti a történelmi ismeretek elsajátítását, elmélyítését. A középkori társadalom, az egyház, a szerzetesrendek szerepe, az oklevélolvasás, kódexkészítés mind-mind témája lehet a foglalkozásoknak. Levéltári foglalkozások.
Hon- és népismeret	A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény anyaga kiválóan mutatja be a koldulórend haza kolostorait, műemlékeit, a városokat, az emberek gondolkodását, s annak változásait. A helytörténeti gyűjteményre épített feladatok pedig konkrétan a szűkebb környezet megismerését segítik elő.
Idegen nyelv	A számos idegen nyelvű kötet (latin, német, francia, olasz, angol) szépirodalmi és szakszövegek olvasását, értelmezését gyakoroltathatja.
Informatika	A könyv- és könyvtárhasználat az informatika részterülete, itt be lehet mutatni a digitalizálást, hogyan keressünk speciális információt, a könyvtár mellett a levéltári források használatát.
Erkölcstan, etika	A domonkos lelkiség, gondolkodás tanulmányozása.

9. táblázat:

Az iskolai tantárgyakhoz kapcsolható könyvtári foglalkozások

Jó példa lehet, ahogyan Tiszazugon könyvtári vetélkedőt szerveznek a helyi lakosok és a vendégek között, mely népszerű esemény hozzájárul a kapcsolatok kialakításához és elmélyítéséhez.²⁶⁵ A Bendeffy László Városi Könyvtárral közösen lehetne hasonló programot szervezni, melyben a város történetére vonatkozó kérdéseket is be lehetne szőni, és népszerűsíteni lehetne mindkét gyűjteményt a helyiek és a városba érkezők számára is.

A különböző korcsoportok részére hirdetett foglalkozások, programok nem csak a vasvári gyűjtemények ismertségét növelik, hanem bővítik a résztvevők ismereteit. Ahhoz azonban, hogy minél többen felkeressék a várost, szükséges a turizmusba való bekapcsolódás is, melyről a következő fejezetben szólunk részletesen.

²⁶⁵ HORVÁTH Attila: Turizmus a kultúrában: kultúra a turizmusban. Budapest: Magyar Művelődési Intézet, 2001. 49. p.

8. TURIZMUS ÉS KÖNYVTÁRÜGY

8.1. Turizmus és intézménylátogatások

Az idegenforgalom vagy turizmus alatt azon kapcsolatok és jelenségek összességét értjük, amelyek személyek azon utazásából és tartózkodásából adódnak, amelyek esetében a tartózkodási hely nem egyezik meg sem a fő- vagy a tartós lakhellyel, sem a munkahellyel. Meghatározó elemei közé sorolható:

- helyváltztatás a szokásos lakhelyről a célhelyre,
- ideiglenes tartózkodás egy idegen helyen,
- tevékenységek az úti célnál,
- olyan kapcsolatok, amelyek az előbbi tevékenységekből következnek.²⁶⁶

A tényleges utazásnál, az elindulástól a hazaérkezésig, hosszabb folyamat az úgynevezett pszichikai utazás, a rákészülés, illetve az utazás során kiváltott hatások, emlékek feldolgozása. Ideális esetben az utazás sikeressége újbóli kirándulásra ösztönöz, vagy mintegy szájreklámként másokat győz meg az általunk választott úti cél felkereséséről.

Az utazás motivációit a turizmuskutatók többféle módon csoportosították, de bármi is indít egy személyt vagy csoportot utazásra, az ott tartózkodás során más-más szempontok is szerepet játszanak az időtöltésben:

- fizikai: pihenés, egészség, sporttevékenység (aktív vagy passzív részvétel);
- érzelmi: nosztalgia, esztétikai élmény, romantika, megszökés, fantázia;
- kulturális: gasztronómia, városnézés, tanulás;
- státus, presztízs: exkluzivitás, divat;
- személyes: rokonok és barátok meglátogatása;
- személyes fejlődés: nyelvtanulás, egyéb ismeretek elsajátítása;
- üzleti, munkához kapcsolódó, hivatásturizmus;
- vallási turizmus.²⁶⁷

²⁶⁶ POMPL, Wilhelm: Turisztikai menedzsment. Budapest: Springer, 2000. 1. köt. Beszerzés-menedzsment. 17. p.

²⁶⁷ PUCZKÓ László - RÁTZ Tamara: Az attrakciótól az élményig: a látogatómenedzsment módszerei. Budapest: Geomédia Szakkv., 2000. 23. p.

A piaci mechanizmus a turizmusban is érvényesül, mivel a kereslet és a kínálat együttesen határozza meg egy turisztikai attrakció jelentőségét. A keresletet a turista pénzzel és szabadidővel alátámasztott, realizálható turisztikai szándéka adja, melynek egyik fő összetevője a már említett motiváció. A kínálat az attrakció vonzereje, melyet növel az ismertsége és megközelíthetősége. Cél lehet a látnivaló piacképes, komplex turisztikai csomaggá alakítása, melynek kiegészítő vagy központi eleme lehet a kultúra. Bizonyos településeken a helyi lakosság számára létrehozott szabadidő létesítményeket a turisták is felfedezik, és használatba veszik, így célszerű, ha minden intézmény igyekszik bekapcsolódni programjaival és szolgáltatásaival a fő attrakció kínálta időtöltésbe. Ennek egyik intézménye lehet például a városi könyvtár.²⁶⁸ A turista ott tartózkodását szolgálja a turisztikai szuprastruktúra, az adott desztináció szálláshely- és vendéglátó-ipari kínálata.²⁶⁹ A múzeumok, műemlékek önmagukban nem jelentenek minden látogató számára vonzerőt, de ott tartózkodásukat változatossá és egyedivé tehetik.

A szabadidő eltöltésében kiemelt helyet foglal el a szórakozás, mely önként és örömmel végzett tevékenységként kellemes, változatos, élményszerű programot jelent. A turisták látogatásaiban, bármilyen indíttatásból is utaznak, megjelenik a kikapcsolódás iránti igény, melyre a vendéglátóhelyeknek fel kell készülniük. A könyvtárak is szerepet vállalhatnak a szabadidős programokban, illetve állományukkal is felkészülhetnek a településre érkezők ellátására.

A turizmus kapcsán foglalkozhatunk a személyek motivációi mellett a turisztikai desztinációk típusaival, melyek szintén több szempont szerint csoportosíthatók, mint például a látnivalók tulajdonságai, a vonzás hatásköre, vagy a látogatók élménye alapján. Mindenekelőtt tudatában kell lenni annak, hogy a turisztikai attrakciók között szinergiahatás érvényesül, tehát az egy helyen lévő látnivalók hatása nem egyszerűen összeadódik, hanem egymást erősítve hatványozódik, ezért is kell gondot fordítani a különböző intézmények, helyszínek programjainak összehangolására, közös belépők kialakítására.²⁷⁰

²⁶⁸ HORVÁTH Attila: Turizmus a kultúrában: kultúra a turizmusban. Budapest: Magyar Művelődési Intézet, 2001. 27-33. p.

²⁶⁹ MICHALKÓ Gábor: Turizmológia. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2012. 115. p.

²⁷⁰ PUCZKÓ László - RÁTZ Tamara: Az attrakciótól az élményig: a látogatómenedzsment módszerei. Budapest: Geomédia Szakkv., 2000. 45. p.

A turizmus típusai, melyek a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtárához közvetlenül vagy közvetett módon kapcsolhatók:

- Örökségturizmus: természeti vagy kulturális örökség megismerése.
- Kulturális turizmus: új kultúrák megismerése, kulturális esemény felkeresése.
- Vallási turizmus – zarándokutak: a felkeresett hely sok esetben kulturális, történelmi, művészeti, építészeti szempontból is jelentős.
- Természeti turizmus: a vonzerőt a természeti környezet adja.
- Falusi turizmus: a városból való kiszakadás, tiszta természeti környezetben ismerkedés a falusi élettel, szokásokkal.

A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény látogatottságának növelése az örökségturizmus fejlesztésével is lehetséges lenne, de mivel a domonkos anyag a Városi Múzeum része, éppúgy ki kell emelni a kulturális- és vallási turizmus jelentőségét is. A kulturális örökséggel foglalkozó szakemberek több mint húsz típust különítettek el, melyek közül a Vasváron is megtalálható elemeket emeljük ki:

- Valláshoz kapcsolódó attrakció: kolostorok, templomok.
- Városkép: pl. történelmi belváros.
- Mesterségekhez kapcsolódó attrakció: kézművesek, szobrászok, népművészet.
- Előadó művészettel kapcsolatos attrakció: színházi előadás.
- Szociokulturális értékek: történelmi múzeumok.
- Gasztronómiai örökség.
- Fesztiválok.
- Természeti örökség.²⁷¹

„Az uniformizálódással szembeni válasznak tűnik a történelmi, kulturális örökség felértékelődése, a hagyományok, a gyökerek felé fordulás, ami egyben az érintettek egyéni vagy nemzeti identitástudatát is erősíti.”²⁷² Ahogy a társadalmi trendeknél megfigyelhető a helyi értékek megismerésének vágya, úgy értékelődik fel a múlt tisztelete is. Az örökségturizmus esetében az örökség kettős szereppel bír, mivel jelenti egyrészt a termék központi elemét, másrészt pedig a fő motivációt a turisták számára.

²⁷¹ TIMOTHY, Dallen J. – BOYD, Stephen W.: Heritage tourism. Harlow [etc.]: Prentice Hall, 2003. 22.

²⁷² PUCZKÓ László - RÁTZ Tamara: Az attrakciótól az élményig: a látogatómenedzsment módszerei. Budapest: Geomédia Szakkv., 2000. 67. p.

A kulturális turizmus és az örökségturizmus között nehéz pontos különbséget tenni, mivel nem lehet egyértelműen meghatározni, hogy melyik vonatkozna kizárólag a múltra, s melyik a jelenre, vagy például csak tárgyi emlékek tartoznak hozzá, vagy természeti adottságok, vagy akár népszokások.

Az 1960-as években jelent meg a nemzeti és európai törvénykezésben az építészeti örökség fogalma, majd az 1970-es évek végén a kulturális örökség kiegészült a kollektív emlékezet jelentőségével. Az 1972. november 16-án elfogadott Világörökség Egyezmény, melyhez Magyarország 1985-ben csatlakozott, a kulturális és természeti örökség megőrzéséhez kívánt hozzájárulni. Az azóta eltelt negyven évben több hazai és nemzetközi megállapodás, törvény született, melyek az örökségek megismertetését és megővését igyekeztek elősegíteni.

„A kulturális örökség megőrzése és legszélesebb körű megismertetése az újabb és újabb generációk identitástudatának, személyiségfejlődésének, kompetenciáinak kiteljesedését támogató, a tudásközvetítésben kiemelt jelentőségű feladat.”²⁷³ Másképpen fogalmazva azt is mondhatjuk, hogy „az archeológus ásója által feltárt lelet csak akkor válik kulturális örökséggé, ha minél több ember számára ismertté válik.”²⁷⁴

A kulturális örökség és az örökségturizmus nemcsak a konkrét örökségtípusra hat, hanem környezetére is, illetve többszörösen összetett feladatot jelent az attrakció fenntartói, szolgáltatói számára is. Az örökséget meg kell őrizni az utókor részére úgy, hogy miközben a jelen generációk használják, megismerik, a felnövő nemzedékek számára is hozzáférhető legyen. Csak az a látóival őrizi meg jelentőségét, mely képes folyamatos érdeklődést kiváltani a látogatókból. Meg kell találni az egyensúlyt, hogy az örökség károsodása, sérülése nélkül, minél több ember láthassa, keresse fel.

Az oktatás kiemelt szerepet játszik abban, hogy minél jobban tudjuk értékelni természeti- és kulturális örökségünk elemeit. A különféle interpretációs technikák segítségével a látogatók megérthetik, hogy miért van szükség az örökség további

²⁷³ KÁLDY Mária: Jó gyakorlatok a múzeumpedagógiában: az innováció és az alkalmazás hazai lehetőségei. In: Tudás és gyakorlat: múzeumpedagógiai módszerek, európai példák és hazai alkalmazások: módszertani fejlesztés. Szentendre: MOKK, 2010. 6. p.

²⁷⁴ HAMVAY Péter: Az iskolából a múzeumba vezető utak buktatói = Múzeumcafé: a múzeumok magazinja, 5. évf. 2011. 24. sz. 52-59. p.

megőrzésére, illetve miért lett egy adott látnivaló nemzeti- vagy világörökségünk része. El kell érni, hogy ne csak egy kis, helyi közösség számára legyen jelentős, hanem az egész társadalom is felismerje, hogy identitásához, múltjához tartozik az attrakció.

Az örökséghez kapcsolódó látnivalóknak a kultúra, az oktatás mellett szórakozást, kikapcsolódást is kell nyújtaniuk, mivel csak így érhető el, hogy a látogatók nagyobb számban visszatérjenek, vagy ajánlják ismerőseiknek. Ezen a ponton vitatható Timothy és Boyd²⁷⁵ álláspontja, bár a magyar kutatások is azt támasztják alá, hogy az emberek magas százaléka szinte mindenütt az élményt, a szórakozást, a könnyen feldolgozható, gondolkodást nem igénylő kikapcsolódási lehetőségeket keresi.

Az örökség látogatottsága hat a helyi közösségre, mivel a kiegészítő szolgáltatások, infrastruktúrafejlesztések, munkahelyteremtés révén pozitív változások érhetik a környező településeket. Amennyiben az attrakció megfelelő környezettel és személyzettel rendelkezik, ez hosszú távon gazdasági növekedést eredményez.

Sok desztináció esetén meghatározó a szezonális, ezért egyre több helyszín próbál a szezonon kívüli időszakokra is tartalmas időtöltést biztosítani a látogatók számának növelése érdekében. Konferenciákkal, szakmai rendezvényekkel, valamint speciális helyi ajánlatokkal igyekeznek hosszabbítani a turisztikai szezont. Természetesen arra is ügyelni kell, hogy nagy látogatószám esetén pihenőidő kell a helyi lakosság számára, ilyenkor lehet elvégezni például a különböző karbantartási munkákat, vagy tarthatunk továbbképzést. A helyi közösséget a tervezésbe is feltétlen érdemes bevonni, így nyitottabbá válhatnak a vendégek és a turizmus felé.²⁷⁶ A desztináció-menedzsment fontos feladata a helybeliek meggyőzése, önkéntesek, segítők megnyerése. Gondot kell fordítani a médiában való megjelenésre is, különböző helyi és országos periodikákban, utazási magazinokban, rádió- és televízió műsorokban, online utazási portálokon.

A turisztikai fejlesztések előtt meg kell határozni, hogy mi a célunk a város bemutatásával, vagy mit nézzenek meg a látogatók, mit tegyünk, hogy tovább maradjanak. Többnyire egy településen, illetve közvetlen környezetében több muzeális

²⁷⁵ TIMOTHY, Dallen J. – BOYD, Stephen W.: Heritage tourism. Harlow [etc.]: Prentice Hall, 2003. 134. p

²⁷⁶ Turizmus történelmi városokban: tervezés és menedzsment. Szerk. Puczko László, Rátz Tamara. Budapest: Turisztikai Oktató és Kutató Kkt., 2003. 35-36. p.

vagy egyéb érték található, ezért ki lehet dolgozni tematikus útvonalakat, mint a Vasváron keresztül haladó *Katonák útja* és *Kolostorok útja*. A „*Katonák Útja Kulturális és Turisztikai Központ létrehozása*” című (Interreg IIIA SL-HU-CR) projekt azt a célt szolgálja, hogy a határon átnyúló közös kulturális- és történelmi gyökerek erősítését segítse, a Vas megye déli részén fekvő Vasi hegyháttól indulva, a Körmenyi kistérség déli részén, az Óriszentpéteri kistérségen át, a határ szlovén oldalán fekvő Pomurje régióban.²⁷⁷ A *Kolostorok útja* mentén található szakrális helyek, melyek hitéleti, tudományos, oktatási, valamint közigazgatási központok is voltak, Vas megyében viszonylag koncentráltan vannak jelen, így szintén lehetőséget adnak turisztikai programcsomag kialakítására.²⁷⁸ A tematikus utak, vagy csupán egy-egy nevezetesség is érdekesebbé tehető speciális idegenvezetéssel, például diákok vagy egy ismert személy kíséretével.

A turizmusban is nélkülözhetetlen a szegmentálás, a homogén felhasználói csoportok azonosítása, mivel így tudunk számukra releváns ajánlatokat nyújtani. A kulturális turizmusban és az örökségturizmusban egyaránt érdemes a látogatók képzettségét, ismereteit is figyelembe venni, mert az átadásra szánt információk csak így érthetők meg teljes mértékben. Ehhez kapcsolódóan az interpretáció hármasszerepe:

- A látogatók tájékoztatása a felkeresett helyről, nevezetességről.
- A vendégek szórakoztatása.
- A kettő együttesen keltse fel a látogatók tiszteletét az örökséggel szemben.²⁷⁹

Szijártó Zsolt szerint a helyi kultúra sok esetben annak köszönheti létét, fennmaradását, későbbi virágzását, hogy a turizmus felfedezte magának mint látványosságot, mint klasszikus kirándulóhelyet.²⁸⁰ Mindemellett a Turisztikai Világszervezet (World Tourism Organization - WTO) egy másik szempontra is felhívja a figyelmet, amikor bevezeti a fenntartható turizmus fogalmát, mely szerint „*a fenntartható turizmus kielégíti a jelenlegi turisták és a vendéglátó régiók igényeit, ugyanakkor védi és*

²⁷⁷ Katonák útja. A hozzáférés módja: <http://katonakutja.vasihegyhat.hu/cgi-bin/katonakutja/index.cgi?view=ck&tID=297&nID=4419> Letöltés ideje: 2013.05.22.

²⁷⁸ Kolostorok útja. A hozzáférés módja: http://www.bdmk.hu/Vas_Varmegye_FCCC/Kulturalis_utak/Leirasok/07_Kolostorok_utja.htm Letöltés ideje: 2013.05.22.

²⁷⁹ TIMOTHY, Dallen J. – BOYD, Stephen W.: Heritage tourism. Harlow [etc.]: Prentice Hall, 2003. 197. p.

²⁸⁰ SZIJÁRTÓ Zsolt: A hely hatalma: lokális szcénák - globális folyamatok. Budapest: Gondolat, 2008. 164. p.

gazdagítja a jövő lehetőségeit.”²⁸¹ Vasvár és a Vasi Hegyhát turisztikai kínálata ötvözi a természeti és az épített kultúrát, s mindezt oly módon teszi, hogy ne sértse a környezetet.

8.2. Vasvár és környéke

A vasvári domonkos kolostor 2000-ben készült hasznosítási tervében²⁸² olvasható, hogy a múzeum és környezete a felújítás után képes lenne a turistaforgalom növelésére. Ehhez nem csak a kolostorban, hanem a városban is infrastrukturális fejlesztések szükségesek, melyek egy része az elmúlt években már megtörtént. A múzeum renoválása mellett sor került a főtér rekonstrukciójára, immár új épületben várja a művelődési ház látogatóit, és új szálláshelyek, valamint vendéglátóegységek is létesültek, melyeknek a száma még nem elegendő, mivel nagyobb rendezvények alkalmával minden vendég számára jelenleg nem képes szállást biztosítani.

A város és a kistérség turisztikai lehetőségeit kihasználva és bemutatva jelentős látogatószám emelkedést lehet generálni. A 10. század második felében épült vasvári sánc egy részének elkészült a rekonstrukciója, mely egyaránt vonzza a történelem és a természet kedvelőit.

A vasvári termálfürdő mellett a döröskei és gersekaráti tavak, vagy a Rába által biztosított vízi élmények után a múzeumban tett látogatást követően a középkori egyházi építészet nyomába indulhat a felfedező, hiszen várják Csempeszkopács, Alsóújlak és Magyarszecsőd templomai. A hegyhátszentpéteri tájház, a petőmihályfai és az oszkói szőlőhegy a népi építészet iránt érdeklődők számára kínál látnivalókat. Így a vasvári kistérségben is programot találhat mindaz, akit a természet és a kultúra megismerése iránti vágy készítenet kirándulásra. Végző célként pedig a kistérség turisztikai elemeit össze lehet kapcsolni a Balaton és az Őrség turisztikai értékeivel, illetve bizonyos műemlékek akár európai szintű programokba való integrálódást is lehetővé tennék, akár a Katonák útja, akár a Kolostorok Útja révén.

²⁸¹ Turizmus történelmi városokban: tervezés és menedzsment. Szerk. Puczkó László, Rátz Tamara. Budapest : Turisztikai Oktató és Kutató Kkt., 2003. 17. p.

²⁸² A vasvári domonkos kolostor hasznosítási terve. Összeáll. Zágórhidi Czigány Balázs. Vasvár, 2000. 14-15. p.

„A vidék kihasználatlan kincsei” című pályázatnak köszönhetően, az Európai Unió és a Magyar Állam társfinanszírozásával, illetve a Szlovénia-Magyarország-Horvátország Szomszédsági Program keretében készült több turisztikai programfüzet, mely a Vasi Hegyhát, valamint Vas megye látnivalóit ismerteti. A középkori műemlékek, természeti értékek, múzeumok között több ízben szerepel a vasvári városi múzeum és a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény. Az Őrség és a Vasi Hegyhát *Középkori templomok határon innen és túl* programcsomagban Szentgotthárd, Őriszentpéter, Velemér, Muraszombat mellett szerepel az egykori domonkos kolostor. A vasvári műemlék rövid leírásában tömör történeti összefoglaló olvasható, melyet kiegészít a város főteréről készült fotó.²⁸³

Körmend és Vasvár, a két Rába-parti település, a 2011. május 27-én létrehozott Vasi Hegyhát-Rábamente Közhasznú Turisztikai Egyesület közreműködésével készített turisztikai ismertetőt a környező falvakról és természeti adottságokról. Az egyesület tagjai, az önkormányzatok, a civil szervezetek, valamint a turisztikai szolgáltatók arra törekednek, hogy egységes arculattal várják a térségbe érkezőket, így az átmenő forgalom helyett több napos tartózkodásra ösztönözzék az idelátogatókat. Vasvár általános bemutatásában a domonkos kolostor mellett a Békeház, ahol a hagyomány szerint aláírták a vasvári békét 1664-ben, a Szentkút és a vasvári sánc is szerepel.²⁸⁴ A részletes ismertetésnél a következőket találjuk:

- Domonkos Kolostor, Múzeum és Zarándokszállás: tíz soros áttekintés a múzeum anyagáról és a szálláslehetőségről.
- Szentkút Fürdő: városi strand a pihenésre vágyók számára.
- Hegyhát Gyöngye Panzió és Vaskapu Fogadó, Szentkút Patak Szálló, Nagymákfai Erdei Iskola és Turistaház
- Fukszberger Méhészet: családi vállalkozás.
- XI. Vasvári Rétes Fesztivál (augusztus): kulturális örökséghez tartozó termelési módok.

Őseink öröksége címmel négy napra és három éjszakára kínál tartalmas időtöltést a Vasi Hegyhát-Rábamente Közhasznú Turisztikai Egyesület. A program Körmenden indul a

²⁸³ A vidék kihasználatlan kincsei: turisztikai ajánlati csomagok Dél-Vas megyében. Oszkó: Oszkói Hegypásztor Kör, 2007. 36 p.

²⁸⁴ Ezer apró csoda földje: Vasi Hegyhát-Rábamente. 25 p. A turisztikai kiadvány szövege és képi anyaga aktualizált információkkal kiegészítve elérhető a következő honlapon: <http://www.vasihegyhat-rabamente.hu/> Letöltés ideje: 2012.04.24.

Batthyányak emlékének megismerésével, másnap a környék egyházi örökségét járhatja végig a látogató. Harmadik nap délelőtt érkeznek Vasvárra, ahol a következő látnivalókból válogathatnak: domonkos kolostor, templom, múzeum, főtér és a Királyok Kútja, Békeház, Csónakázó-tó, Szentkúti búcsújáráhely, városi kilátó, sánc, méhészet. Délután újabb természeti és kulturális érdekességek, mint az alsóújlaki Őshonos Állatpark, vagy az oszkói szőlőhegyen a Hegypásztor Pincék. A négy nap zárásaként Szócére, Hegyhátszentjakabra és a Vadása-tóhoz kirándulnak, így ezen a napon is ötvöződik az épített és a természeti örökség.

A vasvári Békeház, vagy másik nevén a Tretter-ház, történelmi jelentőségű műemlék. Az 1664. augusztus 1-jén aratott szentgotthárdi győzelem után 1664. augusztus 10-én ezen a helyszínen kötötték meg az 1663-64-es török elleni háborút lezáró vasvári békét. 2011 augusztusára készült el az épület felújítása, melyben vasi festők munkái is megtekinthetők.

A Vasi Hegyhát települései Magyarországon egyedülként várják a Kneipp-módszer²⁸⁵ iránt érdeklődőket. A Kneipp-témaút helyszínei ingyenesen látogathatók mind a helyi lakosok, mind a térségbe érkezők számára.

Vasvártól néhány kilométernyire fekszik Oszkó, ahol a Hegypásztor Kör eredetileg hagyományőrzéssel, az épített örökség ápolásával foglalkozott. Tapasztalatuk szerint egy épület megóvásának legjobb módja, ha rendeltetészerűen használják, ezért is kísérelték meg a szőlőhegy értékeit élővé tenni, aminek alapja a turisztikai célú hasznosítás volt.²⁸⁶

Vasvár és huszonkét környező település 1996-ban hozta létre a Vasi-hegyhát Területfejlesztési Társulást, mely 2004-ben többcélú társulássá alakult. A Vasi-hegyhát Többcélú Kistérségi Társulás térség- és vidékfejlesztési célkitűzéseit az alábbi programok segítették:

- Vasvári kistérség örökségvédelmi programja (2004)

²⁸⁵ Sebastian Kneipp az 1800-as években dolgozta ki egészségmegőrző- és természetgyógyászati módszerét, mely öt alapelemet ötvöz: víz, gyógynövények, táplálkozás, mozgás, lelki egyensúly.

²⁸⁶ DUDÁS Katalin – LÁGLER Péter: Helyi érték: kutatási összefoglaló. In: Helyi érték: fejlesztéskutatási esettanulmányok. Szerk. Dudás Katalin és Lágler Péter. [Budapest]: [MMIKL], 2007. 25. p.

- Vasvári kistérség turizmusfejlesztési programja (2005)
- Vasvári kistérség területfejlesztési koncepciója és programja (2005)
- Vasvári kistérség – kistérségi integrált projektsomag 2007-13 (2005)
- LEADER+ közösségi kezdeményezés a Vasvári kistérségben (2005)²⁸⁷

A Vasi Hegyhát és a Rába-mente, valamint az Őrség egész évben kínál fesztiválokat, vásárokat. A vasvári programok között az ismertebbek és a legnépszerűbbek a színházi, színjátszó találkozók, valamint a Rétesfesztivál, mely utóbbiról olvashatjuk, hogy a „*hegyháti rétes szintén tudatos társadalmi-kulturális reflexió eredménye*”.²⁸⁸ 1979 óta szervezik meg a Hegyháti Napokat. A vasvári búcsú apropóján, néhány egyéb rendezvénnyel és kiállítással kiegészítve kívántak létrehozni egy jelentős és gazdag kulturális eseményt. A Művelődési Ház rendezi a Nemzetközi Színjátszó Találkozót, a nyári Zenei és Színházi esték sorozatot, és lehet folytatni a sort a Pannon Ősz rendezvényeivel, a Béri Balogh Napokkal és a Népdalos Találkozóval.

A fesztiválok, rendezvények minden korosztályt megmozgatnak, és ilyenkor sok vendég is érkezik a térségbe, akik számára be lehet mutatni a Domokos Rendtörténeti Gyűjteményt és szolgáltatásait.

8.2.1. A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény, mint turisztikai cél

Mint az előzőekből is látható, Vasvár és környékének önkormányzatai, civil szervezetei, vállalkozói, az elmúlt években gazdag programokkal, turisztikai és infrastruktúra-fejlesztésekkel sokat tettek a térség látogatottságának, ismertségének növeléséért. A városba érkező vendégeket is meg kell szólítani, bemutatni nekik a vasvári múzeum helytörténeti gyűjteményét és a domonkos anyagot.

A környék nevezetességeit, látnivalóit, természeti értékeit hirdető szórólapok, prospektusok, online portálok kivétel nélkül megemlítik a Domonkos Rendtörténeti Gyűjteményt, különbségek a bemutatás mélységében mutatkoznak.

²⁸⁷ ILLÉS Péter: A kulturális szegénységet csökkentő, az integrációt, társadalmi aktivitást erősítő akciók és szereplők a Vasi-hegyháton. In: Helyi érték: fejlesztéskutatási esettanulmányok. Szerk. Dudás Katalin és Lágler Péter. [Budapest]: [MMIKL], 2007. 194-197. p.

²⁸⁸ ILLÉS: i. m. 202. p.

A rövidebb ismertető a kolostor vagy a gyűjtemény történeti értékét emelik ki, a hosszabbakban olvashatunk a könyvtár és a levéltár állományáról is. Közös még a zarándokszállás említése, illetve több helyen találunk információt Török Richárd szobrászművész kiállításáról. A könyvtári anyag ismertségét nagy mértékben javítaná, ha befejeződne a dokumentumok formai- és tartalmi feltárása, és a katalógus több portálról is elérhető lenne. Nélkülözhetetlen továbbá a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény honlapjának tudatos, folyamatos karbantartása, fejlesztése. Az aktualizált információk, hírek az új beszerzésekről, eseményekről, programokról mind-mind hozzájárulhatnak a domonkos könyvtár használatának fokozásához. Akár a kutatók, akár a turisták keresik fel a várost, vagy kifejezetten a múzeum vagy a domonkos gyűjtemény kedvéért érkeznek, hírét vihetik a domonkos örökségnek.

A Vasi Hegyhátról 2000-ben készült kötetben²⁸⁹ az általános természetrajzi és néprajzi bevezető után a településismertetőknél először Vasvár történelmi múltjáról olvashatunk, érintve a domonkosok megtelepedését, valamint a búcsújárásról. Ekkor még csak terv volt az egykori kolostorépület átalakítása, pontosabban helyreállítása és a rendtörténeti kiállítás kialakítása.

A 2008-as Vas megye útikönyv²⁹⁰ már említi a kolostorban létrehozott megyetörténeti és rendtörténeti kiállítást, de nem nevezi meg a Rendtörténeti Gyűjteményt, a könyvtárból pedig csupán a műemlékkönyvtárat emeli ki, azonban erről sem tudjuk meg, hogy pontosan mi is található a gyűjteményben.

Vasvár általában nem önállóan, hanem Vas megyéről vagy a Vasi Hegyhátról szóló kötetekben, online portálokon jelenik meg. A Vasi Hegyhát kistérség honlapján²⁹¹ például a Domonkos Rendtörténeti Gyűjteményről egyáltalán nem olvasható információ, csupán a Helytörténeti Gyűjteményről találunk leírást.

A Vendégváró útikönyvsorozat *Az Őrségtől Göcsejig*²⁹² című kötete négy színes oldalon mutatja be Vasvár idegenforgalmi értékeit. Az ismertető közel kétharmada a

²⁸⁹ A Vasi-Hegyhát: kalauz turistáknak és természetbarátoknak. Szerk.: Boda László, Orbán Róbert. Szombathely: B.K.L. Kiadó, 2000. 135-150. p.

²⁹⁰ JÓSA Judit – KUKOR Ferenc: Vas megye útikönyv. Szombathely: B.K.L. Kiadó, 2008. 149-154. p.

²⁹¹ Vasi Hegyhát. A hozzáférés módja: <http://vasihegyhat.celodin.hu/> Letöltés ideje: 2013.05.23.

²⁹² SÁRKÖZI Judit: Az Őrségtől Göcsejig. Miskolc: Well-Press, 2009. 219 p. (Vendégváró útikönyvek)

domonkos kolostorhoz, egyházi emlékekhez kötődik, mellette természetesen olvashatunk a fürdő, a Békeház, a Vasvári sánc történetéről, megközelítéséről, érdekességeiről. A városi múzeummal kapcsolatos információkat a nyitvatartási adatok, valamint a pontos elérhetőség is kiegészíti. A kötet további előnye, hogy a látóivalók mellett bőséges programkínálat, szállásinformáció és egyéb hasznos cím segíti a környékre érkezőket a programszervezésben, tájékozódásban. Hátránya azonban, hogy a hagyományos formátum nem teszi lehetővé a folyamatos aktualizálást.

A korábban önálló Vendégváró online felülete, mely az *utazom.com* honlapon érhető el, jóval szegényebb bemutatót kínál, hiszen a vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjteményt Domonkos rendház címszó alatt csak nehézkes keresés után lehet megtalálni, és csupán ennyi olvasható: *„A templommal egybeépített domonkos rendház a középkori falak felhasználásával épült kora barokk stílusban 1684-ben. Az emeletráépítés 1928-ból, a bővítés 1967-ből való. Ma múzeum és művelődési központ.”*²⁹³ Ugyanitt a Helytörténeti Gyűjtemény²⁹⁴ adatainál részletesebb leírást kapunk, melyből tájékozódhatunk a gyűjtemény jellegéről, az épületről, és a nyitva tartási adatok is csak itt láthatók.

Vasvár történeti belvárosa rekonstrukciójának központi eleme az országos műemléki védettségű domonkos rendi kolostor eredeti formában történő visszaállítása volt. A múzeum és a régi művelődési ház felújításakor *„a területfejlesztési szempontok kialakítása során az egykor összeépült és most szétválasztott közgyűjtemény és közművelődési intézmény szakmaisága kiegészült a helyi kulturális civil szerveződések véleményével.”*²⁹⁵ Az új, Nagy Gáspárról elnevezett kulturális központot 2006. augusztus 1-jén avatták fel.

Vasváron tehát, mint a fentiekből is látható, többféle kulturális lehetőség várja a látogatókat. A kultúrát, amennyiben turisztikai vonzerejét vizsgáljuk, három nagyobb területre lehet felosztani:

²⁹³ Vendégváró: Domonkos rendház: <http://www.vendegvaro.hu/domonkos-rendhaz-vasvar> Letöltés ideje: 2013.05.20.

²⁹⁴ Vendégváró: Vasvári Helytörténeti Gyűjtemény: <http://www.vendegvaro.hu/helytorteneti-gyujtemeny-vasvar> Letöltés ideje: 2013.05.20.

²⁹⁵ ILLÉS Péter: A kulturális szegénységet csökkentő, az integrációt, társadalmi aktivitást erősítő akciók és szereplők a Vasi-hegyháton. In: Helyi érték: fejlesztéskutatási esettanulmányok. Szerk. Dudás Katalin és Lágler Péter. [Budapest]: [MMIKL], 2007. 199-200. p.

- Élettelen kultúra: épületek, használati tárgyak.
- Mindennapi életben kifejeződő kultúra: életmód, szokások, gasztronómia.
- Megelevenített kultúra: fesztivál, karnevál.²⁹⁶

Vasváron a kultúra mindhárom területére találunk példát, melyeket érdemes egymással összekapcsolni, hogy ezáltal is erősítsék, fokozzák látogatottságukat:

- Élettelen kultúra: a 13. században épült domonkos kolostor.
- Mindennapi életben kifejeződő kultúra: búcsújáróhely.
- Megelevenített kultúra: rétesfesztivál.

A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény célja, hogy a domonkos kulturális örökség őrzője és közreadója legyen, miközben folyamatosan igyekszik felkelteni az érdeklődést a könyvtári, levéltári és múzeumi anyag iránt. A kiállítások kölcsönözhetőek, az adott múzeum programját egyre kevésbé határozza meg saját gyűjteménye, miközben a törzsközönséget is meg lehet lepni újdonságokkal, így biztosíthatjuk, hogy egyrészt mások is megismerjék a domonkos örökséget, másfelől folyamatosan megújítsuk a kínálatot.

A szolgáltatás minősége döntően befolyásolja, hogy visszatérnek-e a látogatók az adott helyszínre. A vendég elvárásainak és tapasztalatának különbsége alapján is mérhető a minőség, melyet ellenőrizhetünk elégedettségi kérdőívekből, vendégkönyvből és egyéb visszajelzésekből. A minőség szempontjai az alábbiak lehetnek:

- Megbízhatóság (reliability): az ígért szolgáltatás pontos elvégzése.
- Biztonság (assurance): az alkalmazottak udvariassága, szakképzettsége.
- Fizikai tulajdonságok (tangible): a szolgáltató helyiség külső képe, a felszerelés, a személyzet megjelenése.
- Empátia (empathy): egyénre szabott odafigyelés, törődés mértéke.
- Segítőkézség (responsiveness): a vevők, látogatók segítése és hajlandóság a gyors szolgáltatásra.²⁹⁷

²⁹⁶ HORVÁTH Attila: Turizmus a kultúrában: kultúra a turizmusban. Budapest: Magyar Művelődési Intézet, 2001. 49. p.

²⁹⁷ PAPP Katalin - RÓZSA Andrea: Szolgáltatásminőség elméletben és gyakorlatban. = Marketing & Management, 37. évf. 2003. 5. sz. 6. p.

Ugyan nincs egységes definíció a fogyasztói elégedettség mérésére, azonban ha odafigyelünk például a fent említett szempontokra, a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény vendégeit visszatérésre, vagy önkéntes, pozitív reklámra ösztönözhetjük, mely által hosszú távon jelentős mértékben növelhető a látogatottság.

- **Megbízhatóság:** a szórólapokon, prospektusokon ígért szolgáltatások jelenleg is elérhetők. A honlap feltöltése után lehet újabb szolgáltatásokat javasolni, illetve továbbfejleszteni. Pl. adott határidőre digitális másolatok készítése.
- **Biztonság:** a tárlatvezetéseket, illetve a múzeumpedagógiai foglalkozásokat szakirányú végzettséggel rendelkező udvarias személyek végzik. Megfelelő anyagi forrásokkal biztosítani kellene a Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtári és levéltári anyagához értő, szintén szakirányú végzettséggel rendelkező munkatársat.
- **Fizikai tulajdonságok:** a gyűjtemény autentikus környezetben, az egykori domonkos kolostor falai között található. Az épület rekonstrukciója, felújítása a befejezéshez közeledik, a technikai eszközök, a géppark fejlesztése indokolt lenne. A munkatársak számára egységes ruha, vagy a város vagy a domonkosok jelképével ellátott öltözet tervezése megfontolandó.
- **Empátia:** a múzeumba érkező látogatók számára igyekeznek személyre szabott szolgáltatást nyújtani. A tárlatvezetés során próbálnak figyelni a vendégek háttérismeretére, reakcióira. A felmerülő kérdésekre készséggel válaszolnak.
- **Segítőkészség:** nem csak a múzeummal, illetve a domonkosokkal kapcsolatos kérdésekre kaphatnak a látogatók részletes választ, hanem a város, illetve a térség történetéről, idegenforgalmáról, szállásokról is tájékozódhatnak.

A turizmus által nő a potenciális látogatók száma, de csak a turizmus szereplőivel összefogva, tehát az egyes régiók turisztikai és közgyűjteményi felelőseivel közösen lehet sikereket elérni. Nem elegendők a megszokott marketingeszközök, a honlap, a többnyelvű szóróanyag, hanem nélkülözhetetlen a folyamatos jelenlét, kapcsolattartás a médiával, más intézményekkel.²⁹⁸ A Domonkos Rendtörténeti Gyűjteményről készült szórólapok a környék panzióiban, szálláshelyein, illetve más-más múzeumokban, látványosságokban is hozzáférhetővé kell, hogy váljanak.

²⁹⁸ BIRCHER Erzsébet – LIMBACHER Gábor – MOLNÁR Gabriella: Kihasználják-e a múzeumok a turizmusban rejlő stratégiai lehetőségeket? = Múzeumcafé : a múzeumok magazinja, 3. évf. 2009. 13. sz. 25. p.

A vasvári rendezvényekről, eseményekről a város honlapján, a megyei napilapban rendszeresen olvashatunk, de érdemes lenne megfontolni a közösségi portálokon való megjelenést, híradást is.

A külföldi látogatók arányának növeléséhez a határokon átívelő együttműködések mellett el kell készíteni a gyűjtemény és a múzeum honlapjának idegen nyelvű változatát, valamint szórólapokat, prospektusokat lehetne eljuttatni az osztrák, a szlovén és a horvát kulturális intézményekbe, turisztikai irodákba. A tiszafüredi Kiss Pál Múzeum példája alapján középiskolások, egyetemisták bevonásával igény esetén lehetne idegen nyelvű tárlatvezetést tartani, mely fejlesztené a fiatalok nyelvtudását, helyismeretét, másrészt a külföldi látogatók számára is élvezetesebb lenne a kiállítás, különös tekintettel arra, hogy a múzeumban nincsenek feliratok, melyek segítenék a kiállított anyag megértését.²⁹⁹ A látogatók mellett a külföldi szakmai szervezetek részére is lehetne bemutatót tartani, muzeológusoknak, könyvtárosoknak egyaránt.

A magyarországi egyházi könyvtárak vonzerejét fokozza a díszes könyvtárterem, vagy a kiegészítő szolgáltatások, termékek. Pannonhalma klasszicista könyvtára, az Országos Széchényi Könyvtár Reguly Antal Műemlékkönyvtára Zircen dongaboltozatával és a Bakony fafajaiból faragott intarziás bútorzatával várja látogatóit. Pannonhalmán a kötetek mellett csokoládék, gyógyteák, borok, kozmetikai termékek csábítják vásárlásra az apátságba érkezőket, melyhez gazdag programkínálat társul.³⁰⁰ A bencés könyvtár példája természetesen nem jelenti, hogy a vasvári gyűjteménynek is hasonló beruházásokat kellene eszközölni, bár a hosszú távú tervek között szerepel mézbor, valamint gyógynövény eladás is, mely utóbbit a kolostor kertjében lehetne termesztetni. A reprezentációs tárgyak, pólók, bögrék stb. rövid távon nagyobb befektetést igényelnének, mint amennyi bevételt jelenthetnének, másrészt a könyvtárnak nem célja elsősorban kereskedelmi egységgé válni. A fenntartáshoz szükséges források megteremtésének más módját kell megtalálni. A zarándokszállás bérbeadása, a szponzorok, civil szervezetek támogatása, ugyan nem biztosítanak tartós, rendszeres bevételt, de mégis segítenek abban, hogy a gyűjtemény munkatársai elsődleges feladataikra, a múzeumi munkafolyamatokra koncentrálhassanak.

²⁹⁹ VADÁSZ István: Az informális tanulás egyik lehetséges példája: az INVITE-projekt a Kiss Pál Múzeumban. In: Múzeumandragógia: az I. Országos Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyaga. Miskolc: Szentendre: 2010. 101-109. p.

³⁰⁰ Pannonhalmi Apátság. A hozzáférés módja: <http://bencses.hu/> Letöltés ideje: 2013.05.06.

A pannonhalmi könyvtár sok szempontból különbözik is a vasvári domonkos könyvtártól, mivel állománya nem szenvedett olyan károkat, mint a domonkos anyag, hiszen ma is gazdag könyvtári gyűjteményben kutathat a felhasználó. Pannonhalma a Világörökség részeként kiemelt támogatásban részesül, a bencés szerzetesek száma a domonkosok kétszerese, munkájuk révén saját bevételhez jutnak. A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtára azonban a nehézségek ellenére, mivel egyedülálló anyagában és elhelyezésében is az országban, így ha sikerül ismertségét növelni, kulturális és spirituális központtá válhat a nyugati határon.

9. BEFEJEZÉS

Az egyházi könyvtárak, különös tekintettel a vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtárának menedzsmentkérdéseivel foglalkoztunk dolgozatunkban. Vizsgáltuk ezen gyűjtemények menedzsment- és marketingtevékenységét, javaslatokat fogalmaztunk meg a szolgáltatások körének bővítésére és a felhasználói aktivitás lehetséges fokozására.

Disszertációnk első fejezeteiben bemutattuk a domonkos rend hazai történetét, illetve könyvkultúráját, majd a vasvári domonkos kolostorban működő Városi Múzeum, valamint a millenniumi programsorozat kapcsán alapított Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény létrejöttét, sajátosságait. A 2016-ban alapításának nyolcszázadik évfordulóját ünneplő rend már 1221-ben megtelepedett Magyarországon, s a török dúlásig közel félszáz rendháza volt hazánkban. Gazdag könyvkultúrájuk csak részben rekonstruálható, noha a nyulak-szigeti domonkos kolostor kódexmásoló apácái közül hármat név szerint is ismerünk Legéndi Kató, Ráskai Lea és Sövényházi Márta személyében. A domonkosokhoz olyan ismert kötetek másolása fűződik, mint az Érsekújvári kódex (1529-1531) vagy a Domonkos kódex (1517). A többször újjászervezett magyar domonkos tartomány értékeinek felkutatása, rekonstruálása, és továbbörökítése kiemelt feladat, melyhez dolgozatunkkal is igyekeztünk hozzájárulni.

A Domonkos Örökségvédelmi Táborok résztvevőjeként, majd szervezőjeként folyamatosan nyomon követhettük a 2001-ben alapított Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtári állományának alakulását. A második fejezetben, a könyvtári anyag elemzésekor utaltunk a speciális gyűjtőkörből adódó nehézségekre, kérdésekre, például milyen elvek mentén célszerű az állományt feltárni, rendezni. A 20. század közepén feloszlott rend vagyonát államosították, a megmenekült kötetek felkutatása, újbóli összegyűjtése nehéz feladat elé állította a vasvári gyűjtemény munkatársait. A következő évek feladata, hogy a már újra egyesített könyvanyag egyrészt valóban Könyvtárban legyen kutatható, másrészt a vidéki plébániákon, antikváriumokban rejtőző dokumentumok is Vasvárra kerüljenek, és a hagyatékok mellett vásárlással is gyarapodhasson az állomány.

A vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény könyvtárának rendezése során is tanúi lehettünk, hogy egészen speciális ismereteket igényel nem csak a könyvtár dolgozóitól, hanem a potenciális felhasználóktól is, ezért is hangsúlyoztuk a későbbi fejezetekben a felhasználóképzés jelentőségét.

Röviden ismertettük a magyarországi egyházi könyvtárak – főként a katolikus könyvtárakra helyezve a hangsúlyt – történetének a disszertáció szempontjából fontos eseményeit, valamint a munkájukat segítő szervezeteket. Már az egyházi gyűjtemények általános vizsgálatánál megemlítettük a szolgáltatásmenedzsment- és marketing lehetséges alkalmazását, mivel az elmúlt évek tapasztalata és a szakirodalom vizsgálata egyaránt alátámasztotta azt a hipotézist, hogy az alacsony látogatottsági mutatókat csak szemléletváltással lehet növelni, illetve több egyházi gyűjteményben még mindig az állományt részesítik előnyben a szolgáltatásokkal szemben, valamint a pályázati források is elsősorban a kötetek restaurálására, megőrzésére koncentrálnak. Javasoltuk, hogy olyan szolgáltatások bevezetését, melyek a felhasználók számának emelkedését is elősegítenék.

Mindenképp beszélni kellett a kultúra, a kulturális örökség, az ezeket közvetítő intézményrendszer helyzetéről, szerepéről, mert mint az a dolgozat későbbi fejezeteiből is kiderül, megfelelő kulturális alap és attitűd nélkül nem lehet hosszú távú érdeklődést elvárni az egyházi gyűjtemények sajátos állománya iránt sem. A lakosság elenyésző százaléka rendelkezik azokkal a háttérismeretekkel – nyelvtudás, teológia, egyháztörténet –, mely lehetővé tenné számukra az egyházi könyvtárak állományának értő használatát. Sokan nem ismerik az egyházi gyűjtemények anyagát, illetve kevésbé fogékonyak a történelem, a kulturális örökség kínálata iránt, az általános műveltségben is jelentős eltéréseket tapasztalhatunk.

Ismertettük a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény stratégiai tervének egy lehetséges forgatókönyvét, mivel a gyűjtemény megalakulása előtt készült hasznosítási tervet követően nem készült átfogó stratégia terv, melyben megfogalmazták volna a legfőbb célkitűzéseket, noha mára a könyvtárak is felismerték, hogy konkrét feladatok és tervek mentén hatékonyabban lehet a fejlesztéseket megvalósítani. A dolgozat megírása alatt több változás is lezajlott a Rendtörténeti Gyűjtemény életében, melyek közül a legfontosabb a 2013. január 1-jén bekövetkezett fenntartó váltás volt, mely a

költségvetésre is hatást gyakorolt. A stratégia terv részeként elkészítettük a gyűjtemény makro- és mikro környezetének átfogó elemzését, mely szintén megerősítette azt a hipotézisünket, hogy új felhasználói csoportok megszólításával lehet a gyűjtemény számára tartós forrásokat biztosítani.

A gyűjtemény jövője szempontjából szerencsésnek mondható, hogy a domonkos rend 2016-ban ünnepli alapításának, majd 2021-ben magyarországi megtelepedésének nyolcszázadik évfordulóját, így a jubileumi események, a felkészülés ráirányíthatja a figyelmet a vasvári anyagra. A lehetséges fejlesztési irányoknál erre is kitértünk, hogyan, milyen mértékben tud szerepet vállalni a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény a programokban, konferenciákon.

A dolgozat további fejezeteiben a stratégiai terv néhány elemét részletesebben is kifejtettük, így nagy hangsúlyt fektettünk az ügyfélkapcsolat-menedzsment (*Customer Relationship Management*) könyvtári adaptálásának lehetőségeire, a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény felhasználói szegmenseinek vizsgálatára. Felhívtuk a figyelmet, hogy ugyan elsődleges célcsoport a Domonkos Család, azonban az alacsony magyarországi létszámuk miatt más potenciális felhasználókat is meg kell szólítani. Kitértünk arra, hogyan és milyen eszközökkel lehet érdeklődésüket felkelteni.

A vasvári Városi Múzeum és a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény látogatói között magas arányban találjuk a gyerekeket, iskolai csoportokat, ezért egy fejezetben összefoglaltuk a múzeum- és könyvtárpedagógia legfontosabb eredményeit, melyek a városi múzeumban is alkalmazhatók. A vasvári múzeum részt vett több sikeres pályázaton, melyek a múzeumpedagógiai foglalkozások tereinek, eszközeinek kialakítását támogatták, így lehetővé vált, hogy az általános- és középiskolás gyermekeket magas színvonalú, figyelemfelkeltő tevékenységekkel és programokkal várják, s ezzel is növeljék a látogatottságot.

Az azonban Vasvár esetében is elmondható, hogy a múzeumpedagógiai kezdeményezések a pályázat idején sikeresen működnek, majd miután az anyagi lehetőségek beszűkülnek, a korábbi aktivitás is alábbhagy. Felhívtuk a figyelmet, hogy az iskolákkal való folyamatos kapcsolattartás nélkülözhetetlen, ösztönözni kell őket, hogy kihasználják a vasvári múzeum különleges gyűjteményét és adottságait.

Az utolsó fejezetben a könyvtárügytől távolabbi területtel, a turizmussal foglalkoztunk. Az elmúlt években több helyi kezdeményezés igyekezett Vasvár és környékének turisztikai vonzerejét növelni, internetes portálokon, prospektusokban, útikönyvekben egyre több helyen találkozunk a Vasi Hegyhát attrakcióival. Számos kulturális és természeti látnivaló várja a térségbe érkező pihenni, kikapcsolódni vágyókat, akik felfedezhetik a kulturális örökség emlékeit is.

Hazánk legrégebb, ma is álló kolduló rendi kolostora méltó példája a helytörténet és egyháztörténet együttes bemutatásának. A terület turisztikai fejlesztései és beruházásai képesek pozitívan hatni a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény látogatottságára is. A múzeum önmagában azonban nem elegendő, a városvezetés, a helyi szállások, egyéb intézmények összefogásával lehet csak tényleges, kézzel fogható változásokat elérni. A fejezetben bemutattuk, hogyan tudja a Rendtörténeti Gyűjtemény kihasználni a turisztikai fejlesztéseket, hogyan nyerhet új látogatókat.

Dolgozatunkban bebizonyítottuk, hogy az egyházi könyvtárakban és gyűjteményekben éppoly nélkülözhetetlen a menedzsment- és marketingeljárások alkalmazása, mint más könyvtártípusokban, valamint egy konkrét egyházi gyűjtemény csak a saját adottságaira kidolgozott stratégiai tervvel és annak megvalósításával válhat korszerű, a 21. század kihívásainak megfelelő, de közben a múltat őrző intézménnyé. Pályázati forrásokból, helyi összefogásnak köszönhetően egyre több egyházi gyűjtemény újult meg az elmúlt években, a pozitív példákból Vasvár is tanulhat, illetve egymást is reklámozhatják.

A vasvári Városi Múzeum és a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény az új felhasználói csoportok megszólításával, szponzorok keresésével várhatóan képes lesz a dolgozatban megfogalmazott küldetésnyilatkozatnak és jövőképnek megfelelni, így a domonkos örökség őrzőjeként szerepet vállalhat a felhalmozott tudás továbbadásában is.

Annak ellenére, hogy az állomány rendezése és feldolgozása még nem valósult meg teljes egészében, a gyűjtemény iránt folyamatos a kutatók érdeklődése, évente többen keresik fel a rendházat és tanulmányozzák a könyvtári és levéltári anyagokat. A dokumentumok között számos értékes, kiadatlan kéziratot találunk, melyek feldolgozása ugyan megkezdődött, de kritikai kiadása, tudományos ismertetése még nem történt meg.

Megjelenés alatt áll Implom Lajos Adatok a Szent Domonkos Rend Magyarországi tartományának középkori történetéhez című kötete, valamint Böle Kornél amerikai útjának beszámolója, mely értékes adatokkal szolgál a 20. század első felének az Egyesült Államokban élő magyarok egyház- és társadalomtörténetéhez. A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény anyagáról tehát mielőbb el kell készíteni a számítógépes katalógust, hogy mindenki számára hozzáférhetővé és megismerhetővé váljon.

A Vasvári Domonkos Kolostor Alapítvány és a Szent Domonkos Rend Magyarországi Tartományfőnöksége a civil szervezetek, önkéntesek munkájával és segítségével továbbra is igyekszik a Domonkos Rendtörténeti Gyűjteményt fejleszteni, a domonkos örökséget őrizni és szolgáltatni. A dolgozatban megfogalmazott javaslatok is hozzájárulnak az eredményes, sikeres működéshez.

10. IRODALOM

10.1. Felhasznált könyvek, folyóiratcikkek

1. 1948. évi XXXIII. törvény a nem állami iskolák fenntartásának az állam által való átvétele, az azokkal összefüggő vagyontárgyak állami tulajdonba vétele és személyzetének állami szolgálatba való átvétele tárgyában. A hozzáférés módja: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8315> Letöltés ideje: 2012. 08. 12.
2. 1990. évi IV. törvény a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról. A hozzáférés módja: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8660> Letöltés ideje: 2012. 08. 12.
3. 1997. évi CXXIV. törvény az egyházak hitéleti és közcélú tevékenységének anyagi feltételeiről. A hozzáférés módja: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700124.TV&celpara=#xcelparam Letöltés ideje: 2012. 08. 12.
4. 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről. A hozzáférés módja: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700140.TV&celpara=#xcelparam Letöltés ideje: 2012. 08. 12.
5. 1999. évi LXX. törvény a Magyar Köztársaság és az Apostoli Szentszék között a Katolikus Egyház magyarországi közszolgálati és hitéleti tevékenységének finanszírozásáról, valamint néhány vagyoni természetű kérdésről 1997. június 20-án, Vatikánvárosban aláírt Megállapodás kihirdetéséről. A hozzáférés módja: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99900070.TV&celpara=#xcelparam Letöltés ideje: 2012. 08. 12.
6. 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről. A hozzáférés módja: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0100064.TV Letöltés ideje: 2012. 08. 12.
7. 2012. évi CLII. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény módosításáról. A hozzáférés módja: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200152.TV&celpara=#xcelparam A letöltés ideje: 2012. 01. 05.

8. ALFORD, Helen J. – NAUGHTON, Michael J.: Menedzsment, ha számít a hit: keresztény társadalmi elvek a modern korban. Budapest: Kairosz, [2004.] 308 p.
9. ANTALÓCZY Tímea, [et al.]: Magyarország kulturális térképe. In: Mire jó a kultúra? Szerk. Antalóczy Tímea, Füstös László, Hankiss Elemér. Budapest: MTA PTI: Magna Produkció, 2010. 15-52. p.
10. ÁSVÁNYI Ilona: Az egyházi könyvtárak a XX. század utolsó évtizedében = Könyvtári levelező/lap, 14. évf. 2002. 9. sz. 23-32. p.
11. ÁSVÁNYI Ilona: Tízéves az Egyházi Könyvtárak Egyesülése. Az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének története = Könyvtári levelező/lap, 16. évf. 2004. 7. sz. 5-11. p.
12. ÁSVÁNYI Ilona: Tízéves az Egyházi Könyvtárak Egyesülése. Az EKE története – befejező rész = Könyvtári levelező/lap, 16. évf. 2004. 9. sz. 3-7. p.
13. ÁSVÁNYI Ilona: Töprengések az egyházi könyvtárak sorsának változásáról. = Könyv, könyvtár, könyvtáros 20. évf. 2011. 6. sz. 3-14. p.
14. ÁSVÁNYI Ilona: Szakfelügyeleti vizsgálatok. A magyarországi egyházi és felekezeti könyvtárak szakfelügyelete 2006-ban = Könyv, könyvtár, könyvtáros, 15. évf. 2006. 12. sz. 22-28. p.
15. BAÁN László: Kultúra és gazdaság Magyarországon. Budapest: Média+Print, 1997. 93 p.
16. BAGYÓ Kinga, [et al.]: Műhelytitkok: A múzeumi projektszimulációtól az esettanulmányig. Szentendre: MOKK, 2010. 180 p.
17. BAJDÓ Bettina-VOJNOVICS Viktória: Múzeumok mindenkinek: élet a középkori kolostorokban = Vas Népe, 2009. május 26.
http://www.vasnepe.hu/kronika/20090526_utazas_a_multba Letöltés ideje: 2012. 02. 29.
18. BÁNHEGYI B. Miksa: Az egyházi könyvtárakról. = Könyv, könyvtár, könyvtáros, 9. évf. 1999. 2. sz. 33-35. p.
19. BÁNHEGYI B. Miksa: Az egyházi könyvtárakról. = Könyvtári levelező/lap 10. évf. 1997. 10. sz. 28-29. p.
20. BÁNYAI Edit: Az infokommunikációs technológiák és az internet szerepe a fenntartható fejlődésben. = Marketing & Management, 45. évf. 2011. 3. sz. 48-55. p.

21. BARANYA Péter - KÖVÉCS Ildikó: Az egyházi könyvtárak informatikai fejlettsége. Egy felmérés eredményei. = Könyvtári levelező/lap 17. évf. 2005. 5. sz. 3-5. p.
22. BÁRDOSI Mónika – LAKATOS Gyuláné – VARGA Alajosné: A kultúra helyzete Magyarországon. Budapest: Magyar Művelődési Intézet, 2005. 123 p.
23. BÉKEI Gabriella: A szövegértés fejlesztésének lehetőségei a matematika-, történelem- és természet-ismeret órákon. In: Az olvasás össztantárgyi feladat. Szerk. Nagy Attila, Imre Angéla, Köntös Nelli. Szombathely: Savaria University Press, 2011. 69-78. p.
24. BENEDEK Mariann: A kulturális fogyasztás budapesti szinterei. In: Mire jó a kultúra? Szerk. Antalóczy Tímea, Füstös László, Hankiss Elemér. Budapest: MTA PTI: Magna Produkció, 2010. 55-90. p.
25. BERKES Péter – VÁCZI János: Alternatív médium a márkakommunikáció szolgálatában: Szponzoráljunk! Benne vagy? = Marketing & Management, 40. évf. 2006. 1. sz. 4-15. p.
26. BIRCHER Erzsébet – LIMBACHER Gábor – MOLNÁR Gabriella: Kihasználják-e a múzeumok a turizmusban rejlő stratégiai lehetőségeket? = Múzeumcafé: a múzeumok magazinja, 3. évf. 2009. 13. sz. 24-26. p.
27. BONYHÁDI Gábor: A személyre szóló marketingkommunikáció új technológiái = Marketing & Management, 41. évf. 2007. 1. sz. 21-25. p.
28. BORDEN, Neil H.: The Concept of the Marketing Mix = Journal of Advertising Research, Classics, Vol. 2. 1984. september. 7-12 p. [elektronikus dok.] A hozzáférés módja:
http://www.commerce.uct.ac.za/managementstudies/Courses/bus2010s/2007/Nicole%20Frey/Assignments/Borden,%201984_The%20concept%20of%20marketing.pdf Letöltés ideje: 2012.08. 23.
29. BUCLKAND, Michael: A könyvtári szolgáltatások újratervezése. Budapest: OSZK, 1998. 102 p.
30. BÚDY László: A CRM lehetőségei a vállalati gyakorlatban = Marketing & Management, 35. évf. 2001. 1. sz. 25-29. p.
31. Catalogus Provinciae Hungariae Ordinis Praedicatorum. Budapest: Szent Domonkos Rend Magyar Tartományfőnöksége, 1995. 63 p.
32. Catalogus Provinciae Hungariae Ordinis Praedicatorum. Budapest: Szent Domonkos Rend Magyar Tartományfőnöksége, 2012. 23 p.

33. CLOUTIER, Claudette: Setting Up a Fee-Based Information Service in an Academic Library. *The Journal of Academic Librarianship*. Vol. 31. (2005) Issue 4. 332-338. p.
34. CORRALL, Sheila: Stratégiai tervezés – könyvtárak és információs szolgáltatások számára. Budapest: OSZK, 1998. 56 p.
35. CSAPODI Csaba – TÓTH András – VÉRTESY Miklós: Magyar könyvtártörténet. Budapest: Gondolat, 1987. 542 p.
36. DARUKA Magdolna: Kulturális intézmények, vállalkozások működésének, termelésének, költségeinek sajátosságai. In: *Kultúra-gazdaságtani tanulmányok*. Szerk. Daubner Katalin, Horváth Sándor, Petró Katalin. Budapest: Aula, 2000. 52-75. p.
37. DARUKA Magdolna: Nonprofit szervezetek jellemzői és döntésmechanizmusa. In: *Kultúra-gazdaságtani tanulmányok*. Szerk. Daubner Katalin, Horváth Sándor, Petró Katalin. Budapest: Aula, 2000. 76-88. p.
38. DAUBNER Katalin: Kultúra és fenntartható gazdasági fejlődés. In: *Gazdaság és/vagy kultúra?* Szerk. Karikó Sándor. Budapest: Gondolat, 2006. 83-95. p.
39. DEÉS Szilvia: Menedzseljük a kultúrát = *Marketing & Management*, 36. évf. 2002. 5-6. sz. 129-131. p.
40. DEMETER Krisztina: Szolgáltatásmenedzsment Magyarországon a termelő- és a szolgáltatóvállalatoknál = *Vezetéstudomány*, 40. évf. 2009. 2. sz. 9-22. p.
41. DIÓS István: *Szentek élete*. 1. köt. Budapest: Szt. István Társ., 1990. 918 p.
42. *Domonkos szentek, szent domonkosok*. Szerk. Murányi Nikolett. Budapest: Szent Domonkos Rend M. Tartományfőnöksége, 2011. 280 p.
43. DUDÁS Katalin – LÁGLER Péter: Helyi érték: kutatási összefoglaló. In: *Helyi érték: fejlesztéskutatási esettanulmányok*. Szerk. Dudás Katalin és Lágler Péter. [Budapest]: [MMIKL], 2007. 5-37. p.
44. Egy pályázat utóélete: „Komplex környezeti értékek helytörténeti, földrajzi háttérrel”: KOMA XX. Szerk. Riczel Etelka. Budapest: KOMA, 2001. 136 p.
45. Egyházi beszéd mellyet Sz. Mártonban a' sz. Domonkos rend' ottani behozatásának két századik évfordultán, 1838ki Aprilis hó' 15kén, mondott Szenczy Ferencz... Kőszeg: Reichard Károly Nyomda, 1838. 22 p.
46. Az egyházi kulturális javak leltározásának és katalogizálásának szükségessége és sürgőssége. Budapest : Szent István Társ., 2006. 43 p.

47. Egyházi Kulturális Javak Pápai Bizottsága: Az egyház és a szerzetescsaládok kulturális öröksége. 1994. április 10. Budapest: OKGYK, 2011. [elektronikus dok.] A hozzáférés módja: http://www.okgyk.hu/irasok/Szerz_csal_kult_jav.pdf Letöltés ideje: 2012. 08. 12.
48. Egyházi Kulturális Javak Pápai Bizottsága: Egyházi könyvtárak szerepe az Egyház missziójában. 1994. március 19. Budapest: OKGYK, 2011. [elektronikus dok.] A hozzáférés módja: http://www.okgyk.hu/irasok/Egyhazi_konyvtarak.pdf Letöltés ideje: 2012. 08. 12.
49. Egyházi Kulturális Javak Pápai Bizottsága: Az egyházi múzeumok pasztorális szerepe. 2001. augusztus 15. Budapest: OKGYK, 2010. [elektronikus dok.] A hozzáférés módja: http://www.okgyk.hu/irasok/Egyh_muz_paszt.pdf Letöltés ideje: 2012. 08. 12.
50. Emléksorok: a Szent Domonkos-rendi Magyar Rendtartomány megalapításának hétszázadik évfordulójára. Szerk.: Vörös László. Budapest: Szent Domonkos-rendi Zárda, 1921. 254 p.
51. ENTZ Géza: Az európai koldulórendi építészet. In: Koldulórendi építészet a középkori Magyarországon: tanulmányok. Szerk. Haris Andrea. Budapest: Országos Műemlékvédelmi Hivatal, 1994. 21-23. p.
52. FARKAS Kata, [et al.]: Előtérben a háttér: az önkéntesség éve Magyarországon. = Vezetéstudomány, 43. évf. 2012. 4. sz. 62-67. p.
53. FAZEKAS Ildikó – NAGY Alfréd: Szponzorálás. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 2000. 238 p.
54. Fedezze fel Körmen, Szentgotthárd, az Őrség és a Vasi Hegyhát titkait!: határtalan turizmus Nyugat-Dunántúlon és Burgenlandban. A Burgenlandi Vendégfogadók és Vendéglátók Egyesülete és Vas Megyei Iparkamara kiadása, 2012. 10 p.
55. FEHÉR Judit – BENCSIK Andrea: A frontvonalai munka minősége = emberierőforrás-menedzsment = Vezetéstudomány, 38. évf. 2007. 4. sz. 55-61. p.
56. FEHÉR Mátyás: A hétszázados vasvári Szent Domonkos-rendi kolostor története: 1241-1941. Budapest : Stephaneum ny., 1942. 270 p.
57. FEHÉR Miklós: Gondolatok az olvasásról, a korszerű könyvtári működésről, a könyvtár és a műemléki környezet kapcsolatáról, tennivalóinkról = Könyv, könyvtár, könyvtáros, 15. évf. 2006. 8. sz. 3-9. p.

58. FENYŐ D. György: Hogyan olvasnak a fiatalok? In: Az olvasás esszétantárgyi feladat. Szerk. Nagy Attila, Imre Angéla, Köntös Nelli. Szombathely: Savaria University Press, 2011. 208-215. p.
59. GÁBORJÁNI SZABÓ Botond: Az egyházi könyvtárak változásai, sikerei és kudarcai az elmúlt másfél évtizedben. = Könyvtári levelező/lap, 15. évf. 2003. 12. sz. 11-13. p.
60. GÁBORJÁNI SZABÓ Botond: A magyarországi egyházi könyvtárak helyzete, céljai és jövőképe = Könyvtári Figyelő, 48. évf. 2002. 1-2. sz. 11-26. p.
61. GERGELY Jenő: A katolikus egyház története Magyarországon, 1919-1945. Budapest: ELTE Újkori Magyar Történelem Tanszék, 1997. 400 p.
62. GYŰRKI László: Körmendi Gáspár. Körmend : Körmend Város Önkormányzata, 2007. 35 p.
63. H. GYŰRKY Katalin: A domonkos rend középkori kolostorai Budán. In: Koldulórendi építészet a középkori Magyarországon: tanulmányok. Szerk. Haris Andrea. Budapest: Országos Műemlékvédelmi Hivatal, 1994. 121-131. p.
64. HAMVAY Péter: Az iskolából a múzeumba vezető utak buktatói = Múzeumcafé: a múzeumok magazinja, 5. évf. 2011. 24. sz. 52-59. p.
65. HARIS Andrea: A vasvári domonkos kolostor építéstörténete. In: Koldulórendi építészet a középkori Magyarországon: tanulmányok. Szerk. Haris Andrea. Budapest: Országos Műemlékvédelmi Hivatal, 1994. 197-229. p.
66. HARSÁNYI András: A domonkosrend Magyarországon a reformáció előtt. [Budapest]: Paulus Hungarus: Kairosz, [1999]. 351 p.
67. HARSÁNYI László: Amagyar kulturális szféra makrogazdasági jellemzői. In: Kultúra-gazdasági tanulmányok. Szerk. Daubner Katalin és Horváth Sándor. Budapest: Aula, 2000. 155-166. p.
68. HAVASY Gyula: A magyar katolikusok szenvedései, 1944-1989: Havasy Gyula dokumentumgyűjteménye. [Budapest] : Havasy Gy., 1990. 443 p.
69. HEIDRICH Balázs: Szolgáltatás menedzsment. Budapest : Human Telex Cons., 2006. 204 p.
70. HERPAINÉ LAKÓ Judit: Gerontológiai adalékok a gerontológiai és a múzeumgerontológiai tevékenység segítéséhez. In: Múzeumandragógia: az I. Országos Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyaga. Miskolc: Szentendre: 2010. 96-100. p.

71. HOFMEISTER-TÓTH Ágnes: A fogyasztói magatartás alapjai. Budapest: Aula, 2008. 243 p.
72. HORVÁTH Attila: Turizmus a kultúrában: kultúra a turizmusban. Budapest: Magyar Művelődési Intézet, 2001. 154 p.
73. ILLÉS Péter: A kulturális szegénységet csökkentő, az integrációt, társadalmi aktivitást erősítő akciók és szereplők a Vasi-hegyháton. In: Helyi érték: fejlesztéskutatási esettanulmányok. Szerk. Dudás Katalin és Lágler Péter. [Budapest]: [MMIKL], 2007. 194-228. p.
74. IRVING, Suzanne Bősze: A marketingtervezés gyakorlati útmutatója. Budapest: Geomédia Szakkv., 2001. 315 p.
75. IVÁNYI Béla: Dominikánus levelek és oklevelek a körmendi levéltárban. Körmend, 1942. 100 p.
76. IVÁNYI Béla: A Szent Domonkos-rend római központi levéltára. (Részletek a magyar dominikánus provincia multjából.) = Levéltári Közlemények, 7. 1929. 1–2. sz. 1–30. p.
77. JÓSA Judit – KUKOR Ferenc: Vas megye útikönyv. Szombathely: B.K.L. Kiadó, 2008. 196 p.
78. KÁLDY Mária: Jó gyakorlatok a múzeumpedagógiában: az innováció és az alkalmazás hazai lehetőségei. In: Tudás és gyakorlat: múzeumpedagógiai módszerek, európai példák és hazai alkalmazások: módszertani fejlesztés. Szentendre: MOKK, 2010. 5-7. p.
79. KISS Gábor: Újabb adatok a vasvári domonkos kolostor építéstörténetéhez. In: A Domonkos Rend Magyarországon. Szerk. Illés Pál - Zágorhidi Czigány Balázs. Piliscsaba-Budapest-Vasvár, 2007. 386-390. p.
80. KISS Gábor, [et al.]: A vasvári káptalantól a szombathelyi püspökségig. Szombathely: Szombathelyi Egyházmegye: Martinus Könyv- és Folyóirat Kiadó, 2012. 37 p.
81. KISS Gábor - ZÁGORHIDI Czigány Balázs: Sopron, Szabolcs, Vasvár. Topográfiai megfigyelések és történeti adatok az Árpád-kori Vasvárról = Soproni szemle: művelődéstörténelmi folyóirat, 55. évf. 2001. 4. sz. 355-360. p.
82. KISZL Péter: Üzleti információ, céginformáció és a könyvtárak. Budapest: Traduirex Kft., 2005. 235 p.
83. KOLTAI Zsuzsa: Helyzetjelentés a hazai múzeumpedagógia eredményeiről és kihívásairól = Iskolakultúra, 20. évf. 2010. 3. sz. 107-123. p.

84. A Kormány 1094/2012. (IV. 3.) Korm. Határozata a megyei múzeumok, könyvtárak és közművelődési intézmények további fenntartásáról, valamint a települési önkormányzatok kötelező kulturális feladatairól = Magyar Közlöny, 2012. 04. 03. 38. sz. 7046-7047. p.
85. KOTLER, Philip: Kotler a marketingről: jönni, látni, győzni - a piacon. Budapest: Park Kiadó, cop. 2000. 285 p.
86. KOTLER, Philip: Marketing menedzsment. 3. kiad. Budapest: Műszaki Kvk., 2001. 875 p.
87. KOVÁCS Máté: Könyv és könyvtár a magyar társadalom életében. I. köt. Az államalapítástól 1849-ig. Budapest: Gondolat, 1963. 757 p.
88. KÖVESNÉ MOLNÁR Ilona: A vizuális és verbális információk együttes olvasásának képessége, a fejlesztés lehetőségei. In: Az olvasás esszétantárgyi feladat. Szerk. Nagy Attila, Imre Angéla, Köntös Nelli. Szombathely: Savaria University Press, 2011. 170-178. p.
89. KRALOVÁNSZKY Alán: Koldulórendek Székesfehérvárott és Veszprém megyében. In: Koldulórendi építészet a középkori Magyarországon: tanulmányok. Szerk. Haris Andrea. Budapest: Országos Műemlékvédelmi Hivatal, 1994. 91-99. p.
90. KUNTNER Ferenc: Város az új Európai térben: városmarketing és ennek alkalmazása Kőszeg példáján. Szombathely: Savaria University Press, 2003. 128. p.
91. LABUS, Michael – STONE, Merlin: The CRM behaviour theory: managing corporate customer relationships in service industries = Journal of Database Marketing & Customer Strategy Management 2010. 17. vol. issue 3/4. 155-173. p.
92. LAYTON MCMAHON, Melody: Theological Librarianship: An Unapologetic Apology = Theological Librarianship, vol. 3. 2010. nr. 1. 7-14. p.
93. Liber Constitutionum et Ordinationum Fratrum Ordinis Praedicatorum. Roma: Curia Generalitia, 2010. 355 p.
94. LITTLE, Ed – MARANDI, Ebi: Kapcsolati marketing. Budapest: Akadémiai Kiadó, cop. 2005. 224 p.
95. LÖFFLER Erzsébet: A Főegyházmegyei Könyvtár, mint a kulturális turizmus egyik célpontja. In: Hagyomány, egység és korszerűség: az Egyházi Könyvtárak

- Egyesülete 2009. november 10-i jubileumi konferenciájának előadásai. Szerk. Gáborjáni Szabó Botond. Debrecen: EKE, 2010. 121-127. p.
96. MAGYAR Erzsébet: Gyermek a múzeumban = Új pedagógiai szemle, 48. évf. 1998. 7-8. sz. 246-248. p.
97. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1976. évi 15. számú törvényerejű rendelete a könyvtárakról. = Magyar Közlöny, 1976. 45. sz. 533. p.
98. MADAS Edit – MONOK István: A könyvkultúra Magyarországon: a kezdetektől 1730-ig. [Budapest]: Balassi, [1998]. 183 p.
99. MAGYARI BECK István: Kulturális marketing és kreatológia. Budapest: Semmelweis, 2006. 156 p.
100. MAROSI Katalin: Kezdjük az óvodásokkal! : múzeumpedagógia a Duna Múzeumban = Magyar múzeumok, 11. évf. 2005. 3. sz. 13-16. p.
101. MARÓTI Andor: Gondolatok a kultúráról, a műveltségről és a közművelődésről. [Budapest]: Trefort, 2007. 236 p.
102. MAROSI Ernő: A koldulórendi építészet Magyarországon. In: Koldulórendi építészet a középkori Magyarországon: tanulmányok. Szerk. Haris Andrea. Budapest: Országos Műemlékvédelmi Hivatal, 1994. 39-58. p.
103. MERKLIN Tímea: Gyűjteményrendezés a tetőtérben: domonkos szerzetesek hagyatékaiból is gyűjtöttek könyveket = Vas népe, 55. évf. 2010. júl. 31. 177. sz. 3. p.
104. Meskó Eszter: Aranyrög vagy csillogó szemét? = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 51. évf. 2004. 2. sz. 72-77. p.
105. Mester Csaba: CRM - A vállalati hatékonyságnövelés régi-új eszköze = Magyar Minőség, 14. évf. 2005. 10. sz. 24-29. p. A hozzáférés módja:
http://www.quality-mmt.hu/adat/fajlok/letoltesek/magyar-elektronikus-folyoirat/mm_2001-2009/2005-10.pdf Letöltés ideje: 2012. 09. 12.
106. MESTER Csaba: Hogyan válik a CRM a vállalatok versenyképességének meghatározó elemévé? = Vezetéstudomány, 37. évf. 2006. Klnsz. 1. 87-97. p.
107. MICHALKÓ Gábor: Turizmológia. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2012. 266 p.
108. NAGY László – BODA István: Gondolkodjunk együtt (3) – a könyvtári szolgáltatások minőségéről, minősítéséről. = Könyv, könyvtár, könyvtáros 18. évf. 2009. 11. sz. 27-33. p.

109. NAGY Nikolett: "Az ügyfél nem fél ügy" - a CRM alkalmazásainak lehetősége könyvtári területen = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 54. évf. 2007. 7. sz. 291-309. p.
110. NÉMETH Adél: Polcra kerültek a kötetek = Vas népe, 49. évf. 2004. aug. 4. 181. sz. 7. p.
111. NÉMETH Katalin: Könyvtári feladatok a Domonkos Örökségvédelmi táborokban = Könyvtári Figyelő, 58. évf. 2012. 2. sz. (csak elektronikusan)
112. NÉMETH Katalin: A vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény = Könyvtári Figyelő, 57. évf. 2011. 4. sz. 774-778 p.
113. PÁL Ferenc: A vasvári káptalantól a szombathelyi püspökségig: munkafüzet. Szombathely: Szombathelyi Egyházmegye: Martinus Könyv- és Folyóirat Kiadó, 2012. 32 p.
114. PÁL Ferenc – RÉTFALVI Balázs: A vasvári káptalantól a szombathelyi püspökségig: segédtudományi munkafüzet. Szombathely: Szombathelyi Egyházmegye: Martinus Könyv- és Folyóirat Kiadó, 2012. 31 p.
115. PAPP Katalin - RÓZSA Andrea: Szolgáltatásminőség elméletben és gyakorlatban. = Marketing & Management, 37. évf. 2003. 5. sz. 4-13. p.
116. PAYNE, Adrian: CRM-kézikönyv: ügyfélkezelés felsőfokon. Budapest, HVG Zrt., 2007. 469 p.
117. PEPPERS, Don – ROGERS, Martha – DORF, Bob: Is your company ready for one-to-one marketing? = Harvard Business Review, vol. 77. Jan./Feb. 1999. Issue 1. 151-160. p.
118. PÉTERFI Rita: A könyvtárhasználati szokások alakulása a számítógép- és az internethasználat tükrében. = Könyvtári Figyelő, 52. évf. 2006. 4. sz. 468-483 p.
119. PETRÓ Katalin: A kultúra fogyasztása: élmény és szenvedély avagy adalékok a kultúra menedzseléséhez = Vezetéstudomány, 31. évf. 2000. 12. sz. 16-22. p.
120. PETRÓ Katalin: A kulturális javak gazdasági jellemzői. In: Kultúra-gazdaságtani tanulmányok. Szerk. Daubner Katalin és Horváth Sándor. Budapest: Aula, 2000. 16-32. p.
121. PETRUCCI, Armando: Olvasás az olvasásért: az olvasás jövője. In.: Az olvasás kultúrtörténete a nyugati világban. Szerk.: Cavallo, Guglielmo - Chartier, Roger. Budapest: Balassi Kiadó, cop. 2000. 381-402. p.

122. PINTÉRNÉ GERGICS Ágnes: Egy múzeum, amelyik naponta neveli ki a saját közönségét: egyedülálló kezdeményezés a győri Gyermekmúzeum = Múzeumcafé: a múzeumok magazinja, 5. évf. 2011. 21. sz. 74-77. p.
123. POMPL, Wilhelm: Turisztikai menedzsment. Budapest: Springer, 2000. 1. köt. Beszerzésmenedzsment. 331 p.
124. PFEIFFER Miklós: A Domonkosrend magyar zárdáinak vázlatos története: jegyzetekkel bővített különkiadás "A Szent Domonkos-rend multjából és jelenéből" c. emlékkönyvből. Kassa : Szent Erzsébet nyomda, 1917. 111 p.
125. PUCZKÓ László - RÁTZ Tamara: Az attrakciótól az élményig: a látogatómenedzsment módszerei. Budapest: Geomédia Szakkv., 2000. 399 p.
126. PUSKELY Mária: Kétezer év szerzetessége: szerzetesség- és művelődéstörténeti enciklopédia. Budapest: Dinasztia, 1998. 1445 p.
127. PUSKELY Mária: Szerzetesek: a megszentelt élet 99 intézménye. 2. bőv. kiad. [Budapest]: Zrínyi Ny., 1990. 231 p.
128. Régi magyar egyetemek emlékezete: Válogatott dokumentumok a magyarországi felsőoktatás történetéhez: 1367-1777 = Memoria universitatum et scholarum maiorum Regni Hungariae. Szerk.: Szögi László. Budapest: ELTE, 1995. 232 p.
129. RÉVÉSZ Balázs: A CRM, illetve az e-CRM rendszerek alkalmazásának hatása a vállalat ügyféloldali megítélésére = Marketing & Management, 38/39. évf. 2005. 2004/6.-2005/1. sz. 42-47. p.
130. SCHWARCZ Katalin: A nyulak-szigeti domonkos apácák könyves emlékei. In: A Domonkos Rend Magyarországon. Szerk. Illés Pál - Zágorhidi Czigány Balázs. Piliscsaba-Budapest-Vasvár, 2007. 246-275. p.
131. SÁRKÖZI Judit: Az Őrségtől Göcsejig. Miskolc: Well-PRess, 2009. 219 p. (Vendégváró útikönyvek)
132. SIPTÁR Dániel: A Domonkos Rend Római Központi Levéltárának magyar vonatkozású és eredetű anyaga = Levéltári szemle, 55. évf. 2005. 2. sz. 14-38. p.
133. SKALICZKI Judit: Az első lépésektől a könyvtár stratégiai tervének elkészítéséig. Budapest: Könyvtári Intézet, 2007. 81 p.
134. SKALICZKI Judit: Stratégiai tervezés: szakirodalmi szemle. Budapest: OSZK, 1996. 86p.
135. SOHAJDÁNÉ BAJNOK Katalin: Szolgáltatásmenedzsment a könyvtárban. Budapest: Könyvtári Intézet, 2011. 155 p.

136. SOÓS Viktor Attila: Badalik Bertalan OP veszprémi püspök internálása. In: A Domonkos Rend Magyarországon. Szerk. Illés Pál - Zágórhidi Czigány Balázs. Piliscsaba-Budapest-Vasvár, 2007. 192-214. p.
137. SZÉCSI Gábor: Globális közösség és kulturális azonosság. In: Gazdaság és/vagy kultúra? Szerk. Karikó Sándor. Budapest: Gondolat, 2006. 61-66. p.
138. SZIJÁRTÓ Zsolt: A hely hatalma: lokális szcénák - globális folyamatok. Budapest : Gondolat, 2008. 314 p.
139. TIMOTHY, Dallen J. – BOYD, Stephen W.: Heritage tourism. Harlow [etc.] : Prentice Hall, 2003. XIV, 327 p.
140. TOMKA Ferenc: Halálra szántak, mégis élünk! Egyházüldözés 1945–1990 és az ügynök-kérdés. Budapest: Szent István Társulat, 2005. 487 p.
141. TÓTH Kálmán: Műtárgyak és kiállítási feliratok: a szöveg öröme a múzeumpedagógiában. In: Az olvasás össztantárgyi feladat. Szerk. Nagy Attila, Imre Angéla, Köntös Nelli. Szombathely: Savaria University Press, 2011. 191-197. p.
142. TÖRŐCSIK Mária: Fogyasztói magatartástrendek: új fogyasztói csoportok. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2006. 359 p.
143. Turizmus történelmi városokban: tervezés és menedzsment. Szerk. Puczkó László, Rátz Tamara. Budapest: Turisztikai Oktató és Kutató Kkt., 2003. 111 p.
144. TÜRK Tímea: Közgyűjtemények civil segítői: az önkéntesség éve és a múzeumok. = Múzeumcafé : a múzeumok magazinja, 5. évf. 2011. 26. sz. 40-41. p.
145. VADÁSZ István: Az informális tanulás egyik lehetséges példája: az INVITE-projekt a Kiss Pál Múzeumban. In: Múzeumandragógia: az I. Országos Múzeumandragógiai Konferencia válogatott anyaga. Miskolc: Szentendre: 2010. 101-109. p.
146. VAJDA Kornél: Az állománygyarapítás problémái: teológia = Könyv, könyvtár, könyvtáros, 12. évf. 2003. 8. sz. 15–25. p.
147. VÁGÁSI Mária: Marketingstratégia és menedzsment. Budapest: Alinea, 2007. 440 p.
148. VALENTIN, E. K.: Swot Analysis from a Resource-Based View. = Journal of Marketing Theory and Practice, Vol. 9. 2001. Spring. No. 2 54-69. p.
149. A Vas Megyei Múzeumok Igazgatóság Szervezeti és Működési Szabályzata. Érvényes: 2008. június 1-től. Jóváhagyta a Vas Megyei Közgyűlés Oktatási,

- Kulturális és Ifjúsági Bizottsága a 46./2008.(V. 27.) számú határozatával. 36 p.
Pdf-dokumentum.
150. A Vasi-Hegyhát: kalauz turistáknak és természetbarátoknak. Szerk.: Boda László, Orbán Róbert. Szombathely: B.K.L. Kiadó, 2000. 184 p.
 151. VÁSÁRHELYI Tamás – SINKÓ István: Múzeum az iskolatáskában. Budapest: Nemzeti Tankvk., 2004. 148 p.
 152. Vasvár bucsujáróhely. Vasvár: Domonkos-rendi Férfizárda, 1918. 32 p.
 153. Vasvár: Szűz Mária-búcsujáróhely. Összeáll. Zágorhidi Czigány Balázs. Vasvár: Vasvári római kat. plébánia, 1996. 23 p.
 154. A vasvári domonkos kolostor hasznosítási terve. Összeáll. Zágorhidi Czigány Balázs. Vasvár, 2000. 17 p.
 155. VERES Zoltán: Szolgáltatásmarketing. Budapest: KJK-Kerszöv., 2005. 344 p.
 156. VERES Zoltán: A szolgáltatásmarketing alapkönyve. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2009. 578 p.
 157. VIDA Andrea: Könyvtári honlapok megújítása: kinek, miért és hogyan? CMS-rendszerek a könyvtárak szolgálatában = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 53. évf. 2006. 3. sz. 118-127 p.
 158. A vidék kihasználatlan kincsei: turisztikai ajánlati csomagok Dél-Vas megyében. Oszkó: Oszkói Hegypásztor Kör, 2007. 36 p.
 159. VOJNOVICS Viktória: Korszerű raktárba kerül a gyűjtemény: több száz éves köteteket helyeznek biztonságba = Vas Népe, 54. évf. 2009. júl. 30. 177. sz. 3. p.
 160. ZÁGORHIDI Czigány Balázs: A vasvári domonkos kolostor helyreállítása és a domonkos rendtörténeti gyűjtemény létrehozása 1999-2009. In: Historicus Polonus-Hungarus: emlékkönyv Pucilowski József atya tiszteletére hetvenedik születésnapja alkalmából. Krakó: Espirit, 2010. 731-743. p.
 161. ZÁGORHIDI Czigány Balázs: Új múzeum a régi falak között: új szakmai profilok kialakítása a vasvári helytörténeti múzeumban 1999-2009. = Savaria: Vas megyei múzeumok értesítője 2010. 33. sz. 287-303. p.
 162. ZARNECZKI, George: Kolostorok, szerzetesek, barátok. Budapest: Corvina, 1986. 144 p.
 163. ZENTAI Evelin: Múzeumpedagógiai oktatóterem és látványraktár nyílt Pásztón = Múzeumcafé: a múzeumok magazinja, 6. évf. 2012. 28. sz. 44-45. p.

164. ZSÁMBÉKY Mónika: Barokk domonkos kolostorok Magyarországon. In: A Domonkos Rend Magyarországon. Szerk. Illés Pál - Zágórhidi Czigány Balázs. Piliscsaba-Budapest-Vasvár, 2007. 393-402. p.
165. ZSÁMBÉKY Mónika: Egy 17. századi grófnő életének tükre (Batthyány Erzsébet végrendelete) = Vasi szemle 53. évf. 1999. 2. sz. 231-253. p.

10.2. Megtekintett és idézett honlapok. A letöltés ideje: 2013.07.01.

1. Arbeitsgemeinschaft Katholisch-Theologischer Bibliotheken (AKThB):
<http://www.akthb.de/>
2. The American Theological Library Association:
<https://www.atla.com/Pages/default.aspx>
3. Árpád-házi Szent Margit Óvoda és Általános Iskola:
<http://www.arpadhazi.koszeg.hu/>
4. Ausztria-Magyarország Határon Átnyúló Együtműködési Program 2007-2013:
<http://www.at-hu.net/at-hu/hu/index.php>
5. Dr. Bendefy László Városi Könyvtár: <http://www.blvk.hu/>
6. Bibliothèques Européennes de Theologie: <http://theo.kuleuven.be/beth/page/1/>
7. Debreceni Szent László Domonkos Plébánia:
<http://szentlaszlo.dnyem.hu/?q=node/20>
8. Domonkosok Magyarországon: <http://www.domonkosok.hu/>
9. Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény: <http://www.dominicana.hu/>
10. Egyházi Könyvtárak Egyesülése: <http://www.eke.hu/>
11. Erzsébet-táborok: <http://www.erzsebetprogram.hu/udulok.php?kat=2>
12. Fellowship of Christian Librarians and Information Specialists:
<http://www.foclis.org/>
13. International Dominican Youth Movement: <http://www.idymop.org/en/>
14. Jubileumi események a domonkos rend alapításának nyolcszáz éves évfordulóján:
<http://dominicanunsireland.blogspot.hu/2009/02/2016-jubilee-of-foundation-of-order-of.html>,
<http://www.domlife.org/2009Stories/800th%20Jubilee%20Years%20Continue.html>
15. Kardos László Általános Iskola: <http://www.kardos-vasvar.sulinet.hu/>
16. Katonák útja: <http://katonakutja.vasihegyhat.hu>

17. Kulturális Örökségvédelmi Iroda:
<http://www.kormanyhivatal.hu/hu/szakigazgatasi-szervek/kulturalis-oroksegvdelmi-iroda>
18. Librarians' Christian Fellowship: <http://www.librarianscf.org.uk/index.html>
19. Nagy Gáspár Kulturális Központ: <http://ngkk.hu/>
20. Nemzeti Kulturális Alap:
<http://www2.nka.hu/OPPportal/portal/cn/DefaultContainerPage/Kezdolap>
21. Országos Katolikus Gyűjteményi Központ: <http://www.okgyk.hu/Frame.html>
22. Pannonhalmi Apátság: <http://bences.hu/>
23. Pásztói Múzeum: <http://www.pasztoimuzeum.hu>
24. Pulszky Társaság Magyar Múzeumi Egyesület: <http://www.pulszky.hu/>
25. Szépművészeti Múzeum Önkéntesek Információs Portálja:
<http://www.onkentes.szepmuveszeti.hu/>
26. Theca: <http://biblio.osb.hu/>
27. Unitas. Az Egyházi Könyvtárak Közös Katalógusa és Információs Portálja.
<http://www.unitas.hu>
28. Vasi Hegyhát: <http://www.vasihegyhat.hu/>
29. Vasi Hegyhát: <http://vasihegyhat.celodin.hu/>
30. Vasi Hegyhát-Rábamente: <http://www.vasihegyhat-rabamente.hu/>
31. Vendégváró: Vasvári Helytörténeti Gyűjtemény:
<http://www.vendegvaro.hu/helytorteneti-gyujtemeny-vasvar>
32. Vasvár Városi Múzeum: <http://www.vasvarimuzeum.hu/>
33. Világi domonkosok: <http://www.vilagidomonkosok.fw.hu/>

MELLÉKLET

A képek jegyzéke:

1. kép: Vasvár látképe a domonkos kolostorral	166
2. kép: A vasvári domonkos kolostor a főtér felől.....	166
3. kép: A vasvári domonkos kolostor udvara	167
4. kép: A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény műemlékkönyvtára.....	167
5. kép: A soproni domonkos rendház templomtornya az elrejtett kötetekkel	168
6. kép: A soproni domonkos rendház templomtornya az elrejtett kötetekkel	168
7. kép: A szombathelyi domonkos kolostorból Vasvárra érkezett anyag a dokumentumok átválogatása előtt	169
8. kép: A vasvári domonkos kolostor	169

**1. kép:
Vasvár látképe a domonkos kolostorral**

**2. kép:
A vasvári domonkos kolostor a főtér felől**

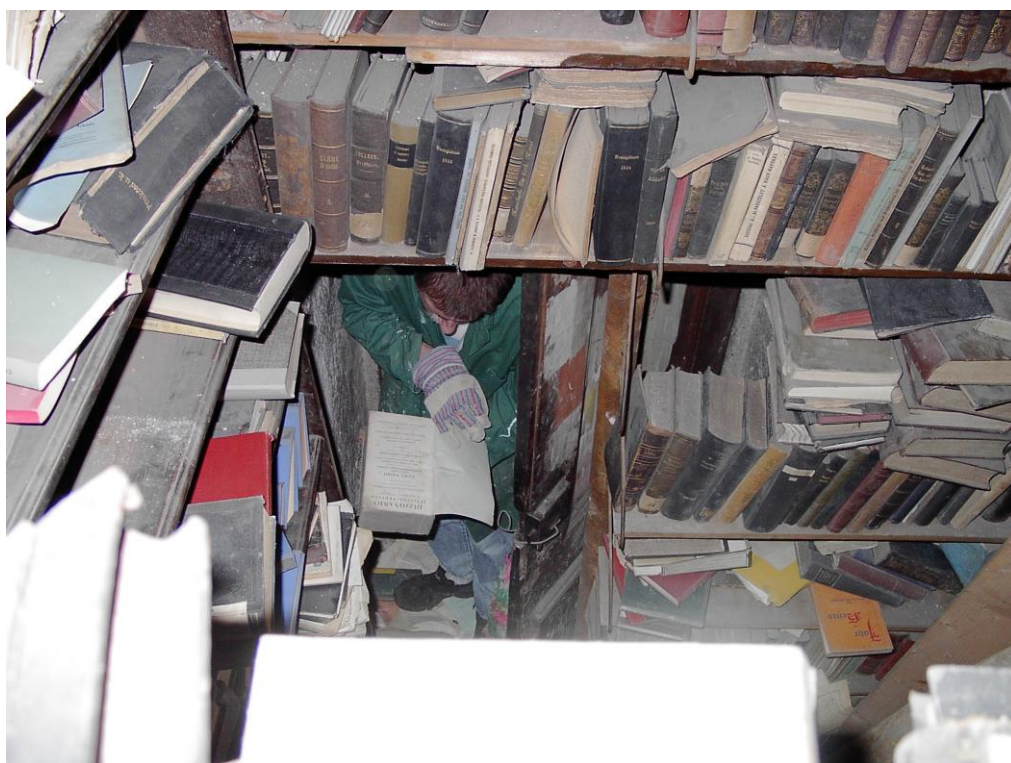
**3. kép:
A vasvári domonkos kolostor udvara**

**4. kép:
A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény műemlékkönyvtára**

5. kép:
A soproni domonkos rendház templomtornya az elrejtett kötetekkel

6. kép:
A soproni domonkos rendház templomtornya az elrejtett kötetekkel

7. kép:
A szombathelyi domonkos kolostorból Vasvárra érkezett anyag a dokumentumok
átválogatása előtt

8. kép:
A vasvári domonkos kolostor